

audit FINANCIAR

Anul XVI, nr. 152 - 4/2018

4/2018

- Revista „Audit Financiar ” – prezență constantă și pertinentă în slujba profesioniștilor în contabilitate și audit
- „Audit Financiar” Journal – a constant and pertinent presence for supporting accounting and audit professionals

- Angajamentul pentru interesul public al auditorilor
- Auditul public intern – realități românești
- „Decalajului așteptărilor” în misiunile auditorilor
- Raportarea evenimentelor ulterioare
- Selecția auditorului la companiile cotate la bursă
- Calitatea auditului intern în sectorul bancar

- Commitment to public interest in audit
- Public internal audit – the Romanian reality
- "Expectations gap" in the engagements provided by auditors
- Reporting of subsequent events
- Auditor Selection at the listed firms
- Internal auditing quality in the banking sector

Contribuie adoptarea IFRS la protejarea investitorilor minoritari?

Does IFRSs adoption contribute to the protection of minority investors?

Premiile revistei „Audit Financiar” / “Audit Financiar” Awards

Consiliul Camerei Auditorilor Financiari din România a stabilit premiile publicației „Audit Financiar” pentru anul 2018:

- Prof. univ. dr. Victoria Stanciu, pentru articolul **„Auditul public intern – conștientizarea și asumarea necesității. O investigație a realității românești”**.
- Prof. univ. dr. Adriana Tiron-Tudor și drd. Alexandra Ardelean, pentru articolul **„Angajamentul pentru interesul public al auditorilor – imperativ al consolidării încrederii în profesie”**.

The Council of the Chamber of Financial Auditors of Romania granted the awards of “Audit Financiar” Journal for the year 2018:

- Univ. Prof. Victoria Stanciu, Ph.D., for the paper **“Public internal audit – the awareness and necessity assumption. An investigation of the Romanian reality”**.
- Univ. Prof. Adriana Tiron-Tudor, Ph. D. and Alexandra Ardelean, Ph. D. Student for the paper **“Commitment to public interest in audit – an imperative of strengthening trust in the profession”**.

Premiile au fost înmânate de către dr. Ciprian Teodor Mihăilescu, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, în deschiderea manifestării prilejuite de sărbătorirea Zilei Naționale a Auditorului Financiar, care s-a desfășurat la Hotel Novotel din București, în ziua de 26 octombrie 2018.

Le felicităm pe câștigătoare!

The prizes were handed over by the president of the Chamber of Financial Auditors of Romania, Ciprian Teodor Mihăilescu, Ph. D., in the opening session of the event organized to celebrate the National Auditor's Day, which took place at Novotel Hotel in Bucharest, on 26 October 2018.

Congratulation to the winners!

Sumar / Content

audit
FINANCIAR

4/2018

Editorial / Column

- Revista „Audit Financiar” – o prezență constantă și pertinentă în slujba profesioniștilor în contabilitate și audit [Click here!](#)427
- „Audit Financiar” Journal – a constant and pertinent presence for supporting accounting and audit professionals [Click here!](#)525

Alexandra ARDELEAN, Adriana TIRON-TUDOR

- Angajamentul pentru interesul public al auditorilor – imperativ al consolidării încrederii în profesie [Click here!](#)429
- Commitment to public interest in audit – an imperative of strengthening trust in the profession [Click here!](#)527

Victoria STANCIU

- Auditul public intern - conștientizarea și asumarea necesității. O investigație a realității românești [Click here!](#)446
- Public internal audit – the awareness and necessity assumption. An investigation of the Romanian reality [Click here!](#)544

Nataliia SHALIMOVA, Iryna ANDROSHCHUK

- Dezvoltarea abordărilor privind definirea, clasificarea și evaluarea „decalajului așteptărilor” în contextul extins al misiunilor furnizate de către auditorii autorizați [Click here!](#)455
- Development of approaches to definition, classification and evaluation of “expectations gap” in the broader context of engagements provided by certified auditors [Click here!](#)553

Camelia-Daniela HĂTEGAN, Andreea-Claudia CRUCEAN

- Raportarea evenimentelor ulterioare în situațiile financiare – între obligativitate și necesitate [Click here!](#)473
- Reporting of subsequent events in financial statements – between obligation and necessity [Click here!](#)571

Bogdan DIMA, Ștefana Maria DIMA, Miruna-Lucia NĂCHESCU

- Contribuie adoptarea IFRS la protejarea investitorilor minoritari? [Click here!](#)486
- Does IFRSs adoption contribute to the protection of minority investors? [Click here!](#)584

Aree Saeed MUSTAFA, Luqman Muhammed SAEED, Nishtiman Hashim MOHAMMED

- Selecția auditorului de către companiile cotate la Bursa din Istanbul [Click here!](#)501
- Auditor Selection in Borsa Istanbul [Click here!](#)599

Arber H. HOTI, Arben DERMAKU

- Calitatea auditului intern în sectorul bancar din Kosovo [Click here!](#)513
- Internal auditing quality in the banking sector of Kosovo [Click here!](#)610

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiar
din România**

Str. Sirenelor nr. 67-69, sector 5,
București, OP 5, CP 83

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial:
dr. Corneliu CĂRLAN

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție:
Cristina RADU
Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

*Colegiul editorial științific și colectivul
redacțional nu își asumă
responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate în revistă.*

Indexare în B.D.I.:
Academic Keys;
Cabell's;
Deutsche Zentralbibliothek für
Wirtschaftswissenschaften;
DOAJ;
Ebsco;
ERIH PLUS;
Global Impact Factor;
Google Scholar;
Index Copernicus;
ProQuest;
Research Papers in Economics
(RePEc);
SCIOPI;
Ulrich's

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: +4031.433.59.22;
Fax: +4031.433.59.40;
E-mail: audit.financiar@cafr.ro;
revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>;
facebook.com/revistaauditfinanciar
ISSN: 1583-5812,
ISSN on-line: 1844-8801

Tipar: SC Print Group Serv SRL
Str. Baicului nr. 82, sector 2, București
e-mail: office@printgroup.ro

Colegiul Editorial Științific

Dinu Airinei – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
Veronel Avram – Universitatea din Craiova
Yuriy Bilan – Universitatea Szczecin, Polonia
Daniel Botez – Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău
Ovidiu Bunget – Universitatea de Vest din Timișoara
Alain Burlaud – Conservatorul Național de Arte și Meserii, Paris
Tatiana Dănescu – Universitatea de medicină, farmacie, științe și tehnologie din Târgu Mureș
Cristian Drăgan – Universitatea din Craiova
Nicoleta Farcane – Universitatea de Vest din Timișoara
Liliana Feleagă – Academia de Studii Economice, București
Lilia Grigori – Academia de Studii Economice a Moldovei, Chișinău
Allan Hodgson – University of Queensland, Australia
Costel Istrate – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
Ion Mihăilescu – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești
Vasile Răileanu – Academia de Studii Economice, București
Donna Street – Universitatea Dayton, SUA
Aurelia Ștefănescu – Academia de Studii Economice, București
Adriana Tiron Tudor – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj Napoca
Iulian Văcărel – Membru al Academiei Române

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Camerei Auditorilor Financieri din România (CAFR). Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport și vânzarea sunt interzise fără acordul prealabil al CAFR, fiind supuse prevederilor legii drepturilor de autor.

Important pentru autori!

Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, în format electronic, scrise în program MS Office Word, în alb-negru.

Autorii sunt rugați să respecte următoarele cerințe:

- limba de redactare a articolului: română și engleză pentru autorii români și engleză pentru autorii străini;
- textul în limba română se redactează cu caractere diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române;
- dimensiunea optimă a articolului: 7-10 pagini / 2000 caractere grafice cu spații pe pagină;
- în articol se precizează titlul, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor, impactul asupra profesiei contabile, referințele bibliografice;
- rezumatul se redactează la persoana a III-a și prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor;
- 4-5 cuvinte cheie;
- clasificări JEL.

Tabelele și graficele se elaborează în alb-negru cu maximum șase nuanțe de gri și se trimit și separat, în cazul în care au fost elaborate în programul MS Office Excel.

Evaluarea articolelor se realizează de către membri din Consiliul Științific de Evaluare al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific de Evaluare al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific de Evaluare.

Detalii, pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

EDITORIAL

Revista „Audit Financiar” – o prezență constantă și pertinentă în slujba profesioniștilor în contabilitate și audit

*Dr. Ciprian Teodor Mihăilescu,
președintele Camerei Auditorilor Financieri din România*

Stimați cititori,

Revista „Audit Financiar” este o prezență constantă și pertinentă în mass media de profil și în același timp un atestat al implicării celor care de-a lungul timpului au coordonat activitatea CAFR.

Primul număr al revistei „Audit Financiar” a apărut acum un deceniu și jumătate, la inițiativa președintelui din acea vreme al Camerei Auditorilor Financieri din România, profesor universitar doctor Florin Georgescu.

De la bun început obiectivul acestei publicații a fost acela de a sprijini eforturile Camerei Auditorilor Financieri din România, îndreptate spre asigurarea unei înalte calități a profesiei de auditor financiar la nivelul standardelor internaționale și al normelor europene în domeniu, pentru afirmarea prestigiului acestei profesii în țară și pe plan internațional.

Odată cu inițierea – în anul 2012 – a revistei „Practici de Audit”, publicație cu un pronunțat caracter profesional implicit, Consiliul Camerei a imprimat revistei „Audit Financiar” un profil

specializat în cercetarea științifică, în principal din domeniul contabilității și auditului financiar, dar și din domenii înrudite, precum guvernanța corporativă, analiza financiară, educația în profesie, management contabil, informatică de gestiune ș.a.

De-a lungul anilor, revista „Audit Financiar” s-a afirmat ca o publicație de notorietate în profesie și în lumea academică, fiind indexată în importante baze de date internaționale, prin care a pătruns în sfera de cunoaștere și recunoaștere pe plan mondial a cercetărilor științifice din domeniu.

În edițiile apărute în această configurație a revistei au semnat personalități marcante ale auditului și contabilității din țară și din străinătate, cadre didactice și practicieni cu experiență în domeniu, dar și numeroși tineri cercetători, care au găsit în această publicație o gazdă primitoare pentru articolele realizate în temeiul unor cercetări științifice întreprinse în scopul afirmării în profesie sau în cadrul școlii doctorale.

Expresie elocventă a valorii remarcabile a acestei publicații o reprezintă faptul că – editată bilingv în limbile română și engleză – a trezit interesul unui număr apreciabil de autori din străinătate, care s-au arătat onorați să încredințeze spre publicare în revista „Audit Financiar” rezultatele propriilor cercetări științifice.

Statutul științific înalt al revistei a fost asigurat prin implicarea nemijlocită a Colegiului Editorial Științific în elaborarea și aplicarea consecventă a programelor editoriale, precum și prin exigența și profesionalismul echipelor redacționale, care au urmărit respectarea riguroasă a standardelor de calitate în acceptarea spre publicare a articolelor propuse de autori.

Așa cum a stabilit Consiliul CAFR, în perioada care va urma, revista își va menține și consolida linia editorială tradițională printr-o strânsă cooperare cu

mediul academic universitar din România și din alte țări. Totodată, va fi operată o orientare mai accentuată spre publicarea cu precădere a unor articole în care sunt abordate teme de cercetare științifică de actualitate, de real interes pentru auditorii financiari români care așteaptă să regăsească aici idei, soluții și evaluări pentru problemele cu care se confruntă profesia pe plan intern și internațional.

Avem deplina încredințare că în continuare Colegiul editorial științific, echipa redacțională și colaboratorii săi vor angaja revista pe un trend accentuat progresiv al creșterii calității și profunzimii tematice a articolelor publicate, în folosul stimulării cercetărilor științifice în domeniul auditului și al contabilității în general.

Le dorim succes!

Misiunea Camerei Auditorilor Financiari din România (CAFR), editorul revistei „Audit Financiar”, este de a construi pe o bază solidă, identitatea și recunoașterea publică a profesiei de auditor financiar din România, având ca obiectiv principal dezvoltarea susținută a profesiei și întărirea acesteia cu Standardele de Audit și Codul privind conduita etică și profesională în domeniul auditului financiar, prin asimilarea integrală a Standardelor Internaționale și a Codului de etică al IFAC, care să permită auditorilor financiari, membri ai CAFR să ofere servicii de audit financiar de o înaltă calitate, în interesul publicului, în general și al comunității de afaceri, în special.

Sursa: <https://www.cafr.ro/sectiune.php?id=100>, accesat la 9.11.2018

Angajamentul pentru interesul public al auditorilor – imperativ al consolidării încrederii în profesie

Alexandra ARDELEAN,

Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România,
autor corespondent,
e-mail: ardeleanalexandra10@yahoo.com

Adriana TIRON-TUDOR,

Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România,
e-mail: adriana.tiron@econ.ubbcluj.ro

Rezumat

Profesia auditorilor se fundamentează pe servirea interesului public, iar cunoașterea precisă a noțiunii de interes public reprezintă o condiție pentru avansarea sa. Angajamentul profesiei pentru sprijinirea interesului public este factual, condiție a prezenței sale. Interesul propriu nu trebuie să prezinte un ascendent față de interesul public, iar concilierea dintre acestea este condiționată de consecvența aplicării standardelor etice și profesionale conform așteptărilor publicului. Valorile etice promovate de codul etic orientează auditorii în caz de conflict de interese. Astfel, Codul Etic al profesiei protejează atât interesul public, cât și interesul privat. Studiul efectuat de IFAC în 2010 permite analiza poziției organismelor membre spre a contura semnificația interesului public și asocierea cu profesia auditorilor. Definiția interesului public conferă omogenitate unei noțiuni cu conotații largi, iar evaluarea sa se face prin prisma a trei criterii, dintre care raportul costuri/beneficii este criteriul principal. Analiza statistică efectuată pornind de la studiul IFAC confirmă spectrul larg al semnificației interesului public, precum și criteriile de evaluare. În urma analizei statistice, aprecierea definiției interesului public ca fiind „prea largă” nu întrunește consens în rândul majorității participanților la studiu. Totodată, medierea dintre criterii și re-ierarhizarea acestora reprezintă principalele elemente de disensiune. Autorii concluzionează că încrederea pe care protejarea interesului public o generează se reflectă asupra consolidării legitimității profesiei.

Cuvinte cheie: etică, interes public, interes privat, criterii de evaluare, conduită etică

Clasificare JEL: M41, M42, M53, M59, G02

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Ardelean, A., Tiron-Tudor, A. (2018), Commitment to public interest in audit – an imperative of strengthening trust in the profession, Audit Financiar, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 527-543, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/022

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/022>

Data primirii articolului: 03.10.2018

Data revizuirii: 03.10.2018

Data acceptării: 11.10.2018

1. Introducere

Auditorii, în calitate de profesioniști, prin expertiza pe care o pun la dispoziția societății, acționează ca agenți ai acesteia. Relația de mandatare a supervizării intereselor societale se întemeiază pe încredere, iar încrederea legitimizează poziția pe care auditorii o dețin în cadrul societății, aceea de „agenți de încredere”. Mai mult decât atât, încrederea constituie elementul de susținere pe care se întemeiază profesia, drept urmare nu este disproporționată aserțiunea că în eventualitatea în care această susținere cunoaște momente de incertitudine întreaga profesie are de suferit. Odată cu instalarea scepticismului cu privire la voința și competența auditorilor de a reprezenta în mod echitabil și conform standardelor de audit interesul public, se pune problema utilității profesiei și deci a continuității existenței sale.

Decizia de audit apare inhibată de clarificarea a ceea ce înseamnă interes public. Într-adevăr, după cum consemnează literatura de specialitate (Davenport și Dellaportas, 2008), noțiunea de interes public nu este specificată în mod clar, ceea ce lasă loc de interpretări. De cele mai multe ori, interesul public este asimilat cu ceea ce aduce cele mai multe beneficii ansamblului societății¹. De aici rezultă că elementele care conferă utilitate publicului larg reprezintă în mod generic interesul public. Se impune însă o unanimitate privind caracterizarea acestei noțiuni, iar pentru a uniformiza conotațiile atașate, IFAC (Federația Internațională a Expertilor Contabili) a propus un cadru pentru definirea interesului public și a inițiat o consultare a membrilor săi în acest scop. În partea a treia a acestui studiu propunem o abordare statistică pentru a examina modul în care definiția IFAC generează consens printre membrii săi.

Inițiativa IFAC se justifică prin faptul că au fost reportate foarte puține lucrări de cercetare care să trateze direct despre noțiunea de interes public, iar cele care au făcut-o nu prezintă consensualitate (Baker, 2005; Davenport și Dellaportas, 2009). Totodată, în rândul practicienilor, noțiunea poartă o conotație suficient de dispersată pentru ca un organism precum

IFAC să propună o definiție unitară. De aceea, inițiativa IFAC apare ca salutară și necesară, mai ales prin asocierea pe care o prezintă cu profesia auditorilor.

1.1. Metodologia și obiectivele cercetării

Angajamentul public al auditorilor față de interesul public se realizează prin calitatea auditului, care presupune respectarea valorilor etice ale profesiei. Conduita care nu se fundamentează pe interesul public produce nesiguranță și evident neîncredere. Tema de cercetare o constituie *repercutarea asumării angajamentului auditorilor de a considera prioritar interesul public în cadrul desfășurării auditului* și mai precis impactul acestui angajament pentru consolidarea încrederii în profesie.

În acest sens, am abordat noțiunea de interes public aplicată în audit. Obiectul promovării interesului public este de a întări poziția profesiei. Am construit *argumentația* pe demarcarea dintre interesul privat și interesul public, subliniind necesitatea priorității acordate interesului public. Următorul pas l-a constituit analiza statistică pe care am efectuat-o în partea a doua a lucrării. Practic, am analizat din punct de vedere statistic punctele cheie ale studiului IFAC, respectiv probabilitatea ca o majoritate a respondenților să admită imposibilitatea definirii noțiunii de interes public, precum și considerarea criteriului de evaluare reprezentat de analiza cost-beneficiu drept criteriu principal pentru determinarea interesului public.

În ceea ce privește metodologia analizei empirice efectuate în SPSS v20, am testat valoarea variabilei Def_P_I (definiția interesului public emisă de IFAC), astfel încât să obținem probe statistice pentru a confirma ipoteza de cercetare și a infirma ipoteza nulă. Astfel, printr-o analiză de tip One-Sample T Test, am raportat media valorilor eșantionului format din 13 observații la 1. Valoarea testată de 1 se referă la media observațiilor Def_P_I, mai precis are drept corespondent prezumția că Def_P_I este considerată preponderent ca fiind prea largă. Valoare alpha este de 0.05, iar o valoare a lui p mai mică decât valoarea alfa constituie probă suficientă pentru respingerea ipotezei nule.

Am adoptat aceeași metodă de lucru, respectiv am procedat la analiza parametrică One-Sample T Test pentru a stabili dacă variabila Crit_P_I (criteriile de evaluare ale interesului public) prezintă ca obiecție dominantă alegerea celor trei criterii selectate de IFAC. Rezultatul obținut prin intermediul testului de

¹ Fogarty, T. J., & Rigsby, J. T. (2010). A reflective analysis of the "new audit" and the public interest. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 6(3), 300-329.

semnificație indică faptul că medierea dintre criterii alături de re-ierarhizarea criteriilor sunt susceptibile să constituie principalii vectori de opozabilitate, întrucât am respins ipoteza nulă.

Lucrarea este structurată în trei secțiuni. Prima parte cuprinde introducerea, metodologia de cercetare, precum și unele dezbateri din cadrul literaturii de specialitate privind interesul public. Partea a doua se referă la raportarea auditorilor la interesul public. În cadrul celei de-a treia secțiuni am prezentat o analiză statistică privind viziunea IFAC asupra interesului public. Cercetarea se încheie cu secțiunea de concluzii.

1.2. Unele dezbateri în literatura de specialitate

Noțiunea de interes public a făcut obiectul studiului realizat de Neu și Graham (2005), fiind trecute în revistă cele mai semnificative reprezentări exprimate în cadrul literaturii de specialitate. De asemenea, Parker (1994) definește interesul public ca desemnând un spectru larg de actori interesați de rezultatul auditului. Davenport și Dellaportas (2009) atrag atenția asupra faptului că noțiunea de interes public nu prezintă un înțeles concordant pentru profesie și pentru publicul larg. O'Regan (2010) conduce o investigație privind auto-reglementarea profesiei cu privire la interesul public prin care punctează lipsurile acesteia întrucât nu găsește ecou în rândul publicului pe care se dorește să-l protejeze. Lee (1995) consideră că interesul privat, cu precădere cel financiar, este prioritar pentru membrii profesiei, iar interesul public constituie înainte de toate modalitatea de a-l proteja. Totuși, găsirea unui just echilibru între interesul privat și cel public constituie mai mult decât o necesitate pentru profesie, este o obligativitate (Tiron, 2013).

Dellaportas și Davenport (2008) expun prin intermediul teoriei funcționaliste cum angajamentul profesiei este de a servi interesul public, iar între interesul privat și interesul public nu se manifestă dezacord. Această aserțiune este contrazisă de Bédard (2001) și Parker (1994) pentru care interesul public este adus în prim plan atât timp cât acesta servește interesul privat al membrilor profesiei. Bédard (2001) susține faptul că protejarea reputației profesiei este prioritară pentru profesie, iar nu servirea interesului public.

Relația de încredere pe care profesia o formează cu societatea are la bază un set de reguli de conduită, iar respectarea codului etic reprezintă modalitatea de a

proteja interesul privat alături de interesul public (Fisher et al., 2001). Codul etic al profesiei este perceput de către Parker (1994) drept umbrela sub care este conservată autonomia de auto-reglementare a profesiei, iar mai mult decât atât codul etic deservește atât interesul public, cât și interesul privat. Însă studiul efectuat de Davenport și Dellaportas (2009) întărește credința că un cod etic vine să consolideze interesul public, iar nu interesul individual, mai ales că profesia acceptă prin intermediul acestuia un angajament față de societate.

Davenport și Dellaportas (2009) aduc în discuție viziunea funcționalistă asupra profesiei, iar binele public pe care îl servește printr-un angajament susținut de obligațiile sociale apare ca fiind scopul în sine al acesteia. Idealul de interes public este interpretat prin modul în care membrii profesiei înțeleg să extindă răspunderea profesională prin luarea în considerare a intereselor comunității în sens larg. Rolul dual al auditorilor, disputat de latura comercială a practicii de audit, pe de o parte, și de asumarea protecției interesului public, pe de altă parte, poate dobândi stabilitate doar prin promovarea interesului public. În acest sens, studiul condus de Davenport și Dellaportas (2009) confirmă faptul că încălcarea interesului public prezintă o frecvență foarte redusă. Un rezultat contradictoriu al studiului este acela că în cazul unei dileme interesul propriu este favorizat, ceea ce nu prezintă consistență cu angajamentul de servire a interesului public. Este punctată astfel necesitatea ca auditorii să-și extindă angajamentul față de public prin adoptarea unei conduite etice remarcabile.

O nouă abordare asupra auditului a fost expusă de studiul efectuat de Fogarty & Rigsby (2010) care analizează abilitățile auditorilor de a servi interesul public, pentru că în ultimă instanță obiectul reconceptualizării auditului rămâne executarea funcției sociale. Mai mult, procesul de audit capătă legitimitate prin aplicarea reglementărilor exterioare, iar angajamentul pentru interesul public este confirmat ca fiind cea mai mare responsabilitate a profesiei (Ardelean, 2013).

2. Raportarea auditorilor la interesul public

Dintotdeauna profesia auditorilor a fost asociată cu serviciul pentru interesul public. Faptul că un număr restrâns de profesioniști pregătiți în consecință sunt

desemnați să reprezinte interesul publicului larg constituie un semnal privind dorința societății de a evita prejudicii care să o atingă din cauza lipsei competențelor ori a motivației.

Cercetarea efectuată de Neu și Graham (2005)¹ vizează tipul de angajament dintre interesul public și profesia contabililor și auditorilor. Concluzia studiului pe care aceștia l-au realizat stabilește că sunt puține lucrările științifice care problematizează efectiv asocierea dintre profesie și interesul public, mai ales ținând cont de obiectivul profesiei declarat în cuprinsul Codului Etic de a servi interesul public. Însă ne putem întreba cum este protejat acest interes de către profesie? Sau avem în față doar o declarație destinată să asigure auto-reglementarea sa? Intenționăm ca în cadrul acestui studiu să obținem răspunsuri la aceste întrebări.

Profesia auditorilor este poziționată astfel încât să reprezinte interesul public, calitate inherentă statutului profesional. Acțiunea îndreptată înspre ceea ce aduce beneficii publicului larg constituie obiectul existenței sale. Prin intermediul auto-reglementării, profesia înțelege să decidă ea însăși asupra modului în care îndeplinește acest deziderat. Însă odată cu scandalurile mediatizate din ultimii ani care au clătinat soliditatea profesiei, auto-reglementarea a făcut loc supravegherii exterioare. În acest sens, supravegherea independentă este susceptibilă să antreneze mai multă răspundere din partea auditorilor². De aceea, preocuparea vădită manifestată de organisme care reprezintă profesia și se ocupă cu reglementarea, precum IFAC, de a avansa în prima linie interesul public în cadrul activității auditorilor are însemnătate tocmai în vederea consolidării poziției profesiei și a semnalării eficienței auto-reglementării. Cu atât mai mult cu cât Codul Etic elaborat de IFAC precizează faptul că interesul public trebuie să se afle în centrul activității profesiei.

Angajamentul privitor la interesul public înseamnă mai mult decât căutarea recunoașterii sau a legitimității sociale. Susținerea angajamentului profesiei de a proteja interesul societal face referire și la răspunderea pe care aceasta o poartă. Totodată, se justifică prin statutul pe

care profesia îl deține în cadrul societății, responsabilitatea față de interesul public fiind o componentă inherentă profesiei, fundamentată pe așteptările publicului. Etica susținută de un comportament etic prezintă o importanță esențială pentru auditori spre a contura practici acceptate. În fond, nici aceștia nu admit încălcarea frecventă a interesului public. Studiul efectuat de Davenport și Dellaportas (2009) indică faptul că atitudinea membrilor profesiei concordă cu așteptările publicului, ceea ce apare ca un semnal reconfortant în privința eticii auditorilor.

Interpretarea critică referitoare la modul în care auditorii se raportează la interesul public promovează faptul că angajamentul profesiei este pur declarativ și de fațadă, scopul său fiind să ofere un paravan pentru promovarea intereselor proprii ale auditorilor³, fie acestea financiare ori de altă natură. Pe aceeași linie sunt plasate și eforturile profesiei de a oficializa angajamentul față de interesul public prin adoptarea unui cod etic. Alte critici expun faptul că un cod etic este de fapt favorabil atingerii interesului individual în defavoarea interesului public⁴. O asemenea viziune apare distorsionată în condițiile în care rolul codului etic este apreciat ca asigurând legitimitate, constituind în același timp o modalitate eficientă de a consolida auto-reglementarea profesiei⁵. De asemenea, Dellaportas și Davenport (2008) estimează că rolul codului etic este de a orienta profesia spre a servi mai eficient interesul public. În acest sens, teoria funcționalistă pretinde armonia dintre interesul public și cel privat, mergând până la a susține completarea reciprocă. Împărtășim această viziune, pentru că doar prin armonia dintre cele două atât interesul individual, cât și interesul public se pot împlini.

Crizele care au scos la iveală pre-eminența interesului individual au fost alimentate de neglijarea interesului public. Urmările au fost scăderea încrederii publicului în competența și voința auditorilor de a-i reprezenta interesele în baza contractului fiduciar dintre părți. Așadar, reînnoirea angajamentului față de interesul

¹ Neu, D., & Graham, C. (2005). Accounting research and the public interest. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 18(5), 585-591.

² O'Regan, Philip (2010). Regulation, the public interest and the establishment of an accounting supervisory body. *Journal of Management & Governance*, 14(4), 297-312.

³ Lee, T. (1995). The Professionalisation of Accountancy: A History of Protecting Public Interest in a Self-Interested Way, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 3(3), 48-69.

⁴ Fisher, James; Gunz, Sally; McCutcheon, John (2001). Private/Public Interest and the Enforcement of a Code of Professional Conduct. *Journal of Business Ethics*, 31(3), p. 194.

⁵ Parker, L. (1994). Professional Accounting Body Ethics: In Search of the Private Interest, *Accounting Organization and Society*, 19, 507-525.

public este probabil să rezulte într-o consolidare a încrederii publicului în profesie. Considerarea în mod prioritar a interesului public nu trebuie să fie percepută drept o aspirație propulsată de critici, ci mai degrabă drept scopul în sine al auditului. Prin stabilirea acestui obiectiv legitim profesia își consolidează autoritatea, fapt înțeles ca atare, de unde inițiativa IFAC în acest sens. Astfel, examinarea aplicabilității interesului public reflectă angajamentul asumat al profesiei pentru protejarea acestuia nu spre a evita sancțiunile, ci spre a releva o reală asumare din partea auditorilor cu privire la responsabilitățile care le incumbă.

2.1. Antagonism și complementaritate între interesul public și interesul privat

Până acum am pus în evidență ceea ce este interesul public, drept urmare se impune să precizăm că referirile la interesul privat vizează aspecte care se raportează la modul în care profesia își protejează fie statutul de care se bucură, fie sursa veniturilor financiare. De multe ori, auditorii sunt puși în fața unei dileme de natură etică, care presupune efectuarea unei alegeri susceptibilă să opună interesul privat și interesul public. A pune în balanță cele două cu scopul de a le echilibra presupune un exercițiu de etică, iar mai precis se cere *renunțarea la interesul privat dacă acesta se realizează în detrimentul interesului public*.

Totuși, credința noastră este că între cele două nu ar trebui să se creeze situații conflictuale și, drept urmare, plasarea în părți opuse ale balanței este lipsită de sens atât timp cât obiectivul este servirea interesului public prin activitatea de audit. Echilibrul dintre cele două apare drept necesar înspre limitarea percepției de ascendență a interesului privat. Această percepție este mai degrabă o aparență sau o temere exprimată de cei care doresc promovarea interesului public, cu atât mai mult cu cât în practică dezvăluirile vizând încălcările binelui comun sunt rare și foarte mediatizate.

Modul în care publicul se așteaptă ca auditorii să răspundă în caz de conflict de interese este anticipat de codul etic al profesiei. Cu toate acestea, modalitatea efectivă de a proteja interesul public poate să fie *în opoziție cu clauza de confidențialitate* atașată principiului de conduită profesională. Cu privire la acest aspect, Davenport și Dellaportas (2009) atrag atenția că principiul confidențialității poate intra în contradicție cu sarcina de gardieni ai interesului public pe care auditorii sunt chemați să o îndeplinească. Dacă se manifestă

caracterul opus dintre aceste două obligații, dilema va fi tranșată prin aceea că în mod evident auditorii vor onora servirea interesului public în ciuda importanței atașate clauzei de confidențialitate. Aceasta întrucât servirea interesului public constituie fundamentul pe care este clădit codul etic al profesiei și este măsura prin care este evaluată conduita etică. Întâietatea protejării interesului public se cere a fi respectată chiar dacă principiul confidențialității reprezintă o obligație contractuală pentru auditori, dat fiind că aceasta este calea pentru ca un dezastru care să implice profesia să fie evitat. De altfel, prioritatea respectării interesului public este evidențiată de codul etic.

Armonia dintre interesul public și interesul privat poate fi obținută cu condiția ca auditorii să acționeze în calitate de arbitri între cerințele formulate de client și așteptările exprimate de către public¹. Convergența dintre acestea se va realiza prin acțiunea auditorilor care se conformează obligațiilor contractuale cu clientul fără a cauza prejudicii interesului public. Mai mult, alinierea dintre interesul privat și interesul public se înscrie pe traiectoria așteptărilor de la profesia auditorilor întrucât acest lucru presupune îndepărtarea conflictelor de interese care subminează profund validitatea unui audit. Îndeplinirea datoriei privind promovarea binelui comun are drept urmare întărirea prestigiului și influenței auditorilor și, astfel, a legitimității lor în calitate de agenți calificați să producă valoare pentru publicul larg.

Binele societății este în mod indubitabil prioritar față de interesul financiar al clientului. Dat fiind că auditorii sunt chemați să acționeze în calitate de agenți de încredere ai societății, se constituie astfel în gardieni ai intereselor sale. În acest scop vor pune în slujba publică competențe tehnice și etice ridicate. Precizarea că de cele mai multe ori competențele tehnice nu sunt suficiente dacă nu sunt dublate de competențe etice ireproșabile este cât se poate de valabilă. Tot mai mult auditorii sunt asociați cu imaginea de expertiză profesională și mai puțin cu cea a unor agenți ai societății, iar acest fapt nu cuprinde întreaga dimensiune pe care o înglobează auditorii pentru că angajamentul societal este parte integrantă a profesiei.

Apariția unui conflict între interesul public și interesul privat are drept consecință dezaprobări sau sancțiuni

¹ Fogarty, T. J., & Rigsby, J. T. (2010). A reflective analysis of the "new audit" and the public interest. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 6(3), 320.

dacă acesta nu se rezolvă prin considerarea și aplicarea prioritară a interesului public. Autoritatea pe care o degajă acțiunea îndreptată spre binele comun este susținută de implicarea publicului în aceste chestiuni, precum și de reglementările adoptate¹. Această concepție este propulsată de ecourile mediatiche ale scandalurilor care izbucnesc odată cu încălcarea interesului public, fapt care explică frecvența redusă a acestora. Într-adevăr, imaginea de credibilitate pe care un audit o conferă are o importanță semnificativă pentru profesie, motiv pentru care încălcările flagrante ale interesului public sunt ocolite. Astfel, neglijarea interesului public nu va genera decât nemulțumire, iar expunerea auditorilor la astfel de ofense este riscantă pentru că aduce în discuție utilitatea unui audit. Pentru a împiedica un astfel de scenariu, profesia împreună cu organismele de reglementare iau măsuri care să permită consolidarea interesului public în audit.

Cu toate acestea, investigația condusă de Davenport și Dellaportas (2009) arată că auditorii sunt susceptibili să sprijine mai degrabă interesul propriu ori pe cel al clienților decât interesul public. Acest rezultat poate fi îngrijorător, iar atunci când se confirmă susține criticile emise cu privire la tendința de promovare a propriului interes. Totuși, o astfel de înclinație se cere a fi modelată astfel încât interesul public să aibă întâietate, iar un conflict între cele două poate fi clarificat doar de această manieră. Însă, acest lucru nu înseamnă că auditorii nu pot să-și urmeze propriile interese, ceea ce se înscrie pe o traiectorie normală atât timp cât obiectivul este unul constructivist pentru ansamblul societății, ci că un asemenea demers nu trebuie să genereze situații conflictuale relativ la interesul public. Fără doar și poate, valorile de bine și de justiție trebuie să fie promovate de către profesie pentru a crea valoare pentru societate.

Așadar, prin protejarea intereselor clienților auditorii nu se interpun în mod ineluctabil contra interesului public, chiar dacă prin această acțiune se protejează propriul interes. De cele mai multe ori, interesul individual reprezintă o treaptă înspre construirea binelui comun. Însă privilegierea interesului propriu nu se poate realiza fără respectul interesului public, iar urmarea propriului interes trebuie să aducă valoare profesiei, în termeni de

reputație și statut. O astfel de abordare va considera **interesul individual drept complementar interesului public, iar nu de o manieră antagonistă**. Această optică este susținută de teoria funcționalistă care promovează concordanța, iar nu contradicția, spre a realiza binele comun. Echilibrul dintre interesul privat și interesul public este de natură să reconforteze autoritatea profesiei².

În consecință, întâietatea interesului public este indiscutabil apanajul unor profesioniști precum auditorii, iar aplicarea fără echivoc a binelui comun face parte din mandatul primit de aceștia din partea societății³. Un asemenea cadru semnalează că interesul individual nu-și are locul pentru că ar cauza prejudicii privind reputația profesiei cu incidențe asupra încrederii pe care o inspiră.

2.2. Consolidarea încrederii în profesia auditorilor

În ciuda faptului că în repetate rânduri încrederea publicului a fost pusă la încercare, adoptarea de către profesie a codului etic are drept efect ameliorarea acestui aspect. Îmbunătățirea percepției de considerare într-o formă consecventă a interesului public de către auditori se datorează atât faptului că profesia a evidențiat angajamentul față de acesta în cadrul codului etic, cât și încălcărilor relativ rare ale interesului public în mod flagrant. Astfel, abordarea etică și siguranța pe care aceasta o imprimă precizează profilul etic al auditorilor și înclinația acestora de a răspunde adecvat cerințelor de reprezentare non-arbitrară a interesului public.

Încrederea în profesie este legată de percepții de conduită, iar o conduită care nu are în centrul activității sale interesul public nu produce încredere. Conduita inacceptabilă, cea care avansează interesul individual chiar dacă acesta este contrar interesului public, cauzează *in fine* prejudicii profesiei⁴. Incontestabil, conduita etică orientată prin

¹ Bédard J. (2001). The disciplinary process of the accounting profession: protecting the public or the profession? The Québec experience. *Journal of Accounting and Public Policy*. 20(4/5), 399–437.

² Tiron Tudor, Adriana (2013). Balancing the Public and the Private Interest? A Dilemma of Accounting Profession. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Volume 92, 930-935

³ Ardelean, Alexandra (2013). Defining the public interest in relation to the accountancy profession: Some perspectives. *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași. Secțiunea Științe economice*, 60 (2), 223-240

⁴ Dellaportas, Steven; Davenport, Laura (2008). Reflections on the public interest in accounting. *Critical Perspectives on Accounting*, 19(7), p. 1081.

valorile descrise de codul etic generează recunoaștere privind acțiunea de audit care vizează binele comun. Credibilitatea profesiei este condiționată de imboldul oferit de auditori, care presupune focalizare asupra rolului de gardieni ai interesului public.

Astfel, consecința directă a aplicării interesului public în audit este consolidarea încrederii în profesie. Percepția pozitivă că interesele unui număr mare de utilizatori sunt reprezentate contribuie în mare măsură la acest rezultat favorabil auditorilor. Cu atât mai mult cu cât pe încredere se fundamentează legitimitatea auditorilor în cadrul societății. În acest sens, inițiativa IFAC are rol de a sprijini capitalul de încredere al profesiei, prin promovarea unor standarde înalte de calitate atât etice, cât și profesionale. Totodată, s-a arătat că standardele profesionale ridicate generează calitate în audit care dacă este percepută ca atare întărește validitatea auditului¹. Acest fapt denotă că adoptarea unor reglementări de natură etică se reflectă în mod pozitiv prin aceea că influența clientului este astfel minimizată. De asemenea, s-a afirmat² că limitarea importanței intereselor private se poate realiza prin participarea publicului la dezbatere, fapt ce va antrena reglementări exterioare celor stabilite de profesie. Însă faptul că profesia și organisme de reprezentare ale acesteia (n.r. IFAC) aleg să promoveze servirea interesului public pentru a menține și consolida încrederea publicului larg denotă dorința de a acționa în mod voluntar pentru a păstra prerogativul de auto-reglementare al profesiei.

Prin contribuția activă la binele societal, auditorii veghează la menținerea esențială a legăturii de încredere cu publicul. Posibilitatea ca prin urmărirea preeminentă a interesului individual să se piardă din încrederea acordată de public nu este doar o speculație, ci acest fapt a fost probat de fiecare dată când s-a produs un scandal care i-a implicat pe auditori. Este știut faptul că recăpătarea încrederii presupune conversiune etică, iar o abordare care plasează în centrul activității de audit interesul public va îndeplini acest deziderat.

¹ Dellaportas, Steven; Davenport, Laura (2008). Reflections on the public interest in accounting. *Critical Perspectives on Accounting*, 19(7), p. 1081.

² Bédard J. (2001). The disciplinary process of the accounting profession: protecting the public or the profession? The Québec experience. *Journal of Accounting and Public Policy*. 20(4/5), 399–437.

3. Viziunea IFAC asupra Interesului public

Chiar dacă publicul prezintă în general un profil heteroclit, definiția oferită de IFAC are în vedere interese similare. Astfel, prin asociere cu profesia contabililor și auditorilor, interesul public se referă la beneficiul serviciilor de audit de care se bucură toți actorii sociali. Mai precis, în accepțiunea IFAC: "*Considerăm că interesul public este suma beneficiilor pe care cetățenii le primesc prin prisma serviciilor furnizate de către profesia contabilă, încorporând consecințele tuturor măsurilor de reglementare destinate să asigure calitatea și promovarea acestor servicii*"³ (IFAC, 2010).

În raport cu profesia auditorilor, publicul cuprinde un spectru mai larg decât investitorii sau piața de capital pentru că include toate părțile interesate de raportul de audit. O definiție a publicului care să cuprindă părțile față de care auditorii au o responsabilitate, indiferent dacă există sau nu un contract direct cu acestea, este aproape tot-inclusivă. Aceasta întrucât opinia de audit afectează în mod direct sau indirect ansamblul stakeholderilor. De asemenea, exemplificarea propusă de IFAC cu privire la public încadrează un ansamblu eterogen de beneficiari ai auditului.

Definiția oferită de IFAC asupra interesului public prezintă marele avantaj că expune o uniformizare a acestui concept, care acum este înțeles în același mod de către profesie și de către public. Crearea unui standard înlătură ambivalența privind modul în care membrii profesiei interpretau interesul public care este în fapt parte integrantă a conduitei etice și profesionale. Integrarea interesului public în codul etic al profesiei evidențiază dorința promovării acestui principiu drept un etalon prin care să instrumenteze activitatea de audit.

3.1. Definiția IFAC cu privire la Interesul Public – Analiza statistică

Pornind de la analiza cadrului publicat de IFAC în noiembrie 2010 intitulat "*IFAC Policy Position Paper 4 – A Public Interest Framework for the Accountancy Profession*", pe baza răspunsurilor primite de la

³ IFAC (2012), Public Interest Framework for the Accountancy Profession, Policy position no. 5, http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/exposure-drafts/ED-Reg-Public-Policy_IFAC-Definitional-Framework-of-the-Public-Interest.pdf

organismele membre, ne propunem să efectuăm o investigație privind omogenitatea răspunsurilor cu privire la definiția interesului public, a rolului codului etic și a valorilor etice. Demersul nostru este sprijinit prin raportarea la un studiu precedent, publicat sub denumirea *Defining the public interest in relation to the accountancy profession: Some perspectives* (Ardelean, 2013), al cărui obiect l-a constituit structurarea cadrului IFAC și analiza comentariilor care au rezultat.

Cele 30 de răspunsuri prin care membrii IFAC și-au exprimat opinia cu preponderență asupra definiției atașate noțiunii de interes public oferă informații relevante privind modul în care aceasta a fost percepută de către membrii IFAC, precum și privind teme conexe acestuia. Din totalul de 30 de opinii, un număr de 13 răspunsuri formulează comentarii privind definiția interesului public în forma expusă de IFAC, respectiv 43,33%. Comentariile exprimate relevă scepticism și apreciere critică cu privire la lipsurile și la extensivitatea definiției. Restul răspunsurilor (în proporție de 56.67%) manifestă acord cu definiția IFAC, ceea ce vine să susțină că aceasta este indispensabilă și oportună.

În vederea efectuării analizei empirice am definit două variabile și anume: variabila "ID Respondent" alături de variabila "Definiție Interes Public". Cele două variabile analizate cu ajutorul programului statistic SPSS v20 prezintă un nivel de fiabilitate acceptabil, de 0.499

(Tabelul nr. 1), în contextul în care intervalul poate lua valori între 0 și 1. Această valoare alpha a lui Cronbach indică un nivel de omogenitate acceptabil între respondenți și clasificarea definiției interesului public pentru care s-a exprimat o opinie.

Tabelul nr. 1. Fiabilitatea dintre variabile, în SPSS v20

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,499	2

Sursa: Proiecție proprie

Cu privire la definiția interesului public, 43,33% dintre respondenți au exprimat un comentariu (N=13), în contextul în care restul respondenților au aprobat cadrul IFAC per ansamblul acestuia.

Am realizat în cadrul Tabelului nr. 2 o încrucișare între variabile spre a expune opțiunea fiecărui respondent, astfel că în mod nominativ fiecare exprimă un punct de vedere cu privire la definiția interesului public (răspunsul este marcat cu 1). Precizăm că am clasificat definiția în mod succint drept "prea largă", "imposibil de definit", "contraproductivă" sau "contextuală profesiei" ori am marcat sintagma "nevoie de specificare".

Tabelul nr. 2. Repartizarea răspunsurilor privind definiția interesului public, în SPSS v20

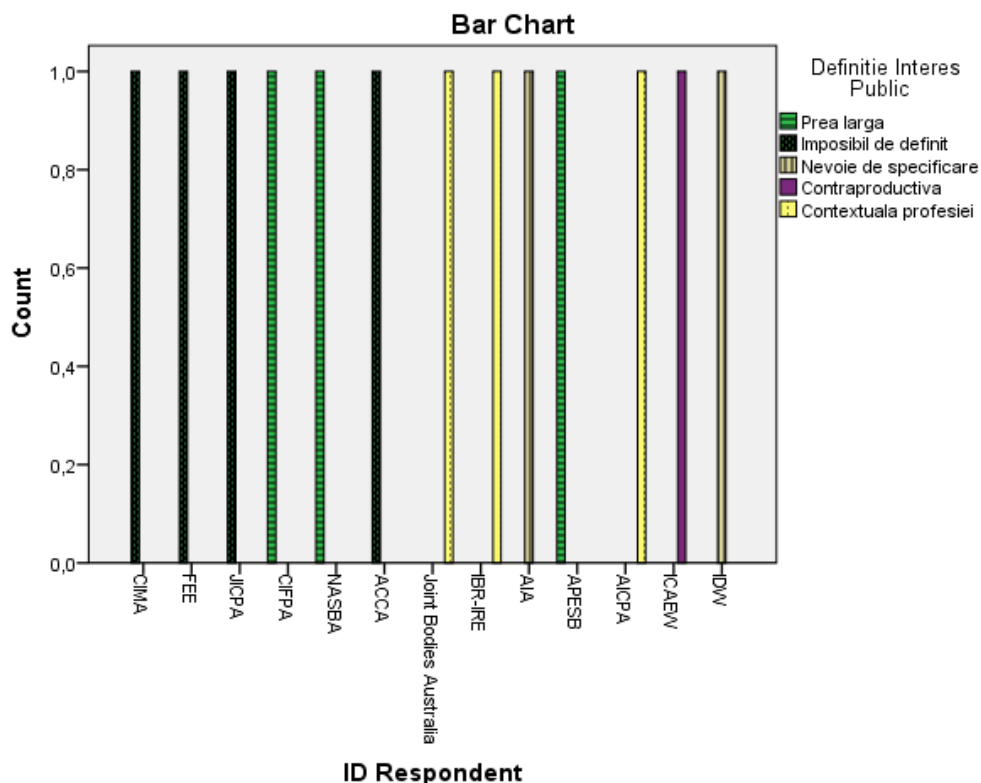
ID Respondent * Definiție Interes Public Crosstabulation							
Count							
		Definiție Interes Public					Total
		Prea largă	Imposibil de definit	Nevoie de specificare	Contraproductivă	Contextuală profesiei	
ID Respondent	CIMA	0	1	0	0	0	1
	FEE	0	1	0	0	0	1
	JICPA	0	1	0	0	0	1
	CIFPA	1	0	0	0	0	1
	NASBA	1	0	0	0	0	1
	ACCA	0	1	0	0	0	1
	Joint Bodies Australia	0	0	0	0	1	1
	IBR-IRE	0	0	0	0	1	1
	AIA	0	0	1	0	0	1
	APESB	1	0	0	0	0	1
	AICPA	0	0	0	0	1	1
	ICAEW	0	0	0	1	0	1
	IDW	0	0	1	0	0	1
Total		3	4	2	1	3	13

Sursa: Proiecție proprie

În acest sens, **Figura nr. 1** este expresivă pentru tipul
de comentariu exprimat de respondenți relativ la definiția

interesului public în forma propusă de IFAC.

Figura nr. 1. Răspunsurile privind definiția interesului public per membru IFAC, în SPSS v20

Sursa: Proiecție proprie

Pentru a cunoaște dacă una dintre cele 5 tipuri de clasificare a definiției interesului public propuse de IFAC indică o preferință și se demarcă net de celelalte, am efectuat o analiză de frecvențe. Astfel, tabelul de frecvențe pentru variabila "Definiție Interes Public" (Tabelul nr. 3) indică faptul că o mare parte a membrilor IFAC consideră că definiția propusă pentru interesul public este "imposibil de definit" (30,80%). Ponderea celor care califică definiția IFAC drept "contextuală profesiei" este apropiată de cea a membrilor care consideră această definiție ca fiind "prea largă" (de 23,10%). De fapt, aceste două viziuni, cea care implică o caracterizare a definiției interesului public mult prea cuprinzătoare și cea care o evaluează ca restrictivă și aplicabilă profesiei, sunt oarecum opuse. În sfârșit, doar o mică parte (7,7%) o consideră "contraproductivă" și nu

sunt de acord cu o astfel de definiție. Aceste rezultate punctează faptul că definiția propusă de IFAC este întâmpinată într-un mod relativ critic, ea apare a fi destul de controversată prin aceea că este considerată ca fiind specifică profesiei ori prea cuprinzătoare.

De altfel, se remarcă apropieri între cele 5 tipuri de clasificări pe care le-am stabilit. Dacă ne oprim doar la două categorii, vom avea, pe de o parte, calificarea definiției IFAC drept "imposibil de definit", "contraproductivă" și "contextuală profesiei" în prima categorie și, pe de altă parte, calificarea definiției IFAC drept "prea largă" și "nevoie de specificare" în cea de-a doua categorie. Interesul grupării calificativelor definiției IFAC rezidă din aceea că prima categorie (care ar însuma cumulativ 61,5%) ar fi astfel dominantă în raport cu cea de-a doua (care ar însuma cumulativ 38,5%).

Tabelul nr. 3. Frecvența tipurilor de clasificare a definiției interesului public, în SPSS v20

Definiție Interes Public					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Prea largă	3	23,1	23,1	23,1
	Imposibil de definit	4	30,7	30,7	53,8
	Nevoie de specificare	2	15,4	15,4	69,2
	Contraproductivă	1	7,7	7,7	76,9
	Contextuală profesiei	3	23,1	23,1	100,0
	Total	13	100,0	100,0	

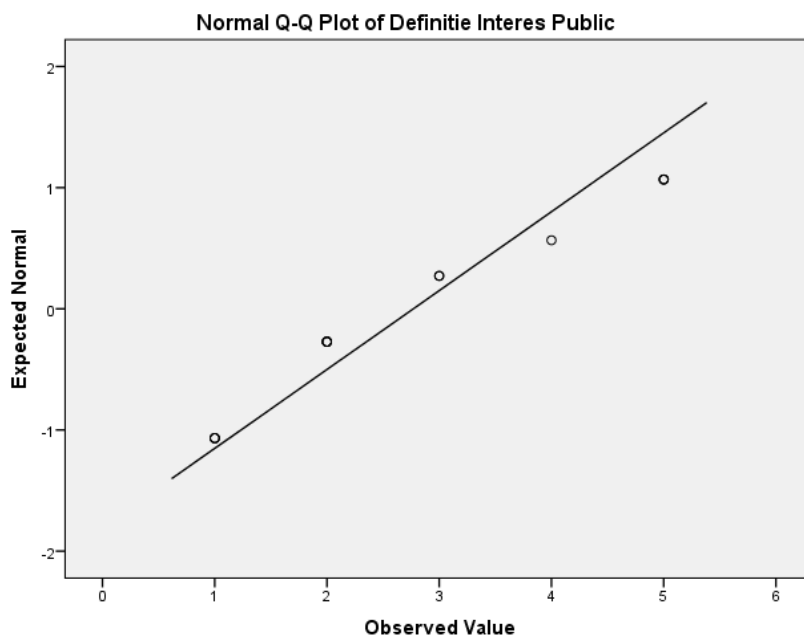
Sursa: Proiecție proprie

Caracteristicile eșantionului

În vederea examinării distribuției normale a variabilei Def_I_P, vom efectua un test de normalitate de tip Q-Q plot (Figura nr. 2). Scopul este de a observa în ce măsură variabila Def_I_P se conformează unei distribuții normale. Observând dispunerea punctelor care corespund tipurilor de categorii deja determinate ale definiției interesului public,

dispunerea apare a fi aproximativ uniformă și liniară, punctele fiind dispuse relativ aproape de linie. Dat fiind că datele eșantionului în ceea ce privește valoarea z pentru *skewness* (este de 0.74) și pentru *kurtosis* (este de -1.064) care se află în interiorul intervalului ± 1.96 ne arată că acestea nu diferă semnificativ de normalitate, putem opina că datele eșantionului sunt aproximativ normal distribuite.

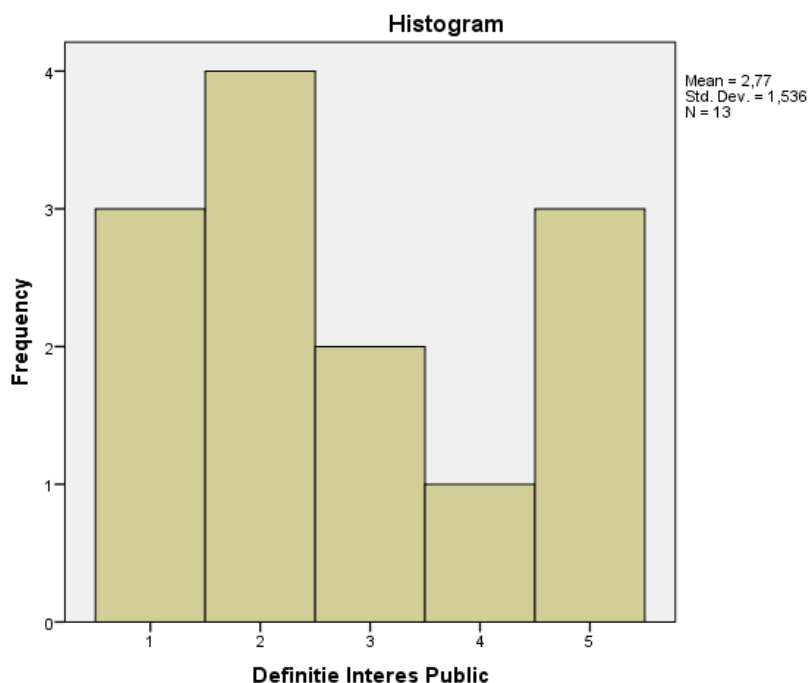
Figura nr. 2. Distribuția normală a variabilei Def_I_P, în SPSS v20

Sursa: Proiecție proprie

Histograma este concordantă cu afirmația că variabila cunoaște o distribuție aproximativ normală (Figura nr. 3).

Figura nr. 3. Histograma distribuției normale a variabilei Def_I_P, în SPSS v20

Sursa: Proiecție proprie

Întrucât cele 13 observații constituie eșantionul care servește analizei tipurilor de comentarii oferite de membrii IFAC cu privire la definiția interesului public, ne punem întrebarea dacă media acestor observații este semnificativă pentru tipul de răspunsuri adiționale care ar putea fi emise cu privire la definiția IFAC. Așadar, dacă ar fi enunțate alte comentarii este interesant de stabilit dacă acestea ar fi echivalente cu cele care formează eșantionul sau dacă aceste comentarii suplimentare nu ar fi similare cu cele care arată o medie de 1 (pentru o definiție a interesului public prea largă în forma emisă de IFAC). Deoarece nu cunoaștem varianța Def_P_I vom utiliza o analiză de tip **T Test One-Sample**.

În continuare, precizăm faptul că am stabilit următoarele codificări pentru definiția IFAC:

- valoarea 1 pentru calificarea definiției drept "prea largă"
- valoarea 2 pentru calificarea definiției drept "imposibil de definit"

- valoarea 3 pentru calificarea definiției drept "contraproductivă"
- valoarea 4 pentru calificarea definiției drept "contextuală profesiei"
- valoarea 5 pentru calificarea definiției drept "nevoie de specificare".

Dat fiind că definiția IFAC este percepută ca fiind insuficientă, prea comprehensivă ori emisă doar pentru a fi aplicabilă profesiei, am optat pentru o analiză de tip T-Test pentru a infirma (H_0) sau confirma ipoteza de cercetare (H_1) pe care am formulat-o și anume:

H_1 : Definiția IFAC este asociată preponderent cu imposibilitatea definirii acesteia

$H_{0(a)}$: Definiția IFAC este considerată preponderent a fi prea largă

mai precis: $H_1: \mu \neq 1$; $H_{0(a)}: \mu = 1$, unde $\mu = \text{Def_P_I}$ și $\alpha = 0.05$

Pentru a testa ipoteza de cercetare, comparăm parametrii opțiunilor exprimate (1, 2, 3, 4 sau 5) cu valoarea 1 care corespunde opțiunii "prea largă". Pentru

aceasta, prin intermediul analizei de tip One-Sample T Test avem în vedere compararea mediei observațiilor cu valoarea stabilită (respectiv 1). Rezultatul testului One-Sample T Test cuprinde două tabele (**Tabelul nr. 4** și **Tabelul nr. 5**), pe care le interpretăm în continuare.

Tabelul nr. 4 face referire la numele variabilei analizate (Definiție Interes Public), la câte observații au fost luate în considerare (respectiv 13 răspunsuri), precum și la media acestora. Media de 2,77 a fost calculată pe baza eșantionului descris.

Tabelul nr. 4. Rezultatele analizei T Test One-Sample bazate pe eșantion, în SPSS v20

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Definitie Interes Public	13	2,77	1,536	,426

Sursa: Proiecție proprie

Tabelul nr. 5 prezintă valori pe baza ipotezei testate care enunță că definiția interesului public este prea largă ($Def_P_I = 1$). Parametrii testului sunt t (test), df (*degree of freedom* sau nivelul de libertate), Sig. 2-tailed (*significance* sau valoarea de semnificație) și *Mean Difference* sau diferența față de medie. Sig. 2-tailed este nivelul alfa asociat cu valoarea t . Precizăm că valoarea Sig. este egală cu valoarea p , iar dacă Sig. (valoarea p) este mai mică decât 0.05 (alfa) vom respinge ipoteza nulă.

Valoarea t este 4.153 deci diferită de 0, valoarea df este 12, ceea ce corespunde previziunii întrucât în mod normal df este egală cu numărul observațiilor minus 1 ($n-1$), deci 12 în cazul de față. Astfel, nivelul de semnificație este mai mic decât 0.05, fiindcă acesta prezintă valoarea 0.001, ceea ce ne permite **să respingem ipoteza nulă $H_{0(a)}$** care enunță că definiția

interesului public este considerată cu precădere a fi prea largă. Ceea ce înseamnă că **Def_P_I $\neq$ 1**.

Putem considera că ecuația se poate contura astfel:

$$t(12) = 4.153, p = 0.001$$

Cu alte cuvinte, suntem 95% siguri că definiția interesului public nu este considerată de majoritatea respondenților ca fiind prea largă. Întrucât media eșantionului este 2.77, putem considera că $Def_P_I > 1$. Astfel, știm în proporție de 95% că alte observații adiționale ar arăta o diferență între media eșantionului și media Def_P_I care s-ar situa între 0.84 și 2.70.

De asemenea, media diferenței dintre media eșantionului (de 2.77) și media Def_P_I (de 1) este de 1.769. Avem o medie diferită întrucât valoarea alfa este mai mică decât 0.05 și există o încredere ridicată că avem probe suficiente împotriva ipotezei nule.

Tabelul nr. 5. Rezultatele analizei T Test One-Sample bazate pe ipoteza de cercetare, în SPSS v20

One-Sample Test						
	Test Value = 1					
	T	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Definitie Interes Public	4,153	12	,001	1,769	,84	2,70

Sursa: Proiecție proprie

Analiza T Test, prin compararea mediei $Def_P_I = 1$, a clarificat că aceasta este diferită de media eșantionului de 2.77. Respingerea ipotezei nule a fost validată prin stabilirea unor diferențe statistice semnificative între eșantion și variabila analizată în urma formulării

ipotezei de cercetare care a stat la baza rezultatului T Test. Dacă am fi stabilit că ipoteza nulă ar fi luat valoarea 2 (deci aproape de media eșantionului de 2.77), aceasta ar fi fost acceptată pe baza unui Sig. 2-tailed mai mare decât alfa de 0.05; totodată, o

valoare 3 a ipotezei nule nu ar fi putut fi infirmată pentru același raționament.

Prin intermediul analizei de tip T Test am căutat confirmarea ipotezei emise H_1 conform căreia "Definiția IFAC este asociată preponderent cu imposibilitatea definirii acesteia". Este de așteptat că alte comentarii suplimentare se vor situa în intervalul 0.84 și 2.70, în condițiile în care media eșantionului considerat este 2.77. Aceste comentarii adiționale vor înregistra valori superioare lui 1, însă nu mai mari decât media eșantionului.

3.2. Criterii de evaluare a Interesului Public – analiza statistică

Membrii IFAC au opinat asupra validității criteriilor alese de evaluare a interesului public. Cele trei criterii apar ca fiind valide și sunt aprobate de majoritatea respondenților. Totodată, rolul acestor criterii este de a forma baza reglementării și evaluării interesului public, motiv pentru care sunt susceptibile să fie aplicate profesiei (Ardelean, 2013). Incluziunea diversității etice și culturale este pozitiv apreciată.

Mai întâi, amintim cele trei criterii de evaluare a interesului public:

- *Criteriul 1: Considerarea costurilor și beneficiilor pentru societate per ansamblu*
- *Criteriul 2: Aderarea la principii și proceduri democratice*
- *Criteriul 3: Respectul pentru diversitatea culturală și etică*

Ținând cont de faptul că este destul de puțin probabilă reunirea simultană a cerințelor de îndeplinire în aceeași măsură a celor trei criterii în cadrul unei acțiuni de audit, stabilirea prevalenței unuia dintre acestea este obligatorie. Stabilirea unuia dintre criterii (în speță a primului criteriu din cele trei propuse de IFAC) ca fiind prioritar față de celelalte ar crea condițiile pentru clarificarea procesului de evaluare și acțiune din cadrul auditului. În general, primele două criterii sunt recunoscute ca fiind parte a principiilor orientative ale profesiei, pe când al treilea criteriu este apreciat ca necesar pentru construcția profesiei.

Cele 10 observații de care dispunem pentru analiza empirică ($N=10$) echivalează cu opiniile membrilor IFAC care prezintă dezacord sau scepticism cu privire la criteriile alese. De aceea, am deosebit trei grupe cu privire la comentariile negative asupra criteriilor de evaluare a interesului public și anume: prima grupă face referire la "alegerea criteriilor", a doua grupă vizează "medierea între criterii", iar a treia categorie privește "re-ierarhizarea criteriilor".

Tabelul nr. de frecvențe (Tabelul nr. 6) arată că procentul cel mai ridicat (50%) este reunit de respondenții care prin opinia exprimată au făcut referire la "alegerea criteriilor". Părerile care pot fi asimilate cu "medierea dintre criterii" reflectă o proporție de 30%, pe când comentariilor care încurajează o "re-ierarhizare a criteriilor" le sunt atașate un procent de 20% dintre răspunsuri.

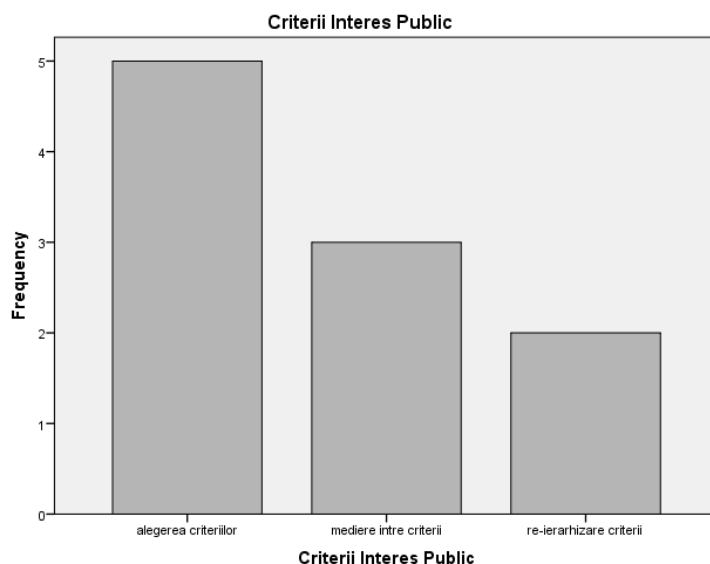
Tabelul nr. 6. Frecvența aprecierilor critice privind criteriile interesului public, în SPSS v20

Criterii Interes Public					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	alegerea criteriilor	5	50,0	50,0	50,0
	mediere între criterii	3	30,0	30,0	80,0
	re-ierarhizare criterii	2	20,0	20,0	100,0
	Total	10	100,0	100,0	

Sursa: Proiecție proprie

Alegerea criteriilor de evaluare a interesului public și poziția adoptată de membrii IFAC care au adus un răspuns critic constructiv sunt reflectate de **Figura nr. 4**.

Figura nr. 4. Histograma categoriilor de opinii cu privire la criteriile interesului public, în SPSS v20

Sursa: Proiecție proprie

Mai departe, prin intermediul unui tabel încrucișat (Tabelul nr. 7) arătăm pentru care categorie de criterii de evaluare a interesului public membrii IFAC au ridicat

o obiecție, fie prin exprimarea unor îndoieli cu privire la alegerea celor trei criterii, fie prin dezacordul cu unul sau cu mai multe criterii selectate.

Tabelul nr. 7. Opțiunile respondenților privind criteriile interesului public, în SPSS v20

Criterii Interes Public * Respondenți Criterii Interes Public Crosstabulation												
		Count										
		Respondenți Criterii Interes Public										Total
		CA Canada	CIMA	CNDCEC	CNDCEC Italy	Grant Thornton	ICAEW	ICAS	IDW	Joint Bodies Australia	Victoria University New Zealand	
Criterii Interes Public	alegerea categoriilor	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0	5
	mediere între criterii	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	3
	re- ierarhizare categoriilor	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Total		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10

Sursa: Proiecție proprie

Pe baza celor 10 răspunsuri care formulează obiecții relativ la cele trei criterii de evaluare, ne propunem să cunoaștem dacă alte opinii sunt susceptibile să exprime

aceleași categorii de obiecții. Media eșantionului este 1,7, însă pe baza exclusivă a observației acestei medii nu putem determina care ar fi obiecția cea mai frecventă

care ar putea fi formulată de opinii suplimentare. De aceea, o analiză de tip One-Sample T Test ar face lumină cu privire la probabilitatea ca alte opinii să se ralieze obiecției privind alegerea criteriilor ($\text{Crit_P_I} = 1$). Ipoteza de cercetare și ipoteza nulă sunt enunțate după cum urmează:

H_2 : Mediarea dintre criterii și ierarhizarea criteriilor de evaluare a interesului public conform IFAC sunt contestate de o majoritate a respondenților

$H_{0(b)}$: Alegerea criteriilor de evaluare a interesului public conform IFAC este contestată de o majoritate a respondenților

respectiv: $H_2: \mu \neq 1$; $H_{0(b)}: \mu = 1$, unde $\mu = \text{Crit_P_I}$, iar $\alpha = 0.05$

Pe baza eșantionului se compară media observațiilor ($N=10$) cu valoarea 1 care corespunde cu obiecții efectuate în principal cu privire la alegerea criteriilor. Astfel, media eșantionului este 1,7 (Tabelul nr. 8).

Tabelul nr. 8. Rezultatele analizei T Test One-Sample bazate pe eșantion, în SPSS v20

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Criterii Interes Public	10	1,7000	,82327	,26034

Sursa: Proiecție proprie

Ca urmare a testării ipotezei, am obținut o valoare t de 2.689, o valoare df de 9 (adică $N-1$) și o valoare p (Sig. 2-tailed) de 0.25. Întrucât valoarea nivelului de semnificație este mai mică de 0.05 ($p < 0.05$), vom

respinge **ipoteza nulă** $H_{0(b)}$ conform căreia alegerea criteriilor va constitui principalul aspect de opozabilitate în ceea ce privește criteriile de evaluare a interesului public (Tabelul nr. 9).

Tabelul nr. 9. Rezultatele analizei T Test One-Sample bazate pe ipoteza de cercetare, în SPSS v20

One-Sample Test						
	Test Value = 1					
	T	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Criterii Interes Public	2,689	9	,025	,70000	,1111	1,2889

Sursa: Proiecție proprie

Astfel, analiza T Test ne indică faptul că $\text{Crit_P_I} \neq 1$, iar ecuația apare în felul următor:

$$t(9) = 2.689, p = 0.025$$

Media diferenței este de 0.7, valoare care indică diferența dintre media eșantionului de 1.7 și media obiecțiilor care conform ipotezei $H_{0(b)}$ este 1. Suntem 95% siguri că alte obiecții s-ar situa între intervalul 0.1111 și 1.2889, însă nu ar depăși valoarea mediei eșantionului de 1.7.

4. Concluzii

Grație eforturilor desfășurate de profesie alături de organismele de reglementare, nivelul de etică al acestora este perceput ca fiind ridicat. Codul etic elaborat de IFAC a contribuit decisiv la conturarea unei

imagini ideale cu privire la ceea ce se așteaptă de la auditori. Însă Codul Etic oferă în mod real o direcție etică membrilor profesiei în caz de dileme etice, mai ales prin încurajarea cu valoare de inonjuncție privitoare la servirea interesului public. Aceasta este o datorie a profesiei, iar aplicând acest principiu putem constata că autoritatea auditorilor apare consolidată. Astfel, codul etic oferă elemente de protecție atât interesului public, cât și interesului privat. Mai ales că un angajament activ pentru interesul public este stimulat de valorile etice promovate de codul etic.

Analiza empirică de tip T Test One-Sample bazată pe cele 13 observații a produs probe suficiente din punct de vedere statistic pentru a afirma că acest eșantion nu s-a identificat cu o medie de 1, respectiv aprecierea drept prea largă a definiției interesului public nu este preponderent considerată a fi prea extinsă. Concludem,

așadar, că eșantionul deviază suficient de la media Def_P_I astfel încât să considerăm constanta definiției diferită de 1. Pentru că media eșantionului nu constituie probă în sine pentru a respinge ipoteza nulă, testul de semnificație statistică ne permite să câștigăm sprijin inferențial împotriva ipotezei nule. Astfel, comentarii suplimentare cu privire la definiția interesului public sunt susceptibile în proporție de 95% să înregistreze valori între 0.84 și 2.70, iar ținând cont că 2.77 este media eșantionului, aceste comentarii adiționale nu vor înregistra valori mai mari decât media eșantionului considerat.

De asemenea, testul parametric One-Sample T Test a reprezentat metoda statistică prin care am

validat ipoteza de cercetare care enunță că medierea dintre criterii și re-ierarhizarea acestora constituie principalele obiecții care ar fi exprimate în cazul unor opinii suplimentare. Pe baza testului de semnificație am respins ipoteza nulă care formula că alegerea criteriilor de evaluare a interesului public ar fi fost principala disensiune a unor ipotetice viitoare opinii. Astfel, răspunsurile suplimentare s-ar încadra în intervalul 0.1111 și 1.2889, limita superioară fiind mai mică decât media eșantionului considerat.

În **Tabelul nr. 10** prezentăm un sumar al ipotezelor de cercetare supuse investigației, al căror rezultat a fost detaliat mai sus.

Tabelul nr. 10. Recapitulativ al ipotezelor de cercetare validate

Sumar ipoteze de cercetare	
Ipotezele de cercetare stabilite	Rezultat
H1: Definiția IFAC este asociată preponderent cu imposibilitatea definirii acesteia	Susținut
H0(a): Definiția IFAC este considerată preponderent a fi prea largă	Respins
H2: Medierea dintre criterii și ierarhizarea criteriilor de evaluare a interesului public conform IFAC sunt contestate de o majoritate a respondenților	Susținut
H0(b): Alegerea criteriilor de evaluare a interesului public conform IFAC este contestată de o majoritate a respondenților	Respins

Sursa: Proiecție proprie

În vederea îndeplinirii dezideratului de armonizare a interesului privat cu interesul public, profesia recunoaște că prin prisma statutului pe care îl deține are obligații contractuale nescrise față de public, pe care îl reprezintă înaintea clienților. Drept urmare, publicul acordă încredere auditorilor, ceea ce reprezintă un bun intangibil pentru aceștia și sursa însăși a prezenței lor pe piața de capital în calitate de actori a căror îndatorire este considerarea cu prioritate a intereselor publicului larg. Orice deviere de la acest rol este aspru sancționată prin scepticism manifest și chiar lipsă de încredere în voința și capacitatea profesiei de a servi interesul societal în detrimentul propriilor interese.

De asemenea, servirea interesului public și plasarea acestui deziderat în centrul activității de audit echivalează cu o declarație privind prerogativul profesiei de a păstra elementele esențiale pentru auto-reglementare, cel puțin relativ la acest aspect fundamental. Valorile etice încurajează o conduită etică consecventă care atestă angajamentul pentru binele comun. În consecință, consolidarea idealului de

reprezentare ireproșabilă a interesului public are drept rezultat sporirea încrederii și deci a legitimității profesiei auditorilor.

Dilema dintre interesul public și privat își găsește soluția prin armonizarea acestora, iar urmarea este că încrederea publicului este potențată prin alinierea dintre acestea. Binele social capătă prioritate în așa fel încât balanța se înclină în favoarea interesului public dacă este prezent un conflict de interese. Astfel, prin promovarea excelenței serviciilor de audit atât din punct de vedere al competențelor profesionale, cât și al principiilor etice aplicate, auditorii urmăresc servirea impecabilă și inexorabilă a interesului public. Angajamentul față de interesul public exprimă înscrierea categorică a profesiei pe o traiectorie dominată de principii și valori etice. În concluzie, primordialitatea serviciului public este strâns legată de valorile etice pe care auditorii le dețin, iar standarde etice ridicate vor susține angajamentul auditorilor față de interesul public chiar în detrimentul propriului interes.

BIBLIOGRAFIE

1. Ardelean, Alexandra (2013). Defining the public interest in relation to the accountancy profession: Some perspectives. *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași. Secțiunea Științe economice*, 60 (2), 223-240
2. Bédard J. (2001). The disciplinary process of the accounting profession: protecting the public or the profession? The Québec experience. *Journal of Accounting and Public Policy*. 20(4/5), 399–437.
3. Davenport, L. and Dellaportas, S. (2009), Interpreting the Public Interest: A Survey of Professional Accountants. *Australian Accounting Review*, 19, 11–23.
4. Dellaportas, Steven; Davenport, Laura (2008). Reflections on the public interest in accounting. *Critical Perspectives on Accounting*, 19(7), 1080-1098.
5. Fisher, James; Gunz, Sally; McCutcheon, John (2001). Private/Public Interest and the Enforcement of a Code of Professional Conduct. *Journal of Business Ethics*, 31(3), 191-207.
6. Fogarty, T. J., & Rigsby, J. T. (2010). A reflective analysis of the "new audit" and the public interest. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 6(3), 300-329.
7. IFAC (2010), IFAC Policy Position Paper 4 – A Public Interest Framework for the Accountancy Profession, https://www.ifac.org/system/files/meetings/files/6059_1.pdf
8. IFAC (2012), Public Interest Framework for the Accountancy Profession, Policy position no. 5, http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/exposure-drafts/ED-Reg-Public-Policy_IFAC-Definitional-Framework-of-the-Public-Interest.pdf
9. Lee, T. (1995). The Professionalisation of Accountancy: A History of Protecting Public Interest in a Self-Interested Way, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 3(3), 48–69.
10. Neu, D., & Graham, C. (2005). Accounting research and the public interest. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 18(5), 585-591.
11. O'Regan, Philip (2010). Regulation, the public interest and the establishment of an accounting supervisory body. *Journal of Management & Governance*, 14(4), 297-312.
12. Parker, L. (1994). Professional Accounting Body Ethics: In Search of the Private Interest, *Accounting Organization and Society*, 19, 507–525.
13. Tiron Tudor, Adriana (2013). Balancing the Public and the Private Interest? A Dilemma of Accounting Profession. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Volume 92, 930-935

Auditul public intern – conștientizarea și asumarea necesității. O investigație a realității românești

Victoria STANCIU,
Academia de Studii Economice, București,
e-mail: victoria.stanciu@cig.ase.ro

Rezumat

Auditul public intern este chemat să ofere asigurarea că banul public este bine administrat și că resursele sunt direcționate, într-o manieră eficientă și în condițiile legii, către problemele reale, conform interesului public. Cercetarea derulată a urmărit conturarea stării auditului public intern în România, prin identificarea punctelor forte și slabe ale acestuia și formularea unui set de sugestii menite să îmbunătățească auditul public intern ajutând astfel la construirea unei funcții de audit public intern solide. Investigația autoarei are implicații științifice și practice, urmărind atenuarea golului din cercetarea românească anterioară, îmbogățind literatura de specialitate în domeniu și sugerând modalități de întărire a funcției de audit public intern din România.

Cuvinte-cheie: audit public intern, UCAAPI, sector public, conformitate, România

Clasificare JEL: M42, M480

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Stanciu, V. (2018), Public internal audit – the awareness and necessity assumption. An investigation of the Romanian reality, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 544-552, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/023

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/023>

Data primirii articolului: 23.08.2018

Data revizuirii: 21.10.2018

Data acceptării: 30.10.2018

Introducere

Sectorul public necesită o guvernare solidă pentru a direcționa activitățile entităților publice pe calea eficacității, eficienței și transparenței, oferind „o asigurare rezonabilă că obiectivele se vor atinge și operațiile sunt realizate într-o manieră etică și responsabilă, reducându-se riscul corupției” (Rosa et al., 2014:830). Auditul intern este una dintre funcțiile care susțin structurile de guvernare în îmbunătățirea managementului riscurilor și operațiilor și atingerea rezultatelor propuse folosind eficient resursele alocate, inducând încredere în rândul deținătorilor de interese (stakeholders). Entitățile publice folosesc bani publici și, în multe cazuri, fonduri europene. Acesta este motivul pentru care cetățenii, dar și restul deținătorilor de interese așteaptă servicii publice de calitate, iar din partea managementului entităților publice – responsabilitate și transparență în utilizarea banului public. În acest context, auditul public intern are un rol important și așteptările deținătorilor de interese sunt crescute.

Auditul intern public este chemat să ofere asigurarea că banul public este bine administrat și că resursele sunt direcționate, într-o manieră eficientă și în condițiile legii, către problemele reale conform interesului public. Un audit public intern solid poate ajuta managementul entităților publice să îmbunătățească standardele de guvernare, să administreze mai bine riscurile, să întărească sistemul de control intern și să atingă obiectivele printr-o utilizare mai eficientă a resurselor.

Sunt general acceptate și declarate importanța și nevoia unui audit public intern puternic în România. Întrebarea este dacă sunt asigurate toate condițiile și resursele pentru implementarea lui. Sunt toți managerii entităților publice conștienți de importanța unui audit public intern puternic și de sprijinul pe care acesta îl poate acorda pentru atingerea obiectivelor și îmbunătățirea controlului intern și activităților derulate? Prin cercetarea realizată am încercat să răspundem la aceste întrebări și să identificăm starea reală a auditului public intern în România.

În ciuda importanței auditului public intern pentru cercetători, profesioniști și deținătorii de interese din România, apreciem că nu s-a manifestat o preocupare constantă pentru cercetarea acestui domeniu. Cauzele sunt diverse, dar transparența scăzută în domeniul de interes este, în opinia noastră, una dintre cele mai

importante. Nu sunt numeroase rapoarte de audit public intern care să fie publice, acesta fiind rezultatul unei legislații permissive referitoare la acest aspect. Principalele surse de informații sunt reprezentate de rapoartele anuale emise de entitatea de coordonare și control în domeniu (UCAAPI), rapoarte care sunt disponibile publicului cu mare întârziere – fiind și subiectul unor analize ale unor entități internaționale înainte de a fi publicate (spre exemplu, la mijlocul anului 2018 ultimul raport disponibil este pe 2016), precum și rapoartele Curții de Conturi.

Analiza derulată în cadrul cercetării are la bază standardele și regulile de bună practică emise de instituțiile internaționale profesionale de prestigiu și anume Institute of Internal Auditors (IIA) și International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI). Cercetarea derulată dorește să contribuie la îmbogățirea literaturii de specialitate românești în domeniul auditului public intern și să ofere sugestii pentru îmbunătățirea ariei profesionale a auditului public intern și a practicii în domeniu.

Cadrul general al auditului public intern

Misiunea auditului intern este să ofere o asigurare obiectivă, fundamentată pe risc, cu privire la managementul riscului și sistemul de control intern, oferind o imagine clară asupra eficienței și eficacității proceselor și activităților și să formuleze recomandări pentru îmbunătățirea activităților și atingerea obiectivelor (IIA et al., 2017). Pentru a-și îndeplini rolul, auditul public intern ar trebui să beneficieze de susținerea managementului, apreciată ca fiind „fundamentul auditului intern” (Alzeban, 2014:84). INTOSAI evidențiază în documentele sale că auditul intern „a evoluat de la proceduri administrative centrate pe conformitate, către un important element de bună guvernare” (INTOSAI Gov 9140:3). Astfel, auditul intern a câștigat un rol important, fiind un real suport pentru management în efortul de îmbunătățire a managementului riscului și al operațiilor, atingerea obiectivelor stabilite și asigurarea unei dezvoltări sustenabile.

Acest important și extins rol al auditului intern (AI) este rezultatul conjugat și permanent al organismelor profesionale internaționale care au oferit cadrul profesional și standardele necesare, solicitând

practicienilor implementarea acestora (într-un mod creativ și benefic pentru organizațiile lor) prin adaptarea la condițiile reale existente, înfruntând provocările schimbării și răspunzând într-un mod cât mai adecvat așteptărilor deținătorilor de interese. Realizarea cu succes a atribuțiilor și responsabilităților auditului intern implică acțiunea conjugată a mai multor factori: viziunea și expertiza conducătorului departamentului de audit intern, experiența și pregătirea auditorilor interni, comunicarea continuă între departamentul de AI și membrii consiliilor de administrație (sau alte structuri echivalente), cu comitetele de audit și angajații, susținerea permanentă acordată de management (inclusiv prin resursele asigurate AI) etc.

Creșterea calității activității în API implică o eșalonare etapizată a evoluției funcției, o abordare în acest sens fiind recomandată de IIA prin *Internal Audit Capability Model*. Implementarea acestui model este „o provocare pentru administrația publică din România, deoarece considerăm că funcția de audit intern în organizațiile publice este abia la primul nivel, cu unele excepții” (Macarie & Moldovan, 2017).

Funcția de audit public intern (API) are nevoie de susținerea managementului. Această susținere se reflectă prin bugetele alocate, asigurându-se astfel un personal motivat și experimentat, training-uri specifice de nivel înalt, achiziția de software dedicat auditului intern și nu în ultimul rând de calitatea și continuitatea comunicării cu structura de API. Susținerea managementului este legată de îmbunătățirea relației cu auditorii externi și asigurarea unui departament de audit intern independent (Alzeban, 2014). Ea implică în egală măsură linii de raportare clare, din punct de vedere funcțional către consiliul de administrație și administrativ către managementul la vârf (Steinbart et al, 2012). Șeful structurii de audit intern (CAE – Chief of Internal Audit) trebuie să obțină un acces liber și neîngrădit la conducătorul entității publice și la președintele comitetului de audit, acolo unde acest comitet este constituit. Buna și continua comunicare în interiorul, dar și cu exteriorul entității publice este una dintre căile de succes ale API.

Independența și obiectivitatea auditului public intern sunt esențiale pentru credibilitatea asigurării oferite de acesta (INTOSAI Gov 9140). Statuarea nevoii de independență la nivelul cartei auditului intern și materializarea acestei independențe prin modul de implementare a funcției, liniile de raportare și comunicare sunt esențiale pentru realizarea atribuțiilor API.

Atât Institutul Auditorilor Interni (IIA), cât și INTOSAI au acordat o atenție deosebită auditului public intern prin standardele, documentele și ghidurile emise. Calitatea muncii auditorilor interni din entitățile publice este esențială, avându-se în vedere specificul acestor entități care utilizează bani publici și au obligația oferirii de servicii de calitate colectivităților pe care le deservește.

Considerații cu privire la starea auditului intern public în România

Obiectivele cercetării și coordonate metodologice

Principalul obiectiv al cercetării a fost să schițeze o imagine privind starea auditului public intern în România prin identificarea punctelor forte și slabe ale acestuia și formularea unui set de sugestii menite să îmbunătățească auditul public intern (API), ajutând astfel la construirea unei funcții de audit public intern solide.

Cercetarea de față a plecat de la conștientizarea, bazată pe experiența și practica proprie, că există un anumit decalaj între viziunea auditului public intern și cerințele formulate de organizațiile internaționale profesionale, pe de o parte, și cadrul de reglementare și implementările auditului public intern în România, pe de altă parte. Apreciem, totodată, că auditul public intern românesc necesită în continuare îmbunătățiri semnificative pentru a-și consolida rolul și a-și crește vizibilitatea prin contribuția adusă la realizarea obiectivelor entităților publice în care operează.

Un audit public intern solid este în beneficiul entităților publice, managementului acestora și deținătorilor de interese – masa largă de cetățeni fiind o componentă importantă a acestora. Din această perspectivă, investigația propusă are implicații științifice și practice, urmărind atenuarea golului din cercetarea românească anterioară, îmbogățind literatura de specialitate în domeniu și sugerând modalități de întărire a funcției de audit public intern (API).

Cercetarea a urmat două coordonate: cercetarea calitativă în aria auditului public intern printr-o extinsă documentare în literatura de specialitate românească și străină, standardele profesionale internaționale și recomandările de bună practică și coordonata cercetării empirice asupra stării auditului public intern din România printr-o largă documentare asupra cadrului de

reglementare și implementările auditului public intern, precum și rezultatele acestuia. Studiul empiric este bazat pe rapoartele anuale (2015, 2016) ale UCAAPI, entitate cu rol de coordonare, control și evaluare a auditului public intern în România. Au fost analizate și rapoarte ale auditului public intern (ale unor entități publice – atunci când acestea au fost publicate – publicarea nefiind cerută de reglementările existente). Au fost colectate informații din diferite documente publice, cum ar fi: strategia API pentru 2018-2020, cartea auditului public intern publicată pe site-ul diferitelor entități publice centrale (în principal ministere), proceduri, ghiduri de lucru publicate de entitățile publice etc.

Rezultatele și concluziile studiului empiric

Cercetarea a evidențiat câteva puncte sensibile în funcționarea structurilor de API, cele mai importante fiind prezentate în acest capitol, în care am căutat să identificăm cauzele, impactul negativ al acestor puncte slabe și mijloacele posibile de limitare a acestui impact negativ și, în consecință, mijloacele de îmbunătățire a funcției de API.

Funcția de audit public intern (API) trebuie implementată în instituțiile publice în conformitate cu reglementările existente. Raportul UCAAPI pe anul 2016 evidențiază că au fost implementate funcții de audit public intern în 79% dintre entitățile publice (dar nu toate aceste structuri înființate sunt și funcționale). În cazul a 81 de entități din administrația publică centrală nu au fost înființate structuri de audit public intern, iar în cazul administrației publice locale situația este și mai gravă. Să nu oitem faptul că discutăm de o cerință imperativă a legii! Totodată, trebuie precizat faptul că structura de audit intern al organului ierarhic superior are obligația de a derula misiuni la entitățile subordonate dacă la acestea funcția API nu a fost creată, aceste cazuri nefiind contorizate în cele 79 de procente la care ne-am referit anterior. Doar dacă în ultimii trei ani nu s-au efectuat misiuni la aceste entități publice subordonate se consideră că funcția de audit public intern este înființată, dar nu funcționează (cele mai multe situații de acest fel fiind identificate la nivelul administrației publice locale). Poate ar fi mai corect să recunoaștem situația reală și anume că nu este înființată funcția de API acolo unde această activitate este derulată de structura API a organului ierarhic superior.

Având în vedere subdimensionarea celor mai multe structuri de audit public intern, extinderea responsabilității acestora asupra ariilor auditabile din structurile subordonate determină o supraîncărcare a acestora și imposibilitatea acoperirii ariilor auditabile în perioada celor trei ani prevăzută de lege.

În strategia API pentru 2018-2020 se evidențiază faptul că „la constituirea structurilor de audit intern, în circa 88% dintre cazuri, s-a urmărit doar obligația de asigurare a funcției, fără a se mai avea în vedere și funcționalitatea acesteia” (UCAAPI, 2017:10). Ceea ce evidențiază o abordare mai mult formală de conformare la cerințele de reglementare, și nu de conștientizare a nevoii funcției și de implementare reală a acesteia.

Pentru situația existentă pot fi formulate numeroase explicații, unele fiind cuprinse în raportul UCAAPI. În opinia noastră, nu există o reală conștientizare a necesității și importanței auditului public intern la nivelul unităților administrativ teritoriale și ale conducerii entităților publice, există o presiune financiară mare prin bugetele alocate entităților publice – fapt ce a determinat ca în unele cazuri în care s-a procedat la restructurarea entităților publice, structura de audit public intern să fie desființată și membrii acesteia realocați în alte structuri organizatorice (UCAAPI, 2016:5).

Nu putem să nu subliniem restricțiile legislative existente privind numărul de posturi în cadrul UAT-urilor, a celor pe diferitele tipuri de structuri organizatorice, precum și cele privind numărul de auditori publici interni în raport cu numărul total al angajaților, raport nu foarte bine articulat cu cerințele IIA (Urton et al., 2010). Problema dimensionării structurilor de audit public intern este deosebit de importantă, determinând eficiența însăși a acestora, fapt ce a necesitat și preocupări ale cercetătorilor români pe această temă (Dascălu, 2016).

Alte cauze ale neimplementării funcției API pot fi reprezentate de lipsa auditorilor publici interni, lipsa de motivare a celor existenți de a-și continua activitatea în entități publice (a se vedea situația neocupării posturilor libere și fluxul plecărilor în toate rapoartele UCAAPI), poziția de neconformitate cu legea asumată de către conducerile unor entități publice (de care nu pot fi răspunzătoare din cauza unor inconsistențe ale Legii 672/2002 – ceea ce determină și această poziționare a entităților în cauză), puterile limitate ale UCAAPI de a interacționa cu factorii de conducere ai UAT-urilor și managementul entităților publice în vederea soluționării rapide a neconformităților etc. Atât timp cât legea nu

prezintă reglementări clare în cazul neconformităților (nominalizarea precisă a celor însărcinați cu identificarea neconformităților și sancționarea acestora) nu vor putea fi aduse schimbări vizibile în atitudinea conducerilor entităților publice cu privire la instituirea corectă a funcțiilor de API.

Legea 672/2002 stabilește contravenții în cazurile de neconformitate, dar nu specifică cine are atribuția de a le aplica, stabilește doar că ordonatorii principali de credite trebuie să împuternicească reprezentanți care să constate și să aplice sancțiunile. Cum ordonatorii principali de credite nu au urmat acest demers, chiar aceste structuri fiind în multe cazuri în situația de neconformitate, contravențiile nu pot fi aplicate. Aceste neclarități există din momentul emiterii Legii nr. 672 în urmă cu 16 ani și, după părerea noastră, în acest interval larg de timp puteau fi aduse corecțiile necesare ca urmare a semnalelor existente și a limitărilor evidențiate de practică (legea fiind actualizată în câteva rânduri pe alte aspecte).

Chiar dacă raportul UCAAPI pe 2015 sugerează, ca soluție de corijare, o Decizie a ministrului finanțelor publice (MFP), măsura propusă nu s-a materializat și legea rămâne neoperabilă pe acest aspect. Rămânem la convingerea că specialiștii ministerului conștientizează nevoia API și sunt interesați de implementarea lui.

În aceste condiții este greu de înțeles întârzierea în corectarea legii. Luăm în considerare și o posibilă comunicare ineficientă în cadrul MFP sau o prioritizare a problemelor în cadrul ministerului care nu a fost favorabilă auditului public intern. Oricum, sunt multe situațiile în care practicienii semnalează diferite impedimente, generate de prevederi legislative nearticulate la situațiile reale din economia românească sau prevederi necoroborate între diferitele legi, procesul de revizuire trenând de cele mai multe ori foarte mult.

În raportul UCAAPI pe anul 2016 se evidențiază că numeroase entități publice (182 în total) au optat pentru externalizarea funcției de audit public intern, semnându-se contracte de prestări servicii. Această soluție este neconformă cu legea, fiind semnalată și în raportul UCAAPI pe anul 2015 (când 222 de entități publice optaseră pentru această soluție). Actualizarea legii pe această speță s-a făcut în anul 2012 (prin OUG nr. 26/2012) fiind, considerăm noi, timp suficient pentru alinierea la noile cerințe de reglementare. Chiar dacă numărul entităților aflate în această situație de neconformitate a scăzut în 2016 față de 2015, problema

rămâne (conștientizarea și, totuși, acceptarea neconformității de către entitățile în cauză) și reflectă ignorarea legii atât din partea entităților publice, cât și a prestatorilor respectivelor servicii, ca urmare a caracterului inoperant al penalităților prevăzute de lege.

După opinia noastră, **respectarea legii în spiritul ei** este esențială, ca de altfel și implementarea unei guvernante reale, profunde, care nu ar fi subestimat importanța unui audit intern pentru organizație. Numai cu astfel de abordări putem consolida în mod real entitățile publice și putem asigura buna derulare a activităților acestora în condiții de transparență și răspundere în fața deținătorilor de interese.

La nivel național, jumătate dintre structurile de audit public intern (55%) nu pot asigura acoperirea sferei auditabile într-o perioadă de trei ani așa cum cere cadrul de reglementare (UCAAPI, 2017). Apreciem că însăși stabilirea sferei auditabile în cadrul API poate fi un subiect de dezbatere foarte generos. Neacoperirea prin misiuni a sferei auditabile în intervalul cerut de lege este consecința subdimensionării structurilor de API, insuficienței pregătiri a auditorilor interni și a calității conducerii acestor structuri de API, a utilizării restrânse a aplicațiilor informatice (care ar fi asigurat o eficientizare și creșterea calității muncii auditorilor interni). Lipsa comitetelor de audit, în multe cazuri, este un factor determinant în această problemă, având în vedere rolul acestora de coordonare și monitorizare.

Trimiterea raportului anual către UCAAPI de către entitățile publice este o cerință obligatorie, UCAAPI prezentând în timp util cerințele de raportare pentru a fi asigurată uniformitatea raportării și posibilitatea centralizării informațiilor. Cu toate acestea, în 2016, raportul centralizat emis de UCAAPI este construit în baza a mai puțin de 50% (mai precis 43%) din rapoartele care ar fi trebuit primite, în condițiile în care nu toate unitățile raportoare au respectat integral structura de raportare cerută. În consecință, raportul UCAAPI este departe de a putea reflecta fidel starea auditului public intern, chiar dacă semnalează probleme semnificative reale, iar punctele slabe identificate sunt analizate.

În baza informațiilor centralizate, raportul UCAAPI rămâne, în opinia noastră, deficitar mai ales pe unele aspecte calitative recomandate de IIA pentru procesele de evaluare a structurilor de audit intern. Apreciem ca utile o serie de informații privind aportul API, la nivelul entităților centrale și locale, la îmbunătățirea sistemelor

și operațiilor, utilizarea eficientă a banului și patrimoniului public, limitarea fraudei și corupției, utilizarea de tehnici avansate de audit (mai ales prin instrumente informatice specializate).

Considerăm că rolul UCAAPI de entitate de coordonare și supraveghere a implementării și desfășurării API impune acțiuni cu finalitate rapidă și implicare reală în implementarea API. O parte din inițiativele UCAAPI s-au dovedit însă insuficiente. Unele neconformități sunt semnalate de UCAAPI an după an (chiar dacă numărul unora dintre acestea înregistrează scăderi), fapt ce reflectă o evoluție greoaie și lentă a funcției API și menținerea unei vizibilități scăzute și a unui impact pozitiv firav al API. Inconsistențele de reglementare menționate deja sunt cauza acestei evoluții lente, alături de probleme de comunicare și interacțiune cu conducerile entităților publice. Acest fapt este evidențiat de lipsa de reacție la notificările și atenționările inițiate de UCAAPI.

Dacă este general admisă importanța și nevoia API, ne întrebăm de ce nu este un angajament mai ferm, la nivelul tuturor structurilor, pentru implementarea și întărirea lui? De ce acțiunile nu au o vizibilitate efectivă? Aceste întrebări nu pot rămâne retorice, impunând acțiuni corective. În opinia noastră, acțiunile trebuie să se concentreze pe actualizarea cadrului de reglementare pentru soluționarea problemelor deja semnalate de UCAAPI și de practicieni, respectarea unei solide discipline în implementarea API și rigoare în managementul entităților publice.

Slabul interes al managementului UAT-urilor și al unor entități publice (a se vedea numărul însemnat de cazuri în care funcția de API nu este implementată sau se realizează cu resurse limitate) poate avea multiple cauze: resurse financiare limitate, conștientizarea insuficientă a necesității funcției de API la nivelul managementului instituțiilor publice, aportul insuficient adus de funcția API la susținerea managementului prin propunerile de îmbunătățire a sistemului de control intern și management al riscurilor, precum și la realizarea obiectivelor.

Acolo unde munca auditorilor publici interni nu se focalizează pe problemele majore ale entității și rezultatele misiunilor reflectă încă centrarea pe conformitate sau pe probleme mai puțin stringente, fără a se aduce recomandări consistente pentru îmbunătățirea proceselor și operațiilor, mai eficienta utilizare a resurselor și realizarea obiectivelor,

managementul nu resimte sprijinul real al funcției de API și de aici o colaborare formală și lipsa de susținere a managementului. În instituțiile publice centrale funcția de API este mai puternică și mai vizibilă (cu mențiunea că în anul 2016, 10 ministere nu aveau această funcție implementată), implicată mai bine în problemele organizației, participând concret prin recomandări la îmbunătățirea activității.

Organizarea, în unele entități, de compartimente formate din doi auditori publici interni, structură organizatorică ce nu este aliniată cadrului de reglementare (este prevăzută prin Legea 672/2002 republicată, dar nu se coroborează cu Legea 161/2003), este o soluție de compromis, care nu reușește să rezolve cu adevărat problema. În această situație, nu poate fi numit un șef de audit public intern (dată fiind neconformitatea cu cadrul de reglementare), iar atribuțiile sale sunt preluate de un auditor intern public, dar fără ca acesta să poată fi remunerat pentru această muncă. Prin această „soluție” este evident efortul unor entități de a implementa funcția de API. În raportul pe 2016, UCAAPI își exprimă disponibilitatea de a iniția discuții cu Agenția Națională a Funcționarilor Publici pentru identificarea unei soluții legale de soluționare a problemei.

În intervalul de doi ani scurs deja nu s-a realizat însă nicio modificare. Strategia API pe 2018-2020 evidențiază în multe cazuri aprobarea unui singur post de API (UCAAPI, 2017). Pe lângă aspectul foarte important al conformității cu legea se mai ridică și problema eficacității. Cum poate să răspundă așteptărilor o echipă de auditori publici interni subdimensionată, câteodată nedispunând de experiența și pregătirea necesare? Mai putem aștepta în aceste condiții acoperirea sferei auditabile în intervalul celor trei ani și vizibilitatea funcției ca urmare a recomandărilor și suportului oferit conducerii entităților publice?

Punctele slabe reflectate de rapoartele anuale ale UCAAPI nu sunt limitate doar la aspecte organizatorice. Ele vizează și importante și sensibile aspecte de ordin calitativ, implicit de performanță a API.

O problemă sensibilă este cea legată de independența API. Rapoartele UCAAPI evidențiază cazuri de destituiri ale conducătorilor structurilor API sau cazuri privind avizarea acestora neconforme cu reglementările în vigoare, precum și cazuri de implicare a API în desfășurarea unor activități auditabile. Faptul că o treime dintre rapoartele primite (în 2016) de UCAAPI nu oferă informații privind independența are o semnificație

evidentă. Dacă sunt doar izolate cazurile de declarare a încălcării normelor de conduită etică, numărul însemnat de rapoarte care nu declară aceste informații trebuie să prezinte un semnal de alarmă.

Apreciem ca extrem de utilă aplicarea unor reguli de bună practică care și-au dovedit în timp eficiența. Este vorba de aplicații de tip whistleblowing, de care să dispună UCAAPI și entități publice centrale, prin care auditorii publici interni (din entitățile subordonate în cazul în care raportează pe verticala organizatorică) să poată semnaliza cazurile de afectare a independenței sau de încălcare a normelor de etică. Independența poate fi afectată și prin limitarea auditorilor de a include în plan și/sau a derula anumite misiuni sau determinarea acestora de a „omite” unele obiective în misiuni ori limitarea în accesul la documente, informații, persoane. În condițiile în care nu există în foarte multe cazuri comitete de audit (reglementările în vigoare stabilind un număr mic de entități obligate să le constituie, dar nici aici nu sunt constituite în toate cazurile comitetele respective) către care șeful structurii de API să se adreseze cu aceste probleme majore, aplicațiile de whistleblowing și-ar dovedi utilitatea. Despre aspectele legate de independență menționate mai sus nu se solicită informații pentru raportul anual UCAAPI, deși ele sunt foarte importante în evidențierea independenței reale a API. Aceste informații ar putea fi oferite prin aplicațiile de tip whistleblowing.

Raportul UCAAPI evidențiază unele probleme legate de cunoașterea și înțelegerea conceptelor specifice muncii de audit intern, a noțiunii de sistem de control managerial, precum și de însușirea abordării orientate spre risc. Acest lucru se datorează nivelului de pregătire al unor auditori interni (lucru reflectat de informațiile oferite de raport cu privire la pregătirea de bază, inițială, precum și cele referitoare la pregătirea continuă). Astfel de probleme explică nivelul redus de performanță realizat la nivelul unor structuri API și relația uneori neproductivă între management și auditorii interni.

Programul de asigurare și îmbunătățire a calității (PAIC), conform raportărilor, a fost întocmit în 64% dintre entități, dar ceea ce este foarte grav este opinia UCAAPI conform căreia documentul în multe situații este neconform cu reglementările aplicabile, fiind în unele cazuri elaborat formal, „fără ca acesta să fie efectiv un document care să stea la baza autoevaluării și dezvoltării funcției de audit public intern” (UCAAPI, 2016:13). Acesta este încă un element care denotă o

stăpânire insuficientă a cadrului de reglementare profesional, ca urmare a selecției neadecvate și pregătirii pe baze continue care nu abordează întotdeauna elementele cheie.

Atribuția întocmirii și aplicării PAIC aparține șefului structurii API. Ori, în raportul pe 2016, la nivel național, 25% dintre aceste poziții sunt neocupate, 81% dintre ocupanții acestor poziții au experiență în auditul intern de 5 ani și doar 86% sunt absolvenți de studii economice, 54% nu s-au înscris în nicio asociație profesională națională, iar 93% nu s-au înscris în nicio asociație profesională internațională.

Toate aceste elemente coroborate pot să explice problemele de calitate a conducerii și a viziunii la nivelul structurilor API și conduc către un profil al CAE (Chief Audit Executive) dovedit a nu fi cel mai adecvat în raport de importanța funcției. Șeful structurii de audit public intern trebuie să stabilească o strategie de dezvoltare a funcției, anticipând tendințele în cerințele și așteptările deținătorilor de interese, precum și ținând seama de nevoia asimilării de tehnici și metode evolute (inclusiv bazate pe IT – un domeniu posibil fiind tehnicile proactive de identificare a fraudelor) pentru îmbunătățirea rezultatelor API și alinierea lui mai bună la cerințele organizației. Chiar dacă aceste programe de dezvoltare a API pe orizontul mai multor ani se redactează corect și coerent, rata semnificativă a fluctuației CAE nu asigură implementarea și/sau continuitatea proceselor de evoluție a funcției. O altă cauză poate fi reprezentată de bugetele alocate API.

Dacă numărul recomandărilor formulate în urma misiunilor de asigurare este semnificativ (cu mențiunea că și numărul recomandărilor neimplementate este prea mare – existând și înțelegerea incorectă a termenului de către unii auditori publici interni, conform precizărilor din raportul UCAAPI), numărul iregularităților semnalate (puțin mai mult de 500) nu poate să convingă de eficacitatea misiunilor derulate. O simplă coroborare cu raportul pe 2016 a Curții de Conturi ne conduce către o altă înțelegere a stării de fapt.

Documentarea a vizat, așa cum s-a precizat, un set extins de documente publice vizând strategii, cartă auditului public intern, proceduri, ghiduri de lucru etc.

Am procedat la analiza cartei auditului public intern (acolo unde documentul a fost făcut public) pentru ministere, structuri ale administrației centrale cu resurse în planul API mult mai consistente, având și rol de evaluare asupra structurilor subordonate. Apreciem că

nici la acest nivel nu s-a reușit, în totalitate, realizarea documentului în conformitate cu cerințele de bună practică sintetizate în recomandările IIA. Referirea, (chiar declarată) în elaborarea cartei, preponderent la Legea 672 și mai puțin la recomandările IIA este vizibilă și nu neapărat benefică și aceasta deoarece legea dă un cadru general, care nu poate acoperi toate aspectele documentare și procedurale ale API.

Includerea de elemente de procedură este nepotrivită pentru acest document (carta auditului intern). În multe din documentele studiate forma primează față de fond (a se vedea numărul excesiv de pagini – de cele mai multe ori o cartă bine redactată putând fi structurată în 2-3 pagini). Elementele de raportare, coordonare și monitorizare (acolo unde comitetele există) ar trebui mai clar definite. Aria auditabilă necesită și ea clarificări. Fiind vorba de auditul public intern, cerințele Legii 672 cu privire la rolul API în evaluarea modului de „formare și utilizare a fondurilor proprii și administrarea patrimoniului” ar fi oferit posibilitatea includerii în sfera API a evaluărilor privind prevenirea și identificarea fraudelor și a corupției (dat fiind și interesul public pe acest subiect, dar și responsabilitățile stabilite de IIA auditorilor interni în acest domeniu).

Strategia API pe 2018-2020 are meritul de a reține punctul de vedere UCAAPI privind punctele slabe, punctele forte, amenințările și oportunitățile API în România. Din păcate, documentul rezervă mai mult spațiu sintetizării informațiilor din raportul pe anul 2016 decât trasării direcțiilor de dezvoltare. Chiar și așa, documentul are meritul de a formula principalele obiective urmărite și căile de implementare (uneori acestea sunt formulate la modul general, fiind în opinia noastră nevoie de mai multă concretețe). Pentru creșterea gradului de implementare a API principala măsură vizează extinderea acordurilor de cooperare pentru realizarea funcției.

Obiectivul de creștere a gradului de implementare a funcției se coroborează cu cel privind conștientizarea managementului privind importanța API. Se omite faptul că sunt multe restricții financiare și de reglementare privind numărul de posturi în UAT-uri, spre exemplu. Aceste aspecte nu sunt avute în vedere la nivelul strategiei. Obiectivul privind consolidarea bazei juridice nu prevede în cadrul măsurilor stabilite actualizările la Legea 672. Nu se specifică măsuri concrete pentru atragerea auditorilor interni, știut fiind numărul semnificativ de posturi neocupate. Fiind cunoscut faptul că sunt încă entități care nu au constituit comitet de audit, deși îndeplinesc cerințele legale pentru acest lucru, strategia propune ca obiectiv îndrumarea în

vederea constituirii acestor comitete (la solicitarea structurilor de API) prin elaborarea metodologiilor de constituire a acestora. De ce nu și implicarea directă a UCAAPI în soluționarea problemei prin dialog în cadrul MFP, dar și cu entitățile administrației publice în cauză.

Nu se menționează nimic în strategie despre creșterea utilizării instrumentelor informatice, de implementarea de metode moderne în auditul public intern (elemente care ar rezolva în unele limite bineînțelese problema subdimensionării structurilor de API) și ar crește calitatea și eficiența muncii auditorilor. Strategia nu face nicio referire la modelul de măsurare a capacității auditului public intern recomandat de IIA. Utilizarea acestui model ar facilita procesul de evoluție a structurilor de API și ar oferi criterii de evaluare corecte în evaluarea stadiului de evoluție a acestora.

Concluzii

Un API performant, creator de valoare nu poate fi realizat decât cu profesioniști cu experiență și o largă înțelegere și deschidere către elementele de noutate în profesie și o cunoaștere profundă a sectorului administrației publice. Auditul intern pe lângă profesionalism înseamnă rigoare și disciplină. Aceste elemente împreună asigură succesul funcției, vizibilitatea ei în cadrul organizației, știut fiind faptul că propunerile și problemele semnalate de auditul intern ajută la susținerea organizației și la atingerea obiectivelor în condiții de eficiență. Profesioniștii bine pregătiți și cu experiență trebuie remunerați pe măsură. Nu putem avea performanță cu o mână de angajați cu experiență limitată, cu un profil profesional subțire și lipsiți de motivare. Standardul INTOSAI Gov 9140 subliniază necesitatea unei salarizări adecvate în raport cu responsabilitatea și importanța funcției. Noul cadru de salarizare pentru instituțiile publice este un pas în soluționarea acestei probleme și un element important în motivarea specialiștilor să se orienteze spre auditul public intern.

Premise pentru un API solid există: un cadru de reglementare consistent, care necesită doar unele actualizări, structuri deja implementate și experiență care să permită continuarea corectă a procesului de implementare a funcției în toate entitățile publice, preocupare și structuri destinate pregătirii continue a auditorilor publici interni, un nou sistem de salarizare care poate reprezenta un element de motivare pentru auditori etc. Apreciem că este nevoie de mai multă voință la nivelul conducerii MFP și a structurilor centrale și locale ale administrației publice pentru consolidarea

funcției de audit public intern. Un efort de așezare mai riguroasă a cadrului de reglementare, bugete adecvate pentru această funcție, independență adevărată, nu doar declarată a auditorilor interni, rigoare, disciplină și responsabilitate – acestea sunt, în opinia noastră

ingredientele unui API de succes în România. Auditul public intern românesc necesită în continuare îmbunătățiri semnificative pentru a i se consolida rolul și crește vizibilitatea prin contribuția adusă la realizarea obiectivelor entităților publice în care operează.

BIBLIOGRAFIE

1. Alzeban A., Gwilliam D. (2014) Factors affecting the internal audit effectiveness: A survey of the Saudi public sector. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 23(2014), pp.74-86.
2. Dascălu E. D. (2016) Model for dimensioning the audit structures in the public sector, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 8(140)/2016, pp. 909-917, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/140/909
3. Dascălu E.D. (2016), Factors supporting and adequate sizing of internal audit departments in the public sector, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 6(138)/2016, pp. 642-650, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/138/642
4. Institute of Internal Auditors Research Foundation (2009), Internal Audit Capability Model (IA-CM) for the Public Sector. Disponibil online la adresa <https://na.theiia.org/iia/rf/Public%20Documents/Internal%20Audit%20Capability%20Model%20IACM%20for%20the%20Public%20Sector%20Overview.pdf>, accesat la data de 30 august 2017
5. Institute of Internal Auditors et al. (2017) Public sector IA standards. Applying the IIA International Standards to the UK Public Sector. Disponibil online la www.gov.uk/government/publications/public-sector-internal-audit-standards, accesat la data de 5 iunie 2018
6. INTOSAI INTOSAI GOV 9140. Internal audit independence in public sector. Disponibil online la www.intosai.org, accesat la data de 14 mai 2018
7. OECD (2011) Internal control and internal audit: Ensuring public sector integrity and accountability. Disponibil online la www.oecd.org, accesat la data de 14 aprilie 2018
8. Macarie C. F., Moldovan O. (2017) Evoluția auditului public intern în perioada 2006-2015. Introducere în IA-CM (Modelul de Măsurare a Capacității Auditului Public Intern. *Revista Transilvană de Științe Administrative* 2(41)/2017, pp.14-33.
9. Rosa P.C. et al. (2014) Could Performance Audits Promote Governance Effectively? The Case of Spanish Municipalities. *Lex Localis – Journal of Local Self-Government* Vol. 12, no.4, pp.829-849.
10. Steinbart, P. J. et al. (2012) The relationship between internal audit and information security: An exploratory investigation. *International Journal of Accounting Information Systems* 13(2012), pp. 228-243.
11. UCAAPI (2017) Strategia dezvoltării auditului public intern pentru 2018-2020. Disponibil online la www.mfinante.gov.ro/pagina.html, accesat la data de 10 martie 2018
12. UCAAPI (2016) Raport privind activitatea de audit intern din sectorul public din România, pentru anul 2016. Disponibil online la www.mfinante.gov.ro/pagina.html, accesat la data de 10 mai 2018
13. UCAAPI (2015) Raport privind activitatea de audit intern din sectorul public pentru anul 2015. Disponibil online la www.mfinante.gov.ro/pagina.html, accesat la data de 10 mai 2017
14. Urton A. et al. (2010) Effective sizing of internal audit departments. IIA. Disponibil online la www.iaa.nl/Sitefiles/IIA_leden/EFFECTIVE%20SIZING%20ORGANIZATION.DL.pdf, accesat la data de 10 iulie 2018
15. Legea 672/2002 privind auditul public intern cu modificările ulterioare, republicată în 2011, Monitorul Oficial, Partea I, nr. 856 din 5 dec. 2011
16. www.edu.ro/sites/default/files/CARTA%20AUDITORULUI.pdf Carta auditului intern la nivelul Ministerului Educației Naționale, accesat la data de 10 mai 2018
17. discutii.mfinante.ro/static/10Mfp?audit/legislatie/carta_auditului.pdf Carta auditului public intern din cadrul Ministerului Finanțelor Publice, accesat la data de 10 mai 2018
18. www.mai.gov.ro/index03_2_02.html Carta auditului intern în Ministerul Afacerilor Interne, accesat la data de 10 mai 2018

Dezvoltarea abordărilor privind definirea, clasificarea și evaluarea „decalajului așteptărilor” în contextul extins al misiunilor furnizate de către auditorii autorizați

Nataliia SHALIMOVA,
Șef Departament Audit și Impozite,
Universitatea Tehnică Națională din Ucraina Centrală,
Kropyvnytskyi, Ucraina,
e-mail: nataliia.shalimova@gmail.com

Iryna ANDROSHCHUK,
Profesor Asociat Departamentul Audit și Impozite,
Universitatea Tehnică Națională din Ucraina Centrală,
Kropyvnytskyi, Ucraina, e-mail: GM_GM@ukr.net

Rezumat

Această lucrare propune definirea conceptului denumit „decalajul așteptărilor” [en. "expectations gap"], ținând cont de toate misiunile guvernate de Standardele Internaționale. Se elaborează sistemul de analiză privind nivelul satisfacției utilizatorilor referitor la misiunile furnizate de auditorii autorizați. Se ține cont de algoritmul pentru considerarea nevoilor informaționale ale utilizatorilor privind rezultatele muncii auditorilor în timpul derulării diferitelor tipuri de misiuni, precum și clasificarea și caracteristicile nevoilor informaționale. Se analizează așteptările utilizatorilor misiunilor furnizate de auditorii autorizați. Se stabilesc trăsăturile diferitelor niveluri de servicii (servicii «dorite» și «minime» și «aria de toleranță») în timp ce se derulează misiunile furnizate de auditorii autorizați. Sunt definite cele cinci niveluri ale decalajului (în conturarea așteptărilor utilizatorilor, în cunoaștere, în standarde, în servicii și comunicare), cauzele apariției lor și modurile de depășire ale acestora. O caracteristică distinctă a modelului propus constă în selecția a două componente ale „decalajului în formarea așteptărilor” și ale „decalajului în comunicare”: nivelul societății și nivelul interacțiunii auditorilor cu utilizatorii destinați, partea responsabilă și managementul. Constatările cercetării vor servi ca bază pentru determinarea direcțiilor de dezvoltare ale misiunilor furnizate de auditorii autorizați (audit, revizuire limitată, alte misiuni de asigurare, servicii conexe) și la îmbunătățirea calității acestora.

Cuvinte-cheie: misiuni de asigurare, decalajul așteptărilor, nevoile informaționale ale utilizatorilor, așteptările utilizatorilor

Clasificare JEL: R14, D18, P2

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Shalimova, N., Androshchuk, I. (2018), Development of approaches to definition, classification and evaluation of "expectations gap" in the broader context of engagements provided by certified auditors, Audit Financiar, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 553-570, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/024

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/024>

Data primirii articolului: 13.08.2018

Data revizuirii: 19.10.2018

Data acceptării: 24.10.2018

Introducere

În literatura de specialitate este deseori utilizată sintagma „diferențe în privința așteptărilor” sau „decalajul așteptărilor” care înseamnă: (1) discrepanța între informațiile de audit furnizate de către auditori și așteptările utilizatorilor situațiilor financiare; (2) discrepanța dintre opinia publică cu privire la natura auditului și posibilitățile unui proces de audit real, limitat la un anumit scop. Nevoia de a stabili cauzele acestui decalaj și a modurilor de eliminare a acestora din sfera auditării reprezintă o problemă științifică extrem de discutată.

Auditorii lucrează în cadrul legislativ în vigoare, conform Standardelor Internaționale de Audit specifice [en. the International Standards on Auditing (ISA)], care prevăd ca aceștia să își exprime opinia cu privire la faptul dacă situațiile financiare au fost întocmite sub toate aspectele semnificative în conformitate cu cadrul conceptual aplicabil. Standardul ISA 200 *Obiectivele generale ale auditorului independent și derularea unui audit în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit* evidențiază faptul că opinia auditorului doar sporește gradul de încredere al utilizatorilor destinați în situațiile financiare (paragraf 3). În paragraful 5 al ISA 240 *Responsabilitățile auditorilor în legătură cu fraudă într-un audit al situațiilor financiare* se precizează că, din cauza limitărilor inerente ale unui audit, există un **risc inevitabil** ca unele denaturări semnificative ale situațiilor financiare să nu poată fi descoperite, deși auditul este corespunzător planificat și realizat în conformitate cu ISA. Aceste prevederi ale standardelor internaționale definesc destul de vag cerințele pentru auditori și, în general, **nu sunt conforme cu așteptările utilizatorilor**. Aceasta este chiar situația, conform lui R. Adams, când apare decalajul (adică, diferențele, discrepanța) între punctele de vedere: auditorii iau în considerare obiectivul lor în colectarea dovezilor adecvate și în exprimarea opiniei lor cu privire la situațiile financiare și menționează descoperirea erorilor ca produs secundar al auditului, în timp ce utilizatorii raportului de audit consideră că datoria auditorului constă în primul rând în identificarea erorilor (intenționate sau accidentale), precum și în elaborarea unor astfel de teste de audit care vor asigura detectarea abuzurilor și a contradicțiilor (Adams, 1995, p. 379). Această problemă nu a fost încă rezolvată. Utilizatorii cred că auditorii trebuie să identifice toate erorile, fraudele sau denaturările din situațiile financiare. Dar în

Standardele Internaționale de Audit această datorie este limitată la sintagmele „asigurare rezonabilă” și „denaturări semnificative”. De exemplu, în ISA 240 *Responsabilitatea auditorului în legătură cu fraudă într-un audit al situațiilor financiare* se precizează: „Responsabilitatea primară pentru prevenirea și descoperirea fraudei revine celor însărcinați cu guvernarea entității și conducerii... Un auditor care derulează un audit în conformitate cu ISA este responsabil de obținerea unei asigurări rezonabile că situațiile financiare în ansamblul lor nu conțin denaturări semnificative, cauzate de fraudă sau eroare” (§ 4, 5).

Există un aspect important care trebuie luat în seamă: problema „decalajului așteptărilor” este în principal analizată în legătură cu auditul situațiilor financiare sau cu misiunile de audit. Dar în stadiul actual de dezvoltare a activității de audit este necesar să se țină cont de transformările semnificative care au avut loc în structura standardelor internaționale (introducerea conceptului de „misiune de asigurare”) și de tipurile de misiuni derulate de auditorii autorizați. Prin urmare, problema referitoare la „decalajul așteptărilor” este mai puțin analizată în corelare cu alte misiuni ținând cont de natura lor specifică. În plus, este important să se investigheze problema privind „decalajul așteptărilor”, dat fiind setul de misiuni care:

- (1) sunt în prezent guvernate de Standardele Internaționale privind Controlul Calității, audit, revizuire limitată, alte misiuni de asigurare și servicii conexe emise de către Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare [en. the International Auditing and Assurance Standard Board (IAASB)], Federația Internațională a Contabililor [en. The International Federation of Accounting (IFAC)] și includ:
 - auditul informațiilor financiare istorice;
 - revizuirea limitată a informațiilor financiare istorice;
 - misiuni de asigurare, altele decât auditul sau revizuirea informațiilor financiare istorice;
 - servicii conexe;
- (2) nu sunt guvernate de Standardele IAASB;
 - diferite tipuri de servicii de consultanță/consiliere;
 - alte servicii.

În acest sens, considerăm că este necesar să acordăm atenție unui studiu cuprinzător privind decalajul

așteptărilor, ținând cont de întreaga gamă de misiuni furnizate de către auditorii autorizați.

1. Analiza literaturii de specialitate

Decalajul așteptărilor a fost recunoscut din anii 1970 și a fost studiat pe larg de către mediul academic și de profesioniști.

„Decalajul așteptărilor” și componentele sale au fost elaborate și prezentate de Porter (1991, 1993), Humphrey, Moizer & Turley (1992). Aceste componente au fost analizate și în manualul intitulat „Montgomery's Auditing” (1997, pp. 31-32). Acesta pune accent pe așteptările utilizatorilor, care sunt clasificate în așteptări rezonabile și nerezonabile, precum și pe percepțiile acestora, care sunt împărțite în realiste și nerealiste, iar „decalajul așteptărilor” este prezentat sub forma a două componente: (1) decalajul între așteptări și cerințe (standarde); (2) decalajul între cerințe (standarde) și rezultate. Se evidențiază faptul că așteptările nerezonabile și percepția falsă (irațională, nerealistă) a rezultatelor muncii prestate pot submina încrederea utilizatorilor în auditor, iar informațiile auditate de către auditor pot conta la fel de mult ca erorile reale în munca de audit.

Analiza literaturii privind decalajul așteptărilor în ceea ce privește auditul pentru perioada cuprinsă între 1974 și 2007 a fost prezentată de Aljaadi (2009). Un studiu detaliat al conceptelor moderne ce vizează decalajul așteptărilor în ceea ce privește auditul este prezentat și în lucrările lui Salehi (2011, 2016) și Ojo (2016).

Studiul percepției altor misiuni de asigurare este prezentat de către Roebuck, Simnett & Ho (2000). Problemele generale ale relației dintre asigurare și decalajul așteptărilor sunt analizate de Dando & Swift (2003). Un studiu detaliat privind decalajul așteptărilor, în contextul misiunilor de asigurare asupra emisiilor de gaz de seră, este prezentat în lucrarea lui Green & Li (2011); problemele privind reducerea decalajului așteptări-performanță în cazul misiunilor de asigurare asupra Rapoartelor de Sustenabilitate ale Inițiativei Globale de Raportare [en. the Global Reporting Initiative (GRI)] în Brazilia sunt prezentate într-o disertație de Renzo Mori Junior (2014).

Există cercetări multiple cu privire la acest subiect și fiecare studiu oferă o structură exhaustivă a „decalajului așteptărilor”, precum și moduri de a reduce acest decalaj, dar considerăm oportun să analizăm „decalajul

așteptărilor” în contextul întregului spectru de misiuni furnizate de către auditorii autorizați.

2. Metodologia științifică de cercetare

Cercetarea a fost derulată pe baza teoriei cunoașterii științifice, utilizând o abordare sistematică a studiului fenomenelor și proceselor de auditare și asigurare. Pentru a îndeplini obiectivul stabilit în lucrare a fost utilizat un complex de metode științifice generale (analiză, sinteză, inducție, deducție, abstractizare) și metode relevante (sistemizare, generalizare, analiză, comparație) de cercetare. Baza metodologică a studiului constă în metoda dialectică prin care s-a permis studierea „decalajului așteptărilor” în sistemul modern al relațiilor socio-economice, pentru a identifica problemele acestuia și modurile de diminuare a decalajului. Pe baza metodei analizei comparative, au fost evaluate nevoile informaționale ale utilizatorilor rezultatelor muncii de audit. S-a aplicat metoda de modelare în crearea unui algoritm în considerarea nevoilor informaționale ale utilizatorilor rezultatelor muncii auditorului, precum și modelul „decalajului așteptărilor” în contextul tuturor misiunilor derulate de auditor. Pentru a rezuma cauzele diferitelor nivele ale „decalajului așteptărilor” în percepția misiunilor derulate de auditorii autorizați ca servicii profesionale și moduri de reducere a acestora au fost utilizate: metoda analizei de sistem, precum și metoda istorică și cea logică. Prin utilizarea metodei analizei și a sintezei, rezultă concluzii cu privire la necesitatea și posibilitățile aplicării practice a rezultatelor cercetării.

Analizele de conținut au fost folosite pentru a evalua componentele „decalajului așteptărilor”. Se pot utiliza câteva tehnici de cercetare pentru a realiza analiza conținutului. Aceste tehnici includ (Krippendorff, 2004, pp. 44-45): (1) analiza pragmatică a conținutului; (2) analiza semantică a conținutului (analiza de desemnare și analiza de atribuire); (3) analiza mijloacelor de semnalizare.

Trebuie menționat faptul că problema „decalajului așteptărilor” există în orice tip de servicii, iar specialiștii de marketing acordă suficientă atenție cercetării sale. O astfel de interpretare a „decalajului așteptărilor” care apare în procesul derulării misiunilor de audit este apropiată de teoria și practica serviciilor de marketing, în cadrul cărora au fost dezvoltate metode pentru a permite evaluarea calității serviciilor din punct de vedere al

consumatorilor. Logica acestor metode este relevantă în primul rând pentru toate serviciile deoarece calitatea acestora este dificil de evaluat pe baza criteriilor obiective, fapt care este adevărat și pentru audit. Astfel de metode includ:

- (1) Modelul „Gap” (*decalaj*) care reflectă cerințele de bază pentru calitatea așteptată a serviciilor (Zeithaml, Berry, & Parasuraman 1998);
- (2) Modelul „SERVQUAL” (acronim pentru *calitatea serviciilor*) arată că se determină calitatea serviciului primit prin diferența dintre așteptările consumatorilor și calitatea percepută în realitate (Parasuraman, Berry, & Zeithaml, 1988);
- (3) Modelul „Zone of Tolerance” (*Zona de Toleranță*) (Johnston, 1995).

3. Elaborarea modelului „decalajului așteptărilor”, pe baza nevoilor informaționale și a așteptărilor utilizatorilor

3.1. Mecanismul studiului nivelului satisfacției utilizatorilor cu privire la misiunile furnizate de auditorii autorizați

Înțelegerea necesității de a lua în considerare nevoile utilizatorilor conduce la considerarea procesului de derulare a auditului, a revizuirii sau a altor misiuni de asigurare și a serviciilor conexe ca proces de comunicare. Acest proces poate îmbrăca diferite forme și poate fi prezentat astfel:

- (1) ca **acțiune** (transmiterea semnalului pe o singură cale fără feedback);

- (2) ca **interacțiune** (proces bilateral de schimb de informații);
- (3) ca un proces de **comunicare** în care participanții acționează continuu, atât ca o sursă de informații, cât și ca un destinatar al informațiilor.

În teoria comunicării se aplică un număr semnificativ de modele. Dezvoltarea acestora urmărește o mai mare luare în considerare a activității și dependenței sociale a destinatarului atât în privința conținutului, cât și a formei de comunicare (Sharkov, F., 2002, pp. 28-34).

Această afirmație este pe deplin aplicabilă procesului de desfășurare a misiunilor de către auditorii autorizați. Prin urmare, atunci când se determină cauzele și natura „decalajului așteptărilor” în sfera activităților de audit trebuie să punem accent pe procesul derulării și prezentării misiunilor ca servicii profesionale. Acest lucru necesită studierea a două probleme:

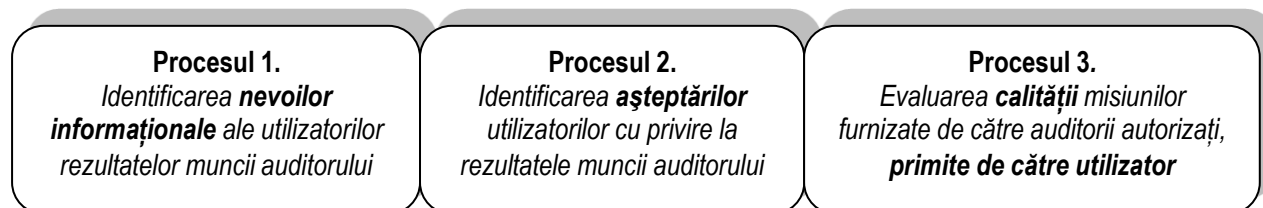
- (1) ce vor primi utilizatorii;
- (2) cum le vor fi prezentate informațiile acestora.

Atunci când se realizează un sondaj al nivelului satisfacției și al motivelor apariției „decalajului așteptărilor”, următoarele procese trebuie soluționate:

- (1) identificarea așteptărilor utilizatorilor;
- (2) evaluarea calității serviciului pe care aceștia l-au primit.

Totuși, aceste două procese nu caracterizează în întregime procesul identificării „decalajului așteptărilor” în audit. Nevoile informaționale ale utilizatorilor ca bază de formare a așteptărilor rămân în afara sferei viziunii. Prin urmare, acest proces trebuie să aibă în vedere trei stadii ale soluționării succesive a următoarelor procese (Figura nr. 1).

Figura nr. 1. Mecanismul studiului nivelului satisfacției utilizatorilor cu privire la misiunile furnizate de către auditorii autorizați

Sursa: Realizat de autori

3.2. Identificarea nevoilor informaționale ale utilizatorilor rezultatelor muncii de audit

Primul proces este acela de a identifica nevoile informaționale ale utilizatorilor rezultatelor muncii

auditorului. Ca bază, se poate aplica algoritmul pentru investigarea impactului nevoilor diferitelor entități și luarea lor în considerare atunci când se crează cerințele de audit (Tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1. Algoritmul pentru luarea în considerare a nevoilor informaționale ale utilizatorilor rezultatelor muncii auditorului	
Principalele etape ale analizei	Probleme de investigat
Identificarea entităților interesate de funcția de audit ca instituție publică	Care grupuri de entități cooperează cu auditorii? Care grupuri de entități utilizează rezultatele diferitelor tipuri de misiuni furnizate de către auditorii autorizați? Care grupuri de entități sunt cele mai interesate de modificările privind cerințele de audit și de modificările relevante din actele legislative și de reglementare?
Identificarea tuturor nevoilor informaționale ale diferitelor grupuri de utilizatori	Care sunt nevoile informaționale ale acestor utilizatori? Cum se corelează aceste nevoi cu obiectivele și strategiile utilizatorilor înșiși?
Stabilirea relației între interesele utilizatorilor și natura misiunilor furnizate de către auditorii autorizați	În ce fel nevoile informaționale identificate generează cererea de misiuni furnizate de auditorii autorizați, precum și rezultatele muncii acestora?
Identificarea nevoii de a amenda documentele legislative și de reglementare pentru activitățile de audit, precum și identificarea naturii acestor modificări	Ce impact va avea asupra conținutului legislativ al activităților de auditare conformarea cu anumite nevoi informaționale?
Identificarea nevoii de a amenda alte acte legislative și de reglementare, natura acestor modificări	Ce impact va avea asupra conținutului altor documente legislative și de reglementare conformarea cu anumite nevoi informaționale?

Sursa: Realizat de autori

Să analizăm în detaliu nevoile informaționale ale utilizatorilor rezultatelor misiunilor de audit ale situațiilor financiare. Identificarea nevoilor informaționale ale utilizatorilor rezultatelor de audit trebuie să apară în combinație cu nevoile informaționale ale utilizatorilor situațiilor financiare, dar luarea în considerare a faptului că nevoile utilizatorilor rapoartelor de audit sunt cumva diferite crește gradul de încredere al acestora în informații. De exemplu, pentru proprietarii existenți sau potențiali sau/și părțile interesate ale unei companii este important să se evalueze eficacitatea activității companiei. Astfel de nevoi informaționale pentru fiecare grup de utilizatori pot fi combinate sub denumirea *nevoii informaționale generală*. Raportarea financiară trebuie să ofere informații despre profitabilitatea companiei, direcțiile distribuției profitului, modalitățile de creștere a sumei dividendelor. Dacă sunt priviți ca utilizatori ai rezultatelor auditului, nevoia lor informațională este aceea de a obține opinia auditorului cu privire la fiabilitatea situațiilor financiare pentru a reduce riscul informațional în evaluarea activităților curente și

potențialele ale companiei din punct de vedere al asigurării politicii eficace de dividende, al eficacității managementului, al îndeplinirii sarcinilor manageriale în conformitate cu obiectivele și scopurile specifice. În plus, în funcție de corelarea nevoilor informaționale aferente rezultatelor de audit cu cerințele standardelor de audit, cu documentele legislative și de reglementare, este posibil să se identifice nevoile informaționale specifice și de bază care alcătuiesc nevoia informațională generală. *Nevoile informaționale de bază* corespund informațiilor care sunt conforme cu obiectivele principale ale auditului, adică informațiile auditorilor privind măsura în care situațiile financiare au fost întocmite sub toate aspectele semnificative în conformitate cu cadrul conceptual aplicabil. Utilizatorii cu *nevoi informaționale specifice* au nevoie de informații suplimentare care detaliază sau completează scopul principal al auditului, de exemplu, în privința informațiilor despre rezultatele evaluării conformării cu principiul continuității afacerii.

Trebuie luat în considerare faptul că nevoile informaționale specifice ale grupurilor specifice de utilizatori reprezintă deseori principala prioritate pentru aceștia. Nevoile informaționale specifice pot fi clasificate suplimentar. În funcție de conținutul nevoilor informaționale specifice, pot fi identificate nevoile informaționale aferente procesului de audit al raportării financiare, precum și cele care nu sunt incluse în scopul procedurilor de audit asigurate în standardele de audit și astfel necesită proceduri suplimentare și extinse neprevăzute de standarde.

Primul grup include, de exemplu, informații despre:

- (1) riscurile de fraudă în contabilitate și raportare financiară (ISA 240 *Responsabilitățile auditorului în legătură cu fraudă într-un audit al situațiilor financiare*);
- (2) controlul intern (ISA 315 *Identificarea și evaluarea riscurilor privind declarațiile substanțial eronate prin înțelegerea entității și a mediului său*);

- (3) relevanța și relevanța aplicării valorii juste în evaluarea activelor (ISA 540 *Auditarea estimărilor contabile, inclusiv a estimărilor contabile ale valorii corecte și a prezentărilor de informații conexe*);
- (4) tranzacțiile cu părțile conexe (ISA 550 *Părțile conexe*);
- (5) existența și impactul evenimentelor ulterioare datei bilanțului (ISA 560 *Evenimente ulterioare*).

Cel de-al doilea grup poate include nevoia de evaluare predictivă a situației financiare, de evaluare a eficacității managementului, de evaluare a conformării cu cerințele tuturor documentelor legislative și de reglementare care afectează activitățile financiare și economice ale entității etc.

În **Tabelul nr. 2**, de exemplu, sunt prezentate caracteristicile nevoilor informaționale ale unui astfel de grup de utilizatori externi, ca potențiali împrumutători care nu au legătură directă cu întreprinderea, dar au un interes direct în activitățile acesteia.

Tabelul nr. 2. Caracteristicile nevoilor informaționale ale potențialilor creditori, ca utilizatori ai rezultatelor misiunii de audit	
Nevoi	Caracteristici
Nevoia informațională generală	Identificarea pertinentei acordării unui împrumut și a capacității unei companii de a plăti la timp dobânda și suma principală a împrumutului.
Nevoia de bază a utilizatorului	Opinia auditorului cu privire la măsura în care situațiile financiare utilizate pentru evaluarea solvabilității companiei sunt întocmite sub toate aspectele semnificative în conformitate cu cadrul aplicabil de raportare financiară.
Nevoile informaționale specifice care pot fi îndeplinite ca parte a implementării procedurilor furnizate de către Standardele Internaționale	Opinia auditorului (cu scopul de a crește gradul de încredere în rezultatul propriei lor evaluări) despre: - probabilitatea falimentului companiei (conformarea companiei cu principiul continuității activității); - conformarea cu cerințele legislative în procesul activității financiare și economice afectează direct identificarea sumelor semnificative și prezentarea informațiilor în situațiile financiare ale companiei; - riscurile de denaturări semnificative ale situațiilor financiare care sunt identificate în procesul de dobândire a înțelegerii entității și a mediului acesteia, inclusiv a sistemului de control intern; - identificarea faptelor de fraudă; - subiectivitatea atunci când managementul stabilește estimările contabile în procesul pregătirii situațiilor financiare; - situația sistemului de control intern al companiei; - litigii legate de companie care pot duce la riscul de denaturări semnificative ale situațiilor financiare, procedura de soluționare pre-proces a unei dispute, plata penalităților.

Nevoi	Caracteristici
Nevoile informaționale specifice care nu pot fi îndeplinite în cadrul de implementare a procedurilor furnizate de către Standardele Internaționale	Opinia auditorului (cu scopul de a crește gradul de încredere în rezultatul propriei lor evaluări) despre: - nivelurile curente și predictive ale poziției financiare a companiei din punct de vedere al promptitudinii acordării unui împrumut, al identificării condițiilor de împrumut și al garanțiilor pentru împrumuturi, inclusiv evaluarea structurii activelor companiei, a stabilității sale financiare și a solvabilității, lichiditatea datoriilor curente, analiza compoziției, structurile și raportul conturilor de încasat și a conturilor de plăți, estimarea soluționărilor cu privire la creditele și împrumuturile pe termen scurt și pe termen lung, anterior primite; - conformarea cu cerințele legislative care nu afectează în mod semnificativ situațiile financiare dar care au legătură cu activitățile financiare și economice ale companiei; - eficacitatea managementului; - alte litigii care nu au de-a face cu situațiile financiare în mod direct, ci privesc activitățile financiare și economice ale companiei, procedura privind soluționarea unei dispute, plata penalităților.

Sursa: Realizat de autori

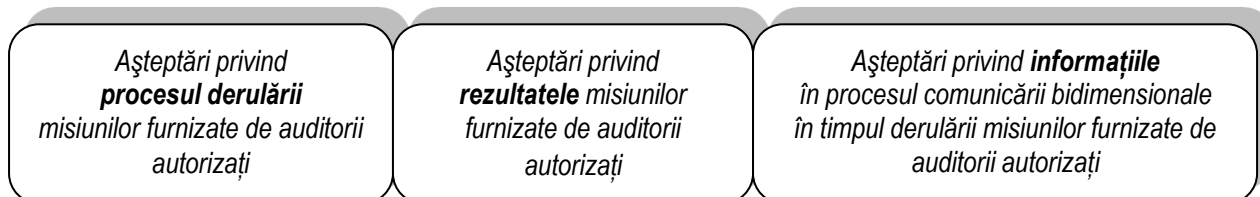
O astfel de clasificare este utilă pentru analiza nevoilor informaționale ale utilizatorilor altor misiuni: revizuirea informațiilor financiare istorice, misiuni de asigurare, altele decât auditul sau revizuirea informațiilor financiare istorice, precum și serviciile conexe.

3.3. Identificarea așteptărilor utilizatorilor cu privire la rezultatele muncii auditorului

Al doilea proces implică identificarea așteptărilor utilizatorilor în legătură cu serviciile. Conform Bychkova & Ityglova (2008, p. 20) clienții firmelor de audit pot avea așteptări mari cu privire la auditul situațiilor financiare și pot crede că auditorul trebuie să garanteze în mod absolut siguranța raportării rezultatelor auditului. De

reținut faptul că utilizatorii opiniei profesionale a auditorului, pe lângă nevoile lor, își creează propriile așteptări privind calitatea auditului situațiilor financiare care sunt legate de faptul că adoptarea deciziilor economice bazate pe judecata profesională a auditorului nu conduce la consecințe negative în viitor și le prezintă sub forma a două grupe: așteptări privind procesul de audit și așteptări privind rezultatele auditului (Bychkova & Ityglova, 2008, p. 20). Este important să adăugăm la această clasificare așteptările informării despre proces și rezultatele auditului. Prin urmare, putem reprezenta așteptările utilizatorilor în mod cuprinzător (a se vedea Figura nr. 2).

Figura nr. 2. Așteptările utilizatorilor misiunilor furnizate de către auditorii autorizați

Sursa: Realizat de autori

Așteptările utilizatorilor cu privire la conformarea cu standardele existente pot fi relevante (rezonabile) din

punct de vedere cauzal și, în acest caz, este necesar să se îmbunătățească standardele și munca auditorilor,

adică, să se urmărească calea îmbunătățirii profesionale. Alte așteptări pot fi nerealiste (nerelevante din punct de vedere cauzal). În legătură cu acestea, este necesar să se îmbunătățească conexiunile de comunicare cu utilizatorii pentru a gestiona așteptările lor cu privire la cerințe și la imposibilitatea modificării standardelor, pentru a fi pregătiți pentru neînțelegeri și a încerca depășirea consecințelor unor astfel de neînțelegeri.

În același timp, adăugarea cerințelor la grupul „excesiv” trebuie să țină cont de situația specifică în care misiunea este derulată, precum și obiectivele acesteia și utilizatorii. Ca exemplu, putem lua în considerare situația cu definirea nivelului pragului de semnificație. Această problemă în contextul investigării rolului standardelor de auditare prin reducerea decalajului așteptărilor a fost evidențiată de Ojo (2016). Dacă, de exemplu, se întreprinde un audit de inițiativă al elementelor individuale, conturi sau elemente de raportare financiară, în conformitate cu ISA 805 *Considerații specifice – Auditori ale situațiilor financiare unice și ale elementelor specifice, conturi sau elemente din situația financiară*, un astfel de element al raportării financiare precum obligațiile curente pentru reglarea bugetului, cerințele clientului pentru stabilirea unui nivel suficient de scăzut al pragului de semnificație sunt relevante din punct de vedere cauzal deoarece: (1) sunt datorate obligativității de a plăti impozite, precum și legislației administrative și penale; (2) și trebuie să completeze raportarea privind impozitele în anumite unități monetare. O astfel de cerință a utilizatorului, care reprezintă o consecință a nevoii acestuia de a avea informații despre numărul maxim de erori sau despre alte inconsistențe și denaturări pentru a preveni impunerea de penalități asupra entității de către autoritățile fiscale, este relevantă din punct de vedere cauzal și trebuie luată în considerare în munca auditorilor.

Dimpotrivă, cerința de a stabili un nivel extrem de scăzut al pragului de semnificație atunci când se desfășoară un audit obligatoriu este nerelevantă din punct de vedere cauzal deoarece pragul de semnificație este corelat cu deciziile economice ale utilizatorilor pe baza situațiilor financiare. Gama utilizatorilor cheie ai rezultatelor auditului obligatoriu include acei indivizi care se bazează pe situațiile financiare ca surse principale de informații și nu pot cere alte rapoarte întocmite în concordanță cu nevoile lor. Prin urmare, atunci când se derulează un

audit obligatoriu pragul de semnificație trebuie stabilit ținând cont de faptul că indicatorii situațiilor financiare sunt pregătiți și furnizați pe baza unui anumit nivel de semnificație. În acest caz auditorul trebuie să dovedească și să justifice inoportunitatea stabilirii cerințelor excesive.

Un alt exemplu este evaluarea situației financiare a unei companii. Dacă pe durata derulării misiunilor pentru auditarea situațiilor financiare conform cadrului standardelor internaționale de auditare, utilizatorii fac o solicitare de evaluare detaliată și de prognoză financiară a companiei, astfel de așteptări sunt nerelevante din punct de vedere cauzal deoarece derularea misiunilor pentru auditarea situațiilor financiare oferă spre verificare doar conformarea cu principiul continuității activității. Auditorul trebuie să explice natura nerealistă a acestor cerințe și să propună realizarea evaluării și a prognozei condiției financiare conform cadrului de atribuire a altor asigurări dacă criteriile corespunzătoare de evaluare sunt convenite cu clientul sau conform cadrului serviciilor de consultanță. Pe de altă parte, dacă utilizatorii se așteaptă ca auditorul, când auditează situațiile financiare, să îi informeze despre rezultatele evaluării conformării companiei cu principiul continuității activității, astfel de așteptări trebuie recunoscute ca relevante din punct de vedere cauzal deoarece astfel de procese sunt prevăzute în mod expres de către standardul curent ISA 570 *Continuitatea activității*.

În teoria și practica marketing-ului (Zeithaml, Berry, & Parasuraman, 1993, pp. 1-12; Pashchuk, 2005, pp. 148-149), așteptările sunt prezentate sub forma diferitelor elemente, în particular:

- (1) serviciul dorit (serviciul pe care clienții speră să îl primească cu un nivel de combinație a ceea ce, în opinia cumpărătorilor, poate să fie și ceea ce le este oferit în contextul nevoilor personale);
- (2) serviciul potrivit (maxim: cel mai mic nivel de așteptări, nivelul minim al serviciului pe care cumpărătorul îl va accepta fără o nemulțumire semnificativă);
- (3) serviciul așteptat (nivelul serviciilor pe care clienții se așteaptă de fapt să îl primească);
- (4) zona de toleranță (localizată între nivelul dorit și cel corespunzător al serviciului și reprezentată de un anumit interval în care utilizatorii nu dau atenție deosebită procesului de furnizare a serviciului, dar

dacă serviciul depășește categoria specificată, aceștia acționează fie pozitiv, fie negativ).

De exemplu, ținând cont de posibilele nevoi informaționale, serviciul dorit pentru misiunea de audit poate fi reprezentat pe baza nevoii informaționale generale. Identificarea nivelului minim al serviciului în audit trebuie să fie reprezentată ținând cont de nevoia de a aplica conceptul încrederii rezonabile (suficiente) față de procesul de audit care stabilește oportunitățile limitate, inerente în audit și afectează abilitatea auditorului de a detecta denaturările din situațiile financiare. În conformitate cu ISA 200 "Obiectivele generale ale auditorului independent și derularea auditului în conformitate cu Standardele Internaționale

de Audit", un audit este destinat să ofere asigurare suficientă (relevantă) că situațiile financiare în ansamblul lor nu conțin denaturări semnificative (paragraf 11a). Prin urmare, nivelul corespunzător al misiunilor furnizate de auditorii autorizați constă într-un anumit nivel al încrederii rezonabile (suficiente) pe care consumatorii de servicii de audit îl percep ca fiind minim. Zona de toleranță acoperă intervalul de așteptări între caracteristicile serviciului dorit și cele ale serviciului minim.

Relația între nivelul minim și cel dorit al misiunilor furnizate de auditorii autorizați, precum și caracteristica zonei de toleranță sunt reprezentate în **Figura nr. 3**.

Figura nr. 3. Caracteristicile diferitelor niveluri ale serviciilor pe durata derulării misiunilor furnizate de către auditorii autorizați

Nivelul minim:

- (1) utilizatorul primește informații doar despre rezultatele misiunilor;
- (2) doar nevoia informațională de bază a utilizatorului este satisfăcută;
- (3) satisfacerea nevoii informaționale de bază apare la nivelul încrederii rezonabile (suficiente) cu identificarea corespunzătoare a nivelului de semnificație pe care utilizatorii îl percep ca minim posibil;
- (4) utilizatorul a primit informațiile doar după finalizarea misiunilor;
- (5) informațiile sunt transmise la timp; este asigurată relevanța datelor.

Zona de toleranță:

intervalul așteptărilor care într-un fel sau altul este luat în considerare:

- (1) nevoia de a furniza informații cu privire la procesul propriu-zis al derulării misiunilor și nu doar al rezultatelor acestora;
- (2) nevoia de a satisface nevoile informaționale specifice;
- (3) nevoia de a satisface cerințele utilizatorilor în privința nivelului pragului de semnificație;
- (4) nevoia de a furniza informații pe durata procesului derulării misiunilor și a furniza informații la timp.

Nivelul dorit:

- (1) utilizatorul primește informații nu doar despre rezultatele misiunilor, dar și despre proces (etape, proceduri aplicate etc.);
- (2) este satisfăcută nevoia informațională generală a utilizatorilor cu privire la rezultatele misiunilor, iar această nevoie informațională generală implică nevoile informaționale de bază și nevoile informaționale specifice care necesită proceduri din cadrul Standardelor Internaționale și proceduri suplimentare extinse;
- (3) satisfacerea nevoilor informaționale specifice are loc ținând cont de cerințele utilizatorilor cu privire la nivelul pragului de semnificație;
- (4) utilizatorul primește informații atât pe durata derulării misiunii, cât și la finalizarea acesteia;
- (5) transferul informațiilor se face la timp pentru a asigura relevanța datelor.

Sursa: Realizat de autori

3.4. Problemele evaluării calității muncii auditorului, așa cum sunt acestea percepute de utilizatori

Al treilea proces este acela de a *evalua calitatea percepută a serviciilor*. Una dintre diferențele principale între bunuri și servicii constă în faptul că este mai dificil pentru client să evalueze serviciile. Toate serviciile pot fi plasate într-un anumit interval, începând cu criteriul „ușor de evaluat” și terminând cu criteriul „dificil de evaluat”, în funcție de cât de importante sunt attributele privind cercetarea, experiența sau încrederea. O astfel de clasificare a beneficiilor este propusă în teoria costurilor de tranzacție în interpretarea costurilor de măsurare, care sunt realizate atât înainte de achiziția de bunuri (ex ante), cât și după (ex post). Acestea se bazează pe trei categorii de beneficii:

- (1) experimentate (au costuri de măsurare ex ante extrem de ridicate și costuri ex post scăzute);
- (2) de cercetare (au costuri de măsurare ex ante scăzute și costuri ex post scăzute);
- (3) de încredere (au costuri de măsurare ex ante extrem de ridicate și costuri ex post ridicate) (Korneichuk, B., 2007, pp. 136-137).

Informațiile care fac obiectul misiunilor de asigurare și sunt rezultatul misiunilor de asigurare sunt în conexiune cu bunurile de încredere. Acest grup de servicii este caracterizat de două însușiri specifice:

- (1) există o extraordinară complexitate a particularizării rezultatelor pozitive;
- (2) acest rezultat pozitiv nu primește întotdeauna o evaluare identică din partea diferiților consumatori și a diferiților specialiști.

În general, există o tendință de a lua în considerare majoritatea serviciilor cărora le aparțin misiunile furnizate de către auditorii

autorizați, ca active de încredere. Astfel, se evidențiază importanța atributului privind încrederea pentru clienți (comparată cu atribute precum cercetarea și experiența), reflectând două mari diferențe între bunuri și servicii:

- (1) lipsa de înțelegere în îndeplinirea serviciului;
- (2) lipsa clarității evaluării a ceea ce a fost investit și primit, care generează deseori probleme de control al calității.

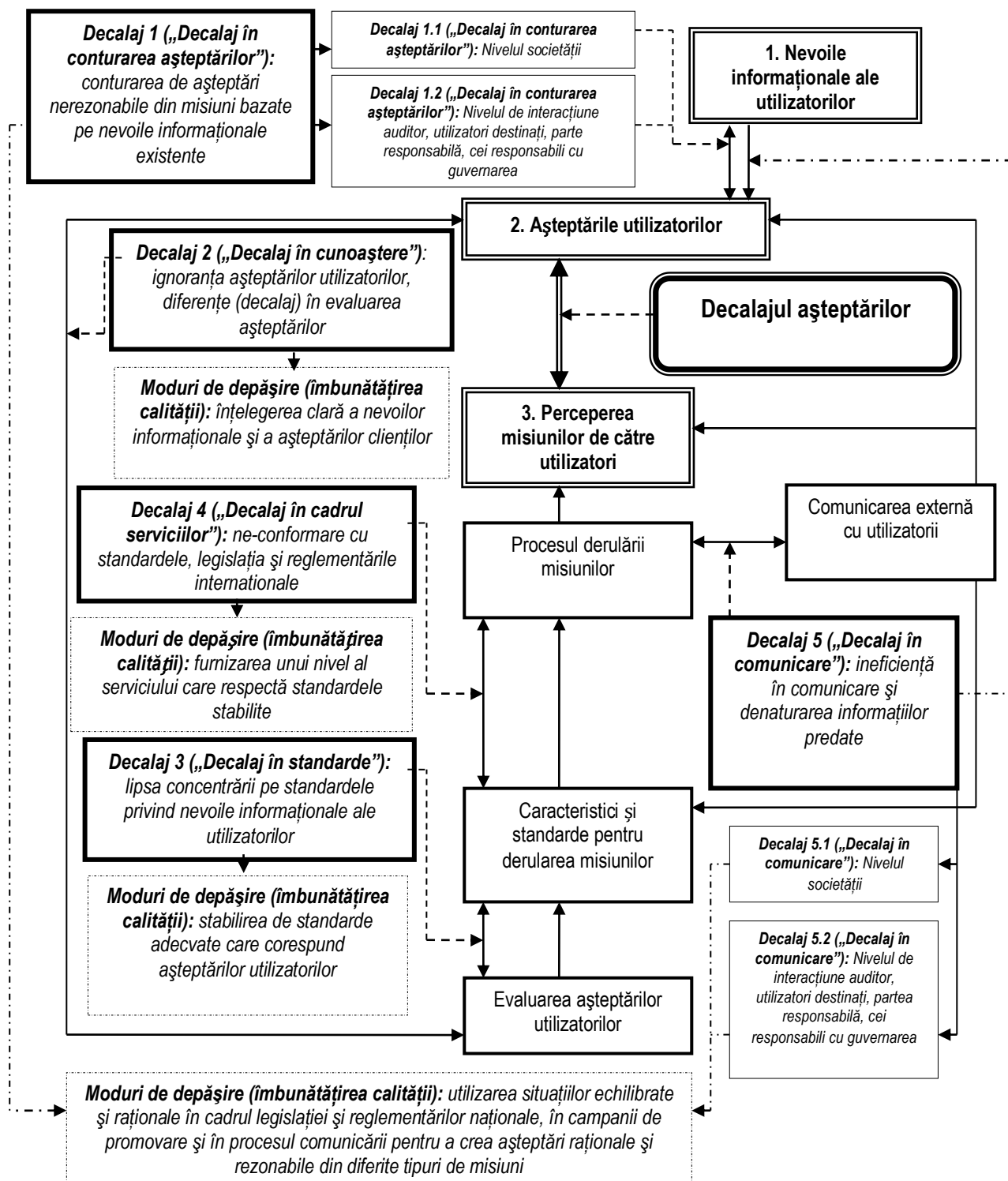
Diferențele între așteptările utilizatorilor și ceea ce ei cred că au primit constau:

- (1) în îndepărtarea de la standardele existente a muncii auditorului care necesită îmbunătățire;
- (2) în percepția nerealistă a rezultatelor misiunilor furnizate de auditorii autorizați, precum și o înțelegere distorsionată a naturii diferitelor tipuri de misiuni, ceea ce necesită din partea utilizatorilor atenție specială pentru procesul de informare cu privire la conținutul acesteia.

4. Modelul privind „decalajul așteptărilor” în cadrul misiunilor furnizate de către auditorii autorizați

Modelul privind „decalajul așteptărilor” în cadrul misiunilor furnizate de către auditorii autorizați este prezentat în **Figura nr. 4**. Aceasta arată prezența mai multor (cinci) decalaje și modalitățile principale de depășire a acestora. În literatura de specialitate au fost sugerate diferite moduri de reducere a „decalajului așteptărilor”, iar aceste măsuri trebuie clasificate conform nivelurilor aferente „decalajului așteptărilor” prezentate în **Figura nr. 4** și trebuie extinse conform tipurilor de misiuni furnizate de auditorii autorizați.

Figura nr. 4. Un model al „decalajului așteptărilor” în misiunile furnizate de auditorii autorizați

Sursa: Realizat de autori

5. Analiza cauzelor diferitelor nivele ale „decalajului așteptărilor” și modalități de reducere a acestuia

Rezumatul rezultatelor studiului cauzelor producerii diferitelor nivele ale „decalajului așteptărilor” și posibilele modalități de eliminare sunt prezentate în Tabelul nr. 3.

Tabelul nr. 3. Cauzele diferitelor nivele ale „decalajului așteptărilor” în perceperea misiunilor furnizate de auditorii autorizați, ca servicii profesionale și modalități de a le reduce		
Nivel decalaj	Cauzele anumitor nivele ale decalajului	Modalități de diminuare a decalajului
Decalaj 2. Decalajul între conștientizarea și percepțiile auditorilor în privința intereselor, nevoilor și așteptărilor utilizatorilor („Decalaj în cunoaștere”)	Lipsa interacțiunii cu utilizatorii în identificarea nevoilor și așteptărilor acestora.	Distribuția utilizatorilor în funcție de rezultatele diferitelor tipuri de misiuni furnizate de către auditorii autorizați, crearea sistemului pentru a analiza interesele, nevoile și așteptările acestora. Analiza și evaluarea nevoilor utilizatorilor în funcție de rezultatele misiunilor furnizate de către auditorii autorizați, înțelegerea de către aceștia a principalului obiectiv și a efectelor suplimentare.
Decalaj 3. Decalajul între standardele muncii auditorilor și interesele, nevoile și așteptările utilizatorilor, cu înțelegerea absolut corectă a acestora („Decalaj în standarde”)	Teama privind asumarea de obligații mari, subestimarea propriilor abilități, înțelegerea cerințelor din standarde, din documentele legislative și de reglementare. Lipsa metodelor clare pentru derularea diferitelor tipuri de misiuni furnizate de către auditorii autorizați (inițial pentru alte misiuni de asigurare) care limitează posibilitatea de a face uz în exces de dreptul de a aplica "judecata profesională" fără o explicare clară a fundamentării acesteia. Calitatea scăzută a legislației care reglementează activitatea auditorului și discrepanțele între diversele acte legale.	Îmbunătățirea legislației aferente problemelor de audit, ținând cont de nevoile informaționale ale utilizatorilor. Stabilirea sistemului de management al auditului care ar asigura faptul că cerințele utilizatorilor sunt luate în calcul. Îmbunătățirea calității sistemului actelor legislative și de reglementare a activităților de audit.
Decalaj 4. Decalajul între standardele de audit și nivelul real al serviciului („Decalaj în servicii”)	Nivelul scăzut al sistemului intern privind controlul calității misiunilor furnizate de către auditorii autorizați (la nivelul auditorilor autorizați și al firmelor de audit). Absența unui sistem clar de responsabilitate a auditorilor în cazuri de performanță neadecvată a îndatoririlor lor profesionale.	Dezvoltarea standardelor externe și interne ale sistemului calității. Creșterea cerințelor pentru independența auditorilor. Stabilirea de recomandări clare pentru identificarea sferei de responsabilitate a auditorului.

Nivel decalaj			Cauzele anumitor nivele ale decalajului	Modalități de diminuare a decalajului
Decalaj 1. Decalajul între așteptările clientului, înțelegerea sa subiectivă a naturii misiunilor furnizate de către auditorii autorizați și caracteristicile reale ale diverselor misiuni, oferite de standarde („Decalaj în conturarea așteptărilor”)	Decalaj 5. Decalajul între informațiile despre natura auditului și calitatea misiunilor furnizate de către auditorii autorizați, care sunt transmise de auditori, precum și condiția curentă a acestor misiuni („Decalaj în comunicare”)	Decalaj 1.1 („Decalaj în conturarea așteptărilor”) Decalaj 5.1 („Decalaj în comunicare”) <i>Nivelul societății</i>	Absența (insuficiența) transparenței în sistemul de audit. Nivel insuficient al calității documentelor legislative și normative privind furnizarea de informații despre natura misiunilor și funcția acestora. Nivel insuficient al conștientizării publicului cu privire la diferențele fundamentale dintre diversele misiuni furnizate de către auditorii autorizați.	Creșterea gradului de informare a documentelor legislative și de reglementare care guvernează tipurile variate de misiuni furnizate de către auditorii autorizați, în primul rând auditul statutar. Crearea unui sistem adecvat de informare a societății despre principiile și standardele misiunilor derulate de către auditorul autorizat.
		Decalaj 1.2 („Decalaj în conturarea așteptărilor”) Decalaj 5.2 („Decalaj în comunicare”) <i>Nivelul interacțiunii privind auditorul, utilizatorii destinați, partea responsabilă, cei responsabili cu guvernarea</i>	Lipsa comunicării bidimensionale cu clientul și managementul unei companii supuse auditării. Nivel insuficient de informare din rapoartele de audit, rapoartele privind rezultatele altor misiuni (alte misiuni de asigurare, servicii conexe). Suport informațional scăzut al contractelor privind performanța misiunilor furnizate de către auditorii autorizați, referitoare la drepturile și obligațiile auditorilor etc.	Atenție crescută pentru procesul de comunicare cu utilizatorii destinați, părțile responsabile, precum și cu managementul, informarea acestora despre agreearea termenilor misiunilor, planificării și derulării. Creșterea gradului de informare a documentelor finale (rapoarte de audit, rapoarte privind rezultatele altor misiuni de asigurare, servicii conexe și de consultanță), ca instrument de furnizare a nevoilor informaționale ale utilizatorilor externi.

Sursa: Realizat de autori

În prezent, punctul central cu privire la dezvoltarea modalităților de îmbunătățire a calității performanței diferitelor misiuni furnizate de auditorii autorizați constă în diminuarea „decalajului în cadrul serviciilor” pentru a asigura conformarea cu standardele.

Dar sunt importante și alte motive: „decalajul în conturarea așteptărilor” și „decalajul în comunicare”, decalajul în privința conștientizării auditorilor și a percepției utilizatorilor privind așteptările („decalaj în privința cunoașterii”). Depășirea acestui decalaj trebuie să conducă la modificarea standardelor de muncă și, în consecință, la limitarea „decalajului privind standardele”.

În acest caz, cele două decalaje (primul „decalaj în conturarea așteptărilor” și al cincilea „decalaj în comunicare”) au de fapt motive similare (fapt prezentat în **Tabelul nr. 3**), dar prezența celui de-al cincilea decalaj este cea care generează un cerc vicios care are ca rezultat:

- (1) reglarea așteptărilor primare excesive sau a așteptărilor generale incorecte ale utilizatorilor rezultatelor misiunilor;
- (2) crearea de așteptări noi excesive sau deformate.

Dacă luăm în considerare complexitatea misiunilor furnizate de auditorii autorizați în general, atunci impactul semnificativ constă în lipsa și defectele privind claritatea înțelegerii naturii diferitelor tipuri de misiuni de către utilizatori și lipsa recomandărilor clare cu privire la descrierea și identificarea auditului, analizei și a altor misiuni de asigurare și a serviciilor conexe și de consultanță.

Lipsa înțelegerii diferențelor la nivel de utilizatori a diferitelor tipuri de misiuni furnizate de auditorii autorizați conduce deseori la conturarea de așteptări greșite din partea utilizatorilor și la nemulțumirea acestora în privința rezultatelor muncii auditorului.

O caracteristică distinctă a modelului propus este selectarea a două componente ale „decalajului în conturarea așteptărilor” și ale „decalajului în comunicare”:

- (1) nivelul societății (nivel macro) și
- (2) nivelul interacțiunii auditorilor cu utilizatorii destinați, partea responsabilă și cei însărcinați cu guvernarea (personalul de management).

Nivelul (componenta) întâi predomină în această etapă în Ucraina, unde introducerea conceptului de audit a avut loc recent (în comparație cu alte țări). Motivele privind decalajul în comunicații la nivel macro, care există în această etapă a dezvoltării sociale și economice a țării și care determină denaturarea opiniei publice cu privire la misiunile furnizate de către auditorii autorizați, sunt următoarele:

- (1) concordanța incompletă între prevederile legislației ucrainene privind auditarea și Standardele Internaționale ale controlului calității, auditare, revizuire, alte servicii conexe și de asigurare;
- (2) conștientizarea insuficientă a diferențelor între misiunile de audit, misiunile de revizuire, alte misiuni de asigurare, servicii conexe și alte servicii (de exemplu, consultanță);
- (3) utilizarea greșită a termenilor „audit” și „auditor” în practica altor organisme guvernamentale și ne-guvernamentale fără să se țină cont de practica și experiența existente la nivel mondial;
- (4) utilizarea arbitrară a termenului „audit” în documentele normative și legislative care au legătură cu probleme cu totul diferite.

De asemenea, este necesar să se atragă atenția asupra deficienței în a utiliza termenul care ar rezuma toate serviciile furnizate de auditor. Termenul „servicii de audit” este utilizat în legislația și în reglementările din Ucraina. Același termen este uneori utilizat în publicațiile străine, în particular, Tritschler (2014). Dar aplicarea acestuia nu permite utilizatorilor să perceapă imediat diferența dintre misiunile derulate de auditor și cele reglementate de Standardele Internaționale ale IAASB. Prin urmare, în titlul articolului am utilizat în

mod deliberat sintagma „misiuni furnizate de către auditorii autorizați”.

În contextul acestor propuneri, se recomandă să se atragă atenția asupra dezvoltării altor țări și organizații internaționale. În particular, Federația Contabililor Europeni a beneficiat de Studiul prevederilor privind serviciile conexe și de asigurare alternativă la nivelul Europei, care analizează diferențele dintre diferitele servicii. În noiembrie 2015, guvernul austriac (Departamentul Finanțe) a emis ghidul cu privire la delimitarea conceptelor de „audit și asigurare” (Ghidul privind Managementul Resurselor Nr. 210 Clarificarea termenilor „Audit” și „Asigurare”), al cărui scop a fost să ofere recomandări detaliate pentru utilizatori în legătură cu aceste elemente. Recomandările oferă analiza diferitelor situații și probleme generate de utilizarea termenilor „audit” și „asigurare” și sugestii despre modul în care pot fi evitate. Acestea conțin doar câteva exemple, dar pot fi utilizate fundamentări calitative pentru a dezvolta recomandările pentru alegerea tipului corespunzător de misiune pentru un utilizator particular, ținând cont de nevoile sale informaționale și de așteptările sale.

Efectul educației în reducerea decalajului așteptărilor (inițial, „decalaj în conturarea așteptărilor” și „decalaj în cunoaștere”) este foarte important. Această problemă este pe larg discutată de Siddiqui, Nasreen, & Choudhury-Lema (2009), Bui, & Porter (2010), Ihendinihu, & Robert (2014), Cordos, Fulop, & Tiron-Tudor (2016). De asemenea, această problemă este extrem de relevantă pentru sistemul de învățământ din Ucraina.

Dacă se utilizează ca bază o misiune specifică (auditul informațiilor financiare istorice; revizuirea informațiilor financiare istorice; misiuni de asigurare, altele decât auditul sau revizuirea informațiilor financiare istorice; servicii conexe), atunci, pentru a determina modalitățile de eliminare a „decalajului așteptărilor” este posibil să se identifice nivelele acestuia în funcție de etapele sarcinii atribuite (**Tabelul nr. 4**).

Tabelul nr. 4. Cauzele „decalajului așteptărilor” în diferite etape ale derulării tipurilor variate de misiuni			
Nivelurile decalajului	Etape ale derulării misiunii		
	Convenirea termenilor numirii	Finalizarea misiunii	Furnizarea documentelor finale (rapoarte, informații suplimentare)
Decalaj 1.2 „Decalaj în conturarea așteptărilor”	Calitate insuficientă a documentelor legislative și de reglementare cu privire la furnizarea informațiilor despre caracteristicile diferitelor misiuni și funcțiile acestora. Absența (sau insuficiența) legăturilor de comunicare în procesul agreării termenilor numirii.	Conținut scăzut de informații al contractelor cu privire la caracteristicile diferitelor obiective, drepturi și îndatoriri ale auditorilor etc. Absența (sau insuficiența) legăturilor de comunicare pe durata numirii.	Dificultate în prezentarea informațiilor în rapoarte. Claritatea scăzută a rapoartelor, prezența situațiilor nepotrivite, voalate, cu privire la natura și caracteristicile diferitelor misiuni.
Decalaj 2. „Decalaj în cunoaștere”	Atenție insuficientă acordată nevoilor informaționale și așteptărilor utilizatorilor sau neînțelegerea din partea utilizatorilor.	Atenție insuficientă acordată nevoilor utilizatorilor cu privire la procesul de audit sau neînțelegerea din partea utilizatorilor.	Atenție insuficientă acordată nevoilor utilizatorilor în privința conținutului documentelor, a ordinii descrierii și prezentării acestora. Neînțelegerea acestor nevoi.
Decalaj 3. „Decalaj în standarde”	Lipsa receptivității în cadrul contractului și a standardelor cerințelor utilizatorilor.	Lipsa receptivității în cadrul standardelor cerințelor utilizatorilor pentru procesul derulării misiunii.	Lipsa receptivității în cadrul standardelor cerințelor utilizatorilor pentru procesul derulării misiunii.
Decalaj 4. „Decalaj în servicii”	Necompatibilitate în privința conținutului și structurii contractului cu cerințele existente ale actelor legislative și normative.	Necompatibilitate în procesul îndeplinirii misiunii la standardele stabilite.	Necompatibilitate în privința conținutului rapoartelor cu cerințele standardelor, ale documentelor legislative și de reglementare. Necompatibilitate în procesul transmiterii și prezentării rapoartelor auditorilor.
Decalaj 5.2 „Decalaj în comunicare”	Conținut informațional insuficient al contractelor cu privire la caracteristicile diferitelor obiective, drepturi și îndatoriri ale auditorilor etc. Calitate scăzută a documentelor legislative și de reglementare cu privire la furnizarea informațiilor despre caracteristicile diferitelor misiuni și funcțiile acestora. Absența (sau insuficiența) legăturilor de comunicare în procesul agreării termenilor numirii.	Absența (sau insuficiența) legăturilor de comunicare pe durata numirii.	Dificultate în prezentarea informațiilor în rapoarte. Conținut informațional scăzut al rapoartelor, prezența situațiilor nepotrivite, voalate, cu privire la natura și caracteristicile diferitelor misiuni.

Sursa: Realizat de autori

În timp ce se agreează termenii misiunii și ai derulării acesteia, motivul decalajului constă în lipsa comunicării suficiente între auditori și management, client, în

insuficienta atenție acordată nevoilor și așteptărilor utilizatorilor. Depășirea decalajului va elimina așteptările nerezonabile din punct de vedere cauzal, precum și

deficiențele din îndeplinirea indicatorilor care sunt permisi, dar care nu există în realitate. Drept consecință, se va reduce „decalajul în comunicare”. Limitarea acestui decalaj este strâns influențată de îmbunătățirea conștientizării publicului cu privire la principiile și standardele auditării pentru a construi încrederea publică conform căreia standardele profesionale și legislația națională iau în considerare în mod adecvat cerințele utilizatorilor.

Este important în mod special ca utilizatorii documentelor finale (rapoarte) să fie informați cu privire la ceea ce pot aștepta. Dacă este, de exemplu, un audit statutar, atunci cerințele acestuia trebuie să fie îndeplinite prin documente legislative speciale care reglementează activitățile unei anumite entități economice. Termenii contractuali sunt importanți în timp ce se realizează misiunile de inițiativă. La momentul prezentării rezultatelor misiunilor este important să se asigure caracteristicile calitative ale rapoartelor, în particular exhaustivitatea, relevanța, inteligibilitatea, precum și procesul transmiterii acestor rapoarte utilizatorilor și publicarea oficială a acestora, dacă este cazul.

6. Concluzii

Rezultatele cercetării problemei privind „decalajul așteptărilor” în cadrul auditului arată doar posibile modalități de a soluționa această problemă complexă care este, fără nici un dubiu, relevantă și importantă. În definitiv, misiunile furnizate de auditorii autorizați nu pot exista pe cont propriu. Acestea există sub forma serviciilor profesionale care au anumite cereri și trebuie să satisfacă cerințele utilizatorilor pentru a ajuta la sporirea importanței auditării și asigurării în cadrul societății.

Se recomandă ca studierea motivelor privind „decalajul așteptărilor” în cadrul auditului să fie realizată cu ajutorul metodelor care permit evaluarea calității serviciilor din punct de vedere al consumatorilor acestora. Modificarea lor conform caracteristicilor specifice ale misiunilor furnizate de către auditorii autorizați ca servicii profesionale a permis formularea a trei procese de investigare: (1) identificarea nevoilor informaționale ale utilizatorilor prin rezultatele muncii auditorului; (2) identificarea așteptărilor utilizatorilor cu privire la serviciile care, într-un fel sau altul, iau în considerare nevoia de a furniza informații despre procesul de audit în

sine, necesitatea de a se conforma nevoilor informaționale „specifice”, cerințele utilizatorilor cu privire la nivelul semnificației, nevoia de a furniza informații în procesul de auditare; (3) evaluarea calității primite.

Așteptările utilizatorilor care caracterizează calitatea „standard”, „minimă” a misiunilor furnizate de auditorii autorizați, precum și „zona de toleranță” sunt specificate într-o oarecare măsură care ia în considerare nevoia de a furniza informații despre procesul misiunii în sine, necesitatea de a se conforma nevoilor informaționale „specifice”, cerințele utilizatorilor privind nivelul pragului de semnificație, nevoia de a transmite informații în cadrul procesului de derulare a misiunilor.

Metoda propusă face posibilă determinarea motivelor celor cinci niveluri ale decalajului așteptărilor în cadrul misiunilor furnizate de către auditorii autorizați:

- (1) *decalajul în conturarea așteptărilor* (crearea așteptărilor excesive și/sau nerelevante în mod rezonabil);
- (2) *decalajul în cunoaștere* (decalajul în conștientizarea și percepția auditorilor privind interesele, nevoile și așteptările utilizatorilor ca rezultat al percepției ignorante sau greșite din partea auditorilor cu privire la ce se așteaptă utilizatorii să primească, ceea ce conduce la decalajul între așteptările clienților și percepția acestor așteptări de către auditori);
- (3) *decalajul în cadrul standardelor* (incapacitatea și/sau împotrivirea auditorilor de a stabili standardele de calitate care îndeplinesc așteptările clienților, cu înțelegerea lor absolut corectă);
- (4) *decalajul în cadrul serviciilor* (insolvabilitatea unui auditor pentru asigurarea calității serviciului care se conformează standardelor stabilite);
- (5) *decalajul în comunicare* (inconsistența informațiilor în legătură cu natura auditului, a revizuirii, a altor misiuni de asigurare, a serviciilor conexe și altor servicii realizate de auditori, în legătură cu caracteristicile lor reale, așa cum sunt acestea oferite de Standardele Internaționale privind controlul calității, auditarea, revizuirea, alte asigurări și servicii conexe).

Importanța depășirii decalajelor în conturarea așteptărilor, a decalajelor privind cunoașterea și, în primul rând, a celor în comunicare a fost justificată deoarece prezența sa a creat un cerc vicios al cărui

rezultat constă în fixarea așteptărilor primare excesive sau, în general, a așteptărilor incorecte ale utilizatorilor misiunilor furnizate de auditorii autorizați, conturarea de așteptări noi excesive și denaturate. Prin urmare, este

important ca utilizatorii să fie informați despre diferențele fundamentale dintre variatele tipuri de misiuni furnizate de auditorii autorizați.

BIBLIOGRAFIE

1. Adams, R. (1995). *Fundamentals of Audit*. Ya V. Sokolov (Ed.). Moscow: Audit, UNITI [in Russian].
2. Aljaaidi, Khaled Slamen Ysalam (2009) Reviewing the audit expectation gap literature from 1974 to 2007. *IPBJ*, Vol. 1(1), pp. 41–75.
3. Australian Government. Department of Finance, (2014). *Resource Management Guide No. 210 Clarification of the terms 'Audit' and 'Assurance'*. November, 2014. www.finance.gov.au Retrieved from: <http://www.finance.gov.au/sites/default/files/RMG-210-Clarification-of-the-terms-Audit-and-Assurance.pdf>
4. Bui, B., & Porter, B. (2010): The Expectation-Performance Gap in Accounting Education: An Exploratory Study, *Accounting Education: an international journal*, Vol. 19, No. 1–2, pp. 23–50.
5. Bychkova, S.M., & Ityglova, E.Yu. (2008). Audit quality control. Moscow: Exmo [in Russian].
6. Cordos, George-Silviu; Fulop, Melinda-Timea & Tiron-Tudor, Adriana. (2016). Is Audit Education Also Accountable for the Audit Expectation Gap? Results from University students. – Working Paper submitted to the EUFIN 2016 Workshop events.unifr.ch Retrieved from: http://events.unifr.ch/eufin16/Papers/Paper_9.pdf
7. Dando, N., & Swift, T. (2003), Transparency and Assurance: Minding the Credibility Gap, *Journal of Business Ethics*, Vol. 44, No. 2-3 (May), pp. 195–200.
8. Fédération des Experts comptables Européens – Federation of European Accountants (FEE), (2009). *Survey on the Provision of Alternative Assurance and Related Services Across Europe*. July 2009. www.fee.be, Retrieved from: http://www.fee.be/images/publications/auditing/Assurance_Survey_color2472009251643.pdf
9. Green, W., & Li, Q., (2011) Evidence of an expectation gap for greenhouse gas emissions assurance, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 25 Issue: 1, 146–173, <https://doi.org/10.1108/09513571211191789>
10. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, Volume I, 2016-2017 Edition. www.ifac.org. Retrieved from: <https://www.ifac.org/publications-resources/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other>
11. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, Volume II, 2016-2017 Edition. www.ifac.org. Retrieved from: <https://www.ifac.org/publications-resources/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other>
12. Humphrey, C., & Moizer, P. and Turley, S. (1992) The audit expectation gap – Plus ça change, plus c'est la même chose?, *Critical Perspectives in Accounting*, June, pp. 137–61.
13. Ihendinihu, J., & Robert, S. (2014): Role of Audit Education in Minimizing Audit Expectation Gap (AEG) in Nigeria, *International Journal of Business and Management*, Vol. 9, No. 2, pp. 203–211.
14. Johnston, R. (1995). The Zone of Tolerance: Exploring the Relationship Between Service Transactions and Satisfaction with the Overall Service. *International Journal of Service Industry Management*, Vol. 6, №2, pp. 18–42.
15. Korneichuk, B.V. (2007). *Institutional Economics: Textbook*. Moscow: Gardariki [in Russian].
16. Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, Thousand Oaks, Sage, California.
17. Mori, Renzo Junior. (2014). Reducing the expectation-performance gap in assurance of Global Reporting Initiative (GRI) Sustainability Reports in Brazil. A Dissertation for the degree of

- Doctor of Philosophy. School of Accounting, Economics and Finance, Faculty of Business, Education, Law and Arts, Australian Centre for Sustainable Business and Development, University of Southern Queensland Retrieved from https://eprints.usq.edu.au/26960/1/Mori_2014_whole.pdf
18. O'Reilly, V.M., Hirsh, M.B., DeFliese, Ph.L., & Jaenicke, H.R. (1997). Montgomery's Auditing, 11th Ed., trans. Ya.V. Sokolov & S.M. Bychkova, Moscow: Audit, UNITY [in Russian].
 19. Ojo, M. (2006). Eliminating the Audit Expectations Gap: Myth or Reality? MPRA Paper No. 232, University Library of Munich, Germany, revised Sep 2006. mpra.ub.uni-muenchen.de/232/ Retrieved from <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/232/>
 20. Parasuraman, A., Berry L., & Zeithaml V. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring customer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, Vol. 69 (Spring), pp. 12–40.
 21. Pashchuk, O.V. (2005). Marketing Services: A Strategic Approach: Textbook [in Ukrainian].
 22. Porter, B.A. (1991) The audit expectation performance gap: A contemporary approach, *Pacific Accounting Review*, pp. 1–36.
 23. Porter, B.A. (1993) An empirical study of the audit expectation-performance gap, *Accounting and Business Research*, Vol. 24, No. 93, pp. 49–78.
 24. Roebuck, P., Simnett, R. & Ho, H.L. (2000) Understanding assurance services reports: A user perspective, *Accounting and Finance*, November, pp. 211–232.
 25. Salehi, M. (2011). Audit expectation gap: Concept, nature and trace. *African Journal of Business Management*, Vol. 5(21), 8376–8392. DOI: 10.5897/AJBM11.963
 26. Salehi, M. (2016). Quantifying Audit Expectation Gap: A New approach to Measuring Expectation Gap. *Zagreb International Review of Economics & Business*, Vol. 19, No. 1, 25–44, 2016 DOI: 10.1515/zireb-2016-0002
 27. Sharkov, F.I. (2002). Fundamentals of Communication Theory: Textbook. Moscow: Publishing House "Social Relations", Edition "Perspectives" [in Russian].
 28. Siddiqui, J., Nasreeen, T., & Choudhury-Lema, A. (2009): The audit expectations gap and the role of audit education: the case of an emerging economy, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 24 No. 6, 2009, 564–583/
 29. Supplement to the Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, Volume III, 2016-2017 Edition. www.ifac.org. Retrieved from: <https://www.ifac.org/publications-resources/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other>
 30. The Law of Ukraine "On the Audit of Financial Reporting and Audit Activity" dated January 21, 2017, No. 2558-VIII Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> [in Ukrainian]
 31. Tritschler, J. (2014) Audit Quality. Association between published reporting errors and audit firm characteristics. Springer Fachmedien Wiesbaden
 32. Zeithaml, V., Berry L., & Parasuraman, A. (1988). Communication and Control Process in the Delivery of Service Quality. *Journal of Marketing*, Vol. 52 (April), pp. 38–53.
 33. Zeithaml, V., Berry L., & Parasuraman, A. (1993). The nature and determinants of customer expectations of service. *Journal of the Academy of Marketing Science*, Vol. 21, Iss. 1, pp. 1–12.

Raportarea evenimentelor ulterioare în situațiile financiare – între obligativitate și necesitate

Camelia-Daniela HĂȚEGAN,
East European Center for Research in Economics and
Business,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: camelia.hategan@e-uvt.ro

Andreea-Claudia CRUCEAN,
East European Center for Research in
Economics and Business,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: andreea.crucean94@e-uvt.ro

Rezumat

Lucrarea urmărește punerea în evidență a importanței raportării evenimentelor ulterioare în situațiile financiare, factorii care influențează raportarea acestora și implicațiile în auditul statutar. Scopul lucrării este cercetarea bazei teoretice și legislative care reglementează contabilitatea și auditul evenimentelor ulterioare datei de raportare, dar și cercetarea aspectelor practice pe acest subiect. Studiul a fost realizat pe 62 de companii, cotate la Bursa de Valori București, pe baza situațiilor financiare, precum și a rapoartelor auditorului independent asupra acestora, grupând evenimentele ulterioare apărute în funcție de tipul lor și de sectorul în care activează entitatea respectivă și s-a realizat o comparație între tipurile de evenimente apărute în fiecare sector de activitate. Din cercetarea empirică a rezultat că raportarea evenimentelor ulterioare poate fi influențată de diverși factori, cum sunt: categoria auditorului, opinia de audit, performanța entității și mărimea acesteia. Principala concluzie care rezultă din studiul de caz efectuat este că evenimentele ulterioare sunt prezente din ce în ce mai mult în situațiile financiare ale unei entități, influențând în unele cazuri chiar și opinia auditorului cu privire la aceste raportări financiare.

Cuvinte-cheie: evenimente ulterioare, raportări financiare, opinia de audit, probe de audit

Clasificare JEL: M40, M41

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Hățegan, C-D., Crucean A-C., (2018), Reporting of subsequent events in financial statements – between obligation and necessity, Audit Financiar, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 571-583, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/025

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/025>

Data primirii articolului: 14.10.2018

Data revizuirii: 19.10.2018

Data acceptării: 23.10.2018

Introducere

Situațiile financiare anuale ale unei entități reflectă situația financiară a acesteia de la data încheierii exercițiului financiar. Astfel, dacă apar evenimente ulterioare după acest moment care fac dovada condițiilor existente la data respectivă este necesară reflectarea acestora în situațiile financiare deoarece informațiile pot constitui o bază utilă de decizie pentru cei interesați să evalueze poziția financiară a unei entități.

Importanța temei alese se bazează atât pe cerințele cadrelor de raportare financiară, cât și pe necesitatea ca situațiile financiare în ansamblul lor să furnizeze o imagine fidelă a performanței și poziției financiare a entităților, astfel încât să poată fi auditate și să conducă la furnizarea unei opinii fără rezerve.

Lucrarea are în vedere analiza principalelor reglementări contabile și de audit în ceea ce privește raportarea evenimentelor ulterioare și prezintă implicațiile evidențierii sau neevidențierii acestora din punctul de vedere al auditorului financiar.

Având în vedere că evenimentele ulterioare nu se bazează pe înregistrările contabile din anul curent, ci pe înregistrările contabile din anul următor sau pe alte evenimente care nu generează înregistrări contabile se impune identificarea factorilor care influențează raportarea acestor evenimente, pentru că ele se pot produce, dar nu întotdeauna sunt considerate a fi relevante de prezentat în notele explicative la situațiile financiare, dar informațiile pot fi utile pentru utilizatorii lor (Michel, 2015).

Pentru a analiza stadiul raportării evenimentelor ulterioare au fost analizate 62 de societăți cotate la Bursa de Valori București (BVB). Entitățile au fost clasate pe domenii, în funcție de obiectul de activitate și s-a realizat o analiză a informațiilor din situațiile financiare, rapoartele administratorilor și rapoartele de audit. În urma sistematizării datelor s-au identificat evenimentele ulterioare datei de raportare și dacă aceste evenimente au avut impact asupra situațiilor financiare, s-a efectuat și o comparație a evenimentelor survenite în fiecare industrie, grupate pe tipuri de evenimente.

Pornind de la rezultatele analizei, în a doua etapă a fost testată empiric relația dintre factorii care ar putea influența raportarea evenimentelor ulterioare, fiind selectate următoarele variabile: categoria auditorului,

opinia de audit, performanța entității și mărimea acesteia.

Cercetarea va contribui la dezvoltarea literaturii de specialitate deoarece oferă o analiză a datelor disponibile privind raportarea evenimentelor ulterioare de către companiile cotate din România, dintr-o perspectivă orientată spre importanța și necesitatea prezentării în situațiile financiare a acestor operațiuni.

Lucrarea este structurată astfel: următoarea secțiune conține o sinteză a literaturii relevante privind evenimentele ulterioare, în timp ce a doua secțiune descrie metodologia cercetării. A treia secțiune prezintă rezultatele studiului împreună cu comentariile noastre. Ultima secțiune include concluziile finale, limitele studiului și direcțiile viitoare de cercetare.

1. Literatura de specialitate

Evenimentele ulterioare datei de raportare sunt reglementate de către două standarde importante, respectiv: IAS 10 *Evenimente ulterioare datei de raportare* și ISA 560 *Evenimente ulterioare*. Este cunoscut faptul că există o relație strânsă între standardele contabile și standardele de audit.

IAS 10 grupează aceste evenimente ulterioare în două categorii: evenimente care au existat deja la data de referință a raportării și evenimente care au apărut ulterior datei de referință.

Al doilea standard precizează etapele pe care un auditor financiar trebuie să le urmărească în stabilirea semnificației acestor evenimente. ISA 560 clasifică evenimentele ulterioare datei de raportare în trei categorii, în funcție de momentul apariției lor, respectiv: evenimente care au apărut până la data raportului de audit, evenimente apărute ulterior raportului, dar nu după publicarea situațiilor financiare, respectiv evenimente apărute după publicarea situațiilor financiare. În funcție de momentul în care apar evenimentele, auditorul își revizuieste și uneori modifică opinia, pe care o va exprima într-un nou raport de audit.

Dacă IAS 10 este referențialul contabil la nivel internațional, în sistemul românesc Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate (OMFP 1802) reglementează problematica

evenimentelor ulterioare care apar după data bilanțului, care este armonizat cu prevederile internaționale.

Literatura de specialitate în domeniu nu este foarte vastă, cele mai multe cercetări s-au realizat la nivel internațional. În viziunea lui Collings (2012), auditul evenimentelor ulterioare rămâne un element cheie în procesul de audit, astfel auditorul are responsabilitatea privind colectarea probelor pentru a se asigura că au fost luate în considerare toate evenimentele ulterioare relevante.

Auditul evenimentelor ulterioare este considerat un domeniu dificil de auditat, deoarece s-a constatat într-un studiu realizat de Chung et al. (2013) că aproximativ o treime din rapoartele de inspecție ale autorităților de reglementare a valorilor mobiliare și ale bursei de valori au identificat deficiențe în acest domeniu.

Herda și Lavelle (2014) prevăd că auditorii trebuie să cerceteze evenimentele ulterioare, să evalueze impactul oricărui eveniment descoperit asupra situațiilor financiare și să se asigure că evenimentele survenite sunt rezolvate în mod adecvat.

Janvrin și Jeffrey (2004) sugerează auditorilor să își formeze o opinie asupra bilanțului inițial pe baza dovezilor istorice (adică probele privind evenimentele care au loc la data bilanțului). La încheierea lucrărilor pe teren, auditorii trebuie să caute probe de la evenimente ulterioare datei bilanțului înainte de a-și finaliza opinia. Aceeași autori specifică faptul că auditorii respectă, în general, procedurile de audit propuse pentru a căuta probe care să justifice evenimentele ulterioare, însă frecvența cu care auditorii găsesc o dovadă ulterioară a evenimentului utilizând o singură procedură este scăzută. În plus, auditorii au mai multe șanse să caute și să găsească dovezi privind evenimentele ulterioare atunci când există probe istorice minime și atunci când evaluează soldurile conturilor mai deosebite, care au un impact potențial asupra situațiilor financiare în ansamblu, nu doar asupra unui cont material.

Latif și Jaber (2015) enumeră o serie de proceduri pe care auditorul le poate utiliza în analiza evenimentelor ulterioare: urmărirea politicilor companiei, cu precădere la evenimente ulterioare, citirea proceselor-verbale ale reuniunilor consiliului de administrație și ale comisiilor competente care îl ajută să finalizeze auditarea evenimentelor ulterioare, solicitarea de gestionare a datoriei contingente, modificări ale capitalului și modificări ale estimărilor contabile, solicitarea de

gestionare a situației evenimentelor ulterioare anterioare, anchetarea oricărui alt auditor cu privire la procedurile și tratamentele ulterioare ale filialelor. Autorii recomandă companiilor să reducă perioada dintre data bilanțului și emiterea raportului de audit, astfel diminuând posibilitatea apariției unei noi tranzacții sau a unor evenimente ulterioare neobișnuite.

Ozdemir și Gokcen (2016) au efectuat o anchetă cu privire la auditul evenimentelor ulterioare, care a fost aplicată unui număr de 108 auditori independenți din Turcia. Majoritatea auditorilor care au răspuns la activitatea de anchetă activează într-o firmă internațională de audit și au vârsta cuprinsă între 26-40 de ani. Auditorii au declarat că informațiile privind evenimentele ulterioare sunt suficient de importante pentru a influența opinia independentă a auditului și deciziile de investiții. În plus, le consideră suficient de importante pentru a afecta toate situațiile financiare.

Janvrin și Jeffrey (2004) au elaborat un chestionar referitor la frecvența descoperirii evenimentelor ulterioare în timpul misiunii de audit, având 46 de auditori respondenți. Aproximativ jumătate din aceștia au declarat că s-au confruntat cu evenimente ulterioare și în toate cazurile au fost respectate cerințele standardului ISA 560.

Latif și Jaber (2015) au căutat în studiul lor de caz răspunsuri la două întrebări importante: dacă auditorul este angajat să respecte ISA 560 în tratamentul evenimentelor ulterioare înainte și după raportul de audit și dacă experiența auditorului poate influența raționamentul profesional în ceea ce privește respectarea standardului. Chestionarul a fost aplicat asupra unui număr de 189 de auditori din Iordania, dintre care 69,4 % au declarat că auditorul este responsabil să respecte tratamentul recomandat de ISA, iar 60 % dețineau o experiență de peste 10 ani în acest domeniu.

Autorii români care au studiat tematica evenimentelor ulterioare au fost preocupați mai mult de aspectele practice și au formulat opinii care să clarifice aplicarea standardelor și reglementărilor în domeniu. Botez (2014) consideră că responsabilitatea de a ajusta situațiile financiare prin evidențierea impactului evenimentelor ulterioare apărute îi revine în primul rând conducerii entității. De asemenea, autorul specifică că entitatea nu trebuie să întocmească setul de situații financiare pe baza principiului continuității atât timp cât această ipoteză nu este adecvată.

Cernușca (2016) consideră că evenimentele ulterioare închiderii exercițiului financiar cuprind acele evenimente ce au loc până la data la care situațiile financiare anuale sunt autorizate pentru emitere, adică aprobate de un consiliu director, administratori sau alte organe de conducere, potrivit organizării entității, în vederea înaintării lor spre aprobare, conform prevederilor legale în vigoare.

În viziunea autorilor Lazăr, Avram și Duinea (2011), evenimentele ulterioare apar și în contextul principiului continuității activității asupra căruia reglementările contabile prevăd ca o entitate să pornească de la premiza că își desfășoară activitatea pe baza principiului continuității activității. Principiul presupune ca o societate să își continue domeniul de activitate în mod normal, fără prezumția că ar intra în lichidare sau reducere semnificativă a activității.

Data de finalizare a raportului de audit este cea la care auditorul își datează raportul. Raportul auditorului nu trebuie să fie emis înainte de: durata în care au fost obținute de către auditor probe suficiente și adecvate de audit, pe care să își bazeze opinia asupra situațiilor financiare; perioada obținerii dovezilor că s-a întocmit un set complet de situații financiare asupra cărora conducerea entității și-a asumat responsabilitatea (Moldovanu, 2009).

În opinia lui Caloian (2007) momentul în care auditorul descoperă evenimentele ulterioare este foarte important, deoarece, în funcție de acest factor se disting: evenimente aduse la cunoștința auditorului anterior

întocmirii raportului de audit, acestea influențează raportul de audit și opinia exprimată, auditorul având posibilitatea să modifice opinia inițială; și evenimente aduse la cunoștința auditorului ulterior emiterii raportului de audit către conducerea societății auditate, caz în care auditorul nu mai poate modifica opinia, dar va face toate demersurile pentru a informa utilizatorii situațiilor financiare de noile informații obținute după publicarea acestui raport.

2. Metodologia de cercetare

Pentru realizarea cercetării au fost luate în studiu 62 de companii cotate la Bursa de Valori București (BVB), cu activitate nefinanciară. Pe baza rapoartelor anuale publicate pentru perioada 2016-2017 companiile au fost grupate pe 9 sectoare de activitate și situațiile financiare și rapoartele auditorilor au fost analizate pe o perioadă de doi ani consecutivi, respectiv anii 2016 și 2017, evidențiind evenimentele ulterioare care au survenit după data de raportare și măsura în care auditorul a ținut cont de acestea atunci când a exprimat opinia sa.

Raportarea evenimentelor ulterioare poate fi influențată de mai mulți factori, care au fost testați econometric în relația între variabila dependentă – evenimente ulterioare și variabilele independente: categoria auditorului, opinia auditorului, rezultatul obținut de companie și mărimea companiei. În **Tabelul nr. 1** este redat modul de reprezentare al indicatorilor menționați.

Tabelul nr. 1. Descrierea variabilelor

Variabila	Mod de reprezentare
Evenimente ulterioare (Eu)	1 – dacă au fost raportate evenimente ulterioare, 0 – dacă nu au fost raportate
Categoria auditorului (Ca)	1 – dacă auditorul se încadrează în categoria Big4, 0 – dacă nu se încadrează
Opinia auditorului (Oa)	1 – dacă opinia auditorului a fost necalificată, 0 – dacă opinia a fost calificată
Rezultatul financiar al companiei (Rf)	1 – dacă compania a obținut profit, 0 – dacă compania a realizat pierdere
Mărimea companiei (Mc)	1 – dacă compania s-a încadrat în categoria întreprinderilor mari, 0 – dacă compania face parte din grupul întreprinderilor mici și mijlocii (IMM)

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

Ecuția de regresie va fi liniară de tip multifactorială, conform următoarei formule:

$$Eu = \alpha_{it} + \beta_1 Ca + \beta_2 Oa + \beta_3 Rf + \beta_4 Mc + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Pentru a determina puterea de explicare a modelului propus, testarea ipotezei se va realiza prin mai multe modele în care se vor include toate variabilele independente, precum și testarea numai cu variabilele a căror semnificație statistică va fi mai relevantă.

3. Rezultate

Din cauza diversității evenimentelor ulterioare apărute, pentru a evidenția care au fost categoriile de evenimente cu cea mai semnificativă repetabilitate, în **Tabelul nr. 2** a fost realizată o clasificare după tipurile de evenimente, precum și sectoarele în care companiile își desfășoară activitatea.

Tabelul nr. 2. Tipurile de evenimente ulterioare			
Tip eveniment ulterior	Compania	Anul	Industria
Litigii și provizioane	OMV PETROM S.A.	2016	Extractivă
	ELECTROARGES S.A.	2016	Prelucrătoare
	S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	2016	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat
	C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	2016	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat
	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	2016	Activități profesionale, științifice și tehnice
	COMELF S.A.	2017	Prelucrătoare
	PETROLEXPORTIMPORT SA	2017	Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor
	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	2017	Activități profesionale, științifice și tehnice
Prelungire contracte împrumut	ROMPETROL WELL SERVICES S.A	2016	Extractivă
	ROMPETROL RAFINARE S.A.	2016	Prelucrătoare
	STIROM S.A.	2016	Prelucrătoare
	TURBOMECHANICA S.A.	2016	Prelucrătoare
	ALUMIL ROM INDUSTRY S.A.	2016	Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor
	SIF HOTELURI S.A.	2016	Hoteluri și restaurante
	ROMPETROL WELL SERVICES S.A	2017	Extractivă
	ALUMIL ROM INDUSTRY S.A.	2017	Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor
	SIF HOTELURI SA	2017	Hoteluri și restaurante
	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	2017	Activități profesionale, științifice și tehnice
Cereri de deschidere a procesului de insolvență	ELECTROMAGNETICA SA	2016	Prelucrătoare
	ROMCAB S.A.	2016	Prelucrătoare
	PREBET S.A.	2017	Prelucrătoare
Vânzare de active	ELECTROPUTERE S.A.	2016	Prelucrătoare
	ELECTROPUTERE S.A.	2017	Prelucrătoare
	MECANICA CEHLAU S.A.	2017	Prelucrătoare
	OLTCHIM S.A.	2017	Prelucrătoare
	ROMCARBON S.A.	2017	Prelucrătoare

Tip eveniment ulterior	Compania	Anul	Industria
Contracte de finanțare	S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	2016	Extractivă
	ALRO S.A.	2017	Prelucrătoare
	ROMPETROL RAFINARE S.A.	2017	Prelucrătoare
	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	2017	Transport și depozitare
Modificare secții de activitate	ARMATURA S.A.	2016	Prelucrătoare
	S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	2017	Extractivă
	AEROSTAR S.A.	2017	Prelucrătoare
	TERAPLAST S.A.	2017	Prelucrătoare
	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	2017	Transport și depozitare
Repartizare profit	CARBOCHIM S.A.	2016	Prelucrătoare
	CONTED S.A.	2016	Prelucrătoare
	MECANICA CEAHLAU S.A.	2016	Prelucrătoare
	TURISM FELIX S.A.	2016	Hoteluri și restaurante
	CARBOCHIM S.A.	2017	Prelucrătoare
	TURISM FELIX S.A.	2017	Hoteluri și restaurante
Modificare planuri de reorganizare a activității și a personalului	OLTCHIM S.A. S.A.	2016	Prelucrătoare
	ARMATURA S.A.	2017	Prelucrătoare
	OMV PETROM S.A.	2017	Extractivă
	UZTEL S.A.	2016	Prelucrătoare
	ZENTIVA S.A.	2016	Prelucrătoare
	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	2016	Transport și depozitare
	ELECTROMAGNETICA S.A.	2017	Prelucrătoare
	GRUPUL INDUSTRIAL ELECTROCONTACT S.A.	2017	Prelucrătoare
	MECANICA CEAHLAU S.A.	2017	Prelucrătoare
	S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	2017	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat
	OIL TERMINAL S.A.	2017	Transport și depozitare
	SIF HOTELURI S.A.	2017	Hoteluri și restaurante
	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	2017	Activități profesionale, științifice și tehnice
Modificare curs valutar sau rata inflației	OLTCHIM S.A.	2016	Prelucrătoare
	SANTIERUL NAVAL ORSOVA S.A.	2016	Prelucrătoare
	OLTCHIM S.A.	2017	Prelucrătoare
	SANTIERUL NAVAL ORSOVA S.A.	2017	Prelucrătoare
Încasări și plăți ale creanțelor și datoriilor	OLTCHIM S.A.	2016	Prelucrătoare
	ALTUR S.A.	2017	Prelucrătoare
	OLTCHIM S.A.	2017	Prelucrătoare
	PREBET S.A.	2017	Prelucrătoare
Tranzacționare acțiuni	CEMACON S.A.	2016	Prelucrătoare
	TERAPLAST S.A.	2016	Prelucrătoare
	TURBOMECANICA S.A.	2016	Prelucrătoare
	VRANCART S.A.	2016	Prelucrătoare
	CONPET S.A.	2016	Transport și depozitare
	CEMACON S.A.	2017	Prelucrătoare
	ZENTIVA S.A.	2017	Prelucrătoare
	TRANSILVANIA CONSTRUCTII S.A.	2017	Construcții
	NATURA QUATTUOR ENERGIA HOLDINGS S.A.	2017	Intermedieri financiare și asigurări

Tip eveniment ulterior	Compania	Anul	Industria
Distribuire dividende	C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	2016	Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat
	CARBOCHIM S.A.	2017	Prelucrătoare
	TURISM FELIX S.A.	2017	Hoteluri și restaurante
Dobânzi și comisioane	TURBOMECHANICA S.A.	2016	Prelucrătoare
Angajamente contractuale anulate	ALRO S.A.	2016	Prelucrătoare

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

După cum se poate observa în **Figura nr. 1**, evenimentele ulterioare care au apărut cel mai des și aproape în toate sectoarele de activitate au fost cele referitoare la modificarea planurilor de activitate, reorganizări, demisii și angajări în funcții de conducere. Acest fapt se datorează în primul rând, domeniilor de activitate destul de vaste, care necesită o permanentă preocupare pentru buna desfășurare a activității.

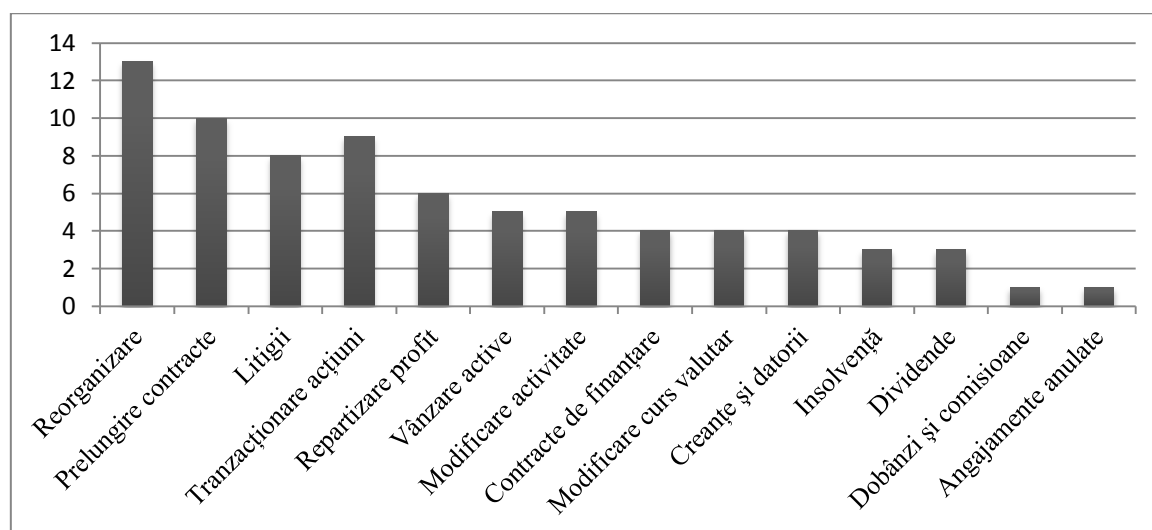
Pe al doilea loc se situează prelungirile contractelor de împrumut, urmate de litigiile pe care societățile le dețin cu diverse instituții și tranzacționarea de acțiuni, prezente în diferite sectoare. O pondere semnificativă este deținută de evenimente ulterioare referitoare la repartizarea profitului net pe diverse destinații,

eveniment întâlnit cu preponderență în industria prelucrătoare și cea hotelieră.

Clasamentul este urmat de vânzările de active imobiliare, întâlnite doar în industria prelucrătoare, și de modificarea secțiilor de activitate în industria prelucrătoare, extractivă și de transport.

Cu o frecvență mai redusă se întâlnesc: prelungirea contractelor de finanțare, modificarea cursului valutar și a ratei inflației, urmărirea creanțelor neîncasate și a datoriei, cu preponderență întâlnite în industria prelucrătoare. De asemenea, evenimentele ulterioare referitoare la deschiderea procedurii de insolvență sunt întâlnite exclusiv la companiile din industria prelucrătoare.

Figura nr. 1. Tipuri de evenimente ulterioare

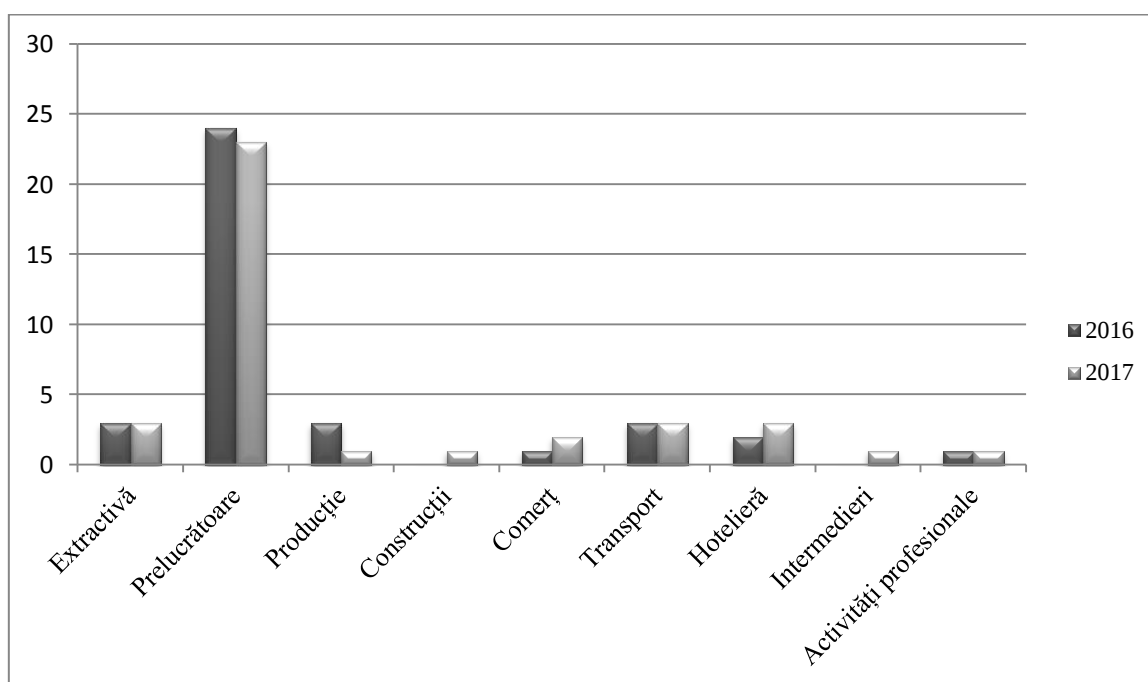

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

Pe penultimul loc se află stabilirea și distribuirea dividendelor către acționari sau asociați, în cele mai multe cazuri calculate din profitul nerepartizat al anului anterior. Întâlnite o singură dată în cazul companiilor din industria prelucrătoare sunt dobânzile și comisioanele către instituții bancare, precum și anularea angajamentelor contractuale cu furnizorii care nu și-au respectat obligațiile contractuale.

În urma analizei efectuate s-au identificat diferite evenimente ulterioare prezente la companiile analizate din fiecare sector de activitate. Va fi efectuată în continuare o comparație între evenimentele ulterioare apărute în fiecare sector pentru fiecare an în parte, a cărei reprezentare grafică se regăsește în **Figura nr. 2**.

Figura nr. 2. Frecvența evenimentelor ulterioare pe sectoare de activitate

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

Industria extractivă a fost singura industrie din cadrul căreia toate cele trei companii cuprinse în eșantionul studiat au prezentat ulterior datei de raportare diverse evenimente ulterioare atât în anul 2016, cât și în anul 2017. În anul 2016, principalele evenimente apărute au fost referitoare la litigii și prelungirea contractelor de împrumut. Anul următor, companiile au înregistrat pe lângă cele două evenimente menționate și evenimente legate de organizarea activității economice, respectiv separarea activității și demisii din funcții de conducere.

Cele mai multe companii își desfășoară activitatea în industria prelucrătoare, evenimentele ulterioare fiind

prezente la peste jumătate din firmele analizate. Deoarece această industrie cuprinde mai multe obiecte de activitate, este justificabil faptul ca și evenimentele ulterioare survenite ulterior închiderii exercițiului financiar să varieze. Astfel, în anul 2016 sunt prezente evenimente ulterioare referitoare la repartizarea profitului net, vânzări de active, anularea angajamentelor contractuale, reorganizări administrative, modificări de curs valutar, litigii și chiar proceduri de insolvență. În anul 2017, pe lângă tipurile de evenimente apărute anterior, se mai adaugă: constituirea unui sediu secundar de activitate și închiderea unei secții de lucru.

Companiile din domeniul producției și furnizării de energie, gaze, apă caldă și aer condiționat prezintă de asemenea evenimente ulterioare în ambii ani. Atât în anul 2016, cât și în anul 2017 au apărut evenimente referitoare la litigii, dividende aprobate, modificări aduse asupra Actului Constitutiv și nu în ultimul rând, eliminarea unui obiect de activitate secundar.

Companiile din sectorul de construcții nu au înregistrat în anul 2016 nici un eveniment ulterior, iar în anul 2017 singurul eveniment ulterior survenit a făcut referire la tranzacționarea de acțiuni.

Companiile din comerț au raportat evenimente de tipul prelungirii contractelor de credite, în ambii ani, în anul 2017 prezentând și litigii.

În cazul companiilor din sectorul de transport și depozitare au apărut în ambii ani evenimente ulterioare asemănătoare, referitoare la aprobarea bugetului de venituri și cheltuieli și prelungirea contractelor de finanțare.

Companiile din industria hotelieră și de restaurante au înregistrat evenimente specifice domeniului de activitate, repartizarea profitului net fiind des întâlnită, urmată de demisii din funcții de conducere și obținerea unor contracte de împrumut.

În cadrul industriei de intermediari financiare și asigurări a fost analizată o singură entitate care în anul 2016 nu a prezentat nici un eveniment ulterior, iar în anul 2017 a raportat ca eveniment intenția de a majora capitalul social prin emiterea de acțiuni.

O singură entitate a fost analizată și în cadrul sectorului de activități profesionale, aceasta având în anul 2016 litigii și proceduri de insolvență, iar în 2017 a prezentat în plus față de anul precedent și demisii din funcții de conducere.

Pentru a evidenția factorii care influențează raportarea evenimentelor ulterioare s-a realizat o statistică descriptivă a indicatorilor analizați prezentați în **Tabelul nr. 3**. Astfel se observă că din numărul total de observații, de 124 (reprezentând cele 62 de companii pe 2 ani), în medie în 50% din cazuri au fost raportate evenimente ulterioare. De asemenea în medie de 35% din situațiile financiare analizate au fost auditate de auditori aparținând grupului Big4. În medie în 81% din numărul de observații auditorii au emis opinii fără rezerve.

Din numărul total de observații, în cazul a 78% a fost realizat profit, iar aproximativ 47% din companii s-au încadrat în categoria companii mari, diferența de 53% fiind reprezentată de companii mici și mijlocii.

Tabelul nr. 3. Statistica descriptivă

Variabile	Mean	Standard Error	Standard Deviation
<i>Evenimente ulterioare</i>	0.5000	0.0451	0.5020
<i>Categorie auditor</i>	0.3548	0.0431	0.4804
<i>Opinie auditor</i>	0.8145	0.0350	0.3903
<i>Rezultat financiar</i>	0.7823	0.0372	0.4144
<i>Mărime companie</i>	0.4677	0.0450	0.5010

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

Corelația între variabile este prezentată în **Tabelul nr. 4**, din care rezultă că variabila dependentă *Evenimente ulterioare* este într-o corelație pozitivă moderată cu tipul auditorului (0.37). Dintre variabilele independente cele mai relevante corelații pozitive identificate sunt între tipul opiniei și rezultatul obținut de companie (0.45), precum și între tipul auditorului și mărimea companiei (0.31).

Tabelul nr. 4. Matricea de corelație

	Eu	Ca	Oa	Rf	Mc
Eu	1				
Ca	0.3708	1			
Oa	-0.0207	0.0503	1		
Rf	-0.0586	0.1462	0.4520	1	
Mc	0.1616	0.3181	0.1146	0.2596	1

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

Modelul a fost testat cu toate variabilele independente, dar și pe rând cu câte o variabilă. Din testarea modelului cu variabila care a avut cel mai mare coeficient de corelație, respectiv categoria auditorului (Model 1), a rezultat că

există o legătură puternică între cele două (Multiple R fiind 0.63) și că schimbarea categoriei auditorului poate influența într-o proporție de 63% modificarea raportării evenimentelor ulterioare (Tabelul nr. 5).

Tabelul nr. 5. Rezultatele regresiei pentru Model 1

Regression Statistics					
Multiple R	0.6318				
R Square	0.3992				
Adjusted R Square	0.3911				
Standard Error	0.5503				
Observations	124				
ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	24.50	24.75	81.724	2.933
Residual	123	37.25	0.302		
Total	124	62			
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	
Intercept	0	#N/A	#N/A	#N/A	
Categ auditor	0.75	0.0830	9.0402	0.0000	

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

În urma testării modelului cu toate variabilele independente (Model 2) s-a observat că modelul s-a validat în cazul variabilei categorie auditor, dar cu o semnificație importantă și a variabilei opinia auditorului,

conform datelor din Tabelul nr. 6. Modificarea variabilelor independente influențează într-o proporție de 52% modificarea variabilei dependente.

Tabelul nr. 6. Rezultatele regresiei pentru Model 2

Regression Statistics					
Multiple R	0.7217				
R Square	0.5208				
Adjusted R Square	0.5005				
Standard Error	0.4976				
Observation	124				
ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	4	32.2885	8.0721	32.6021	0.0000
Residual	120	29.7115	0.2476		
Total	124	62			
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	
Intercept	0	#N/A	#N/A	#N/A	
Ca	0.4348	0.0978	4.4480	0.0000	
Oa	0.2789	0.1091	2.5565	0.0118	
Rf	-0.007	0.1176	0.0595	0.95264	
Mc	0.1271	0.0962	1.3213	0.18890	

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

În continuare, modelul a fost testat numai cu aceste două variabile (Model 3) pentru care modelul s-a validat, modificarea celor două variabile

influențează într-o proporție de 51% modificarea variabilei dependente, iar Multiple R arată o legătură foarte puternică între ele (**Tabelul nr. 7**).

Tabelul nr. 7. Rezultatele regresiei pentru Model 3

Regression Statistics					
Multiple R	0.7166				
R Square	0.5134				
Adjusted R Square	0.5013				
Standard Error	0.4973				
Observations	124				
ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	2	31.834	15.916	64.372	9.120
Residual	122	30.166	0.2472		
Total	124	62			
		Standard			
	Coefficients	Error	t Stat	P-value	
Intercept	0	#N/A	#N/A	#N/A	
Categ auditor	0.7822	0.0901	5.3515	0.0000	
Opinie audior	0.3183	0.0594	5.3524	0.0000	

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

Pentru verificare, modelul a fost testat numai cu variabila Opinia auditorului (Model 4), de unde a rezultat că variabila dependentă *Evenimente*

ulterioare poate fi influențată într-o oarecare măsură (39%) și de variabila Oa, dar legătura nu este la fel de puternică (**Tabelul nr. 8**).

Tabelul nr. 8. Rezultatele regresiei pentru Model 4

Regression Statistics					
Multiple R	0.6318				
R Square	0.3992				
Adjusted R Square	0.3911				
Standard Error	0.5503				
Observations	124				
ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	24.752	24.7524	81.7384	2.9215
Residual	123	37.248	0.3028		
Total	124	62			
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	
Intercept	0	#N/A	#N/A	#N/A	
Opinie auditor	0.4951	0.0547	9.0409	0.0000	

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

Prin urmare, variabilele independente care influențează raportarea evenimentelor ulterioare identificate sunt

categoria auditorilor și opinia emisă de auditori, așa cum este în prezentat în sinteză în **Tabelul nr. 9**.

Tabelul nr. 9. Sinteza rezultatelor regresiilor

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Observations	124	124	124	124
Multiple R	0.721	0.631	0.631	0.716
R-squared	0.520	0.399	0.399	0.513
F	36.60	81.72	81.73	64.37
Ca	0.434 (4.448)***	0.75 (9.040)***		0.482 (5.351)***
Oa	0.278 (2.556)***		0.495 (9.041)***	0.318 (5.352)***
Rf	-0.007 (-0.059)			
Mc	0.127 (1.321)			

Sursa: Prelucrările autorilor, 2018

Concluzii

Prin intermediul acestei lucrări au fost prezentate aspectele teoretice și practice referitoare la contabilitatea și auditul evenimentelor ulterioare datei de raportare, necesare unei bune desfășurări a activității economice a unei entități. Tematica evenimentelor ulterioare rămâne un subiect important de urmărit de către utilizatorii situațiilor financiare pentru luarea deciziilor de investiții sau alte decizii strategice.

Evenimentele ulterioare sunt și vor continua să fie o zonă cheie în cadrul proceselor de audit și este esențial ca toți cei implicați în acest proces să cunoască care sunt probele de audit necesare auditorului pentru a confirma că politicile contabile și informațiile prezentate au fost corect aplicate în situațiile financiare anuale.

O concluzie importantă care se desprinde după realizarea acestei lucrări este faptul că evenimentele ulterioare pot furniza o serie de informații importante, uneori chiar esențiale pentru asigurarea respectării principiului continuității activității atât pentru conducerea entității, cât și pentru auditorul situațiilor financiare, similar cu cercetările realizate de Lessambo (2018).

Din punct de vedere contabil, implicațiile evenimentelor ulterioare datei bilanțului sunt reflectate asupra situațiilor

financiare, atunci când evenimentele impun o ajustare, sau asupra notelor explicative, atunci când evenimentele nu sunt atât de semnificative încât să necesite reflectarea valorilor survenite în situațiile financiare.

Din punct de vedere al implicațiilor în audit, este foarte important momentul în care auditorul descoperă aceste evenimente, deoarece, în funcție de perioada în care au apărut, aceste evenimente pot influența opinia auditorului, iar în unele cazuri chiar și impune modificarea raportului de audit emis inițial pe baza situațiilor financiare. Practica ne poate pune în atenție evenimente complexe, însă, aplicând cu rigurozitate regulile standardelor de contabilitate și audit și folosind raționamentul profesional, pot fi construite cele mai eficiente opinii legate de îndeplinirea unei misiuni de audit.

Lucrarea poate fi o sursă bibliografică pentru cercetători în domeniul contabilității și auditului financiar, pentru reprezentanții conducerii entităților pentru a înțelege necesitatea și importanța raportărilor evenimentelor ulterioare, precum și pentru practicienii profesiei contabile, care regăsesc în lucrare indicii privind tipurile de evenimente ulterioare ce pot fi raportate, precum și faptul că acestea pot influența evaluarea modului în care întreprinderea respectă sau nu principiul continuității activității.

Limitele cercetării au constat în faptul că nu există o bază de date certificată, datele au fost culese manual fiind preluate din informațiile publicate de companii, gradul de încredere al acestora fiind asigurat de rapoartele emise de auditorii financiari independenți.

Direcțiile viitoare de cercetare se pot concretiza în extinderea numărului de companii și a perioadei luate în studiu, precum și în analiza comparativă a situației raportării evenimentelor ulterioare ale companiilor din diferite țări.

BIBLIOGRAFIE

1. Botez, D. (2014). Subsequent Events and their Importance in Drawing up Annual Financial Statements. Descărcat la adresa <http://sceco.ub.ro/index.php/SCECO/article/view/241> (accesat 15.09.2018).
2. Caloian, F. (2007), Considerații privind auditul evenimentelor ulterioare închiderii exercițiului, *Audit Financiar*, nr. 29, pp. 31-36.
3. Cernușca, L. (2016), Evenimente ulterioare închiderii exercițiului financiar, *Ceccar business magazine* nr. 27, 4-10 octombrie, Descărcat la adresa <http://www.ceccarbusinessmagazine.ro/evenimente-ulterioare-inchiderii-exercițiului-financiar-a1029/> (accesat 15.09.2018)
4. Chung, J. O. Y., C. P. Cullinan, M. Frank, J. H. Long, J. Mueller-Phillips, and D. M. O'Reilly. 2013. The auditor's approach to subsequent events: Insights from the academic literature. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 32 (Supplement 1): 167–207.
5. Collings S. (2012), Tratarea evenimentelor ulterioare perioadei de raportare, *Audit financiar*, nr. 7, pp. 50-53.
6. Herda, D. N., & Lavelle, J. J. (2014). Auditing Subsequent Events: Perspectives from the Field. *Current Issues in Auditing*, 8(2), A10-A24. Descărcat la adresa <http://commons.aaahq.org/posts/88d55aae07> (accesat 15.09.2018).
7. IASB. IAS 10 Events After the Reporting Period Descărcat la adresa <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-10-events-after-the-reporting-period/> (accesat 16.09.2018).
8. IFAC. ISA 560 Subsequent events. Descărcat la adresa <http://www.ifac.org/system/files/downloads/a030-2010-iaasb-handbook-isa-560.pdf> (accesat 15.09.2018).
9. Janvrin, D. J., and Jeffrey C. G. (2007), An investigation of auditor perceptions about subsequent events and factors that influence this audit task, *Accounting Horizons* 21 (3): 295–312.
10. Lazăr, A., Avram M., Duinea E. M. (2011), Evenimente ulterioare datei bilanțului în contextual Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, aplicabile operatorilor economici, *Audit financiar*, nr. 2, pp. 47-52
11. Lessambo, F.I. (2018). Subsequent Events; and Going Concern, *Auditing, Assurance Service and Forensics*. Palgrave Macmillan, Cham https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-90521-1_15 (accesat 20.09.2018)
12. Ministrul finanțelor publice. Ordinul nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate publicat în *Monitorul Oficial* nr. 963 din 30 decembrie 2014 https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OMFP_1802_2014.pdf (accesat 15.09.2018)
13. Michel, J. (2015). Disclosures versus Recognition: Inferences from Subsequent Events. <http://dox.doi.org/10.2139/ssrn.2324394> (accesat 20.09.2018).
14. Moldovanu, U. (2009), Studii de caz în aplicarea Standardului Internațional de Audit 560 „Evenimente ulterioare”, *Audit financiar*, nr. 11, 44-56.
15. Ozdemir, Z., & Gokcen, B. A. (2016). Auditing of Subsequent Events: A Survey of Auditors in the City of Istanbul in Turkey. *Accounting and Finance Research*, 5(2), 42.

Contribuie adoptarea IFRS la protejarea investitorilor minoritari?

Bogdan DIMA,

Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: bogdandima2001@gmail.com

Ștefana Maria DIMA,

ECREB – East European Center for Research in
Economics and Business, Facultatea de Economie și
Administrarea Afacerilor, Universitatea de Vest
din Timișoara,
e-mail: stefana.dima@e-uvt.ro

Miruna-Lucia NACHESCU,

Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: mnachescu@gmail.com

Rezumat

Obiectivul acestui articol este de a analiza legătura dintre protecția acționarilor minoritari și adoptarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS). În acest sens, a fost estimat statutul adoptării IFRS pentru 109 țări și s-a luat în calcul clasamentul privind Protecția Investitorilor Minoritari (oferit de Banca Mondială, ca o componentă a Indexului privind ușurința de a face afaceri – Ease of Doing Business Index). Pentru a aborda problemele de cauzalitate inversă a fost adoptat un cadru metodologic MMG. Rezultatele relevă faptul că impactul adoptării IFRS asupra rangului unei țări (în ceea ce privește statutul protecției investitorilor minoritari) descrie o traiectorie în formă de U întors și este statistic semnificativ. Aceste rezultate sunt robuste chiar dacă sunt luate în considerare diferite variabile de control (caracteristicile sistemului juridic, condițiile piețelor de creditare și procedurile de soluționare a insolvenței) și metodologii de estimare. În plus, au fost comparate țările OECD cu cele non-OECD, constatând că impactul cel mai puternic al adoptării IFRS se înregistrează în cazul celui de-al doilea grup.

Cuvinte cheie: acționari minoritari, IFRS, sistem de drept, insolvență, țări OECD și non-OECD

Clasificare JEL: C10, C13, C14, D01, D22, G39, M49

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Dima, B., Dima, S.M., Nachescu, M.-L. (2018), Does IFRSs adoption contribute to the protection of minority investors?, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 584-598, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/026

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/026>

Data primirii articolului: 18.10.2018

Data revizuirii: 24.10.2018

Data acceptării: 01.11.2018

1. Introducere

În ultimele decenii, pe măsură ce piețele financiare s-au dezvoltat într-un ritm mai rapid, au apărut noi instituții care să asigure stabilitatea pieței și să permită investitorilor să se încreadă în aplicarea de standarde de raportare financiară comparabile la nivel global. Ca un grup cheie de utilizatori ai informației financiare, investitorii preferă să investească atunci când mediul juridic le garantează o protecție suficientă (Leuz și alții, 2009). Mai mult, după cum remarcă Bishara (2011), existența corupției, lipsa protecției investitorilor și a drepturilor acționarilor minoritari pot descuraja investitorii potențiali în a-și asuma riscul de a investi în companii care operează pe o anumită piață. Pagano (1993) arată că protecția slabă a investitorilor descurajează dezvoltarea piețelor financiare și, astfel, pentru a evita reducerea fluxurilor financiare, piețele trebuie să asigure o astfel de protecție. Unii autori consideră că nivelul de dezvoltare al piețelor financiare este adesea dat de nivelul protecției investitorilor iar criza financiară a fost doar o dovadă a "incapacității de adaptare la realitățile pieței și de a asigura un nivel adecvat de protecție investitorilor" din partea celor care reglementează și supraveghează piața (Barna și Nachescu, 2014).

Cu toate acestea, indiferent de modul în care autoritățile de reglementare încearcă să asigure aceleași condiții tuturor participanților la piață, protecția investitorilor minoritari este una dintre problemele majore, percepute atât la nivel gnoseologic, cât și empiric. Piețele financiare în care drepturile investitorilor minoritari sunt protejate în mod corespunzător sunt mai puțin sensibile la constrângeri de ordin financiar, permițând o creștere a performanței investițiilor. Stultz (2005: 26) susține că „atunci când problema de agenție (conflictul de interese) la nivelul autorităților de reglementare centrale este semnificativă, aceasta poate fi exploatată de către acționarii majoritari în avantajul lor. De exemplu, prin mituirea autorităților, aceștia pot expropria acționarii minoritari fără consecințe, ceea ce nu ar fi posibil dacă statul ar respecta cu strictețe legile și reglementările sale. Mai mult, actori interni din corporații (*corporate insiders*), care obțin venituri prin controlul corporațiilor, nu sunt interesați în a lua măsuri care să reducă puterea discreționară a autorităților de stat atunci când aceasta îi ajută să își protejeze beneficiile”.

Pe de altă parte, nivelul investițiilor în guvernanta internă este asociat cu protecția investitorilor la nivel de țară. La

Porta și alții (1997, 1998, 2000) arată că o puternică protecție a investitorilor este cel mai important factor asociat promovării bunei guvernante corporative. Protejarea semnificativă a investitorilor creează un mediu care descurajează comportamentul oportunist al managerilor, reduce riscul de gestionare defectuoasă și crește încrederea acționarilor și dorința lor de a participa pe piețele financiare (DeFond și Hung, 2004).

Houge și alții (2012) utilizează în analiza lor șase indicatori pentru măsurarea protecției investitorilor la nivel de țară: independența consiliului, aplicarea legilor privind valorile mobiliare, protecția drepturilor acționarilor minoritari, aplicarea standardelor contabile și de audit, independența justiției și libertatea presei. Ei concluzionează că adoptarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) nu conduce la o calitate superioară a informațiilor privind profiturile raportate de companii, cu excepția cazului în care cadrul de protecție a investitorilor este bine stabilit. Aceste rezultate sunt în concordanță cu concluziile lui Leuz și alții (2003), La Porta și alții (1998, 2000, 2002) și Ball și alții (2003), care susțin că adoptarea unor standarde de înaltă calitate reprezintă o condiție necesară, dar nu și suficientă, pentru obținerea unor informații de înaltă calitate și că o puternică protecție a investitorilor este o necesitate pentru creșterea calității informațiilor privind profiturile, chiar în contextul aplicării unor standarde de raportare de înaltă calitate.

La Porta și alții (1998) susțin că protecția puternică a investitorilor la nivel de țară îmbunătățește drepturile investitorilor externi (minoritari) și reduce conflictele între acționarii care dețin controlul/interni și acționarii minoritari/externi.

Mai mulți autori (La Porta și alții, 1997, 1998, 2000; Djankov și alții, 2003; Beck și alții, 2003a, 2003b; Claessens și Laeven, 2003) arată că fluxurile de investiții și capacitatea companiilor de a găsi finanțare cresc atunci când acționarii și creditorii sunt mai bine protejați prin lege.

Modigliani și alții (2000) oferă dovezi empirice pentru relația dintre protecția investitorilor și dezvoltarea piețelor financiare, prin utilizarea unor indicatori de măsurare a protecției investitorilor și a corupției, precum și a unui dedicat măsurării prețului (prima pentru acțiunile cu drept de vot). Atunci când drepturile minoritarilor nu sunt bine protejate, capacitatea companiilor de a atrage capital propriu este afectată, ceea ce conduce la posibilități limitate de a atrage

resurse de finanțare pentru proiecte noi riscante. Consecințele pot include scăderea capitalizării și creșterea preferinței pentru utilizarea capitalului propriu generat intern și a împrumuturilor bancare în detrimentul titlurilor tranzacționabile. Un element cheie care influențează disponibilitatea creditelor, în special pentru firmele mici, este severitatea cu care legislația falimentului tratează debitorii. O legislație clementă în acest domeniu oferă antreprenorilor o asigurare parțială împotriva consecințelor eșecului în afaceri (Jackson, 1985; Lee și alții, 2007).

Chiar dacă literatura de specialitate a studiat în mod extensiv legăturile dintre protecția drepturilor acționarilor și dezvoltarea piețelor financiare, ea documentează, de asemenea, și impactul protejării drepturilor creditorilor pe piețele financiare (Bae și Goyal, 2003; Demircug-Kunt și Maksimovic, 1998). Cu toate acestea, dovezile empirice bazate pe eșantioane multi-statale sunt limitate la utilizarea unui indice general egal cu numărul de drepturi acordate creditorilor. Un astfel de indice a fost dezvoltat de La Porta și alții (1998) și utilizează patru variabile fictive (*dummy*): reorganizare restrictivă, schimbarea obligatorie a echipei manageriale în timpul procedurilor de reorganizare sau faliment, lipsa unei prevederi care interzice automat, deși temporar, creditorilor de a pretinde sumele datorate de companiile aflate în reorganizare sau faliment, prioritate garantată a creditorilor. Prin utilizarea acestui indice general, dovezile empirice sugerează că puterea agregată a drepturilor creditorilor are efecte limitate asupra dezvoltării financiare (probabil din cauza aspectelor foarte diferite luate în considerare).

În plus, sistemul juridic adoptat are un impact semnificativ asupra diferitelor aspecte ale principiilor de guvernanță corporativă utilizate. Există numeroase studii care analizează relația dintre sistemul de drept și cel financiar. Majoritatea studiilor încearcă să determine nivelul de protecție oferit de lege investitorilor, diferențele dintre sistemele juridice adoptate de diferite țări sau să stabilească impactul politicilor de guvernanță corporativă adoptate de companii asupra performanțelor lor. Sistemul juridic al unei țări este semnificativ legat de calitatea informațiilor contabile (La Porta și alții, 1998, Ball și alții, 2000, Hung 2000, Burgstahler și alții, 2007). La Porta și alții (1997, 1998) arată că sistemele de drept cutumiar/comun (cum ar fi sistemele din Regatul Unit sau din Statele Unite ale Americii) promovează o protecție puternică a investitorilor minoritari, în contrast

cu protecția slabă sau aproape inexistentă regăsită în sistemele de drept civil/latin. Protecția juridică slabă pentru acționarii minoritari creează oportunități pentru manifestarea abuzurilor manageriale și, prin urmare, nivelul de protecție oferit de lege investitorilor (prin statul de drept) devine un factor determinant pentru modul în care guvernanța corporativă evoluează în țara respectivă.

Cu toate acestea, existența reglementărilor legale nu este suficientă, dacă acestea nu sunt respectate de către participanții pe piață (Berkowitz și alții, 2003). Caracteristicile instituționale, cum ar fi statul de drept și eficiența sistemului judiciar al unei țări, afectează calitatea informațiilor contabile și funcționarea piețelor financiare în general (Leuz și alții, 2003, Morck și alții, 2000).

Bhattacharya și Daouk (2002) arată că prețurile acțiunilor nu reacționează la momentul adoptării unor noi măsuri de protecție, dar variază semnificativ atunci când se sancționează prima încălcare a acestor regulamente. Ben Naceur și alții (2007) demonstrează că o legislație care asigură o mai bună protecție a drepturilor acționarilor reduce costurile de agenție și permite o mai bună supraveghere a managerilor.

Atunci când se discută factorii determinanți ai diferențelor dintre țări în dezvoltarea economică, unul dintre factorii luați în considerare este mediul juridic (Beck și alții, 2000). Studiul arată că un nivel scăzut al protecției investitorilor, măsurat prin prevederile legale și nivelul la care acestea sunt impuse, este reflectat de dimensiunea redusă a piețelor financiare.

Nivelul de protecție a investitorilor, prin intermediul reglementărilor legale existente, diferă în funcție de originea sistemului juridic și, prin urmare, modelele de creștere economică diferă de la o țară la alta (La Porta și alții, 2000). Baza de date realizată de către La Porta și alții (1997, 1998), atunci când au avut în vedere protecția investitorilor, a fost contestată de diferiți autori (Djankov și alții, 2008; Spamann, 2010), care și-au exprimat circumspecția cu privire la construirea indicelui clasic al măsurilor de protecție a investitorilor, *The Antidirector Right Index* (ADRI), dezvoltat de La Porta și alții (1998). Indexul variază de la zero la șase și măsoară ușurința cu care acționarii își exercită drepturile de vot și alte drepturi legale – cum ar fi acționarea în justiție a directorilor și convocarea unor adunări speciale ale acționarilor. Spamann (2010) a arătat că există diferențe semnificative între țările de drept cutumiar și

cele cu sisteme de drept civil în ceea ce privește acest indice. Pe de altă parte, Djankov și alții (2008) au elaborat un index anti-conflict-de-interese (*anti-self-dealing index*), care măsoară protecția acționarilor minoritari împotriva exproprierii de către acționarii care dețin controlul, prin intermediul tranzacțiilor abuzive în interes personal. Acest indice este o măsură mai bună pentru protecția acționarilor minoritari, în cazul țărilor în care proprietatea este foarte concentrată, deoarece include măsuri de aprobare, de informare și de expunere publică a tranzacțiilor afectate de un conflict de interese.

O problemă majoră cu care se confruntă investitorii și care afectează capacitatea acestora de a lua decizii adecvate este calitatea informațiilor financiare disponibile pe piață. Penman (2002) consideră că discuția legată de calitatea informațiilor financiare trebuie să aibă în vedere utilitatea informațiilor furnizate pentru interesul acționarilor, dar trebuie să țină seama și de interesul public.

În acest context, IFRS-urile au devenit, în ultimele două decenii, principalul cadru global de raportare financiară, fiind acceptate pentru admiterea emitenților de valori mobiliare pe principalele piețe de capital din lume (Mueller și alții, 1997). Adoptarea IFRS de către mai multe jurisdicții poate fi văzută ca un eveniment cheie în istoria raportării financiare, precum și în cadrul convergenței sistemelor naționale de contabilitate (Larson and Street, 2004; Whittington, 2005), care duce la creșterea inteligibilității și a relevanței informațiilor financiare pentru utilizatori.

Barth și alții (2008) și Bartov și alții (2004) arată că, prin adoptarea standardelor emise de IASB (influențate în mod clar de țările de drept cutumiar, precum Statele Unite ale Americii și Regatul Unit), calitatea raportării financiare s-a îmbunătățit. Barth și alții (2008) consideră faptul că, după adoptarea IAS, firmele se caracterizează prin angajarea într-o măsură mai mică într-un management sistematic al profiturilor (*earnings management*), o recunoaștere mai rapidă a pierderilor și o mai mare relevanță a informațiilor contabile comparativ cu firmele care nu adoptă aceste standarde. Aharony și alții (2010) investighează impactul național al adoptării IFRS, comparând modele bazate pe relevanța valorilor prețurilor și randamentelor, pentru a evalua modul în care renunțarea la standardele locale de contabilitate afectează conținutul informativ al cifrelor contabile destinate investitorilor.

Cu toate acestea, adoptarea unui astfel de cadru global de raportare financiară exercită o mai mare presiune asupra managerilor și auditorilor, permițând exercitarea propriilor opțiuni și reducerea activităților de management al rezultatelor (Sunder, 1997; Ewert și Wagenhofer, 2005).

Legile privind protecția investitorilor încurajează o raportare financiară mai precisă (Leuz și alții, 2003) și mai mult arbitraj, ambele fiind prezumate să conducă la o mai bună reflectare a valorilor fundamentale în prețurile acțiunilor.

Bushman și Smith (2001) consideră că o protecție puternică a drepturilor investitorilor, la nivel de țară, stimulează companiile să ofere informații contabile de calitate superioară, creând, astfel, premisele pentru o creștere economică mai rapidă. Au existat și alți autori (Bhattacharya și alții, 2003; Bushman și alții, 2004) care consideră că unul dintre factorii care influențează transparența financiară este și nivelul de protecție asigurat de o țară investitorilor săi. Așadar, mai mulți autori (Ball și alții, 2000; Daske și alții, 2008; Hung 2000; La Porta și alții, 1998, 2000, 2002) susțin că adoptarea unor standarde de raportare financiară de calitate superioară devine o condiție necesară pentru obținerea unor informații financiare de înaltă calitate. Totuși, acești autori nu consideră că o astfel de măsură este suficientă pentru o mai bună protecție a investitorilor la nivel național. Francis și alții (2001) observă că, în țările cu legi bine stabilite pentru protecția investitorilor, standardele contabile devin mai transparente.

Leuz și alții (2003) arată că, deoarece o protecție puternică a acționarilor limitează capacitatea actorilor interni de a masca performanța companiei, pe măsură ce crește protecția investitorilor crește și calitatea informațiilor financiare raportate.

În plus, Ding și alții (2007) investighează modul în care sistemul juridic al unei țări, dezvoltarea economică, piețele financiare și concentrarea proprietății influențează standardele contabile și, în consecință, calitatea raportării financiare.

Deoarece multe țări au prevederi legale care permit firmelor fie să renunțe la anumite prevederi din legile de protecție a investitorilor, fie să aleagă adoptarea unor măsuri suplimentare (Black și Gilson, 1998, Easterbrook și Fischel, 1991; Klapper și Love, 2004), politicile de guvernare corporativă aplicate de către firmele din aceeași țară pot diferi semnificativ de la o companie la

alta. Astfel de prevederi legale permit managerilor care acționează în medii caracterizate printr-o guvernanta corporativă slabă să compenseze percepția negativă a investitorilor față de acest mediu, prin încorporarea unor măsuri mai puternice de protecție a investitorilor și prin prezentarea lor către proprietarii de capital. În acest context, Klapper și Love (2004) remarcă faptul că, deși eforturile la nivel de firmă nu substituie în totalitate absența unei infrastructuri legale de calitate, acestea pot, într-o anumită măsură, să îmbunătățească independent protecția investitorilor și drepturile acționarilor minoritari, contrazicând teoria lui Shleifer și Wolfenzon (2002), care consideră că absența unui sistem juridic eficient la nivel de țară face ca firmele să nu poată asigura o percepție pozitivă a mediului în ochii investitorilor. Chiar dacă astfel de studii (Klapper și Love, 2004; Shleifer și Wolfenzon, 2002) au pus în evidență relația dintre guvernanta corporativă și performanță, acestea se referă doar la piața americană, fără a clarifica această legătură pentru țările în curs de dezvoltare.

Faccio și Lang (2002) constată diferențe privind structura de proprietate, arătând că, în țările de drept cutumiar (cu reglementări puternice), companiile tind să aibă un acționariat mai dispersat, în timp ce în țările cu sisteme de drept civil (cu reglementări mai slabe), firmele sunt, de obicei, controlate de familii. De asemenea, participarea statului la capital este mai importantă în țările de drept latin. Autorii subliniază faptul că, în cazul unei structuri foarte dispersate a acționariatului, interesele managerilor și acționarilor pot diferi în mod semnificativ, ridicându-se problema asimetriei informaționale. Aceasta generează necesitatea unei raportări financiare de înaltă calitate și a altor forme de publicare în timp util a informațiilor.

Wenjie și Wayne (2014) investighează impactul standardelor contabile și al mediilor juridice asupra conținutului informațional al prețurilor acțiunilor. Ei consideră că există o corelație negativă între adoptarea IFRS-urilor sau a standardelor americane de contabilitate (denumite generic US GAAP) și sincronicitatea prețului acțiunilor, într-un cadru univariat, corelație care dispare în cadrul unei analize multivariate, atunci când sunt luate în calcul variabile care măsoară mediile juridice, cum ar fi nivelul de protecție a acționarilor sau originea legală. Aceste rezultate arată că simpla adoptare a unui set de standarde contabile nu este suficientă pentru creșterea eficienței pieței

financiare. Autorii demonstrează că relația dintre sincronicitatea prețului acțiunilor și standardele contabile este semnificativ negativă numai în țările de drept cutumiar, cu o protecție mai bună a acționarilor și un sistem mai adecvat de impunere a cadrului legal, în general. Concluziile acestora sunt în concordanță cu cele ale altor cercetători (Burgstahler și alții, 2007; Daske și alții, 2008, Doidge și alții, 2007 și Leuz și alții, 2009), care subscriu ideii potrivit căreia standardele contabile de înaltă calitate ameliorează conținutul informațional al prețurilor numai în țările cu medii juridice puternice.

Astfel, în urma analizei literaturii, am constatat că, până în prezent, implicațiile adoptării IFRS asupra protecției investitorilor minoritari nu au suport empiric și teoretic. Studiul nostru intenționează să acopere acest gol în literatură, abordând și posibilitatea existenței unei conexiuni inverse.

În consecință, pe baza argumentelor prezentate anterior, adoptăm următoarele ipoteze de cercetare:

H1: *Adoptarea IFRS-urilor contribuie la protecția investitorilor minoritari.*

H2: *Cele mai bune rezultate sunt obținute în cazul adoptării integrale a IFRS-urilor, în timp ce combinarea acestora cu sisteme contabile naționale duce la un efect mai puțin clar.*

H3: *Un sistem juridic bazat pe drept cutumiar nu garantează în mod automat cea mai bună protecție a investitorilor minoritari, iar o combinație de sisteme juridice (cutumiar / civil / musulman) are rezultate mai bune în ceea ce privește protecția drepturilor minoritarilor.*

Lucrarea este structurată după cum urmează: în următoarea secțiune prezentăm metodologia de cercetare, precum și datele utilizate; secțiunea 3 raportează rezultatele și analiza de robustețe. Sunt formulate mai multe concluzii, iar în secțiunea 4 sunt sugerate o serie de implicații care pot fi avute în vedere pentru stabilirea unor politici în domeniu.

2. Date la nivel internațional

Site-ul web al Fundației IFRS și al Consiliului pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) prezintă rapoarte (profiluri de țară) cu privire la utilizarea IFRS-urilor de către diferite jurisdicții. Aceste rapoarte au fost elaborate pe baza unor

surse foarte diferite, cea mai importantă fiind setul de răspunsuri oferite de către organismele de normalizare contabilă și de către alte organisme relevante în cadrul unui sondaj realizat de Fundația IFRS. Rapoartele au fost revizuite de către autoritățile de reglementare, firmele internaționale de audit și de către participanții la sondaj, iar

comentariile acestora sunt reflectate în materialele difuzate.

Am decis să folosim 109 astfel de profiluri de țară, așa cum le-a prezentat Fundația IFRS la adresa <http://www.ifrs.org/Use-around-the-world/Pages/Jurisdiction-profiles.aspx>, la 16 noiembrie 2014 (Tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1. Țările utilizate în eșantion, stadiul adoptării IFRS și protecția investitorilor minoritari

Țara	Adoptare a IFRS	Protecția investitorilor minoritari	Țara	Adoptare a IFRS	Protecția investitorilor minoritari	Țara	Adoptarea IFRS	Protecția investitorilor minoritari
Singapore	2	3	Israel	2	11	Filipine	1	154
Noua Zeelanda	2	1	Chile	2	56	Ucraina	2	109
Hong Kong SAR, China	2	2	Belgia	2	40	Bahamas	2	141
Danemarca	2	17	Africa de Sud	1	17	Dominica	2	87
Coreea, Rep.	2	21	Republica Cehă	2	83	Sri Lanka	2	51
Norvegia	2	12	Armenia	2	49	St. Lucia	2	141
Statele Unite	1	25	Rwanda	2	117	Brunei Darussalam	0	110
Regatul Unit	2	4	România	2	40	Barbados	1	177
Finlanda	2	76	Arabia Saudită	0	62	El Salvador	2	154
Australia	2	71	Slovenia	2	14	Zambia	2	83
Suedia	2	32	Panama	2	76	Egipt, Republica Arabă	0	135
Islanda	2	28	Ungaria	2	110	Indonezia	0	43
Irlanda	2	6	Turcia	2	13	Ecuador	2	117
Germania	2	51	Italia	2	21	Iordania	2	154
Georgia	2	43	Belarus	0	94	Belize	0	169
Canada	2	7	Jamaica	2	71	Nicaragua	1	172
Estonia	2	56	Luxembourg	2	117	Brazilia	2	35
Malaezia	2	5	Grecia	2	62	Sf. Kitts și Nevis	2	87
Elveția	1	78	Federația Rusă	2	100	Guyana	2	135
Austria	2	32	Moldova	2	56	Argentina	2	62
Emiratele Arabe Unite	1	43	Cipru	2	14	Pakistan	1	21
Letonia	2	49	Croația	2	62	Tanzania	2	141
Lituania	2	78	Oman	2	122	Kenia	2	122
Portugalia	2	51	Albania	0	7	Sierra Leone	2	62
Tailanda	0	25	Ghana	2	56	Uzbekistan	0	100
Olanda	2	94	Mongolia	2	17	India	0	7
Mauritius	1	28	Guatemala	1	174	Bolivia	0	160
Japonia	0	35	Vietnam	0	117	Madagascar	0	87
Macedonia, FYR	2	21	Trinidad și Tobago	2	62	Niger	0	146
Franța	2	17	Azerbaidjan	2	51	Nigeria	0	62
Polonia	2	35	Fiji	2	110	Zimbabwe	2	87
Spania	2	30	Uruguay	1	110	Bangladesh	2	43
Columbia	0	10	Costa Rica	2	181	Guineea-Bissau	0	122
Peru	2	40	Republica Dominicană	0	83	Angola	0	94
Republica Slovacă	2	100	Antigua și Barbuda	2	35	Venezuela, RB	1	178
Bulgaria	2	14	Paraguay	0	166			
Mexic	1	62	Malta	2	51			

Sursa: Date prelucrate de autori

Am construit o variabilă fictivă, care ia valoarea 2 pentru țările în care IFRS-urile (în varianta adoptată de Uniunea Europeană sau publicate de IASB) sunt implementate integral, valoarea 1 pentru țările care au adoptat parțial standardele internaționale și 0 pentru cele care au decis să nu adopte IFRS-urile. Setul de date include un spectru larg de situații: din eșantion, 21 de țări nu au adoptat IFRS, 13 sunt cazuri de adopție parțială, iar 75 au adoptat standardele integral.

În plus, folosim datele furnizate de Doing Business (www.doingbusiness.org). Această bază de date oferă informații privind protecția investitorilor minoritari. Datele provin dintr-un chestionar administrat avocaților care profesează în domeniul corporativ sau al valorilor mobiliare și se bazează pe reglementările privind valorile mobiliare, legea societăților comerciale, codurile de procedură civilă și regulile instanței cu privire la probatoriu. Clasamentul este realizat în funcție de scorurile aferente distanței față de frontieră înregistrate în evaluarea gradului de protecție a investitorilor minoritari.

Variabila fictivă privind adoptarea IFRS fiind principala variabilă explicativă, controlăm în model pentru „ușurința obținerii creditelor” și pentru „mecanismele de soluționare a insolvenței”. Doing Business măsoară

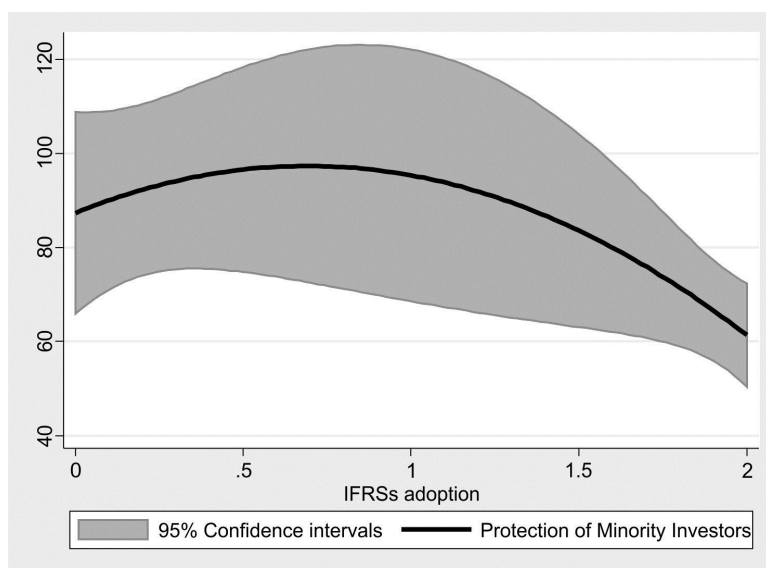
drepturile legale ale debitorilor cu privire la tranzacțiile garantate printr-un set de indicatori și schimbul informațiilor de creditare, printr-un altul.

Clasamentul economiilor în ceea ce privește ușurința obținerii creditelor este determinat prin ierarhizarea distanței până la scorurile de frontieră înregistrate în evaluarea obținerii creditelor. Aceste scoruri reprezintă scorul aferent distanței față de frontieră pentru suma indicelui privind puterea drepturilor legale și a indicelui privind abundența informațiilor de creditare.

Clasamentul economiilor în ceea ce privește ușurința soluționării insolvenței se determină prin ierarhizarea scorurilor aferente distanței față de frontieră pentru soluționarea insolvenței. Aceste scoruri sunt media simplă a scorurilor aferente distanței față de frontieră pentru rata de recuperare și indexul privind calitatea cadrului normativ privind insolvența.

Controlăm, de asemenea, în model pentru caracteristicile specifice ale sistemului juridic. Datele pentru fiecare țară sunt furnizate de Universitatea din Ottawa, JuriGlobe-World Legal Systems (<http://www.juriglobe.ca/eng/syst-onu/index-alpha.php>). Variabila fictivă ia valoarea 2 pentru țările cu sistem de drept cutumiar, 1 pentru țările cu sisteme mixte și 0 pentru cele care au un sistem de drept civil.

Figura nr. 1. „Kernel (Epanechnikov) fit” pentru protecția investitorilor minoritari și adoptarea IFRS

Sursa: Date prelucrate de autori

O analiză preliminară a relației dintre protecția investitorilor minoritari și adoptarea IFRS pe baza estimatorului *kernel fit* sugerează că ar putea exista o legătură în formă de U inversă între aceste două variabile (Figura nr. 1). Cu toate acestea, este necesară o analiză mai detaliată.

3. Rezultate și comentarii

3.1. Estimări OLS și ale Frontierei Stocastice

Inițial, am realizat o analiză preliminară de regresie (metoda „celor mai mici pătrate” – OLS). Rezultatele sunt raportate în coloana 1 a Tabelului nr. 2.

Tabelul nr. 2. Protecția investitorilor minoritari și adoptarea IFRS

A) Eșantion total: 109 țări

	(1)	(2)	(3)
	OLS	Stochastic Frontier Analysis (SFA)	Instrumental Generalized Method of Moments (GMM)
Adoptarea IFRS dummy	90.261*** (28.687)	90.263*** (23.675)	227.942*** (75.836)
Adoptarea IFRS dummy ²	-41.614*** (14.295)	-41.614*** (11.699)	-109.133*** (37.790)
Drept Comun dummy	-52.837*** (18.706)	-52.837*** (18.735)	-70.199*** (23.622)
Drept Comun dummy ²	26.145** (10.742)	26.145*** (9.978)	32.585*** (12.483)
Variabila Obținerea Creditului	0.356*** (0.094)	0.356*** (0.088)	0.323*** (0.094)
Variabila Soluționarea Insolvenței	0.465*** (0.086)	0.465*** (0.082)	0.442*** (0.078)
Numărul de observații	109	109	109
R ²	0.784		
Wald χ^2		396.12 (Probabilitate=0.000)	
Likelihood-ratio test (Ipoteza nulă: Nu există nici o componentă de ineficiență tehnică)		$\chi^2=0$ (Probabilitate=1.00)	
GMM C statistic χ^2			5.765 (Probabilitate=0.056)
Hansen's J χ^2			2.181 (Probabilitate=0.536)

B) Țările OCDE: 35 de țări

	(1)	(2)	(3)
	OLS	Stochastic Frontier Analysis (SFA)	Instrumental Generalized Method of Moments (GMM)
Adoptarea IFRS dummy	98.168*** (21.658)	98.168*** (35.612)	100.394** (46.291)
Adoptarea IFRS dummy ²	-38.304*** (8.877)	-38.304** (17.305)	-33.657 (22.115)
Drept Comun dummy	-54.731*** (16.231)	-54.731 (35.040)	-64.098*** (17.722)
Drept Comun dummy ²	20.666** (9.175)	20.666 (17.991)	21.605** (9.762)
Variabila Obținerea Creditului	0.048 (0.234)	0.048 (0.151)	-0.368 (0.228)
Variabila	0.126	0.126	0.015

Soluționarea Insolvenței	(0.334)	(0.223)	(0.251)
Numărul de observații	35	35	35
R ²	0.718		
Wald χ^2		88.96 (Probabilitate=0.000)	
Likelihood-ratio test (Ipoteza nulă: Nu există nici o componentă de ineficiență tehnică)		$\chi^2=0$ (Probabilitate=1.00)	
GMM C statistic χ^2			1.179 (Probabilitate=0.555)
Hansen's J χ^2			2.131 (Probabilitate=0.345)

C) Țările non-OCDE: 74 de țări

	(1)	(2)	(3)
	OLS	Stochastic Frontier Analysis (SFA)	Instrumental Generalized Method of Moments (GMM)
Adoptarea IFRS dummy	95.750** (37.733)	95.747*** (29.584)	300.574*** (98.120)
Adoptarea IFRS dummy ²	-44.770** (18.629)	-44.770** (14.568)	-147.844*** (48.545)
Drept Comun dummy	-59.602*** (22.592)	-59.602*** (22.600)	-82.991** (35.547)
Drept Comun dummy ²	29.525** (13.667)	29.525** (12.052)	40.369** (17.888)
Variabila Obținerea Creditului	0.405*** (0.117)	0.405*** (0.112)	0.382*** (0.122)
Variabila Soluționarea Insolvenței	0.452*** (0.107)	0.451*** (0.105)	0.431*** (0.110)
Numărul de observații	74	74	74
R ²	0.805		
Wald χ^2		305.12 (Probabilitate=0.000)	
Likelihood-ratio test (Ipoteza nulă: Nu există nici o componentă de ineficiență tehnică)		$\chi^2=0$ (Probabilitate=1.00)	
GMM C statistic χ^2			6.326 (Probabilitate=0.042)
Hansen's J χ^2			1.787 (Probabilitate=0.618)

Note: Variabila dependentă *Protecția Investitorilor Minoritari* este clasificată astfel în indexul *Doing Business*. O valoare mai mare reflectă cea mai slabă protecție a acționarilor minoritari. Estimări robuste pentru OLS. C-statistics (Hayashi, 2000) testează endogenitatea variabilei dummy: Adoptarea IFRS. Este robust pentru heteroskedasticitate, autocorelație și grupare. Ipoteza nulă presupune că Adoptarea IFRS este exogenă. Conform valorilor testului, ipoteza nulă poate fi respinsă. Pentru estimările SFA: un model de frontieră a producției. Componenta ne-negativă a distribuției (o măsură a ineficienței) se presupune a fi dintr-o distribuție pe jumătate normală (Kumbhakar și Lovell, 2000). Pentru estimările GMM, instrumentele considerate sunt: Investițiile Străine Directe (intrări nete, % PIB, medii ale tuturor datelor disponibile între 2000 și 2013), variabile dummy pentru trei regiuni și una pentru țările membre ale Uniunii Europene. Statistica J a lui Hansen (1982) testează dacă instrumentele nu sunt corelate cu termenul de eroare. De asemenea, testează dacă ecuația nu este specificată corect și dacă una sau mai multe dintre variabilele exogene excluse ar trebui să fie incluse efectiv în ecuația structurală. Conform acestui test, ipoteza nulă potrivit căreia instrumentele utilizate sunt valide nu poate fi respinsă.

Sursa: Date prelucrate de autori

După cum evidențiază aceste rezultate, impactul exercitat de statutul adoptării IFRS asupra protecției investitorilor minoritari este statistic semnificativ la un prag de 1%. Un astfel de impact pare a descrie o traiectorie în formă de U invers: pe măsură ce statutul adoptării IFRS se mută de la „non-adoptie” la „adoptare parțială”, protecția investitorilor minoritari pare să se înrăutățească în termeni relativi. Melanjul de IFRS-uri și GAAP naționale face ca fluxul informațional să fie mai puțin transparent și nu pare să susțină o evaluare mai bună a situației investitorilor minoritari. Odată cu trecerea la adoptarea completă a IFRS, situația pare să se îmbunătățească evident. „Adoptarea completă” contribuie la „amplarea raportării financiare” și la „ușurința cu care acționarii pot deschide acțiuni în justiție” (accesul la documente și alte dovezi în cazul proceselor). Cu toate acestea, se observă că un astfel de efect arată un anumit grad de asimetrie, reflectat de valoarea coeficienților și a pătratelor acestora. Cu alte cuvinte, efectul benefic al adoptării IFRS-urilor poate fi mai bine evidențiat pentru nivelurile superioare ale intensității protecției acționarilor minoritari. Totuși, efectul „net” al adoptării IFRS-urilor asupra drepturilor acționarilor minoritari este în mare parte pozitiv.

Din variabilele de control, trăsăturile distinctive ale sistemelor juridice de drept cutumiar oferă un sprijin puternic pentru protecția acționarilor minoritari. Acest efect este în formă de U: țările cu sisteme juridice mixte beneficiază de o mai bună protecție a acționarilor minoritari. În special, impactul favorabil al arhitecturii și practicilor sistemului juridic pare să fie mai puternic în țările care combină elemente de drept cutumiar cu cele de drept civil sau musulman.

Condițiile generale ale piețelor creditului, așa cum sunt ele reflectate de calitatea sistemelor de raportare a creditelor și de eficacitatea legilor privind garanțiile și falimentul în facilitarea împrumuturilor, contribuie la o îmbunătățire semnificativă a clasamentului unei țări, în termenii protejării investitorilor minoritari. Același tip de efect este exercitat de modul în care o țară tratează punctele slabe ale legilor curente privind falimentul, precum și principalele blocaje procedurale și administrative din procesul de insolvență.

Mai mult, investigăm posibilitatea existenței unor factori fricționari, care conduc la o relativă ineficiență a canalelor de transmisie asociate pentru variabilele explicative considerate. Astfel de factori pot fi, de exemplu, legați de gravitatea problemelor de asimetrie

informațională existentă între investitorii majoritari și cei minoritari, de imperfecțiunile instituțiilor și mecanismelor piețelor financiare sau de practicile și normele sociale și culturale. De asemenea, ele pot fi legate de tendințele regionale sau de organizațiile internaționale și de aderarea instituțiilor la astfel de organizații. Pentru testare, utilizăm un cadru de analiză bazat pe modelul frontierei stocastice (*Stochastic Frontier Analysis: SFA*).

În acest cadru de analiză, se presupune că o perturbare a modelului structural încorporează două componente (vezi Kumbhakar și Lovell, 2000). Se presupune că prima componentă are o distribuție strict ne-negativă și este etichetată ca *termen de ineficiență*, în timp ce a doua componentă – *eroarea idiosincronică*, ce prezintă o distribuție normală – se presupune că are o distribuție simetrică. Existența primului termen conduce la o scădere a rezultatului „factorilor de producție” sau, în mod alternativ, crește costurile asociate unui anumit nivel de rezultat. Folosim o „funcție de producție” pentru protecția acționarilor minoritari și o parametrizare invariantă față de timp a *termenului de ineficiență*. Este aplicat un test *one-sided generalized likelihood-ratio* (a se vedea Gutierrez și alții, 2001) și un astfel de test tinde să accepte ipoteza nulă privind lipsa componentei de ineficiență: nu există o deficiență a protecției acționarilor minoritari ca rezultat al produsului maxim fezabil care poate fi obținut luând în considerare „factorii de producție” reprezentați de variabilele explicative considerate. În acest caz, modelul frontierei stocastice tinde să genereze rezultate similare cu cele oferite de un model OLS cu erori normale. Într-adevăr, SFA păstrează toate rezultatele OLS cu valori apropiate ale parametrilor corespunzători (coloana 2 din Tabelul nr. 2).

3.2. Verificarea cauzalității inverse

S-ar putea argumenta că există o problemă potențială de cauzalitate inversă în specificația modelului nostru: cauzalitatea implicită poate rula în ambele sensuri între adoptarea IFRS-urilor și protecția investitorilor minoritari. Un mediu economic și social puternic pro-business poate sprijini adoptarea IFRS-urilor pentru creșterea transparenței și îmbunătățirea calității informațiilor financiare. În acest caz, regresia liniară obișnuită produce în general estimări distorsionate și inconsistente (Greene, 2012; Wooldridge, 2010). Pentru a rezolva această problemă, folosim o regresie care include variabile instrumentale cu metoda *Generalized Method of Moments* (GMM) (Hall, 2005). Aceasta

implică un anumit moment sau condiții de *ortogonalitate* și permite heteroskedasticitatea erorilor.

Instrumentăm potențiala endogenitate a adoptării IFRS-urilor luând în considerare mai multe variabile. Folosim, ca instrumente, investițiile străine directe (FDI – *foreign direct investments, engl.*): intrări nete, % PIB, medii pentru perioada cuprinsă între 2000 și 2013, datele fiind furnizate de Banca Mondială, 2014. În literatura de specialitate există dovezi privind legăturile duale dintre adoptarea IFRS și FDI-urile existente și așteptate (a se vedea, de exemplu, Márquez-Ramos, 2008; Ramanna și Sletten, 2009): o țară este mai probabil să adopte IFRS dacă partenerii comerciali sau țările vecine din punct de vedere geografic au implementat deja IFRS. Pe baza unor argumente similare, considerăm ca instrumente variabile fictive pentru trei regiuni (pentru America, Asia, Africa). Pentru a reflecta consecințele Regulamentului IAS, adoptat de Uniunea Europeană în 2002, folosim o variabilă fictivă care să surprindă statutul de membru al Uniunii Europene. Rezultatele sunt raportate în coloana 3 din **Tabelul nr. 2**.

În primul rând, încercăm să vedem dacă regresorii endogeni sunt de fapt exogeni. Pentru aceasta, estimatorul OLS este mai eficient. În funcție de puterea instrumentelor, pierderea în eficiență ca urmare a utilizării variabilelor instrumentale poate fi semnificativă. Cu toate acestea, valoarea a testului statistic C (numită și 'difference-in-Sargan statistic', robustă față de heteroskedasticitate, autocorelație și efecte de clustering (Hayashi, 2000), arată că acest lucru nu se întâmplă. Ipoteza nulă potrivit căreia variabila care măsoară statutul adoptării IFRS este exogenă, în ceea ce privește instrumentele considerate, poate fi respinsă. Aceste instrumente par să fie corelate în mod corespunzător cu regresorii endogeni incluși, dar necorelate cu termenul de eroare. În al doilea rând, deoarece modelul nostru este unul supra-identificat (*over-identified*), ceea ce înseamnă că numărul de variabile instrumentale suplimentare depășește numărul de regresori endogeni, putem testa dacă instrumentele sunt necorelate cu termenul de eroare. De asemenea, vom testa dacă modelul nu este specificat corect și dacă una sau mai multe dintre variabilele exogene excluse ar trebui de fapt să fie incluse în ecuația structurală. Conform testului Hansen (1982), ipoteza nulă potrivit căreia instrumentele noastre sunt valide nu poate fi respinsă. În general, acceptăm că adoptarea IFRS-urilor poate fi văzută ca fiind cel puțin parțial endogenă în ceea ce privește

protecția acționarilor minoritari și, prin urmare, corectăm acest lucru în cadrul GMM.

Aici se mențin rezultatele cheie: efectul în formă de *U inversat* exercitat de adoptarea IFRS este prezent cu o semnificație statistică de 1%. Totuși, ca rezultat al corecției distorsiunilor estimatorilor OLS și datorită faptului că estimatorii variabilelor instrumentale prezintă devieri mai mici – deoarece instrumentele sunt puternic corelate cu variabila endogenă – amplitudinea parametrilor corespunzători este mai mare în comparație cu estimările OLS și SFA.

Același lucru se aplică și pentru forma de *U* asociată variabilei fictive, care surprinde existența unui sistem de drept cutumiar, însă, în acest caz, creșterea parametrilor comparativ cu estimările OLS și SFA este mai puțin substanțială. Pentru obținerea creditelor și, respectiv, soluționarea insolvenței, rezultatele sunt comparabile cu cele obținute anterior.

Toate aceste constatări indică faptul că, în eșantionul total de 109 țări, efectul pozitiv al adoptării IFRS asupra protecției investitorilor minoritari este robust în toate metodele de estimare folosite, iar amplitudinile sale le depășesc pe cele asociate caracteristicilor sistemelor juridice sau ale piețelor creditului, precum și procedurilor de soluționare a insolvenței.

3.3. Verificarea robusteții: țările OECD versus cele non-membre OECD

O întrebare care poate fi pusă în legătură cu rezultatele noastre este: cât de robuste rămân aceste rezultate dacă se ia în considerare nivelul general de dezvoltare pentru țările în cauză? Pentru a furniza o evaluare, am împărțit eșantionul nostru complet de date în două subeșantioane: pentru țările OECD și, respectiv, pentru cele din afara OECD. Rezultatele sunt prezentate în panelul „B” și în panelul „C” din **Tabelul nr. 2**.

Pentru țările OECD, estimările OLS și SFA pentru efectele adoptării IFRS indică același profil ca pentru eșantionul complet. Totuși, în cadrul GMM, efectele neliniare nu mai sunt semnificative din punct de vedere statistic, în timp ce nivelul de semnificație statistică pentru coeficienți în nivel este de 5%, iar amplitudinea corespunzătoare este jumătate din cea specifică eșantionului total (și aproximativ o treime față de țările care nu sunt membre OECD).

Caracteristicile sistemelor juridice mențin efectul în formă de *U* pentru țările OECD. Totuși, dacă acestea sunt semnificative din punct de vedere statistic în OLS,

semnificația lor se pierde în SFA. Pentru estimările GMM, componenta neliniară este semnificativă doar la 5%, cu o distanță mai mică a efectelor induse în raport cu eșantionul global. Interesant este faptul că semnificația caracteristicilor piețelor creditului și a procedurilor de soluționare a insolvenței este non-existentă în cadrul eșantionului țărilor OECD. Pentru aceste țări, cele două variabile de control nu joacă practic niciun rol în explicarea protecției drepturilor investitorilor minoritari.

Pentru țările care nu fac parte din OECD, impactul adoptării IFRS este semnificativ la un prag de 1% pentru toate metodele de estimare, iar amplitudinea corespunzătoare este oarecum mai mare comparativ cu eșantionul total. Cu excepția componentelor neliniare ale caracteristicilor distinctive ale sistemelor juridice, care sunt semnificative la un prag de 5%, toate variabilele de control prezintă o semnificație statistică de 1% și generează efecte similare cu cele înregistrate în cazul eșantionului total, cu o dimensiune relativ mai mare.

4. Concluzii

În ansamblu, există anumite diferențe structurale clare între țările OECD și cele din afara OCDE în ceea ce privește natura, eficiența și consecințele canalelor de transmisie implicate. Deci, se poate argumenta că nivelul general de dezvoltare modulează impactul variabilelor considerate asupra protecției acționarilor minoritari. Se poate argumenta că un nivel mai ridicat al dezvoltării economice este, de obicei, asociat cu un mediu de afaceri puternic susținut (inclusiv o protecție bine articulată și eficace a investitorilor minoritari). Totuși, acest argument ar trebui să fie nuanțat, deoarece

influența adoptării IFRS-urilor se menține la diferite nivele și praguri de semnificație în ambele eșantioane. Cu alte cuvinte, chiar dacă există deja un sistem coerent de protecție a acționarilor minoritari, adoptarea IFRS-urilor poate contribui la ameliorarea acestuia.

Probabil cea mai importantă implicație a constatărilor noastre pentru politicile care pot fi prescrise în domeniu constă în ideea că adoptarea IFRS-urilor susține ferm protecția drepturilor investitorilor minoritari. De asemenea, rezultatele noastre atrag atenția asupra faptului că rezultatele cele mai bune sunt obținute în cazul adoptării integrale a standardelor internaționale, în timp ce amestecul acestora cu standardele naționale conduce la un efect mai puțin clar.

În plus, un sistem juridic bazat pe dreptul cutumiar nu garantează automat cea mai bună protecție a investitorilor minoritari. Mai degrabă, o combinație de sisteme juridice (cutumiar / civil / musulman) performează mai bine pentru obținerea acestui rezultat.

În cele din urmă, o îmbunătățire a condițiilor pieței de creditare, precum și mecanismele eficiente de soluționare a insolvenței pot sprijini protecția investitorilor minoritari, în special în țările în curs de dezvoltare.

Existența relației bilaterale dintre adoptarea IFRS-urilor și trăsăturile distinctive ale mediului de afaceri sugerează că existența ex-ante a unei arhitecturi corespunzătoare a mediului de afaceri poate contribui la implementarea *de facto* a IFRS-urilor, chiar dacă adoptarea IFRS-urilor este o măsură politică exogenă. Această ultimă conexiune necesită o analiză suplimentară.

BIBLIOGRAFIE

1. Aharony, J., Barniv, R., și Falk, H. (2010), The impact of mandatory IFRS adoption on equity valuation of accounting numbers for security investors in the EU, *European Accounting Review*, 19: 535-578.
2. Bae, K.H., Goyal, V. (2003), Property Rights Protection and Bank Loan Pricing, Korea University, Working Paper
3. Ball, R., Kothari, S., Robin, A. (2000), 'The effect of international institutional factors on properties of accounting earnings', *Journal of Accounting and Economics*, 29(1): 1-51
4. Ball, R., Robin, A., Wu, J. (2003), 'Incentives vs. standards: Properties of accounting numbers in four East Asian countries, and implications for acceptance of IAS', *Journal of Accounting and Economics*, 36(1-3): 235-270.
5. Barna, F., Nachescu, M.L. (2014), 'Investors' Rights Protection on a Global Financial Market', *International Journal of Academic Research in*

- Business and Social Sciences*, October 2014, Vol. 4, No. 10: 64-80
6. Barth, M. E., W. R. Landsman, și Lang, M. (2008), International Accounting Standards and Accounting Quality, *Journal of Accounting Research*, June 2008, Vol. 46, Issue 3, Pages 467–498.
 7. Bartov, E., Goldber, S., Kim, M. (2004), Comparative value relevance among German, US and International Accounting Standards: a German stock market perspective, New York University, Working paper, 2004.
 8. Beck, T., Levine, R., Loayza, N. (2000), 'Finance and the sources of growth', *Journal of Financial Economics*, 58: 261-300
 9. Beck, T., Demirguc-Kunt, A., Levine, R. (2003a), 'Law, Endowments and Finance', *Journal of Financial Economics*, 70: 137–81.
 10. Beck, T., Demirguc-Kunt, A., Levine, R. (2003b), 'Law and Finance. Why Does Legal Origin Matter?', *Journal of Comparative Economics*, 31: 653–75
 11. Ben Naceur, S., Ghazouani, S., Omran, M. (2007), 'The performance of newly privatized firms in selected MENA countries: The role of ownership structure, governance and liberalization policies', *International Review of Financial Analysis*, 16: 332–353
 12. Berkowitz, D., Pistor, K., Richard, J.F. (2003), 'Economic Development, Legality and the Transplant Effect', *European Economic Review*, 47(1): 165-195
 13. Bhattacharya, U., Daouk, H. (2002), 'The world price of insider trading', *Journal of Finance*, 57: 75-108
 14. Bhattacharya, U., Daouk, H., Welker, M. (2003), 'The world price of earnings opacity', *The Accounting Review*, 78(3): 641–678
 15. Bishara, N. D. (2011), 'Governance and corruption constraints in the Middle East: Overcoming the business ethics glass ceiling', *American Business Law Journal*, 48(2): 227–283
 16. Black, B., Gilson, R. (1998), 'Venture capital and the structure of capital markets: Banks versus stock markets', *Journal of Financial Economics*, 47: 243–277
 17. Burgstahler, D., Hail, L., Leuz, C. (2007), 'The importance of reporting incentives: Earnings management in European private and public firms', *The Accounting Review*, 81(5): 983–1016.
 18. Bushman, R. M., Piptroski, J. D., Smith, A. J. (2004), 'What determines corporate transparency?', *Journal of Accounting Research*, 42(2): 207–252
 19. Bushman, R. M., Smith, A. J. (2001), 'Financial accounting information and corporate governance', *Journal of Accounting and Economics*, 32(1–3): 273–333
 20. Claessens, S., Laeven, L., (2003), What drives bank competition? some international evidence, Policy Research Working Paper Series 3113, The World Bank, 2003
 21. Daske, H., Hail, L., Leuz, C., Verdi, R. (2008), 'Mandatory IFRS adoption around the world: Early evidence on the economic consequences', *Journal of Accounting Research*, 46(5): 1085–1142
 22. DeFond, M., Hung, M. (2004), 'Investor protection and corporate governance: Evidence from worldwide CEO turnover', *Journal of Accounting Research*, 42(2): 269–312
 23. Demirguc-Kunt, A., Maksimovic, V. (1998), 'Law, Finance and Firm Growth', *Journal of Finance*, 53:6: 559-588
 24. Ding, Y., Hope, O., Jeanjean, T., Stolowy, H. (2007), 'Differences between domestic accounting standards and IAS: measurement, determinants and implications', *Journal of Accounting and Public Policy*, 26(1): 1–38.
 25. Djankov, S., Glaeser, E., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. (2003), 'The new comparative economics', *Journal of Comparative Economics*, 31(4): 595-619
 26. Djankov, S., La Porta, R., Lopes-de-Silanes, F., Shleifer, A. (2008), 'The law and economics of self-dealing', *Journal of Financial Economics*, 88: 430–465
 27. Doidge, C., Karolyi, A., Stulz, R. (2007), 'Why do countries matter so much for corporate governance?', *Journal of Financial Economics*, 86: 1–39

28. Easterbrook, F., Fischel, D. (1991), *The economic structure of corporate law*. Cambridge, MA: Harvard University Press
29. Ewert, R., Wagenhofer, A. (2005), 'Economic effects of tightening accounting standards to restrict earnings management', *The Accounting Review*, 80(4): 1101–1124
30. Faccio, M., Lang, L. (2002), 'The ultimate ownership of western European corporations', *Journal of Financial Economics*, v. 65: 365–395
31. Francis, G., Khurana, I., Pereira, R. (2001), Investor Protection Laws, Accounting and Auditing Around the World, *Social Science Research Network*
32. Greene, W. H. (2012), *Econometric Analysis*. 7th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall
33. Gutierrez, R. G., Carter, S., Drukker, D. M. (2001), 'On boundary-value likelihood-ratio tests', *Stata Technical Bulletin*, 60: 15–18
34. Hall, A. R. (2005), *Generalized Method of Moments*. Oxford: Oxford University Press
35. Hansen, L. P. (1982), 'Large sample properties of generalized method of moments estimators', *Econometrica*, 50:1029–1054
36. Houqe, M. N., van Zijl, T., Dunstan, K., Waresul Karim, A.K.M. (2012), 'The Effect of IFRS Adoption and Investor Protection on Earnings Quality Around the World', *The International Journal of Accounting*, 47: 333–355
37. Hayashi, F. (2000), *Econometrics*. Princeton, NJ: Princeton University Press
38. Hung, M. (2000), 'Accounting standards and value relevance of financial statement: An international analysis', *Journal of Accounting and Economics*, 30(3): 401–420
39. IFRS Foundation and the IASB (2014), <http://www.ifrs.org/use-around-the-world/Pages/Jurisdiction-profiles.aspx>, [Accessed 24.10.2014]
40. Jackson, T. H. (1985), 'The Fresh-Start Policy in Bankruptcy Law', *Harvard Law Review*, 98: 1393–144
41. Kho, B.C., Stulz, R. M., Warnock, F. E. (2009), 'Financial Globalization, Governance, and the Evolution of the Home Bias', *Journal of Accounting Research*, 47: 597–635
42. Klapper, L., Love, I. (2004), 'Corporate governance, investor protection and performance in emerging markets', *Journal of Corporate Finance*, 10(5): 703–728
43. Kumbhakar, S. C., Lovell, C.A.K. (2000), *Stochastic Frontier Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press
44. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., Vishny, R. (1997), 'Legal determinants of external finance', *Journal of Finance*, 52: 1113–1132
45. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., Vishny, R. (1998), 'Law and finance', *Journal of Political Economy*, 106: 1113–1155
46. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., Vishny, R. (2000), 'Investor protection and corporate governance', *Journal of Financial Economics*, 58: 3–27
47. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, Vishny, R. (2002), 'Investor protection and corporate valuation', *Journal of Finance*, 57: 1147–1170
48. Larson R.K., Street D.L. (2004), Convergence with IFRS in an expanding Europe: progress and obstacles identified by large accounting firms' survey, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 13: 89–119
49. Lee, Seung-Hyun, Peng, M.W., Barney, J.B. (2007), 'Bankruptcy Law and Entrepreneurship Development: A Real Options Perspective', *Academy of Management Review*, 32: 257–72
50. Leuz, C., Nanda, D., Wysocki, P.D. (2003), 'Earnings Management and Investor Protection: An International Comparison', *Journal of Financial Economics*, 69, no. 3: 505–27
51. Leuz, C., Lins, K., Warnock, F. (2009), 'Do Foreigners Invest Less in Poorly Governed Firms?', *Review of Financial Studies, Society for Financial Studies*, vol. 22(8): 3245–3285
52. Márquez-Ramos, L. (2008), 'The Effect of IFRS Adoption on Trade and Foreign Direct Investments', *International Trade and Finance Association Working Papers*, 19/2008
53. Morck, R., Yeung, B., Yu, W. (2000), 'The information content of stock markets: Why do emerging markets have synchronous stock price movements?', *Journal of Financial Economics*, 58: 215–260

54. Modigliani, F., Perotti, E.C. (2000), Security versus Bank Finance: the Importance of a Proper Enforcement of Legal Rules. FEEM Working Paper No. 37.99, February 2, 2000
55. Mueller, G.G., Germon, H. și Meek, G.K., (2007), *Accounting: An International Perspective*. Chicago: Richard D. Irwin, 4th edition.
56. Pagano, M. (1993), 'The floatation of companies and the stock market: A coordination failure model', *European Economic Review*, 37: 1101-1125
57. Penman, S. (2002), The quality of financial statements: perspectives from the recent stock market bubble, Columbia University, Working Paper, 2002
58. Ramanna, K., Sletten, E. (2009), Why do Countries Adopt International Financial Reporting Standards? Harvard Business School Accounting și Management Unit Working Paper, No. 09-102, March 24, 2009
59. Shleifer, A., Wolfenzon, D. (2002), 'Investor protection and equity markets', *Journal of Financial Economics*, 66(1): 3-27
60. Spamann, H. (2010), 'The anti directors rights index revisited', *Review of Financial Studies*, 23(2): 467-486
61. Stulz, R. (2005), The Limits of Financial Globalization, NBER Working Papers 11070, National Bureau of Economic Research, Inc
62. Sunder, S. (1997), *Theory of accounting and control*. Cincinnati, OH: South-Western Publishing
63. University of Ottawa, JuriGlobe-World Legal Systems. Alphabetical Index of the 192 United Nations Member States and Corresponding Legal Systems, (2014) <http://www.juri.globe.ca/eng/syst-onu/index-alpha.php>, [Accessed 1.12.2014]
64. Wenjie, W.J., Wayne, W.Y. (2014), 'The Information Content of Stock Prices, Legal Environments, and Accounting Standards: International Evidence', *European Accounting Review*
65. Whittington, G. (2005), The adoption of international accounting standards in the European Union, *European Accounting Review*, 14(1): 127-153.
66. Wooldridge, J. M. (2010), *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. 2nd ed. Cambridge, MA: MIT Press
67. World Bank (2014) World Development Indicators, <http://databank.worldbank.org/data/> [Accessed 02.11.2014]
68. *** Doing business (2014), <http://www.doingbusiness.org/rankings>, [Accessed 21.10.2014]

Selecția auditorului de către companiile cotate la Bursa din Istanbul

Aree Saeed MUSTAFA,
University of Duhok, Nawroz University,
Visiting Lecturer,
e-mail: areealamedi@gmail.com

Luqman Muhammed SAEED,
Erbil Polytechnic University, Cihan University Erbil

Nishtiman Hashim MOHAMMED,
University of Duhok

Rezumat

Obiectivul acestui studiu este acela de a examina efectul caracteristicilor firmelor asupra calității auditului în Turcia. Acest studiu contribuie la literatura privind calitatea auditului, prin examinarea modului în care caracteristicile firmelor influențează motivația și abilitățile clienților în a solicita o calitate superioară a auditului în Turcia. Turcia reprezintă una dintre piețele de capital cele mai puțin dezvoltate și cercetate din lume. Acest studiu a folosit date aferente perioadei 2011-2015 pentru 146 de firme cotate la Bursa din Istanbul (BIST).

Folosind regresia logistică, concluziile au arătat că motivația și abilitățile clienților în a solicita o calitate superioară a auditului slăbesc din cauza raportului dintre control și proprietate (control-ownership wedge), un rezultat nefavorabil pentru acționarii minoritari. Astfel, acest articol propune ca autoritățile de reglementare, în special Comisia Valorilor Mobiliare din Turcia (CMBT) să intensifice aplicarea legii vizând îmbunătățirea guvernantei corporative în Turcia, în scopul adaptării la caracteristicile unice ale firmelor în care există o divergență dintre drepturile de control și drepturile de fluxuri de numerar (wedge firms) și pentru a oferi un mediu sigur acționarilor minoritari.

Cuvinte-cheie: audit statutar, calitatea auditului, firme listate, Turcia

Clasificare JEL: M42, G15

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Mustafa, A.S., Saeed, L.M., Mohammed, N.H. (2018), Auditor Selection in Borsa Istanbul, Audit Financiar, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 599-609,
DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/027

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/027>

Data primirii articolului: 27.09.2018

Data revizuirii: 05.10.2018

Data acceptării: 08.10.2018

1. Introducere

Recent, concurența pe piața de audit a condus la necesitatea recunoașterii problemelor care afectează decizia clientului în ceea ce privește selecția auditorului. Literatura precedentă a abordat în mod extensiv decizia de selecție a auditorului. De Fond și Zhang (2014) susțin că selecția auditorului este încurajată de caracteristicile clientului, caracteristicile firmelor de audit și ale mediului de audit. Studiile anterioare privind alegerea auditorilor au provenit din țări dezvoltate, precum SUA, Noua Zeelandă (Firth și Smith, 1992a), Australia (Craswell, 1988) și Marea Britanie (Beattie și Fearnley, 1995). Acest studiu se va număra printre excepții, la fel ca studiul de selecție a auditorilor efectuat, în contextul Turciei, de către Onder, Aksu și Balci (n.d.), care se referă la procesul de alegere a auditorilor de către companiile cotate în cadrul Bursei din Istanbul (BIST).

Este primul studiu care se concentrează pe procesul de alegere a auditorilor în Turcia după Comunicatul privind standardele independente de audit pe piața de capital (Serial: X, No: 22). Cererea clienților pentru auditori externi a fost modificată ca urmare a noului Comunicat al CMB din 2006, care definește cerințele legale și independența auditorului, reglementează serviciile de calitate a auditului prin: stabilirea sferei auditului, identificarea poziției de audit și introducerea standardelor locale de audit în conformitate cu standardele internaționale de audit (Karaibrahimoglu, 2013; Mustafa, Che-Ahmad și Chandren, 2018). Pe baza Comunicatului, firmele cotate pe BIST trebuie să contracteze un auditor independent pentru verificarea rapoartelor lor financiare la sfârșitul exercițiului financiar. În consecință, codul comercial din Turcia a intrat în vigoare începând cu anul 2012, pentru a spori eficacitatea guvernării corporative, a serviciului de audit și a calității raportării financiare.

Scopul acestui studiu este acela de a examina relația empirică dintre alegerea auditorului și caracteristicile firmelor auditate, în cazul firmelor cotate pe BIST, în perioada 2011-2015. Cercetarea se bazează pe diferitele niveluri ale cererii clientului în privința calității auditului. Această lucrare se concentrează pe stabilirea naturii relației dintre selecția auditorului și caracteristicile clienților. În plus, studiul de față examinează credibilitatea firmelor de audit, clasificate în Big4 și Non-Big4, din perspectiva firmelor cotate pe BIST. Procesul de alegere a auditorului este o problemă la nivel global din cauza nivelurilor diferite ale cererii clientului pentru o

calitate superioară a auditului. Acest lucru ar trebui să încurajeze firmele de audit să ia decizii mai bune în condițiile pieței. În mod similar, firmele ar putea selecta un anumit tip de auditor, ca semn al nivelului calitativ al activității lor.

2. Cererea clientului în privința calității auditului

Elementele care influențează cererea pentru auditul situațiilor financiare au fost abordate în literatura de specialitate pentru mulți ani. Cerința pentru diferite niveluri de calitate ale auditului se bazează pe niveluri diferite ale conflictelor dintre manageri și proprietari (Jensen & Meckling, 1976). Nivelurile conflictelor dintre diversele grupuri de interese ilustrează calitatea serviciilor de audit necesare pentru sporirea credibilității managementului.

Studiile anterioare au susținut că adesea conflictele dintre diversele grupuri de interese ar putea fi diminuate prin creșterea proprietății manageriale a firmelor (Jensen & Meckling, 1976). Acest lucru indică faptul că preferința pentru calitatea auditului scade pe măsură ce crește proprietatea managerială. În ceea ce privește creșterea proprietății manageriale într-o firmă, nevoia de audituri de calitate superioară ar scădea, din moment ce interesul propriu al conducerii nu s-ar diferenția de cel al acționarilor externi. Utilizând gradul de deținere al acțiunilor de către management (*management share ownership*) ca variabilă de aproximare pentru costurile de agenție, Simunic și Stein (1987) studiază relația dintre procentul de deținere non-managerială a firmei și alegerea calității auditorului ca variabilă de aproximare a renumelui brand-ului în firmele care realizează o ofertă publică de cumpărare (IPO).

Autorii observă o relație pozitivă semnificativă între procentul de deținere non-managerială și alegerea unui auditor Big8. De asemenea, DeFond (1992) constată că schimbările în proprietatea managerială sunt asociate cu modificări în calitatea auditului. În plus, cererea clienților pentru o calitate ridicată a auditului diferă în funcție de gradul de conflict dintre proprietarii-manageri și proprietarii-creditori (Jensen & Meckling, 1976). Astfel, efectul de levier al companiei-client reprezintă un alt factor generator de conflicte între diversele grupuri de interese. Managerii ar putea limita drepturile deținătorilor de titluri de creanță deoarece favorizează interesele acționarilor (Jensen & Meckling, 1976). Prin urmare, ca

mecanism de monitorizare sunt necesare contracte independente de audit extern și contracte de limitare a îndatorării până la maturitatea obligațiunilor deja emise (*restricted debt contracts*). Aceasta deoarece funcția de audit crește credibilitatea informațiilor financiare utilizate pentru a verifica conformitatea cu contractelor de împrumut (*debt agreements*).

Natura conflictelor dintre diversele grupuri de interese determină nivelul calitativ al auditului, necesar pentru sporirea credibilității managementului. Cerința pentru monitorizare externă se accentuează ca urmare a creșterii proporției datoriei în structura capitalului firmei (Mustafa, Che Ahmad și Chandren, 2017). Palmrose (1984) sugerează că existența împrumuturilor pe termen lung intensifică cererea clientului pentru un audit de calitate. DeFond (1992) raportează o relație pozitivă semnificativă între existența datoriei în structura capitalului și tendința clienților de a solicita o calitate ridicată a auditului, iar această viziune este în conformitate cu cea a Firth și Smith (1992a). Pe de altă parte, numeroase studii, precum Francis și Wilson (1988) și Simunic și Stein (1987), relevă o relație negativă între existența datoriei pe termen lung în structura capitalului și selectarea variabilelor de aproximare privind calitatea ridicată a auditului, ca urmare a alegerii unui auditor Big4. Acest lucru se datorează faptului că auditorul Big4 are mai multe șanse să gestioneze riscul inerent de audit, în cazul firmelor pentru care se manifestă un efect de levier semnificativ.

O recenzie a literaturii privind calitatea auditului și a conflictelor dintre diversele grupuri de interese este oferită de DeFond (1992), care parcurge literatura de specialitate pentru a înțelege problema centrală identificată de aceasta, precum și lecțiile ce trebuie învățate pentru a merge mai departe. Rezultatele studiului lui Mohammed (2018) indică faptul că firmele mai mari și companiile emitente de noi active financiare sunt mai predispuse să angajeze auditori Big-4 pentru creșterea calității auditului.

Studii de acest gen sunt realizate în SUA, Marea Britanie și Australia, dar destul de puține în alte state. Spre exemplu, un studiu realizat de Manalis și Citron (2000) abordează piața de audit din Grecia. Acesta examinează relația dintre caracteristicile clienților și cererea clienților pentru o calitate ridicată a auditului, al doilea segment de tranzacționare și firmele locale de audit ulterior schimbărilor radicale survenite în reglementarea pieței de audit din Grecia, în 1992. Caracteristicile clientului, examinate pentru perioada 2011-2015, sunt: raportul dintre control și proprietate,

efectul de levier, dimensiunea și rentabilitatea. Articolul indică faptul că, în cazul clienților care emit mai multe tipuri de acțiuni, este puțin probabil să fie angajat un Big4, față de unul non-Big4, cu un prag de semnificație de 1%. În plus, rata medie a rentabilității activelor, mărimea firmei și efectul de levier sunt mai mari în cazul clienților care angajează un auditor Big4 decât al celor care angajează un auditor non-Big4.

3. Variabilele și ipotezele de cercetare

Literatura precedentă a găsit o relație între cererea clienților pentru un mecanism puternic de monitorizare externă și caracteristicile clienților. Acest studiu se concentrează pe caracteristicile clienților, de exemplu, raportul dintre control și proprietate, dimensiunea firmei, efectul de levier și randamentul activelor, ca nivel al conflictelor dintre diversele grupuri de interese.

3.1. Variabila dependentă: Big4 versus alte tipuri de firme de audit

Big4 este utilizată ca variabilă de aproximare în acest studiu pentru măsurarea calității auditului. Studiul propune o variabilă a dihotomiilor, pentru a măsura calitatea auditului, care ia valoarea „1” dacă clientul angajează un auditor Big4, iar în caz contrar ia valoarea „0” (DeAngelo, 1981a, 1981b). Există mai multe motive care stau la baza alegerii acestei variabile Big4 pentru măsurarea calității auditului. În primul rând, percepția publicului este că firmele de audit Big4 furnizează un audit de calitate superioară celor non-Big4. Acest lucru se datorează ideii că firmele de audit Big4 au mai mult acces la cunoștințe și resurse, decât cele non-Big4. În al doilea rând, firmele de audit Big4 sunt mai conservatoare, încercând să își protejeze reputația prin adoptarea unor standarde de calitate mai înalte decât ale firmelor de audit non-Big4 (Balsam, Krishnan și Yang, 2003; Caramanis și Lennox, 2008; Francis, 2004).

3.2. Variabile independente: caracteristicile clienților

3.2.1. Raportul dintre control și proprietate (*Control-Ownership Wedge*)

Structura acționariatului (de exemplu, acționariat diluat și concentrat) are o influență substitutivă sau complementară componenței consiliului de administrație

în monitorizarea activităților managementului, prin implementarea de mecanisme externe de monitorizare, cum ar fi auditul de calitate (Desender și alții, 2013). Acest studiu combină teoria agenției și teoria dependenței de resurse pentru a ilustra motivația și capacitatea consiliului de a supraveghea acțiunile managementului și de a reduce conflictele dintre acționarii majoritari și acționarii minoritari. Motivația clienților și capacitatea lor de a monitoriza activitățile managementului în ceea ce privește asigurarea unei calități ridicate a auditului sunt determinate de alinierea intereselor și de efectele de consolidare.

Prin alinierea intereselor, consiliul de administrație și comitetul de audit au un motiv puternic în a angaja auditori de calitate din considerentul că acționarii care dețin controlul sunt deosebit de interesați să extindă termenii contractuali în raporturile cu terții. Pe de altă parte, pe baza efectelor negative de consolidare, consiliul de administrație este slab stimulat în a solicita o calitate ridicată a auditului, pentru a evita orice denaturare semnificativă în rapoartele financiare și pentru a reduce riscul inerent de apariție a unor litigii. Acest lucru se datorează faptului că acționarii majoritari tind să pună în pericol drepturile acționarilor minoritari. O analiză a literaturii de specialitate privind calitatea auditului, realizată de către DeFond și Zhang (2014), consideră că conflictele dintre diversele grupuri de interese reprezintă cel mai important factor motivațional al clienților în solicitarea unei calități ridicate a auditului. Prin urmare, firmele care suferă de conflicte severe între diversele grupuri de interese sunt puternic motivate în solicitarea unei calități ridicate a auditului (Mohammed & Saeed, 2018).

Argumentele expuse anterior arată că selectarea de către clienți a auditorului extern derivă din preferințele clienților în ceea ce privește caracteristicile auditorului, indiferent dacă este vorba de mărimea auditorului sau de specializarea în domeniu a acestuia. Există puține studii care susțin acest argument, deoarece majoritatea studiilor arată cum conflictele dintre diversele grupuri de interese sunt considerate ca fiind o explicație mai bună a solicitării unei calități ridicate a auditului de către clienți (DeFond & Zhang, 2014). Ar fi interesantă extinderea sferei de acoperire a costurilor de agenție pentru a efectua investigații suplimentare asupra factorilor care sporesc cererea clienților pentru o calitate ridicată a auditului, cum ar fi structura acționariatului. Acest lucru indică faptul că solicitarea pentru o monitorizare externă

puternică, prin intermediul auditului de calitate depinde de structura acționariatului; de exemplu, raportul dintre control și proprietate (*wedge*) în cazul Turciei. Astfel, este necesar să se examineze efectul raportului dintre control și proprietate asupra calității auditului. Din acest motiv, se emite ipoteza existenței unei relații între raportul dintre control și proprietate și calitatea auditului. Prin urmare, pe baza celor menționate anterior, prima dintre ipotezele acestui studiu este:

H1: Există o legătură între raportul dintre control și proprietate (wedge) și calitatea auditului.

3.2.2. Dimensiunea firmelor

Studiile anterioare presupun o relație pozitivă între dimensiunea firmelor și alegerea auditorului, din perspectiva calității ridicate a auditului. Aceasta se datorează faptului că studiile anterioare percep dimensiunea firmei ca un indicator al amplitudinii conflictelor dintre diversele grupuri de interese (Abbott și Parker, 2000, Firth și Smith, 1992b, Francis și Wilson, 1988, Simunic și Stein, 1987; Healy și Lys, 1986). Un studiu realizat de Manalis și Citron (2000), care examinează contextul Greciei, constată că mărimea firmei are un impact pozitiv asupra solicitării de către client a unei calități ridicate a auditului prin angajarea unui auditor Big4 la un prag de semnificație de 10%. Pe de altă parte, firmele mai mari ar putea primi mai multă atenție din partea firmelor de audit Big4 (Berton, 1995).

În plus, firmele mai mari ar fi putut beneficia de servicii mai bune de la o multitudine de consilieri specializați; prin urmare, s-ar putea să nu beneficieze de aceleași servicii de calitate atunci când angajează serviciile unor firme de audit non-Big4. De asemenea, firmele mari ar putea solicita servicii profesionale suplimentare, precum servicii juridice, consultanță financiară și fiscală etc., iar firmele Big4 au mai multe posibilități de a furniza astfel de servicii.

Pe baza discuțiilor de mai sus, s-ar putea sugera, în ceea ce privește selecția auditorului, existența unei relații pozitive între dimensiunea clienților și cererea clienților pentru o calitate ridicată a auditului. Acest studiu va utiliza logaritmul natural al activelor totale ca variabilă de aproximare pentru măsurarea dimensiunii firmelor clienților. În consecință, pe baza celor menționate, ipoteza 2 este:

H2: Există o relație pozitivă între dimensiunea firmei clientului și calitatea ridicată a auditului.

3.2.3. Efectul de levier

În contextul teoriei agenției, cercetătorii cred în privința costurilor agenției că acestea se exacerbează ca urmare a gradului de îndatorare ridicat. Aceasta conduce la creșterea cererii clienților pentru un mecanism de monitorizare externă eficient (DeFond și Zhang, 2014). Aceeași viziune este oferită de Li, Cho și Wu (2014), care consideră că o valoare mai mare a variabilei de aproximare privind costurile de agenție, estimate prin efectul de levier, crește cererea pentru o calitate superioară a auditului, în termenii de prestigiu al auditorului. Literatura anterioară a emis și testat ipoteza existenței unei relații între tendința clienților de a angaja auditori de calitate și costurile de agenție exprimate prin raportul dintre levier și capital (Watts și Zimmerman, 1986).

Autori precum Ashbaugh și Warfield (2003), Craswell, Francis și Taylor (1995); Francis și Wilson (1988), Fan și Wong (2005) raportează o relație pozitivă între cererea clienților pentru o calitate ridicată a auditului și efectul de levier.

Acest lucru se datorează faptului că auditorul cu reputație bună are capacități suficiente pentru a-și diversifica riscurile legate de gradul ridicat de îndatorare (Johnson & Lys, 1990). În plus, DeAngelo (1981) afirmă că este mai probabil ca auditorul cu reputație bună să furnizeze servicii de audit de înaltă calitate. Acesta este reprezentat de un auditor mare, cu un număr mare de clienți, fiind mai expus pierderii clienților în cazul în care nu reușește să descopere și să raporteze denaturări semnificative în sistemul de contabilitate al clienților. Cu toate acestea, Francis și Wilson (1988a) raportează o relație negativă între reputația auditorului și efectul de levier. Acest lucru este susținut atât de Healy și Lys (1986b), cât și de Johnson și Lys (1990), care consideră că există o relație negativă între nivelul ridicat al datoriei și calitatea auditului. Aceasta se datorează faptului că firmele cu grade de îndatorare ridicate sunt mai predispuse să treacă la servicii de audit de calitate inferioară. Prin urmare, există inconsecvențe în cadrul rezultatelor studiilor anterioare privind relația dintre efectul de levier și cererea clienților pentru audit de înaltă calitate. În consecință, pe baza celor de mai sus, ipoteza este:

H3: Există o relație între efectul de levier și auditul de înaltă calitate.

3.2.4. Rentabilitatea activelor (ROA)

Rentabilitatea activelor este măsurată ca raport între rezultatul net al exercițiului și totalul activelor entității și oferă o imagine a rentabilității globale a întregului capital investit în entitate. Cu alte cuvinte, evaluează cât de eficient utilizează managementul activele aflate sub controlul său pentru a genera venituri, indiferent de modul în care sunt finanțate aceste active. Mustafa și alții (2017) identifică ROA ca o variabilă care poate fi legată de alegerea auditorului. În concordanță cu acest argument, Abbott și Parker (2000) consideră că ROA este legată în mod pozitiv de implicarea unui auditor specializat în domeniul respectiv, deoarece doar o firmă mai profitabilă este capabilă să plătească comisionul suplimentar solicitat de către un specialist. Autorii găsesc într-adevăr o corelație pozitivă, dar nu semnificativă, între ROA și auditorii specializați în anumite domenii de activitate. Cu toate acestea, Manalis și Citron (2000) nu au observat, în cazul Greciei, o diferență semnificativă în nivelul ROA al clienților celor două categorii de auditori: Big-Six vs. non-Big Six. De asemenea, aceștia au constatat că clienții Big Six sunt într-adevăr mai profitabili, decât cei ai firmelor de audit din cealaltă categorie, dar, surprinzător, clienții firmelor de audit locale au o ROA mai mare (dar nesemnificativă) decât cea a firmelor de din categoria a doua. Prin urmare, ipoteza 4 este:

H4: Există o relație între rentabilitatea activelor și auditul de înaltă calitate.

4. Metodologie

Toate companiile turcești cotate sunt incluse în eșantionul acestui studiu, pentru perioada 2011-2015. Datele sunt structurate pe sectoare, cu nouă sectoare principale. Eșantionul este format din firme cotate din Turcia, din alte sectoare decât cel financiar. Există mai multe motive pentru a alege firmele cotate din Turcia, printre care și faptul că rapoartele anuale sunt public disponibile și pot fi accesate cu ușurință pe site-ul BIST. Cel de-al doilea motiv este acela că datele publicate prin rapoartele anuale sunt prezentate în mod adecvat pe baza codului comercial al societăților și a principiilor de contabilitate general acceptate. Eșantionul inițial cuprindea 411 de firme, inclusiv bănci și instituții financiare (Mustafa, Che-Ahmad și Chandren, 2017). Aceste tipuri de companii au fost excluse din eșantion deoarece sunt conduse de alte reglementări și coduri de

guvernanță corporativă (Zulkarnain, 2009). Există un motiv în spatele selecției perioadei de studiu și anume faptul că a fost emis un nou cod comercial turc, intrând în vigoare începând cu 1 iulie 2012.

Variabila dependentă a acestui studiu este reprezentată de către o variabilă categorială („Big4”), astfel că regresia logistică este utilizată pentru a examina influența unui set de variabile independente asupra variabilei dependente. Pallant (2011) propune trei ipoteze aplicate în regresia logistică, de exemplu, mărimea eșantionului, multicolinearitatea și valorile extreme (*outliers*). Mărimea eșantionului este clasificată ca o ipoteză de regresie logistică (Julie Pallant, 2013). Dimensiunea eșantionului acestui studiu este de 146 de firme, cu o medie de 36 de firme pentru fiecare variabilă independentă. Procentul adecvat este de aproximativ 10 observații pentru fiecare variabilă explicativă, așa cum propune Pallant (2007).

Este foarte necesar să confirmăm faptul că datele nu conțin probleme de multicolinearitate înainte de a începe analizele de regresie. Problema multicolinearității este prezentă atunci când una sau mai multe variabile independente sunt foarte strâns legate una de alta, fapt ce ar putea influența negativ rezultatele analizei de regresie (Hair, Anderson, Babin, & Black, 2010). În general, testul „Variance Inflation Factor”(VIF) reprezintă cel mai utilizat instrument pentru a evalua multicolinearitatea pentru fiecare variabilă independentă (Pallant, 2011). În prezent, literatura de specialitate nu consideră niciun prag absolut care poate fi utilizat pentru a estima existența sau inexistența multicolinearității (Alsaeed, 2006).

Cu toate acestea, unii cercetători au sugerat că o valoare a lui VIF mai mare de 10 reflectă o problemă de multicolinearitate semnificativă. Pe de altă parte, cercetătorul ar putea depinde de nivelul testului „Tolerance factor” (1/VIF) pentru a lua o decizie în privința multicolinearității. Teoretic, testul „Tolerance factor” ilustrează nivelul variabilității variabilei independente corespondente, care nu este ilustrat de către o altă variabilă explicativă în modelul de regresie. Conform testului „Tolerance factor”, problema

colinearității este prezentă atunci când valoarea 1/VIF este mai mică de 0,10 (Pallant, 2011). **Tabelul nr. 1** arată rezultatele VIF și arată că nu există niciun indicator al problemei multicolinearității. Rezultatele VIF ale tuturor variabilelor independente și ale variabilelor de control nu sunt mai mari de 5 și sunt mult mai mici decât pragul de 10, așa cum propune Hair și alții (2010), rezultând astfel lipsa problemei multicolinearității.

Tabelul nr. 1. Rezultatele testelor VIF și 1/VIF

Variabilă	VIF	1/VIF
WEDGE	1.18	0.848761
FSIZE	1.40	0.716455
LEVE	1.14	0.879643
FAGE	1.14	0.873398
Mean VIF	1.68	

Notă: WEDGE = Raportul dintre control și proprietate. FSIZE = Logaritmul natural al dimensiunii firmei. LEVE = levier. FAGE = Logaritmul natural al vechimii firmei

Sursa: Proiecție proprie

Deși datele nu sunt afectate de nici o problemă de multicolinearitate, utilizarea unor date de tip panel are capacitatea de a depăși o astfel de problemă, deoarece este o metodă eficientă de a genera un grad mai mare de libertate, care ar putea contribui la reducerea oricărei probleme de colinearitate (Baltagi, 1998; Hsiao, 2003). Cea de-a treia ipoteză a regresiei logistice este cea a valorilor extreme. Acestea reprezintă o combinație unică de valori pe un număr de variabile sau observații care sunt neobișnuit de mici și valoarea ridicată a unei variabile poate distorsiona statisticile (Hair și alții, 2006). Cazurile în care variabilele reziduale standardizate sunt mai mici de -3,3 sau mai mari de 3,3 reprezintă valori extreme (Pallant, 2007). În acest studiu, valoarea reziduală standard minimă este de -2,38, iar valoarea reziduală standard maximă este de -2,40 și aceasta indică faptul că nu există valori extreme. **Tabelul nr. 2** prezintă valorile reziduale standard pentru firmele de audit Big4 ca variabilă dependentă în acest studiu.

Tabelul nr. 2. Valorile variabilelor reziduale – test pentru valori extreme

	Minimum	Maximum	Medie	Deviație standard	N
Reziduale	-0.968	0.964	0.008	0.404	724
Reziduale standardizate	-2.408	2.383	0.000	1.000	724

Sursa: Proiecție proprie

Bazându-se pe Hosmer Jr, Lemeshow și Sturdivant (2013), linearitatea nu este o ipoteză în termeni de regresie logistică. Cu toate acestea, odds ratio („raportul șanselor”) trebuie să fie linear cu valoarea *logit*. Deoarece testele de linearitate asupra variabilelor continue sunt precedate de verificarea încălcărilor liniarității. O procedură particulară în cadrul STATA este procedura *lincheck*¹ care verifică faptul că variabilele continue în acest studiu au atașate un odds ratio linear cu valoarea *logit*. Prin urmare, linearitatea nu este evidentă.

4.1. Specificarea modelului

Pentru a aborda obiectivul acestei cercetări, modelul folosit investighează relația dintre caracteristicile firmelor (Raportul dintre control și proprietate – WEDGE, dimensiunea firmei, efectul de levier și vechimea firmei) și calitatea auditului. Ipotezele acestui studiu sunt examinate utilizând următorul model:

$$AUD_{it} = \beta_0 + \beta_1 WEDGE_{it} + \beta_2 FSIZE_{it} + \beta_3 LEVE_{it} + \beta_4 FAGE_{it} + \varepsilon_{it}$$

unde:

Pentru fiecare firmă (i) și fiecare an (t)

AUD_{it} = Calitatea auditului. O variabilă dihotomică este utilizată pentru testarea ipotezelor.

$FSIZE$ = Dimensiunea firmei

$LEVE$ = Efectul de levier

$FAGE$ = Vechimea firmei

ε_{it} = termen de eroare presupus a fi normal distribuit.

5. Rezultate și discuții

Acest articol propune o analiză empirică a efectelor caracteristicilor clienților asupra calității auditului în cazul companiilor cotate pe bursa din Turcia, BIST.

Această secțiune prezintă statisticile descriptive, matricea de corelații și rezultatele regresii multiple între variabilele independente și cea dependentă. Statisticile descriptive și testul univariat pentru variabile binare (e.g. WEDGE) de divergență în seturile de date este prezentat în **Tabelul nr. 3**. Testul *Chi-square* explică divergențele la nivelul variabilelor binare care pot surveni între cele două grupuri de firme. Testul *Chi-*

square este utilizat pentru variabile categoriale care includ un număr mare de categorii și pentru care nu există o metodă agreată de ordonare de la cea mai mică la cea mai mare (Idre, 2017). Rezultatul testului pentru diferențe în distribuție între firmele WEDGE și non-WEDGE arată faptul că selecția între Big4 și non-Big4 este statistic semnificativă la 1% ($\chi^2 = 56.9964$; $p = 0.000$). Rezultatele explică faptul că selecția auditorului în mediul din Turcia este cauzată de prezența WEDGE (divergența dintre drepturile de control și drepturile de fluxuri de numerar). Numărul clienților care angajează auditori non-Big 4 și respectiv Big 4 este de circa 94 la 211, pentru firmele non-WEDGE.

În același timp firmele care practică WEDGE și angajează auditori non-Big4 sunt în număr de circa 248, iar cele care angajează auditori Big4 – de 171.

Tabelul nr. 3. Statisticile descriptive (Frecvență) și rezultatele testului univariat aferente variabilelor fictive (dummy) pentru WEDGE și calitatea auditului

	Non-WEDGE	WEDGE	Total
Non-Big4	94	248	342
Big4	211	171	382
Total	305	418	724

Pearson $\chi^2(1) = 56.9964$ Pr = 0.000

Notă: pentru variabilele categoriale (i.e. WEDGE) se raportează valoarea testului χ^2 și probabilitățile aferente.

Sursa: Proiecție proprie

Este evident faptul că firmele WEDGE prezintă o frecvență mai ridicată în angajarea auditorilor de tip non-Big4. Testul *Chi-square* arată că WEDGE este un determinant semnificativ al cererii clienților pentru o calitate superioară a auditului. Acționarii majoritari pot avea o motivație puternică în a limita drepturile acționarilor minoritari, ca urmare a unui efect de consolidare negativ (Desender și alții, 2013). Acționarii majoritari pot avea o motivație adecvată și pot avea posibilitatea de a monitoriza direct activitatea managerială în loc să depindă de surse externe de monitorizare și consideră managementul responsabil pentru activitățile care nu se aliniază intereselor lor (Bohinc și Bainbridge,

¹ Nota trad.: <https://ideas.repec.org/c/boc/bocode/s449401.html>

2001). Aceasta implică existența unei relații semnificative între WEDGE și calitatea auditului. Acest rezultat este în concordanță cu cel obținut de către Chien și alții (2008) și Fan și Wong (2002), în contextul Taiwanului și, respectiv, al Asiei de est. De asemenea, este confirmat și pentru mediul din Turcia de către Ararat, Aksu și Tansel Cetin (2015b).

Tabelul nr. 4 raportează numărul de observații, media, deviația standard, minimul și maximul pentru dimensiunea firmei, efectul de levier și vechimea acestora. Dimensiunea medie a firmei (FSIZE) măsurată de totalul activelor deținute de către firmele din eșantion este de 1,904 Lire Turcești (TL) (\$5,277 la curs valutar de \$1= 3.608), cu o deviație standard de 2.608, o valoare minimă de 1.433 și o valoare maximă de 2.608.

Tabelul nr. 4. Statistici descriptive pentru variabilele continue

Variabilă	Obs	Medie	Deviație standard	Min	Max
FSIZE	724	1.904	1.781	1.433	2.608
LEVE	724	0.481	0.279	0	1.707
FAGE	724	33.825	15.856	1	80

Sursa: Proiecție proprie

Raportul mediu al datoriilor totale la activele totale (LEVE) al firmelor din eșantion este de 0,481 (0,279% deviația standard) cu un minim de 0 și un maxim de 1,707. Nivelul mediu al vechimii firmelor (FAGE) este de 33.825, cu o valoare minimă și maximă de 1 și respectiv 80. Aceste valori se situează într-un interval apropiat de studiul realizat de Gacar (2016) în contextul Turciei, care a raportat

o valoare medie de 39.910, o variație standard de 15.211, un minim de 0.60 și un maxim de 81.00.

Tabelul nr. 5 prezintă corelația dintre variabilele studiului. O privire de ansamblu indică, referitor la corelația dintre variabile, că este sub pragul de 0.80. Acest fapt arată că multicolinearitatea între variabile este redusă.

Tabelul nr. 5. Rezultatele matricei de corelație

	Big4	DUSH	FSIZE	LEVE	FAGE
Big4	1.00				
DUSH	-0.28	1.00			
FSIZE	0.39	-0.22	1.00		
LEVE	0.16	-0.13	0.24	1.00	
FAGE	0.25	-0.15	0.10	-0.06	1.00

Sursa: Proiecție proprie

Tabelul nr. 5 arată că variabila WEDGE este negativ corelată cu calitatea auditului. În timp ce FSIZE, LEVE și FAGE sunt pozitiv corelate cu calitatea auditului în ceea ce privește reputația auditorului.

Tabelul nr. 6 arată că aproximativ 18% din diferențele în calitatea auditului sunt explicate de caracteristicile firmelor (raportul dintre control și proprietate – WEDGE, dimensiunea firmei, efectul de levier și vechimea acestora). Relația dintre WEDGE și Big4 este semnificativă statistic la 1% $p = 0,000$ ($t = -4,82$)

(**Tabelul nr. 6**). Această influență se manifestă în 83,7% din cazuri.

Implicația este că variabila WEDGE poate influența numirea sau nu a auditorilor Big4 cu aproximativ 83,7%. O evaluare critică a coeficienților arată că tipul de relație care există între cele două este negativ. Fapt ce demonstrează că influența WEDGE descurajează puternic numirea auditorilor Big4; deoarece relația este foarte puternică, aceasta ar trebui considerată foarte fiabilă de către management. Aceste rezultate sunt în

concordanță cu cele ale unor studii empirice anterioare (Jong-hag Choi, 2008; Kim și Yi, 2006). Rezultatul susține ipoteza 1. După cum s-a anticipat, variabila FSIZE, exprimată ca logaritm natural al activelor totale, influențează pozitiv cererea clienților pentru o calitate superioară a auditului. Nivelul de semnificație al FSIZE este de 1% ($t = 8,42$). În plus, gradul de influență asupra Big4 este de 47,1%. Acest rezultat sugerează faptul că

firmele de dimensiuni mari au mai multe șanse să angajeze un auditor Big4. Similar, Karaibrahimoglu (2013) consideră că firmele mari realizează rapoarte financiare de calitate superioară pentru a avea acces la resurse financiare suplimentare și a atrage mai mulți investitori, care la rândul lor solicită asigurarea dată de existența unor auditori externi puternici. Rezultatul sprijină ipoteza 2.

Tabelul nr. 6. Rezultatele regresiei

Variabilă	Coefficient	Valoarea testului Student	Probabilitate
DUSH	-0.837	-4.82	0.000
FSIZE	0.471	8.42	0.000
LEVE	0.692	2.13	0.033
FAGE	0.656	4.54	0.000
R ²	0.18		
Prob>chi ²	0.000		

Sursa: Proiecție proprie

Tabelul nr. 6 indică faptul că variabila LEVE are o influență pozitivă semnificativă asupra motivației clienților în a angaja auditori Big4 ($t = 2,13$; $p = 0,033$). Pragul de semnificație este de 5%. Rezultatul reflectă faptul că este mai probabil ca firmele cu un grad ridicat de îndatorare să dobândească un mecanism puternic de monitorizare externă. Literatura anterioară formată din Abbott și Parker (2000); Adeyemi și Fagbemi (2010) și Hope, Kang, Thomas și Yoo (2008) arată că firmele cu un efectul de levier ridicat sunt cele mai predispuse la dobândirea unui mecanism puternic de monitorizare. Autorii sugerează faptul că există o relație pozitivă între efectul de levier și serviciile de audit de înaltă calitate. Riscul financiar și conflictele între diversele grupuri de interese (manageri, respectiv acționari și creditori) sunt mai ridicate în cazul firmelor cu un grad mare de îndatorare. În acest context, este necesară o calitate ridicată a auditului pentru a proteja drepturile deținătorilor de titluri de creanță (Ashbaugh și Warfield, 2003; Francis și Wilson, 1988). Astfel, rezultatul sprijină ipoteza 3.

Tabelul nr. 6 arată, de asemenea, că între variabila FAGE și motivația clienților de a solicita angajarea unor firme de audit Big4 există o relație pozitivă semnificativă la 1% ($t = 4,54$). Acest lucru se datorează faptului că firmele cu vechime au suficientă experiență în domeniu, lucru ce poate contribui la îmbunătățirea calității

rapoartelor financiare (Shan, 2014). Mai mult decât atât, este mai probabil ca firmele mai vechi să fie controlate de către familia fondatoare, ceea ce ar putea spori efectele lor de consolidare (Liu, Ahlstrom și Yeh, 2006; Wong, Chang și Chen, 2010). Prin urmare, pentru a crea un mediu protejat pentru investitori, în special pentru acționarii minoritari, este probabil ca firmele mai vechi să angajeze firme de audit Big4. Acest argument este în concordanță cu studiile anterioare (Arosa, Iturralde și Maseda, 2010, Anderson, Mansi și Reeb, 2003). Rezultatul susține ipoteza 4.

6. Concluzii

Discuția de mai sus arată că raportul dintre control și proprietate (denumit *wedge*) are o influență negativă asupra capacității clienților de a solicita o calitate ridicată a auditului în cazul firmelor cotate la bursa din Turcia, BIST. Variabilele FSIZE, LEVE și FAGE influențează pozitiv capacitatea clienților de a solicita servicii de audit de înaltă calitate. Acest lucru se datorează faptului că raportul dintre control și proprietate influențează nu numai interesul managerilor în a monitoriza, ci și abilitățile acestora de a face acest lucru. Astfel, studiul deduce faptul că raportul dintre control și proprietate are un impact semnificativ asupra motivației și capacității clienților de a solicita o calitate superioară a auditului. Prin urmare, cercetarea recomandă autorităților de

reglementare să introducă o definiție unică și măsuri ale guvernantei corporative pentru a se adapta caracteristicilor unice ale controlului în cazul firmelor cotate pe BIST. Recomandăm, de asemenea, realizarea de studii suplimentare care ar putea include mai multe

date sau a altor variabile de guvernanta corporativă, înainte și după schimbările legislative din 2012, pentru realizarea de comparații privind cererea clienților înainte și după intrarea în vigoare a acestora.

BIBLIOGRAFIE

- Abbott, L. J., & Parker, S. (2000). Auditor selection and audit committee characteristics. *Auditing*, 19(2), 46–66. <http://doi.org/10.2308/aud.2000.19.2.47>
- Adeyemi, S. B., & Fagbemi, T. O. (2010). Audit quality, corporate governance and firm characteristics in Nigeria. *International Journal of Business and Management*, 5(5), 169–179.
- Alsaeed, K. (2006). The association between firm-specific characteristics and disclosure: The case of Saudi Arabia. *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 476–496.
- Anderson, R. C., Mansi, S. A., & Reeb, D. M. (2003). Founding family ownership and the agency cost of debt. *Journal of Financial Economics*, 68(2), 263–285.
- Ararat, M., Aksu, M., & Tansel Cetin, A. (2015). How board diversity affects firm performance in emerging markets: Evidence on channels in controlled firms. *Corporate Governance (Oxford)*, 23(2), 83–103. <http://doi.org/10.1111/corg.12103>
- Arosa, B., Iturralde, T., & Maseda, A. (2010). Outsiders on the board of directors and firm performance: Evidence from Spanish non-listed family firms. *Journal of Family Business Strategy*, 1(4), 236–245.
- Ashbaugh, H., & Warfield, T. D. (2003). Audits as a Corporate Governance Mechanism: Evidence from the German Market. *Journal of International Accounting Research*, 2(1), 1–21. <http://doi.org/10.2308/jiar.2003.2.1.1>
- Balsam, S., Krishnan, J., & Yang, J. S. (2003). Auditor industry specialization and earnings quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 71–97.
- Baltagi, B. H. (1998). Panel data methods. *Statistics Textbooks And Monographs*, 155, 291–324.
- Beattie, V., & Fearnley, S. (1995). The importance of audit firm characteristics and the drivers of auditor change in UK listed companies. *Accounting and Business Research*, 25(100), 227–239. JOUR.
- Berton, L. (1995). Squeeze play: Midsize accountants lose clients to firms both large and small. *Wall Street Journal*, (November 14) A, 1. JOUR.
- Bohinc, R., & Bainbridge, S. M. (2001). Corporate governance in post-privatized Slovenia. *The American Journal of Comparative Law*, 49(1), 49–77.
- Caramanis, C., & Lennox, C. (2008). Audit effort and earnings management. *Journal of Accounting and Economics*, 45(1), 116–138. <http://doi.org/10.1016/j.jacceco.2007.05.002>
- Chien, C.-C., Chen, K. Y., & Wu, S.-Y. (2008). Corporate governance and auditor selection: evidence from Taiwan. *Corporate Ownership & Control*, 492.
- Choi, J. (2007). The Association between Audit Fees and the Ownership Structure, 13(2).
- Craswell, A. T. (1988). The association between qualified opinions and auditor switches. *Accounting and Business Research*, 19(73), 23–31. JOUR.
- Craswell, A. T., Francis, J. R., & Taylor, S. L. (1995). Auditor brand name reputations and industry specializations. *Journal of Accounting and Economics*, 20(3), 297–322. [http://doi.org/10.1016/0165-4101\(95\)00403-3](http://doi.org/10.1016/0165-4101(95)00403-3)
- DeAngelo, L. E. (1981a). Auditor independence, “low balling”, and disclosure regulation. *Journal of Accounting and Economics*, 3(2), 113–127.
- DeAngelo, L. E. (1981b). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183–199.

20. Defond, M. L. (1992). The association between changes in client firm agency costs and auditor switching. *Auditing*, 11(1), 16.
21. DeFond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 58(2), 275–326. JOUR.
22. Desender, K. A., Aguilera, R. V., Crespi, R., & Garcia-Cestona, M. (2013). When does ownership matter? Board characteristics and behavior. *Strategic Management Journal*, 34(7), 823–842.
23. Fan, J. P. H., & Wong, T. J. (2002). Corporate ownership structure and the informativeness of accounting earnings in East Asia. *Journal of Accounting and Economics*, 33(3), 401–425.
24. Fan, J. P. H., & Wong, T. J. (2005). Do external auditors perform a corporate governance role in emerging markets? Evidence from East Asia. *Journal of Accounting Research*, 43(1), 35–72. JOUR.
25. Firth, M., & Smith, A. (1992a). Selection of auditor firms by companies in the new issue market. *Applied Economics*, 24(2), 247–255. JOUR.
26. Firth, M., & Smith, A. (1992b). The accuracy of profits forecasts in initial public offering prospectuses. *Accounting and Business Research*, 22(87), 239–247. JOUR.
27. Francis, J. R. (2004). What do we know about audit quality? *The British Accounting Review*, 36(4), 345–368.
28. Francis, J. R., & Wilson, E. R. (1988). Auditor changes: A joint test of theories relating to agency costs and auditor differentiation. *Accounting Review*, 663–682. JOUR.
29. Gacar, A. (2016). Relationship Between Audit Quality and Corporate Governance: An Empirical Research in Borsa Istanbul. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 18(11), 84–88. <http://doi.org/10.9790/487X-1811068488>
30. Hair, J. F., Anderson, R. E., Babin, B. J., & Black, W. C. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (Vol. 7). Pearson Upper Saddle River, NJ.
31. Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (Vol. 6). Pearson Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.
32. Healy, P., & Lys, T. (1986). Auditor changes following Big Eight mergers with non-Big Eight audit firms. *Journal of Accounting and Public Policy*, 5(4), 251–265. JOUR.
33. Hope, O.-K., Kang, T., Thomas, W., & Yoo, Y. K. (2008). Culture and auditor choice: A test of the secrecy hypothesis. *Journal of Accounting and Public Policy*, 27(5), 357–373.
34. Hosmer Jr, D. W., Lemeshow, S., & Sturdivant, R. X. (2013). *Applied logistic regression* (Vol. 398). John Wiley & Sons.
35. Hsiao, C. (2003). *Analysis of panel data* (Vol. 34). *Econometric Society Monographs*.
36. Idre. (2017). What statistical analysis should I use? Statistical analyses using STATA. <http://doi.org/http://stats.idre.ucla.edu/stata/whatstat/what-statistical-analysis-should-i-usestatistical-analyses-using-stata/>
37. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
38. Johnson, W. B., & Lys, T. (1990). The market for audit services: Evidence from voluntary auditor changes. *Journal of Accounting and Economics*, 12(1), 281–308. JOUR.
39. Karaibrahimoglu, Y. Z. (2013). Is Corporate Governance A Determinant of Auditor Choice?- Evidence From Turkey. *Kurumsal Yönetim Denetçi Seçiminde Belirleyici Midir?-Türkiye'den Bulgular.*, 13(2), 273–284.
40. Khalil, S., Magnan, M. L., & Cohen, J. R. (2008). Dual-class shares and audit pricing: Evidence from the Canadian markets. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 27(2), 199–216.
41. Kim, J., & Yi, C. H. (2006). Ownership structure, business group affiliation, listing status, and earnings management: Evidence from Korea*. *Contemporary Accounting Research*, 23(2), 427–464.
42. Liu, Y., Ahlstrom, D., & Yeh, K. S. (2006). The separation of ownership and management in Taiwan's public companies: An empirical study. *International Business Review*, 15(4), 415–435.
43. Manalis, G., & Citron, D. B. (2000). The International Audit Firms as New Entrants-An

- Empirical Analysis of Auditor Selection in Greece, 1993 to 1997. *Cass Business School Research Paper*. JOUR.
44. Mohammed, N. H. (2018). Board Characteristics and Industry Specialist Auditor: The Moderating Role of Concentrated Ownership. *Academic Journal of Nawroz University*, 7(3), 55–65.
 45. Mohammed, N. H., & Saeed, A. (2018). Determinants of Audit Fees: Evidence from UK Alternative Investment Market. *Academic Journal of Nawroz University*, 7(3), 34–47.
 46. Mustafa, A. S., & Che-Ahmad, A. (2017). Ownership Patterns and Control of Top 100 Turkish Listed Companies. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 9(1), 192–209.
 47. Mustafa, A. S., Che-Ahmad, A., & Chandren, S. (2018). Board diversity, audit committee characteristics and audit quality: The moderating role of control-ownership wedge. *Business and Economic Horizons*, 14(3), 587–614.
 48. Mustafa, A. S., Che Ahmad, A., & Chandren, S. (2017). Board diversity and audit quality: evidence from Turkey. *Journal of Advanced Research in Business and Management Studies*, 6(1), 50–60.
 49. Onder, T., Aksu, M. H., & Balci, Y. (n.d.). Auditor selection in the Istanbul stock exchange. GEN, Marmara University. Istanbul.
 50. Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for third Window edition*. New York: McGraw Hill.
 51. Pallant, J. (2011). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS Australia*. Allen & Unwin.
 52. Pallant, J. (2013). *SPSS survival manual*. McGraw-Hill Education (UK).
 53. Palmrose, Z. (1984). The demand for quality-differentiated audit services in an agency-cost setting: An empirical investigation. In *Auditing Research Symposium* (pp. 229–252). CONF, University of Illinois Urbana Champaign.
 54. Shan, Y. G. (2014). The impact of internal governance mechanisms on audit quality: a study of large listed companies in China. *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 10(1), 68–90.
<http://doi.org/10.1504/IJAAPE.2014.059183>
 55. Simunic, D. A., & Stein, M. T. (1987). *Product differentiation in auditing: Auditor choice in the market for unseasoned new issues*. BOOK, Canadian Certified General.
 56. Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1986). Positive accounting theory. *The Accounting Review*, 65(1), 131–156.
 57. Wong, Y., Chang, S., & Chen, L. (2010). Does a Family-controlled Firm Perform Better in Corporate Venturing? *Corporate Governance: An International Review*, 18(3), 175–192.
 58. Y. Li, E., Cho, C.-C., & Wu, C.-H. (2014). Role of auditor in agency conflict and corporate governance: empirical analyses of Taiwanese firms. *Chinese Management Studies*, 8(3), 333–353. JOUR.
 59. Zulkarnain Muhamad. (2009). Audit Market Competition: Causes and Consequences. *ICFAI Journal of Audit Practice*, 6(1)

Calitatea auditului intern în sectorul bancar din Kosovo

Arber H. HOTI,
Universitatea din Pristina, Facultatea de Economie,
e-mail: arber.hoti@uni-pr.edu

Arben DERMAKU,
Universitatea din Pristina, Facultatea de Economie,
autor corespondent,
e-mail: arben.dermaku@uni-pr.edu

Rezumat

Printre factorii care afectează calitatea auditării interne din bănci se regăsesc competența auditorilor, obiectivitatea acestora și performanța lor. Pentru a verifica această afirmație s-a analizat relația dintre competența auditorului intern, obiectivitatea și performanța acestuia și calitatea auditului intern din cadrul băncilor comerciale din Kosovo. Pentru a atinge obiectivele cercetării și a testa ipotezele, a fost realizat un chestionar ce a fost transmis auditorilor interni ai tuturor băncilor comerciale din Kosovo. Rezultatele acestei cercetări aduc dovezi cu privire la faptul că auditorii interni din băncile comerciale din Kosovo consideră obiectivitatea, competența și performanța factori majori care afectează calitatea funcției de audit intern (AI). Pe baza rezultatelor acestor lucrări autorii recomandă ca băncile comerciale din Kosovo să asigure disponibilitatea resurselor principale pentru a obține o mai bună funcționare a departamentului de audit intern și a funcției acestuia.

Cuvinte-cheie: auditare internă, caracteristicile auditorului, calitatea auditului intern, sistem de control intern, Kosovo

Clasificare JEL: M41, M42

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Hoti, A. H., Dermaku, A. (2018), Internal auditing quality in the banking sector of Kosovo, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 610-618,
DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/028

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/028>

Data primirii articolului: 10.05.2018

Data revizuirii: 20.06.2018

Data acceptării: 04.10.2018

1. Introducere

Departamentul de audit intern (DAI) este o parte importantă a structurii de guvernare corporativă din cadrul băncii. Guvernarea Corporativă include acele activități de supervizare derulate de Consiliul Director și de Comisia de Audit pentru asigurarea integrității procesului de raportare financiară și îndeplinirea obiectivelor stabilite de către conducere.

Organismul de guvernare corporativă al cunoașterii fixează patru niveluri care există în fiecare entitate corporativă: Audit Extern, Audit Intern, Consiliul Director, precum și Comisia de Audit¹. Funcționarea *auditului intern* poate fi percepută ca *prima linie de apărare* în prevenirea guvernării corporative greșite și a raportării financiare neadecvate în sectorul bancar. Cu susținerea potrivită din partea Consiliului Director și din partea Comisiei de Audit, *personalul de audit intern* poate aduna mai bine informații cu privire la practicile de contabilitate nepotrivite, control intern neadecvat și guvernare corporativă necorespunzătoare². Se poate susține că, prin urmare, cu cât mai obiectiv, competent și eficient în îndeplinirea sarcinilor este personalul de audit intern cu atât mai bine ajută aceasta rolului său de „apărare” în cadrul băncii.

Studiile de cercetare privind *calitatea auditului intern și factorii care afectează eficiența sa*, în special în sectorul bancar, nu prea sunt analizate în țările vest-balkanice. Această cercetare urmărește să analizeze factorii majori care au impact asupra calității auditului intern din cadrul sectorului bancar din Kosovo. Au fost testați factori precum: obiectivitatea, competența personalului de audit intern și performanța acestuia pentru a afla dacă există o corelare între acești factori majori și calitatea funcției de audit intern din sectorul bancar din Kosovo.

2. Analiza literaturii de specialitate

Această secțiune abordează literatura de specialitate privind domeniul funcției de audit intern, în contextul temei acestei cercetări.

¹ Institutul Auditorilor Interni [The IIA] (2003a) "Simply, Good Business" – High Tone, August 2003.

² R. I. (Bob) Tricker, Robert Ian Tricker, "Guvernare corporativă: Principii, politici și practici", 2015, UK.

Lucrarea de cercetare scrisă de Gramling et al. (2004)³ a analizat literatura în privința rolului auditului intern în cadrul guvernării corporative. Constatările autorilor sunt următoarele: analiza rolului funcției de audit intern în cadrul guvernării corporative utilizează evaluarea calității de către auditorii externi, iar factorii deciziei suport, scopul și natura muncii de audit sunt susținute de către auditorii externi.

Prin lucrarea sa de cercetare, Hermanson (2006)⁴ a explicat importanța centrării atenției asupra funcționării corespunzătoare a auditului intern pentru detectarea fraudei și pentru managementul riscurilor. Ca cerință, auditorii interni trebuie să ia în considerare patru domenii cheie: evaluarea trendului modern al afacerilor, tehnologia informației, managementul riscurilor și contribuția la dezvoltarea companiei. Constatările acestei cercetări sunt următoarele: funcția de audit intern s-a extins de la rolul său tradițional de audit financiar la un nou rol – auditul managementului, care pune accent pe adăugare de valoare companiei, reflectată în managementul riscurilor și implementarea abordării auditării bazate pe riscuri; și calitatea funcției de audit intern joacă un rol important în realizarea acestui nou rol. Lucrarea de cercetare a lui Eisa⁵ a identificat factorii care afectează calitatea funcționalității auditului intern de a îmbunătăți calitatea guvernării corporative. Autorul a evidențiat faptul că, îmbunătățind relevanța auditorilor interni prin creșterea nivelului de educație, ridicarea nivelului experienței profesionale și a nivelului instruirii, toate acestea **vor conduce la o calitate sporită a auditului intern**. De asemenea, creșterea obiectivității auditorilor interni prin intermediul creșterii nivelului de independență conduce la o calitate sporită a auditului intern.

În plus, autorii Ahlawat și Lowe (2004)⁶, prin intermediul lucrării lor de cercetare, au ajuns la concluzia că

³ Gramling, A.A, Maletta, M. J, Schneider, A. și Church, B. K. (2004). 'Rolul auditului intern în cadrul guvernării corporative', *Jurnalul literaturii de contabilitate* – Volum 23: paginile 194-244.

⁴ Robert D. Allen, Dana R. Hermanson, Thomas M. Kozloski, și Robert J. Ramsay (2006). Evaluarea riscurilor de către auditori: Perspective din literatura academică. *Orizonturile contabilității*: iunie 2006, Vol. 20, Nr. 2, pp. 157-177.

⁵ Eisa, S.K (2008) 'Factorii determinanți ai calității auditului intern pentru a îmbunătăți studiul empiric al guvernării corporative', *Jurnalul Facultății de Comerț pentru cercetare științifică*, Publicația 45, nr. 1 .gif.1-57.

⁶ Ahlawat, S.S. și Lowe, J (2004). 'O analiză a auditării obiectivității auditorilor interni', *Jurnal de practică & teorie*, Vol. 23, Nr. 2, p.147-160.

funcționarea auditului intern s-a modificat din funcția tradițională de control într-o funcție care constă într-un număr mare de activități care adaugă valoare organizației.

Autorul AbdulAziz Alzeban (2013)¹, prin studiul său care a analizat 239 de auditori interni, a investigat factorii care afectează mai cu seamă calitatea și eficacitatea funcției de audit intern. Studiul sugerează că susținerea din partea managementului cu privire la calitatea auditului intern stimulează eficacitatea funcției de audit intern. De asemenea, studiul sugerează că un factor major care afectează calitatea auditării interne este competența.

Un alt studiu derulat de Drogas George (2015)² cu privire la calitatea auditului intern și la factorii care o afectează arată că principalii factori care afectează eficiența auditului intern sunt: (1) calitatea auditului intern, (2) competența echipei de audit intern, (3) independența auditului intern și (4) susținerea din partea managementului. Rezultatele acestui studiu demonstrează, de asemenea, că independența auditului intern este fundamentul eficacității auditului intern, precum și cel mai important factor din modelul acestora.

3. Cadrul conceptual

3.1. Concepte

Auditul intern este definit ca fiind protecția independentă, obiectivă și de consiliere, destinată să adauge valoare și să îmbunătățească operațiunile unei organizații. Auditul intern ajută o organizație să își îndeplinească obiectivele prin introducerea unei abordări sistematice și disciplinate privind evaluarea și îmbunătățirea eficacității proceselor de management al riscurilor, control și guvernanță (IIA, 2011)³.

⁸ AbdulAziz Alzeban, (2013) "Factorii care afectează eficacitatea auditului intern: o analiză a sectorului public din Arabia Saudită", *Jurnalul contabilității internaționale, auditării și impozitării*, Vol. 23.

² Drogas George, (2015) "Factori asociați cu eficacitatea auditului intern: probe din Grecia", *Jurnalul contabilității și impozitării*, Volum 5, 2015, Număr articol: 9A5352054234.

³ Institutul Auditorilor Interni (IIA), (2011) 'Standardele internaționale privind practicile profesionale ale auditării interne', obținut de pe URL: <http://www.theiia.org/guidance/standards-and-guidance>.

Auditul intern, ca proces, este influențat de către Consiliul Director, de management și de alți membri ai personalului, care sunt destinați să ofere asigurări rezonabile cu privire la îndeplinirea obiectivelor organizației din categorii variate și, de asemenea, auditul intern este un element cheie al siguranței raportării financiare, al operațiunilor reale și eficiente ale organizației și al conformării cu legislația și reglementările aplicabile (COSO – Internal Control⁴).

Se poate afirma că analiza calității auditului intern din cadrul unei bănci necesită activități de audit intern. Prin urmare, deși auditul intern și controlul intern trebuie evaluate separat, acestea trebuie evaluate, de asemenea, conform unei baze complementare. Funcția auditului intern poate evalua și revizui relevanța și controalele interne eficiente din mediul bancar. Deci, auditorii interni sunt în primul rând responsabili să ofere comitetului de audit și consiliului director al băncii informații despre eficiența și eficacitatea controlului intern din cadrul operațiunilor bancare. Activitățile de audit intern pot fi considerate o primă linie de apărare și o activitate importantă de control intern cu rol în detectarea fraudei și erorilor care reflectă pierderea veniturilor și activelor.

Printre cei mai importanți factori care determină eficacitatea funcției de audit intern în cadrul unei bănci sunt: "poziția/amplasarea" curentă a funcției de audit intern în cadrul băncii; scopul operării sale; accesul autorizat la fiecare tip de informație, de documentație, note și înregistrări; independența și obiectivitatea; competența; supervizarea și monitorizarea profesioniștilor de audit intern; și conformarea auditorilor interni cu standardele internaționale privind auditul intern, așa cum au fost acestea emise de Institutul Auditorilor Interni [en. the Institute of Internal Auditors – IIA]. În ultimii ani, funcția de audit intern și-a modificat 'ideea' conform căreia acesta nu este unicul instrument de control intern, ci este un instrument 'mai amplu' și mai cuprinzător. Pe baza constatărilor binecunoscuților autori Staciokas & Rupsys⁵, rolul auditorilor interni s-a îmbunătățit pentru a include și evaluarea riscurilor viitoare cu care se poate confrunta banca, prin consultarea conducerii în această privință. De

⁴ Comitetul de Sponsorizare a Organizațiilor Comisiei Treadway (COSO), Control intern – cadrul general integrat: Volum I, Rezumat executiv, pp. 500–501.

⁵ Staciokas, R, și Rupsys, R. (2005). 'Auditul intern și rolul său în cadrul guvernanței organizaționale'

asemenea, autorii au constatat că toate părțile interne din cadrul băncii (managementul de top, consiliul director și comitetul de audit) trebuie să dețină cunoștințe adecvate despre funcția de audit intern.

3.2. Calitatea auditului intern (IAQ)

Standardele Internaționale de Audit [en. International Standards of Auditing – ISA] și Standardele Internaționale de Audit Intern [en. International Standards of Internal Audit – ISIA], atât pentru auditarea internă, cât și pentru cea externă, au identificat factorii necesari pentru asigurarea calității funcționalității auditului intern. Pe baza standardului AICPA nr. 65, factorii privind calitatea funcționalității auditului intern includ (AICPA, 1991)¹:

- (i) Competența; măsurată de nivelul de educație și de titlurile profesionale pe care auditorul le-a obținut în cariera sa.
- (ii) Obiectivitatea; măsurată de către părțile față de care departamentul de audit intern este responsabil și cărora le raportează în mod regulat;
- (iii) Calitatea îndeplinirii sarcinilor; care este măsurată prin intermediul exactității și pertinentei programelor de audit, precum și prin scopul auditului.

În mod similar, pe baza standardelor Institutului Auditorilor Interni [en. the Standards of the Institute of Internal Auditors], 2003b², sunt identificați factorii privind calitatea funcționalității auditului intern:

- (i) Capacitatea,
- (ii) Independența și
- (iii) Obiectivitatea.

Comisia de audit și auditorul extern (pe baza Standardelor Internaționale de Audit) trebuie să evalueze calitatea controlului intern, inclusiv evaluarea calității funcției de audit intern din cadrul entității. Trebuie să adăugăm că Standardele

Institutului Auditorilor Interni (IIA) impun ca șeful departamentului de audit intern să îmbunătățească calitatea funcționalității auditului intern, care include evaluările periodice ale calității privind funcționalitatea auditului intern³.

4. Cercetare

4.1. Metodologia de cercetare

Această cercetare științifică este derulată conform metodelor analizei statistice, analizei de conținut, iar pentru îndeplinirea obiectivelor de cercetare, lucrarea are la bază date primare și date secundare. Datele secundare pentru această cercetare sunt furnizate prin intermediul trimerilor la alte lucrări, cercetări similare publicate de către alte universități și standarde internaționale de audit intern emise de IAASB și de IIA. Datele primare sunt furnizate prin intermediul chestionarului, care este realizat și compilat pentru a se potrivi tuturor elementelor descrise în secțiunile anterioare.

Pentru a realiza obiectivele acestei lucrări, am aplicat tehnica statisticii descriptive împreună cu analiza de conținut. Chestionarul este alcătuit din două părți: prima parte conține caracteristici demografice, cea de-a doua parte descrie atitudinile respondenților cu privire la fiecare element analizat în această cercetare, iar chestionarul a fost adaptat după autorul Ghassan. F. Al Matarnah (2011)⁴. Am aplicat sistemul LIKERT cu cinci niveluri, care reprezintă metoda cea mai utilizată și mai potrivită pentru analiza statistică a datelor obținute prin intermediul chestionarului. Fiecărui răspuns i-a fost alocată o pondere începând cu (5) pentru răspunsul 'total de acord', (4) 'de acord', (3) 'neutru', (2) 'dezacord', (1) 'dezacord complet'. Acest chestionar a fost trimis tuturor auditorilor interni ai băncilor comerciale din Kosovo, inclusiv celor din cadrul Băncii Centrale din Kosovo (CBK). În analiza statistică a datelor au fost utilizate media aritmetică, abaterea standard și procentajele.

¹ Institutul American al Auditorilor Autorizați [en. American Institute of Certified Auditors (AICPA)] – 'Auditarea situațiilor financiare de către auditorii interni' Standard nr. 65, New York, 1991.

² IIA (2003b), "Rezultatele analizei: Impactul actului Sarbanes-Oxley asupra auditului intern", 25 februarie 2003

³ Standardul Internațional al Auditului Intern Nr. 1300 – Programul privind asigurarea calității și perfecționarea, inclusiv secțiunile 1310 și 1311.

⁴ Ghassan. F. Al Matarnah – Factorii care determină calitatea auditului intern în bănci: dovezi empirice din Iordania, 2011.

4.2. Ipoteze de cercetare

Prin urmare, pe baza cadrului conceptual și a teoriei privind calitatea auditului intern (IAQ) discutate în secțiunea 3.2, am creat următoarele ipoteze:

H1: Există o corelare între competență și calitatea auditului intern.

H2: Există o corelare între obiectivitate și calitatea auditului intern.

H3: Există o corelare între calitatea îndeplinirii auditului intern și calitatea auditului.

4.3. Eșantionul de auditori interni și modelul regresiei

Populația totală pentru acest studiu include toți auditorii interni din cadrul băncilor comerciale din Kosovo, inclusiv pe cei din cadrul Băncii Centrale din Kosovo (CBK). Chestionarul a fost transmis electronic și, din totalul de 23 de auditori (100% din populație), numărul valid de chestionare pentru analiză este 17. Prin urmare, proporția totală a populației implicate în această cercetare este 74%, suficientă pentru a extrapola constatările pentru întreaga populație a sectorului bancar din Kosovo. Numărul mic de auditori interni poate fi considerat o limitare a acestui studiu, iar constatările nu trebuie generalizate la nivelul altor țări vest-balkanice.

Pentru a analiza factorii care afectează calitatea auditului intern, am aplicat modelul statistic cunoscut ca model de regresie multiplă, care a fost utilizat de mulți autori (Eisa 2008¹; Suwaidan și Qasim 2010²)

$$QIA = \beta_0 + \beta_1 KO + \beta_2 OB + \beta_3 PE + e$$

unde:

QIA – Quality of Internal Audit = Calitatea Auditului Intern;

β_i – Coeficientul regresiei, $i = 0, 1, 2, 3$;

¹ Eisa, S.K (2008). 'Determinanții calității auditului intern pentru îmbunătățirea guvernantei corporative – studiu empiric', *Jurnalul Facultății de Comerț pentru Cercetare Științifică*, Publicația 45, nr. 1 .gif.1-57.

² Suwaidan, M.S., și Qasim, A (2010). 'Susținerea auditorilor externi în auditul intern și impactul acestora asupra onorariilor de audit – caz empiric', *Jurnalul de Audit Managerial*, Publicația. 25, Nr. 6, pagina. 509-525.

KO – Competență;

OB – Obiectivitate;

PE – Performanță;

e – eroare;

Variabile independente:

- (a) Competența: măsurată prin caracteristicile stabilite în **Tabelul nr. 2.**
- (b) Obiectivitatea: măsurată prin caracteristicile stabilite în **Tabelul nr. 3.**
- (c) Performanța: măsurată prin caracteristicile stabilite în **Tabelul nr. 4.**

Variabile dependente:

- (a) Calitatea auditului intern: măsurată prin caracteristicile stabilite în **Tabelul nr. 5.**

5. Rezultatele cercetării

5.1. Metodologia de cercetare

Pe baza datelor obținute din prima parte a chestionarului am observat (**Tabelul nr. 1**) că 6 sau 33% dintre respondenți au completat nivelul licențiat, în timp ce 11 sau 64,7% au completat nivelul master. În ceea ce privește domeniul de studiu, cei mai mulți respondenți au specializare în contabilitate (8 sau 47,1%), în timp ce 6 sau 35,3% dintre aceștia au specializare în finanțe, iar restul de 17,6% include alte specializări, cum ar fi: bănci, vânzarea cu amănuntul și managementul tehnologiilor. Așa cum se observă din tabel cei mai mulți respondenți, 52,9%, au o experiență în audit mai mare de cinci ani. Acest fapt *adaugă credibilitate* constatărilor acestei cercetări. Prin urmare, concluzionăm că, pe baza acestor informații sau caracteristici, respondenții sunt calificați să răspundă la întrebările cercetării și ne putem baza pe răspunsurile primite de la aceștia pentru a trage concluzii cu privire la obiectivele cercetării.

Tabelul nr. 1. Calificarea, specializarea și experiența auditorului intern

Variable	Categorii de variabile	Frecvența în număr	Frecvența în procente (%)
Calificare	Liceu	0	0,0%
	Diplomă de licență	6	35,3%
	Diplomă de master	11	64,7%
Specializare	Contabilitate	8	47,1%
	Finanțe	6	35,3%
	Altele	3	17,6%
Experiență în audit intern	Mai puțin de 5 ani	5	29,4%
	Între 5-10 ani	9	52,9%
	Între 10-15 ani	4	17,6%
	Între 15-20 ani	0	0,0%

Sursa: Proiecție proprie

5.2. Statistică descriptivă

Competența auditorului intern (Tabelul nr. 2):

Au fost utilizați cinci factori cu privire la calificarea și educația auditorilor. Pe baza rezultatelor, cei mai mulți auditori interni au subliniat următoarele elemente importante: nivelul educației, munca practică și

cunoașterea politicilor interne și a procedurilor băncii, nivelul titlurilor profesionale, nivelul expertizei tehnice și al educației profesionale continue (CPE). Media simplă a răspunsurilor primite de la respondenții din această categorie este mare, atingând 4,5122, în timp ce abaterea standard este 0,3215.

Tabelul nr. 2. Competența personalului din departamentul audit intern

Paragraf	Media	Abaterea standard
– Educația auditorului intern.	4,7160	0,4891
– Experiența profesională în audit intern și cunoașterea proceselor, procedurilor pe care le operează.	4,8111	0,3616
– Nivelul certificării profesionale (exemplu: Auditor autorizat, Auditor intern autorizat și similar).	4,4215	0,7312
– Pregătirea auditorului intern și instruirea tehnică.	4,2516	0,6126
– Instruire actualizată și continuă.	4,3612	0,4145
Total	4,5122	0,3215

Sursa: Proiecție proprie

Obiectivitatea auditorului intern (Tabelul nr. 3):

Au fost utilizați șase factori privind obiectivitatea auditorilor. Pe baza rezultatelor studiului, cei mai mulți auditori au accentuat următoarele elemente importante: legătura directă cu managementul de top; poziția, promovarea, remunerația și concedierea auditorilor interni din comisia de audit; libertatea auditorilor de a avea acces la toate departamentele

băncii; independența departamentului de audit intern; libertatea auditorilor interni de a îndeplini toate procedurile necesare de audit intern; existența și accesibilitatea comisiei de audit fără interferențe. Media simplă a răspunsurilor primite de la respondenții din această categorie este mare, atingând 4,1778, în timp ce abaterea standard este 0,4812.

Tabelul nr. 3. Factori determinanți privind obiectivitatea în auditul intern		
Paragraf	Media	Abaterea standard
– Auditorul intern comunică direct cu managementul de top al băncii.	4,7870	0,4940
– Poziția, promovarea, remunerația și concedierea auditorilor interni din comisia de audit sau din conducere.	3,9120	1,2210
– Libertatea auditorilor de a avea acces la toate departamentele băncii.	4,1550	0,8616
– Independența personalului de audit intern față de alte departamente ale băncii.	3,7220	1,1051
– Libertatea auditorilor interni de a îndeplini toate procedurile necesare de audit intern.	4,2110	0,5622
– Existența comisiei de audit și acces la aceasta fără interferențe.	4,2800	0,7291
Total	4,1778	0,4812

Sursa: Proiecție proprie

Performanța auditorului intern (Tabelul nr. 4):

Au fost utilizați șase factori privind performanța auditorilor. Pe baza rezultatelor studiului, cei mai mulți auditori au accentuat următoarele elemente importante: caracterul complet și relevanța documentelor de lucru ale auditului intern; caracterul complet și relevanța scopului muncii de audit; nivelul privind grija auditorilor

interni de a îndeplini procedurile de audit; susținerea auditorilor de către management; evaluarea performanței calității de către persoane din afară, care nu au experiență practică în acest domeniu. Media simplă a răspunsurilor primite de la respondenții din această categorie este mare, atingând 4,5969, în timp ce abaterea standard este 0,3215.

Tabelul nr. 4. Factori determinanți ai performanței în auditul intern		
Paragraf	Media	Abaterea standard
– Caracterul complet și relevanța programelor auditului intern.	4,5911	0,5121
– Caracterul complet și relevanța scopului muncii de audit.	4,8812	0,4451
– Nivelul privind grija auditorilor interni atunci când îndeplinesc procedurile de audit.	4,5517	0,6912
– Susținerea auditorilor de către management.	4,7712	0,4312
– Evaluarea performanței calității de către persoane din afară, care nu au experiență practică în acest domeniu.	4,2155	0,7791
– Asigurarea protecției activelor împotriva erorilor, neregulilor și furnizarea de rapoarte anuale exacte, incluzive și la timp.	4,5712	0,7812
Total	4,5969	0,3215

Sursa: Proiecție proprie

Calitatea auditului intern (Tabelul nr. 5):

Au fost utilizați șase factori care reflectă calitatea unui auditor intern. Pe baza rezultatelor studiului, cei mai mulți auditori au accentuat următoarele elemente importante: asigurarea protecției activelor împotriva deturnării de fonduri și a abuzurilor; furnizarea de rapoarte anuale exacte, incluzive și la timp; furnizarea

de informații necesare auditorilor externi, managementului și comisiilor aferente; aplicarea standardelor internaționale de contabilitate (IAS) și a standardelor internaționale de raportare financiară (IFRS). Media simplă a răspunsurilor primite de la respondenții din această categorie este mare, atingând 4,5501, în timp ce abaterea standard este 0,2891.

Tabelul nr. 5. Factorii privind calitatea auditului intern

Paragraf	Media	Abaterea standard
– Furnizarea protecției activelor împotriva erorilor și neregulilor.	4,5591	0,5151
– Asigurarea raportării anuale exacte, incluzive și la timp.	4,8124	0,4102
– Furnizarea de informații necesare auditorilor externi, managementului și comisiilor aferente.	4,6122	0,6851
– Accent pus pe finalizarea auditului și pe implementarea abordării auditului conform principiului riscurilor.	4,3157	0,6216
– Aplicarea standardelor IAS și IFRS.	4,5891	0,5155
– Evaluarea performanței administrative și a planurilor acesteia pentru îndeplinirea obiectivelor organizației.	4,4124	0,5712
Total	4,5501	0,2891

Sursa: Proiecție proprie

5.3. Testarea ipotezelor

În această parte a cercetării rezultatele testării ipotezelor sunt raportate utilizând modelul statistic explicat în secțiunea 4. De asemenea, am testat corelarea dintre toate elementele specificate în secțiunea anterioară și calitatea auditului intern în cadrul băncilor comerciale din Kosovo. Pe baza rezultatelor prezentate în **Tabelul nr. 6**, cu privire la variabila "Competență", valoarea calculată "B" este

0,455 la nivelul de semnificație de 0,00, în timp ce valoarea calculată "T" este 4,251, care este mai mare decât valoarea indexată de 1,96, care denotă viabilitatea modelului. Valoarea coeficientului regresiei standard "Beta" este 0,521, indicând faptul că modificarea unei singure valori a variabilelor independente conduce la modificarea variabilelor dependente la 0,521. Pe baza coeficientului beta, acceptăm ca dovedită științific prima ipoteză.

Tabelul nr. 6. Rezultatele analizei statistice

Variabile independente	"T"	"B"	"Beta"	"Semnificație"
Competența	4,251	0,455	0,521	0,000
Obiectivitatea	4,663	0,315	0,550	0,000
Performanța	7,315	0,661	0,739	0,000

Sursa: Proiecție proprie

În plus, cu privire la variabila "Obiectivitate", valoarea calculată "B" este 0,315 la nivelul de semnificație de 0,00, în timp ce valoarea cumulată "T" este 4,663, care este mai mare decât valoarea indexată de 1,91, care reprezintă eligibilitatea modelului. Valoarea coeficientului regresiei standard "Beta" este 0,550, ceea ce indică faptul că modificarea dintr-un punct a valorii Obiectivității conduce la modificarea variabilei dependente în valoare de 0,550. Pe baza coeficientului beta, acceptăm ca dovedită științific a doua ipoteză.

În plus, cu privire la variabila "Performanță", valoarea calculată "B" este 0,661 la nivelul de semnificație 0,00,

în timp ce valoarea calculată "T" este 7,315, care este mai mare decât valoarea indexată de 1,96, care denotă viabilitatea modelului. Valoarea coeficientului regresiei standard "Beta" este 0,739, indicând că modificarea unei singure scări de variabile independente conduce la modificarea variabilei dependente în valoare de 0,739. Pe baza coeficientului beta, acceptăm ca dovedită științific a treia ipoteză.

Tabelul nr. 7 – "Rezultatele regresiei" – prezintă rezultatul așteptat al cercetării ca urmare a aplicării variabilelor independente ale regresiei în variabilele dependente. Rezultatele sunt semnificative (Valoarea

$F = 20,314$, $P = 0,000$) cu un R^2 corectat de 0,538, care denotă că 53,8% dintre modificările în privința calității auditului intern pot fi explicate prin intermediul a trei variabile independente incluse în acest model pe care l-am cercetat. Coeficientul variabilelor este pozitiv,

subliniind deci o relație pozitivă între calitatea auditului intern și variabilele independente. Pe baza informațiilor analizate mai sus putem concluziona că există o corelare liniară între competență, obiectivitate, performanță și calitatea auditului intern.

Tabelul nr. 7. Rezultatele regresiei

	"R"	"R ² "	"R ² corectat"	"F"	"Semnificație"
IAQ	0,742	0,550	0,538	20,314	0,000

Sursa: Proiecție proprie

Concluzii

Rezultatele cercetării sugerează faptul că auditorii interni din băncile din Kosovo consideră *competența, obiectivitatea și performanța* auditului intern ca fiind factori importanți care afectează *calitatea auditului intern*. S-a identificat faptul că "Performanța" are cea mai mare valoare medie: 4,5969, urmată de "Competență" cu o valoare medie de 4,5122 și de "Obiectivitate" cu o valoare medie de 4,1778.

Rezultatele regresiei evidențiază faptul că performanța auditului intern este variabila cea mai importantă care afectează calitatea variabilelor dependente ale auditului intern de 68,4% (R^2 ajustat), competența este cea de-a doua variabilă cu 45,1% (R^2 ajustat), iar obiectivitatea este cel mai mic factor care determină calitatea auditului intern cu 33,7% (R^2 ajustat).

Numărul scăzut de răspunsuri de la auditorii interni poate fi considerat o limitare a acestui studiu, iar

constatările nu trebuie să fie generalizate la alte țări vest-balkanice. Dimensiunea eșantionului, deși acoperă 74% auditori interni care muncesc în sectorul bancar din Kosovo, este considerată mică din punct de vedere statistic.

Pe baza cercetării recomandăm băncilor comerciale din Kosovo să concluzioneze continuu în vederea asigurării disponibilității resurselor pentru a obține calitatea funcției de audit intern. În plus, le propunem să realizeze evaluări externe și interne ale funcției de audit intern, așa cum au fost prevăzute de către Standardul Internațional de Audit Intern nr. 1300 – Program privind asigurarea calității și perfecționarea, inclusiv secțiunile 1310 și 1311, așa cum a fost acesta emis de Institutul Auditorilor Interni (IIA).

O cercetare viitoare poate avea ca obiectiv să investigheze un număr mai mare de auditori interni care își desfășoară activitatea în sectorul bancar din toate țările vest-balkanice și să compare rezultatele.

BIBLIOGRAFIE

1. AbdulAziz Alzeban, (2013) "Factors affecting the internal audit effectiveness: A survey of the Saudi public sector", *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Volume 23.
2. Anderson et al. 1993, Blue Ribbon Committee 1999.
3. Ahlwat, S.S. and Lowe, J (2004). "An Examination of Internal Auditors' Objectivity", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol.23 Nr. 2, pp. 147-160.
4. American Institute of Certified Auditors (AICPA), 'Internal Auditors' Review of Financial Statements' Standard no. 65, New York, 1991.
5. Bariff, Martin, "Independence of Internal Auditors and Corporate Governance," 2003, Chicago.
6. Drogas George, (2015) "Factors associated with Internal Audit Effectiveness: Evidence from Greece", *Journal of Accounting and Taxation*, Volume 5. 2015, Article Number: 9A5352054234
7. Downes, D (2004) 'European Perspective on Corporate Governance', *Accountancy Ireland*, Dublin: Vol. 36, no.6, page 25.
8. Gramling, A.A, Maletta, M.J. Schneider, A. and Church, B.K. (2004), "The Role of Internal Audit in Corporate Governance", *Journal of Accounting Literature* – Volume 23: Pages. 194-244.

9. Institute of Internal Auditors (2003a), "Simply, Good Business" – High Tone, August 2003.
10. IIA (2003a), "Audit committees: are you in compliance?", March 2003, pp. 1-3.
11. IIA (2003b), "Survey results: Impact of Sarbanes-Oxley Act on Internal Audit", February 25, 2003.
12. Institute of Internal Auditors (IIA), (2011) 'International Standards on Professional Practice of Internal Auditing'.
13. Eisa, S.K (2008) 'Determinants of Internal Audit Quality to Improve Corporate Governance', *Journal of the Faculty of Commerce for Science Research*, Volume 45, no. 1. page .1-57.
14. Staciokas, R, and Rupsys, R. (2005) 'Internal Audit and Its Role in Organizational Governance'
15. Gliem, Joseph A., and Rosemary R. Gliem. "Calculation, Interpretation and Reporting of Cronbach's Alpha for Statistics by Likert Model." Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education, Ohio State University, Columbus, OH, 2003.
16. Suwaidan, M.S., and Qasim, A (2010). 'Supporting external auditors in internal audits and their impact on audit fees – Empirical Case', *Managerial Auditing Journal*, Publication. 25, Nr. 6, page. 509-525.
17. Muqattash, R. (2011) 'Influence of factors in the Internal Audit Department on the Objectivity of Internal Auditors in Banks of the United Arab Emirates', *Journal of International Management Studies*, Volume 6, No. 3.
18. Cohen, A. and Sayag G. (2010) 'Internal Audit Effectiveness: Empirical Examination in Israeli Organizations', *Australian Accounting Review* no. 54, Volume 20, Publication 3.
19. Uzun, A. (2008) 'The Role of Internal Audit Quality in Large Corporate Organizations', 3rd International Symposium on Auditing in Turkey, Parallel Session 3.
20. Robert D. Allen, Dana R. Hermanson, Thomas M. Kozloski, and Robert J. Ramsay (2006). Auditor Risk Assessment: Insights from the Academic Literature, *Accounting Horizons*: June 2006, Vol. 20

audit FINANCIAR

Year XVI, No. 152 - 4/2018

4/2018

- „Audit Financiar” Journal – a constant and pertinent presence for supporting accounting and audit professionals

- Commitment to public interest in audit
- Public internal audit – the Romanian reality
- "Expectations gap" in the engagements provided by auditors
 - Reporting of subsequent events
 - Auditor Selection at the listed firms
 - Internal auditing quality in the banking sector

Does IFRSs adoption contribute to the protection of minority investors?

Scientific Editorial Board

Dinu Airinei – „Al. I. Cuza” University, Iași
Veronel Avram – Craiova University
Yuriy Bilan – Szczecin University, Poland
Daniel Botez – „Vasile Alecsandri” University, Bacău
Ovidiu Bunget – West University Timișoara
Alain Burlaud – The National Conservatory of Arts and Crafts, Paris
Tatiana Dănescu – University of Medicine, Pharmacy, Sciences
and Technology of Târgu Mureș
Cristian Drăgan – Craiova University
Nicoleta Farcane – West University Timișoara
Liliana Feleagă – Bucharest University of Economic Studies
Lilia Grigori – Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău
Allan Hodgson – University of Queensland, Australia
Costel Istrate – „Al. I. Cuza” University, Iași
Ion Mihăilescu – „Constantin Brâncoveanu” University, Pitești
Vasile Răileanu – Bucharest University of Economic Studies
Donna Street – Dayton University, SUA
Aurelia Ștefănescu – Bucharest University of Economic Studies
Adriana Tiron Tudor – „Babeș-Bolyai” University, Cluj Napoca
Iulian Văcărel – Member of Romanian Academy

All rights of this edition are reserved to the Chamber of Financial Auditors of Romania (CAFR). Reproduction, even partially, on any support, and the sale are prohibited without prior consent of the CAFR, being subjects to the stipulations of the copyright law.

Important for Authors!

The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in MS Office Word format, in black-and-white.

The authors are kindly requested to comply with the following:

- the language the article is drafted in is English
- the optimal size of the article is: 7-10 pages with 2000 signs/page, spaces included;
- the article must mention the title, the research methodology used, authors' contributions, the imperfect on the accounting profession and the references;
- an Abstract is compulsory, which must be written at the 3rd person plural, presenting the subject of the research, the main problems and authors' contributions;
- 4-5 key words;
- JEL Classifications.

Tables and graphs are developed in black and white up to six shades of gray and sent also separately, if they were elaborated in MS Office Excel.

The review of the articles is performed by members of the Scientific Assessment Council of the „Audit Financiar” Journal, by means of the „double-blind review” method, that is, the reviewers do not know the names of the authors, nor the authors know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, topicality, importance and relevance for the subject matter; the quality of the research methodology; clarity and pertinence of the presentation and argumentation; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The resolution of the Scientific Assessment Council of the journal can be: acceptance; acceptance with revisions; rejection. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Assessment Council are published.

More details can be found on our website www.revista.cafr.ro, sections „Reviews” and „Manuscripts”.

4/2018

Journal published by the
**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

67-69 Sirenelor Street, District 5,
zip code 050855, Bucharest, OP 5,
CP 83

Scientific Director:
Professor **Pavel NĂSTASE**, Ph.D.

Editorial Director:
Corneliu CĂRLAN, Ph.D.

Editor in Chief:
Cristiana RUS
Editorial Assistant:
Cristina RADU

DTP: **Nicolae LOGIN**

*The Scientific Editorial Board and the
editorial technical team shall take no
responsibility for the content of the
articles published in the journal.*

International Databases:
Academic Keys;

Cabell's;

Deutsche Zentralbibliothek für
Wirtschaftswissenschaften;

DOAJ;

Ebsco;

ERIH PLUS;

Global Impact Factor;

Google Scholar;

Index Copernicus;

ProQuest;

Research Papers in Economics
(RePEc);

SCPIO;

Ulrich's

OSIM Trademark no. M2010 07387

**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

Phone: +4031.433.59.22;

Fax: +4031.433.59.40;

E-mail: audit.financiar@cafr.ro;

revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>;

facebook.com/revistaauditfinanciar

ISSN: 1583-5812,

ISSN on-line: 1844-8801

Printing:

SC Print Group Serv SRL

Str. Baicului nr. 82, sector 2, București

e-mail: office@printgroup.ro

COLUMN

„Audit Financiar” Journal – an constant pertinent presence for supporting accounting and audit professionals

*Ciprian Teodor Mihăilescu, PhD,
President of the Chamber of Financial Auditors of Romania*

Dear readers,

"Audit Financiar" Journal is a constant and pertinent presence in the mass media of its domain and at the same time an evidence of the involvement of those who have coordinated CFAR over the time.

The first issue of „Audit Financiar” journal was published a decade and a half ago, at the initiative of the then President of the Chamber of Financial Auditors of Romania, Professor Florin Georgescu, PhD.

From the very beginning, the objective of this journal was to support the efforts of the Chamber of Financial Auditors of Romania to ensure a high quality of audit profession in compliance with international standards and relevant European rules, in order to assert the reputation of this profession both internally and internationally.

Starting with the launch in 2012 of „Practici de Audit”, a very implicitly professional biased

journal, the Council of the Chamber has settled a specialized profile for the „Audit Financiar” journal in relation to the scientific research, mainly in the field of accounting and financial audit, but also in other related fields, such as corporate governance, financial analysis, professional training, accounting management, management software, and so on.

Over the years, „Audit Financiar” emerged as a reputational journal in audit profession and in academia, being indexed in important international databases, thus becoming known and recognized worldwide in terms of relevant scientific research.

Outstanding personalities in the fields of auditing and accounting, from Romania and abroad, academia and experienced professionals in the audit field brought their contribution to this journal, as well as many young researchers who have found in this journal a welcoming host for articles

written based on a scientific research undertaken for the purpose of boosting their reputation as auditors or doctoral candidates.

The fact that this bilingual quarterly journal triggered the interest of a significant number of foreign authors, who have been honoured to entrust the results of their own scientific research to the „Audit Financiar” journal stands as eloquent proof of its outstanding value.

The high degree of expertise was ensured by the direct involvement of the Scientific Editorial Board in the consistent development and application of the editorial programmes, as well as by the exigency and professionalism of the editorial teams, who aimed to rigorously observe the quality standards in deciding whether to accept or not the publication of the articles submitted by authors.

As the Council of the Chamber of Financial Auditors of Romania established, in the

forthcoming period, the journal shall maintain and deepen its traditional editorial path by means of a close cooperation with the academia in Romania and other countries, too. At the same time, a stronger emphasis shall be placed on the publication of articles focusing on current scientific research topics, of real benefit for the Romanian financial auditors who expect to find ideas and solutions for the issues the audit profession is facing at home and abroad.

We have full confidence that the Scientific Editing Board, the editorial team and its contributors shall lead this journal on an upstream trend in terms of increased quality and in-depth topics, in order to stimulate scientific research in the field of auditing and accounting in general.

We wish all of them succes!

The mission of the Chamber of Financial Auditors of Romania (CFAR), the publisher of “Audit Financiar” Journal, is to build on a solid ground the identity and the public recognition of the financial audit profession in Romania, having as a main objective the sustainable development of the profession and its strengthening, in accordance with the Auditing Standards and with the Code of Ethics and professional conduct, by fully assimilating the International Standards on Auditing and the Code of Ethics issued by the International Federation of Accountants (IFAC), that will allow the Romanian financial auditors to provide high quality services, for the public interest, in general, and for the business community, in special.

Source: <https://www.cafr.ro/sectiune.php?id=100>, accessed at 11/9/2018

Commitment to public interest in audit – an imperative of strengthening trust in the profession

Alexandra ARDELEAN,

Faculty of Economics and Business Administration,
Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania,
corresponding author,
e-mail: ardeleanalexandra10@yahoo.com

Adriana TIRON-TUDOR,

Faculty of Economics and Business Administration,
Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania,
e-mail: adriana.tiron@econ.ubbcluj.ro

Abstract

The auditing profession is based on serving the public interest and the exact knowledge regarding the public interest notion is a condition of its advancement. The professions' commitment to support public interest is factual, a condition of its presence. The individual interest should not be predominant over the public interest and the reconciliation between them is conditional on the application of ethical and professional standards according to the public's expectations. The ethical values promoted by the ethics code guide the auditors when a conflict arises. Thus, the Ethics Code of the profession protects as much the public interest as the private interest. The study conducted by IFAC in 2010 enables to analyse the position of member bodies in order to outline the significance of the public interest and its association with the auditing profession. The definition of the public interest confers homogeneity to a notion with a broad sense and its evaluation is done through three criteria among which the costs and benefits analysis is the main criterion. The statistical analysis performed, whose starting point was the IFAC study regarding the public interest framework, confirms the extensive meaning of the public interest significance as well as the evaluation criteria. Following the statistical analysis, the appreciation of the public interest definition as 'too large' does not meet consensus among the majority of participants to the study. At the same time, the mediation between criteria and their re-ranking represent the main elements of dissension. The authors conclude that the trust generated by defending the public interest is reflected upon strengthening the legitimacy of the profession.

Keywords: ethics, public interest, private interest, evaluation criteria, ethical conduct

JEL Classification: M41, M42, M53, M59, G02

To cite this article:

Ardelean, A., Tiron-Tudor, A. (2018), Commitment to public interest in audit – an imperative of strengthening trust in the profession, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 527-543, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/022

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/022>
Received: 03.10.2018
Revised: 03.10.2018
Accepted: 11.10.2018

1. Introduction

The auditors as professionals, through the expertise they put at the disposal of society, act as its trustees. The agency relationship aimed to supervise the interests of society is founded on trust and it legitimizes the position that the auditors have in society, which is of 'agents of trust'. Moreover, trust forms the foundation element that the profession lies upon, therefore it is not so disproportionate to assert that in the event that this foundation is shaking then the whole profession is to suffer. Once the doubt settles regarding the willingness and the competency of auditors to represent in an equitable manner the public interest according to the auditing standards, the utility of the profession is questioned along with its continuity.

The audit decision appears to be inhibited by the clarification of what the public interest means. Indeed, as the field literature pointed out (Davenport and Dellaportas, 2008), the notion of public interest is not specifically explained and this admits interpretations. Most of the time, the public interest is assimilated with that which brings most benefits to the most part of society¹. It results that the elements which bestow utility on the large public represent on the whole the public interest. However, unanimity regarding this notion is yet to be adopted and in order to standardize its attached connotations, IFAC (The International Federation of Accountants) advanced a framework to define the public interest and had the initiative to consult its members in this regard. In the third section of this study, we bring into consideration a statistical approach in order to examine the manner in which the definition submitted by IFAC generates general agreement among its members.

The IFAC initiative is justified by the fact that very few research studies were reported to directly discuss the notion of public interest and those who considered it are not consensual (Baker, 2005; Davenport and Dellaportas, 2009). At the same time, the notion is rather dispersed among practitioners so that an organism such as IFAC feels the need to submit a homogenous definition. For that reason, the IFAC initiative is salutary and necessary especially because of its association with the auditing profession.

1.1. The research methodology and the objectives of research

The public commitment of auditors regarding the public interest is accomplished by means of the audit quality which implies the respect of the ethical values of the profession. The conduct which is not based on the public interest produces uncertainty and undeniably untrust. The research topic is the *repercussion of auditors assuming the commitment to consider the public interest in a priority manner while conducting an audit* and more precisely the impact of this commitment in strengthening the trust in the profession.

To that effect, we discussed the notion of public interest applied in audit. The object of promoting the public interest is to consolidate the position of the profession. The *presentation of support* was built on differentiating the private and the public interest by highlighting the imperativeness to prioritize the public interest. The next step was encompassed by the statistical analysis that we conducted in the second part of the paper. Practically, we analyzed from a statistical point of view the key points of the IFAC study, namely the probability that a majority of respondents admit the impossibility to define the notion of public interest, as well as the consideration of the evaluation criterion which is the costs and benefits analysis as the main criterion to determine the public interest.

With regards to the methodology of the empirical analysis performed in SPSS v20, we tested the value of the variable P_I_Def (the public interest definition issued by IFAC) so as to obtain statistical evidence in order to establish the research hypothesis and to invalidate the null hypothesis. Thus, by an analysis type One-Sample T Test, we divided the mean of the sample values formed of 13 observations by 1. The tested value of 1 refers to the mean of observations P_I_Def and more precisely it equalizes with the presumption that P_I_Def is mainly considered to be too large. The Alpha value is 0.05 and a *p* value smaller than the Alpha value is sufficient evidence to reject the null hypothesis.

We adopted the same working method, respectively we proceeded to the perimetric analysis One-Sample T Test in order to establish if the variable P_I_Crit (the public interest evaluation criteria) presents as main objection the election of the three criteria selected by IFAC. The result reached by means of the significance test indicates that the mediation between criteria along with

¹ Fogarty, T. J., & Rigsby, J. T. (2010). A reflective analysis of the "new audit" and the public interest. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 6(3), 300-329.

the reconsideration of ranking the criteria are likely to form the main opposing vectors since we invalidated the null hypothesis.

The paper is structured in three sections. The first part includes the introduction, the research methodology and some debates in the field literature. The second part designates the auditors referring to the public interest. In the third section we presented the IFAC vision regarding the public interest. The research ends with the conclusions section.

1.2. Some debates in the field literature

The notion of public interest was the object of the study conducted by Neu and Graham (2005), when its most significative representations expressed in the field literature were surveyed. Likewise, Parker (1994) defines the public interest as designating a large spectrum of actors interested by the audit result. Davenport and Dellaportas (2009) bring into attention the fact that the notion of public interest does not hold a concordant meaning for both the profession and the general public. O'Regan (2010) conducts an investigation regarding the self-regulation of the profession with regards to the public interest and he points out its limits because it does not find echo with the public it wants to protect. Lee (1995) considers that the private interest, especially the financial interest, is of priority for the members of the profession and that the public interest embodies first and foremost the method to protect it. Nevertheless, finding a just equilibrium between the private and public interest is more than a prerequisite for the profession, it is an obligatory passage (Tiron, 2013).

Dellaportas and Davenport (2008) expose through the functionalist theory how the commitment of the profession is to serve the public interest and that between the private and the public interest is no disagreement. This allegation is contradicted by Bédard (2001) and Parker (1994) for whom the public interest is brought forward just as long as it serves the private interest of the members of the profession. Bédard (2001) supports the fact that the priority is to protect the reputation of the profession and not to serve the public interest.

Notwithstanding, the relationship of trust that the profession forms with society is based on a set of rules of conduct and to respect the ethics code is a manner to protect the private interest along with the public interest

(Fisher et al., 2001). The ethics code of the profession is perceived by Parker (1994) as the umbrella under which the autonomy to auto-regulate is conserved and even more, that the ethics code services as much the public interest as the private interest. However, the study conducted by Davenport and Dellaportas (2009) strengthens the faith that an ethics code will consolidate the public interest and not the private interest, especially since the profession accepts by its intermediary a commitment towards society.

Davenport and Dellaportas (2009) bring into discussion the functionalist view regarding the profession where the public well-being, which it serves by means of a commitment sustained by social obligations, represents the end goal of the profession. The ideal of public interest is interpreted by the manner in which the members of the profession understand to enlarge the professional accountability by considering the wide interests of the community. The dual role of auditors, disputed by the commercial side of the audit practice on the one hand and by the assumption of protecting the public interest on the other hand, may acquire stability only through the advocacy of the public interest. To this effect, the study of Davenport and Dellaportas (2009) confirms the fact that breaches of the public interest have a very low frequency. A contradictory result of the study is that in case of dilemma the private interest is favoured which does not present consistency with the commitment to the public interest. Thus, it is pointed out the necessity that auditors extend the commitment to the public interest by adopting a remarkable ethical conduct.

A new approach on audit was exhibited by the study performed by Fogarty and Rigsby (2010) who analyze the abilities of the auditors to serve the public interest because ultimately the object of the audit reconceptualization is the fulfilment of its social role. Moreover, the auditing process gains legitimacy through the application of external regulation and the commitment to the public interest is confirmed as the biggest responsibility of the profession (Ardelean, 2013).

2. The association of auditors with the public interest

The auditing profession was always connected with the service for the public interest. The fact that a restraint number of professionals trained accordingly are designated to represent the wide public interest

represents a signal with regards to the aspiration of society to avoid to be reached by any prejudice because of default of competencies or motivation.

The research conducted by Neu and Graham (2005)¹ aims the type of commitment between the public interest and the accounting and auditing profession. The conclusion of the study they conducted establishes that there are few researches which actually debate about the connection between the profession and the public interest, especially by considering the objective of the profession as it was declared within the Ethics Code to serve the public interest. But the question we may ask is how is this interest protected? Or do we only have in front of us an assertion intended to ensure its self-regulation? We aim to find some answers in the course of this study regarding these questions.

The auditing profession is positioned so as to represent the public interest, a quality inherent to its professional status. The action oriented towards what brings benefits to the wide public is the very object of its existence. Through self-regulation, the profession understands to be the one to decide upon the manner in which it fulfils this aspiration. But since the well-known scandals which shook the profession, the self-regulation made way to external supervision. To this end, the independent supervision is likely to trigger more accountability from auditors². Therefore, the obvious concern displayed by the bodies which represent the profession and which are entrusted with its regulation such as IFAC to advance the public interest within the activity of auditors is significant in that it strengthens the position of the profession and signals the efficiency of self-regulation. All the more so since the Ethics Code issued by IFAC specifies that the public interest needs to be at the core of the profession's activity.

The **commitment** regarding the public interest means more than the search for recognition or social legitimacy. To support the commitment of the profession to protect the interest of society is related to the accountability it holds. At the same time, it is justified by the status the profession holds in society, the responsibility toward the

public interest being an intrinsic component of the profession, founded on the public's expectations. Ethics supported by an ethical conduct presents a capital importance for auditors in order to outline accepted practices. For that matter, they do not admit frequent breaches of the public interest. The study conducted by Davenport and Dellaportas (2009) indicates that the attitude of the members of the profession concords with the expectations of the public which is a satisfying signal regarding auditors.

The critical interpretation concerning the manner in which the auditors relate to the public interest promotes the fact that the commitment of the profession is altogether declarative and on the surface since its goal is to offer a barrier to advocate the private interests of auditors³, being them financial or of another nature. On the same line are placed the efforts of the profession to officialise the commitment to the public interest by adopting an ethics code. Other detractors disclose the fact that an ethics code is indeed favourable to reach the private interest against the public interest⁴. Such a view seems distorted when the role of the ethics code is appreciated as ensuring legitimacy and being at the same time an efficient approach to consolidate the self-regulation of the profession⁵. Likewise, Dellaportas and Davenport (2008) ponder that the role of a code of ethics is to guide the profession to serve more efficiently the public interest. To this end, the functionalist theory professes the harmony between the private and the public interest, proceeding to declare that they support each other mutually. We share this view because only by attaining the harmony between them, the private interest as well as the public interest can be fulfilled.

The crises which revealed the importance of the individual interest were fuelled by the neglect of the public interest. The consequence was that the public trust subsided in which concerns the competency and the volition of auditors to represent its interests on the grounds of the fiduciary contract between them. Thus,

¹ Neu, D., & Graham, C. (2005). Accounting research and the public interest. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 18(5), 585-591.

² O'Regan, Philip (2010). Regulation, the public interest and the establishment of an accounting supervisory body. *Journal of Management & Governance*, 14(4), 297-312.

³ Lee, T. (1995). The Professionalization of Accountancy: A History of Protecting Public Interest in a Self-Interested Way, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 3(3), 48-69.

⁴ Fisher, James; Gunz, Sally; McCutcheon, John (2001). Private/Public Interest and the Enforcement of a Code of Professional Conduct. *Journal of Business Ethics*, 31(3), p. 194.

⁵ Parker, L. (1994). Professional Accounting Body Ethics: In Search of the Private Interest, *Accounting Organization and Society*, 19, 507-525.

the renewal of the commitment towards the public interest is very probable to result in the consolidation of trust in the profession. The consideration as a priority of the public interest does not have to be perceived as an aspiration driven by critics but rather as the real goal of the audit. By establishing this legitimate objective, the profession strengthens its authority which was understood as such given the IFAC initiative to this effect. Thus, the examination of the public interest relevance discloses the accepted commitment of the profession to serve it not with the aim of avoiding sanctions but to acknowledge a real acceptance of auditors with regards to the responsibilities pertaining to them.

2.1. Antagonism and complementarity between the public interest and the private interest

Up to this point we featured what is the public interest, consequently we should specify that the references to the public interest are mainly related to the manner in which the profession protects the status it enjoys or the source of its revenues. Many times, the auditors are confronted with an ethical dilemma which supposes to make a choice likely to oppose the private and the public interest. To balance the two in order to reach an equilibrium is an exercise of ethics and more precisely it is required *to discard the private interest if this is detrimental to the public interest*.

Nevertheless, our belief is that between the two should not arise conflictual situations and consequently, placing them on opposing sides of the balance is pointless as long as the objective of the auditing activity is to serve the public interest. To balance them is necessary in order to limit the perception of domination of the private interest. This perception is rather an appearance or a fear expressed by those who want to promote the public interest, all the more so that in practice the disclosures of breaches regarding the public well-being are rare and much-publicized.

The manner in which the public expects the auditors to answer when conflicts of interests arise is anticipated by the ethics code of the profession. Notwithstanding, the effective method to protect the public interest may be *opposed to the clause of confidentiality* attached to the principle of professional conduct. With regards to this aspect, Davenport and Dellaportas (2009) point out that

the principle of confidentiality may be antagonistic to the duty of guardians of the public interest the auditors are called to fulfil. If the opposing character between these two obligations emerges, the dilemma will be solved by the obvious resolution that the auditors will honour their obligation to the public interest despite the importance attached to the clause of confidentiality. This is because to serve the public interest is the foundation on which is built the ethics code of the profession and it is the measure of evaluating the ethical conduct. The primacy attached to protecting the public interest needs to be upheld even if the principle of confidentiality is a contractual obligation for auditors since this is the way that a disaster involving the profession to be avoided. Furthermore, the priority to respect the public interest is highlighted by the ethics code.

The harmony between the private and the public interest may be obtained only conditional to the auditors acting as arbiters between the requirements of the client and the expectations expressed by the public¹. The convergence between them will be realized by the action of the auditors which is consonant with the contractual obligations to the client without causing prejudices to the public interest. Moreover, the alignment between the private and the public interest is placed on the curve of expectations from the auditing profession since this supposes the dismissal of conflicts undermining profoundly the validity of an audit. The consequence of duty fulfilment regarding the advancement of the common good is the strengthening of the prestige and of the influence of auditors and thusly of their legitimacy as agents qualified to produce value to the wide public.

The well-being of society is without doubt a priority up against the financial interest of the client. Given that auditors are called to act as trustees of society, they emerge as guardians of its interests. To this end, they will commit to their public duty high ethical and technical competencies. The specification that most of the time technical competencies are not enough if not duplicated by irreproachable ethical competencies is very much viable. More and more the auditors are associated with the image of professional experts and less with that of agents of society. This fact does not encompass the whole dimension the auditors enclose given that the

¹ Fogarty, T. J., & Rigsby, J. T. (2010). A reflective analysis of the "new audit" and the public interest. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 6(3), 320.

commitment to society is an integral part of the profession.

The emergence of a conflict between the private and the public interest has as a consequence disapprovals or sanctions if it is not solved by considering and giving priority to the public interest. The authority spread by the action oriented towards the common good is supported by involving the public in these topics, as well as by the adopted regulation¹. This perspective is put forward by the well-known disclosures of scandals which burst once the public interest is disregarded which explains their low frequency. Indeed, the credibility image an audit bestows is highly important to the profession and it is the reason why direct breaches of the public interest are avoided. Thus, the neglect of the public interest will only produce discontentment and the exposure of auditors to such offences is risky because it brings into discussion the utility of an audit. In order to prevent such a scenario, the profession together with the regulatory bodies take measures to consolidate the public interest in audit.

Nevertheless, the investigation conducted by Davenport and Dellaportas (2009) shows that the auditors are presumed to support rather their own interest or that of their clients than the public interest. This result may be alarming and when it confirms it supports the critics issued with regards to the promotion of the private interest. However, such an inclination is recommended to be modelled so that the public interest be the priority and any conflict between the two may only be solved in this manner. This does not mean that the auditors cannot follow their own interests which is normal as long as the objective is constructive for the whole of society, but that such an approach does not have to generate conflictual situations regarding the public interest. Undoubtedly, the values of good and justice need to be promoted by the profession in order to create value for the society.

Thus, by protecting the interests of their clients, the auditors do not interfere ineluctably against the public interest, even if through this action they protect their own interest. Most of the time, the private interest represents a step towards building the common good. To favour the

private interest cannot be accomplished without complying with the public interest and to follow the individual interest needs to bring value to the profession in terms of reputation and statute. Such an approach will **consider the individual interest as complementary to the public interest and not in an antagonistic manner**. This view is supported by the functionalist theory which advocates the concord and not the contradiction in order to achieve common good. The balance between private and public interest is likely to comfort the authority of the profession².

Consequently, the primordality of the public interest is unquestionably the privilege of professionals such as auditors and the unequivocal application of the common good is part of the mandate they received from society³. Such a framework signals that the individual interest does not have its place if it is contrary to the public interest because it would cause damages to the profession's reputation with negative effects on the trust it inspires.

2.2. Strengthening the trust in the auditing profession

Despite the fact that the public trust was tried repeatedly, the consequence of the adoption by the profession of the ethics code is to surpass this aspect. The improvement of the perception regarding the auditors considering in a consequent manner the public interest is due to the fact that the profession highlighted its commitment within the ethics code and to the relatively rare direct breaches of the public interest. Thus, the ethical approach and the reliability it imprints outlines the ethical profile of auditors and their inclination to answer adequately to the requirements of non-arbitrary representation of the public interest.

The trust in the profession is related to perceptions of conduct and a conduct which is not centred on public interest does not produce trust. The unacceptable conduct, which advances the individual interest even if this is contrary to the public interest causes *in fine*

¹ Bédard J. (2001). The disciplinary process of the accounting profession: protecting the public or the profession? The Québec experience. *Journal of Accounting and Public Policy*. 20(4/5), 399-437.

² Tiron Tudor, Adriana (2013). Balancing the Public and the Private Interest? A Dilemma of Accounting Profession. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Volume 92, 930-935

³ Ardelean, Alexandra (2013). Defining the public interest in relation to the accountancy profession: Some perspectives. *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași. Secțiunea Științe economice*, 60 (2), 223-240

damages to the profession¹. Without a doubt, the ethical conduct guided by the values described within the ethics code triggers recognition regarding the audit action which aims the common good. The profession's credibility is a condition of the impulse provided by auditors which supposes focus on their role as guardians of the public interest.

Thereby, the direct consequence of applying the public interest in audit is the strengthening of trust in the profession. The positive perception that the interests of a great number of users are represented contributes greatly to this favourable result for the auditors. More so since the legitimacy of auditors in society is founded on trust. To this effect, the IFAC initiative is called to support the capital of trust of the profession by advocating high quality ethical and professional standards. At the same time, it was demonstrated that high professional standards generate quality in audit which, if perceived as such, consolidates the validity of an audit². This fact denotes that the adoption of ethical regulation is reflected positively by the fact that the influence of the client is thusly minimized. Also, it was asserted³ that the limitation of the import of private interests may be achieved by the public being part of the debate which will trigger exterior regulation to those established by the profession. But the fact that the profession and the regulatory bodies (i.e. IFAC) choose to advocate serving the public interest in order to maintain and strengthen the trust of the wide public shows an aspiration to act voluntarily in order to keep the self-regulatory prerogative that the profession holds.

By actively contributing to the social well-being, the auditors oversee to maintain the essential relationship of trust with the public. The possibility that by following preeminently the individual interest the trust bestowed by the public is lost is not only a speculation but a fact supported with evidence every time a scandal involving the auditors occurs. It is well known that trust recovery supposes ethical conversion and an approach which

places at its core the public interest is likely to fulfil this desideratum.

3. The IFAC vision upon the Public Interest

Even if the public presents broadly a heteroclite profile, the definition provided by IFAC acknowledges similar interests. Thereby, through its association with the auditing profession, the public interest refers to the benefit of the auditing services that all social actors enjoy. Specifically, in the IFAC conception: *"We consider that the public interest is the sum of the benefits that citizens receive from the services provided by the accountancy profession, incorporating the effects of all regulatory measures designed to ensure the quality and provision of such services"* (IFAC, 2010).

In relation with the accounting and auditing profession, the public comprises a more extensive spectrum than the investors or the capital market because it encompasses all parties interested by the audit report. A definition of the public which comprises the parties towards which the auditors are accountable, regardless if there is or is not a contract, is almost all-inclusive. This is because the audit opinion affects directly or indirectly all stakeholders. Also, the clarification proposed by IFAC regarding the public delimitates a heterogenous ensemble of audit beneficiaries.

The definition recommended by IFAC regarding the public interest produces the great advantage that it displays an uniformity of this concept which is now understood in the same way by the profession and by the public. The establishment of a standard averts the ambivalence of the manner the members of the profession interpret the public interest which is in fact an integral part of the ethical and professional conduct. To include the public interest within the ethics code of the profession highlights the endeavour to promote this principle as a guideline through which the auditing activity is coordinated.

¹ Dellaportas, Steven; Davenport, Laura (2008). Reflections on the public interest in accounting. *Critical Perspectives on Accounting*, 19(7), p. 1081.

² Idem.

³ Bédard J. (2001). The disciplinary process of the accounting profession: protecting the public or the profession? The Québec experience. *Journal of Accounting and Public Policy*. 20(4/5), 399–437.

⁴ IFAC (2012), Public Interest Framework for the Accountancy Profession, Policy position no. 5, http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/exposure-drafts/ED-Reg-Public-Policy_IFAC-Definitional-Framework-of-the-Public-Interest.pdf

3.1. The IFAC definition regarding the Public Interest – Statistical analysis

Starting from the analysis of the framework published by IFAC in November 2010 titled „*IFAC Policy Position Paper 4 – A Public Interest Framework for the Accountancy Profession*”, based on the answers received from the member bodies, we aim to carry out an investigation regarding the homogeneity of the answers related to the public interest, to the role of the ethics code and to the ethical values. Our approach is supported by endorsing a precedent study published under the title: “*Defining the public interest in relation to the accountancy profession: Some perspectives*” (Ardelean, 2013), whose aim was to discuss the pattern of the IFAC framework and to analyse the ensuing comments.

The 30 answers through which the IFAC members expressed their opinion with regards to the definition attached to the public interest provide relevant information regarding the manner it was perceived by the IFAC members along with some correspondent topics. Out of the total of 30 opinions, a number of 13 answers devise comments concerning the definition of the public interest in the form provided by IFAC, namely 43.33%. The comments expressed reveal skepticism and critical appreciation for the deficiencies and the expansion of the definition. The

remaining answers (a percent of 56.67%) display accord with the IFAC definition, which offers support that this is indispensable and opportune.

In order to perform the empirical analysis, we defined two variables namely the variable “ID Respondent” along with the variable “Public Interest Definition”. These variables analysed with the statistical program SPSS v20 show an acceptable level of fiability, rated at 0.499 (Table no. 1), when considering that the values of the interval are allocated between 0 and 1. This Alpha value of Cronbach indicates a satisfactory level of homogeneity between the respondents and the classification of the public interest definition for which was expressed an opinion.

Table no. 1. Fiability between variables, in SPSS v20

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.499	2

Source: Own projection

In regard to the public interest definition, a percentage of 43.33% of respondents communicated a comment (N=13), when the rest of the respondents approved the IFAC framework on the whole.

Table no. 2. The Distribution of answers regarding the public interest definition, in SPSS v20

ID Respondent * Definition Public Interest Crosstabulation							
		Count					
		Public Interest Definition					Total
		Too large	Impossible to define	Need to specify	Counterproductive	Contextual to the profession	
ID Respondent	CIMA	0	1	0	0	0	1
	FEE	0	1	0	0	0	1
	JICPA	0	1	0	0	0	1
	CIFPA	1	0	0	0	0	1
	NASBA	1	0	0	0	0	1
	ACCA	0	1	0	0	0	1
	Joint Bodies Australia	0	0	0	0	1	1
	IBR-IRE	0	0	0	0	1	1
	AIA	0	0	1	0	0	1
	APESB	1	0	0	0	0	1
	AICPA	0	0	0	0	1	1
	ICAEW	0	0	0	1	0	1
	IDW	0	0	1	0	0	1
Total		3	4	2	1	3	13

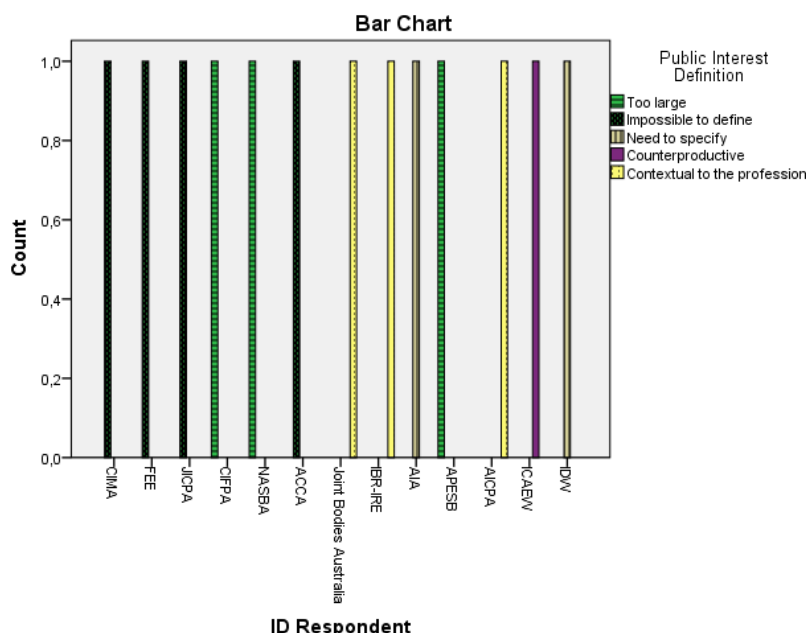
Source: Own projection

In **Table no. 2** we completed a crosstabulation between variables in order to reveal the option of each respondent, so that a nominative point of view is expressed regarding the public interest definition (the answer is marked with 1). We specify that we classified the definition succinctly as “too large”, “impossible to define”,

“counterproductive” or “contextual to the profession” or we distinguished the phrase “need to specify”.

To this effect, **Figure no. 1** is revealing for the type of comment expressed by respondents regarding the public interest definition in the form advocated by IFAC.

Figure no. 1. The answers regarding the public interest definition per IFAC member, in SPSS v20

Source: Own projection

In order to know if one of the 5 types of classification with regards to the public interest definition submitted by IFAC indicates a preference and can clearly detach from the others, we performed a frequency analysis. Thus, the frequency table for the variable “Public Interest Definition” (**Table no. 3**) indicates that a majority of IFAC members consider the definition advanced for the public interest to be “impossible to define” (a percentage of 30.80%). The proportion of those who qualify the IFAC definition as “contextual to the profession” is close to that comprised of members who esteem this definition as “too large” (of 23.10%). In fact, these two visions, that which implies a characterization of the public interest

definition as too broad and that which evaluates it as restrictive and applicable to the profession are somehow opposed. Finally, just a small part (7.7%) recognize it as “counterproductive” and do not agree with this definition. These results point to the fact that the definition advanced by IFAC is met in a relatively critical manner, it appears to be quite controversial since it is considered particular to the profession or too broad.

Furthermore, we remarked on some proximities between the 5 types of classifications we established. If we stop at only two categories we will have on one hand the classification of the IFAC definition as “impossible to define”, “counterproductive” and “contextual to the profession” in the first category and on the other hand

the qualification of the IFAC definition as “too large” and “need to specify” in the second category.

The interest to group the classes regarding the IFAC definition resides in the fact that the first category (which

would sum up 61.5% cumulatively) would be dominant in relation with the second category (which would sum up 38.5% cumulatively).

Table no. 3. The frequency of the types of classification regarding the public interest definition, in SPSS v20

Public Interest Definition					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Too large	3	23,1	23,1	23,1
	Impossible to define	4	30,7	30,7	53,8
	Need to specify	2	15,4	15,4	69,2
	Counterproductive	1	7,7	7,7	76,9
	Contextual to the profession	3	23,1	23,1	100,0
	Total	13	100,0	100,0	

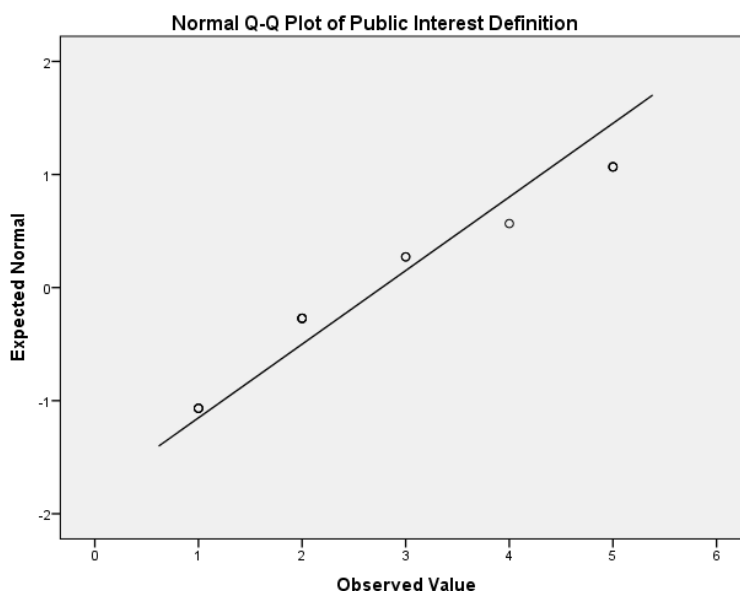
Source: Own projection

The sample characteristics

In order to examine the normal distribution of the Def_I_P variable we will perform a normality test type Q-Q plot (Figure no. 2). The aim is to observe to what degree the Def_I_P variable conforms to a normal distribution. By observing the disposal of points which correspond to classes of categories previously determined with regards to the public interest definition,

the disposal seems to be approximately uniform and linear, the points being disposed relatively close to the line. Given the fact that the data of the sample regarding the z value for *skewness* (it is of 0.74) and for *kurtosis* (it is of -1.064) which come within the interval $-/+1.96$ show that these do not differ significantly from normality and we can assume that these are approximately normally distributed.

Figure no. 2. The normal distribution of the Def_I_P variable, in SPSS v20

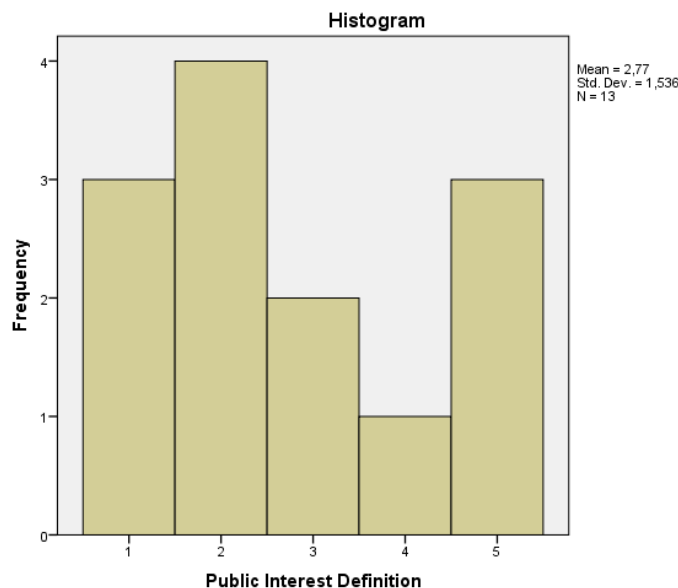

Source: Own projection

The histogram is consistent with the affirmation that the variable knows an approximately normal

distribution (Figure no. 3).

Figure no. 3. The histogram of the normal distribution of the Def_I_P variabile, in SPSS v20

Source: Own projection

Given that the 13 observations form the sample which is used to analyse the types of comments issued by the IFAC members regarding the public interest definition, we address the question if the mean of these observations is significative for the type of additional answers that could be issued regarding the IFAC definition. Thus, if other comments were to be expressed it is interesting to establish if these would be similar with those which form the sample or if these additional comments would not be analogous to those which show a mean of 1 (assimilated to a too large definition of the public interest as advocated by IFAC). Since we do not know the variance of P_I_Def we will use an analysis type **T Test One-Sample**.

Furthermore, we specify that we established the following codification for the IFAC definition:

- value 1 to classify the definition as "too large"
- value 2 to classify the definition as "impossible to define"
- value 3 to classify the definition as "counterproductive"

- value 4 to classify the definition as "contextual to the profession"
- value 5 to classify the definition as "need to specify".

Given that the IFAC definition is perceived as insufficient, as too comprehensive or as issued only to be applicable to the profession, we selected an analysis type T-Test in order to invalidate ($H_{0(a)}$) or to confirm the research hypothesis (H_1) which we specified, respectively:

H_1 : The IFAC definition is associated significantly with the impossibility to define it

$H_{0(a)}$: The IFAC definition is considered significantly to be too large

more precisely: $H_1: \mu \neq 1$; $H_{0(a)}: \mu = 1$, where $\mu = P_I_Def$ and $\alpha = 0.05$

In order to test the research hypothesis, we compare the parameters of the options expressed (1, 2, 3, 4 or 5) with the value 1 which corresponds to the option „too large”. To this effect, by the intermediary of an analysis type

One-Sample T Test we compare the mean of observations with the agreed upon value (respectively 1). The result of the test One-Sample T Test includes two tables (Table no. 4 and Table no. 5) that we interpret hereinafter.

Table no. 4 refers to the name of the variable under analysis (Public Interest Definition), to how many observations were considered (respectively 13 answers) and to their mean. The mean of 2.77 was calculated on the basis of the sample described above.

Table no. 4. The results of the analysis T Test One-Sample based on the sample, in SPSS v20

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Public Interest Definition	13	2,77	1,536	,426

Source: Own projection

Table no. 5 displays values based on the tested hypothesis which reveal that the public interest definition is too large $P_I_Def = 1$). The test parameters are t (the test), df (the degree of freedom), Sig. 2-tailed (the significance) and the Mean Difference. Sig. 2-tailed is the level Alpha associated with the value t . We specify that the value Sig. equals the value p and if Sig. (value p) is smaller than 0.05 (alfa) we will reject the null hypothesis.

Value t is 4.153 thus different from 0, while value df is 12 which coincides with the forecast because normally df equals the number of observations minus 1 ($n-1$), thus 12 in the present case. Hence the significance level is lower than 0.05 because it shows value 0.001 which allows us to invalidate the null hypothesis $H_{0(a)}$ that enunciates that the public interest definition is mainly considered to be too large. This means that $P_I_Def \neq 1$.

We may concede that the equation may be profiled as:
 $t(12) = 4.153, p = 0.001$

In other words, we are 95% sure that the public interest definition is not recognized by the majority of respondents as too large. On account of the fact that the mean of the sample is 2.77, we may acknowledge that $P_I_Def > 1$. Thus, we know in proportion of 95% that other additional observations would show a difference between the sample mean and the P_I_Def mean that would be placed between 0.84 and 2.70.

Likewise, the difference mean between the sample mean (of 2.77) and the P_I_Def mean (of 1) is 1.769. We have a different mean because the Alpha value is smaller than 0.05 and trust is high that we have enough evidence against the null hypothesis.

Table no. 5. The results of analysis T Test One-Sample based on the research hypothesis, in SPSS v20

One-Sample Test						
	Test Value = 1					
	T	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Public Interest Definition	4,153	12	,001	1,769	,84	2,70

Source: Own projection

The T Test analysis, by comparing the mean $P_I_Def = 1$, clarified that this is different from the mean of the sample set at 2.77. The invalidation of the null hypothesis was corroborated by establishing some significant statistical differences between the sample

and the analysed variable as a result of determining the research hypothesis which stood at the basis of the T Test result.

The rejection of the null hypothesis was validated by establishing some statistical differences between the

sample and the variable under analysis consequent to enouncing the research hypothesis which underlay the T Test result. If we would have determined that the null hypothesis would take the value 2 (thus close to the sample mean of 2.77), this would have been accepted based on a Sig. 2-tailed greater than Alfa of 0.05; at the same time, a value 3 for the null hypothesis could not have been invalidated for the same reasoning.

Through the analysis type T Test, we looked to confirm the hypothesis expressed H_1 according to which “*The IFAC definition is associated with the impossibility to define it*”. It is to be expected that other additional comments will be situated between the interval 0.84 and 2.70, when the mean of the sample considered is 2.77. These additional comments will register values higher than 1, but not greater than the sample mean.

3.2. Criteria of assessing the Public Interest – a statistical analysis

The IFAC members issued opinions regarding the validity of the criteria chosen to assess the public interest. The three criteria seem to be valid and are approved by the majority of respondents. At the same time, the role of these criteria is to form the basis of regulation and of evaluation of the public interest and for these reasons they are likely to be applied to the profession (Ardelean, 2013). The addition of the cultural and ethical diversity is positively appreciated.

First, we recall that the three evaluation criteria of the public interest are:

- *Criterion 1: Consideration of costs and benefits for society as a whole*

- *Criterion 2: Adherence to democratic principles and processes*

- *Criterion 3: Respect for cultural and ethical diversity*

Considering that the probability is low that the requirements of the three criteria are met simultaneously and at the same extent within the audit activity, it is mandatory to establish the prevalence of one of them. To favour one criterion to override the others (in the present case the first criterion of the three proposed by IFAC) would create the conditions for the clarification of the evaluation and action process of an audit. Generally, the first two criteria are acknowledged as part of the guiding principles, whilst the third criterion is appreciated as necessary to further build the profession.

The 10 observations that we hold for the empirical analysis (N=10) equal with the opinions of the IFAC members which disagree with or present skepticism for the chosen criteria. For this reason, we distinguished three groups with regards to the negative comments concerning the assessment criteria. The first group refers to the „criteria choice”, the second group concerns the „mediation among criteria”, while the third group relates to „criteria re-ranking”.

The frequency table (**Table no. 6**) shows that the highest percentage (of 50%) is composed of respondents who referred to the “criteria choice” through the opinions expressed. The opinions that may be matched with “mediation among criteria” display a percentage of 30%, while the comments that encourage a “criteria re-ranking” register a percentage of 20% of answers.

Table no. 6. The frequency of critical appreciations regarding the public interest criteria, in SPSS v20

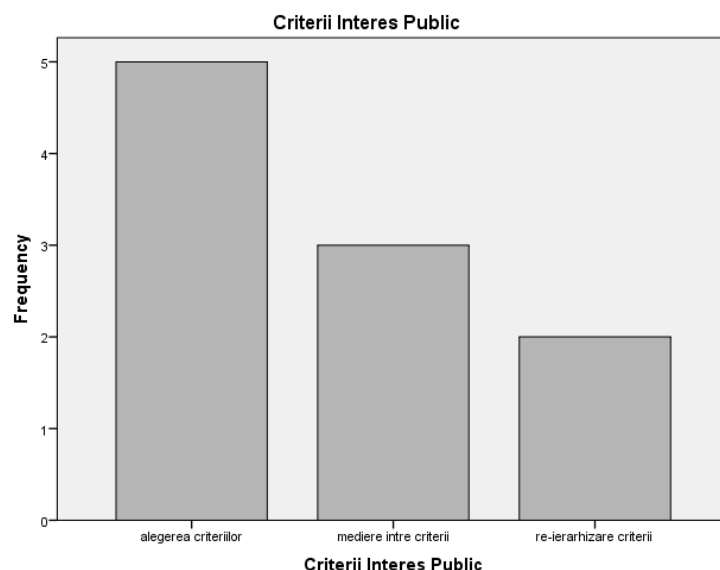
Public Interest Criteria				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	criteria choice	5	50,0	50,0
	mediation among criteria	3	30,0	30,0
	criteria re-ranking	2	20,0	20,0
	Total	10	100,0	100,0

Source: Own projection

The choice of the evaluation criteria regarding the public interest along with the position the IFAC members

adopted, through their critical constructive answers, are reflected in **Figure no. 4**.

Figure no. 4. The histogram of the categories of opinions regarding the public interest criteria, in SPSS v20

Source: Own projection

Furthermore, through a cross-table (Table no. 7) we reveal for which class of assessment criteria regarding the public interest the IFAC members raised an objection. This occurred either by

expressing some doubts concerning the choice of the three criteria, or by signifying disagreement with one or more criteria selected.

Table no. 7. The options of respondents regarding the public interest criteria, in SPSS v20

Public Interest Criteria * Respondents Public Interest Criteria Crosstabulation												
Count		Respondents Public Interest Criteria										Total
		CA Canada	CIMA	CNDCEC	CNDCEC Italy	Grant Thornton	ICAEW	ICAS	IDW	Joint Bodies Australia	Victoria University New Zealand	
Public Interest Criteria	criteria choice	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0	5
	mediation among criteria	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	3
	criteria re-ranking	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Total		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10

Source: Own projection

By virtue of the 10 answers which enounce objections relative to the three evaluation criteria, we

endeavour to determine if other opinions are probable to express the same categories of

objections. The sample mean is 1.7, yet based exclusively on observing this mean we cannot determine what would be the most frequent objection that could be formulated by additional opinions. That is why an analysis type One-Sample T Test would bring light regarding the probability that other opinions rally the objection regarding the criteria choice ($P_I_Crit = 1$).

The research hypothesis and the null hypothesis are enounced as follows:

H_2 : The mediation among criteria and the ranking of the evaluation criteria regarding the public interest

according to IFAC are contested by a majority of respondents

$H_{0(b)}$: The choice of the evaluation criteria regarding the public interest according to IFAC is contested by a majority of respondents

respectively: $H_2: \mu \neq 1$; $H_{0(b)}: \mu = 1$, where $\mu = P_I_Crit$, and $\alpha = 0.05$

Considering the sample, the observations mean ($N=10$) is compared with value 1 which corresponds to objections mainly made with regards to the criteria choice. Thus, the sample mean is 1.7 (Table no. 8).

Table no. 8. The results of the analysis T Test One-Sample based on sample, in SPSS v20

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Public Interest Criteria	10	1,7000	,82327	,26034

Source: Own projection

Consequent to the hypothesis testing, we obtained a t value of 2.689, a df value of 9 (that is $N-1$) and a p value (Sig. 2-tailed) of 0.025. Given that the value of the significance level is smaller than 0.05 ($p < 0.05$),

we will **reject the null hypothesis** $H_{0(b)}$ according to which the criteria choice represents the main opposing aspect in relation to the evaluation criteria regarding the public interest (Table no. 9).

Table no. 9. The results of the analysis T Test One-Sample based on the researched hypothesis, in SPSS v20

One-Sample Test						
	Test Value = 1					
	T	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Public Interest Criteria	2,689	9	,025	,70000	,1111	1,2889

Source: Own projection

Thus, the T Test analysis denotes that the **$P_I_Crit \neq 1$** and the equation emerges as: $t(9) = 2.689$, $p = 0.025$

The difference mean is 0.7 and this value indicates the difference between the sample mean of 1.7 and the objections mean which is 1, according with the $H_{0(b)}$ hypothesis. We are 95% assured that other objections would be placed on the interval 0.1111 and 1.2889, but they would not surpass the mean sample value of 1.7.

4. Conclusions

Due to the efforts deployed by the profession along with the regulation bodies, its ethical level is perceived as high. The Ethics code issued by IFAC contributed decisively to outline an ideal image regarding what is expected from the auditors. Moreover, the Ethics Code offers real ethical guidance to the members of the profession when ethical dilemmas arise mainly through the injunction to serve the public interest. This is the duty of the profession and by applying this principle it can be

acknowledged that the authority of auditors comes reinforced. Thus, the Ethics Code offers elements of support as much to the public interest as to the private interest. Especially that an active commitment to the public interest is stimulated by the ethical values that the Ethics Code promotes.

The empirical analysis type T Test One-Sample based on the 13 observations produced sufficient statistical evidence to assert that this sample was not identified with a mean of 1, respectively the appreciation as too large of the public interest definition is not widely considered to be too extensive. Thus, we conclude that the sample deviates sufficiently from the P_I_Def mean so as to consider the constants of parameter different from 1. Since the sample mean is not evidence in itself to invalidate the null hypothesis, the significance test allows us to gain inferential support against the null hypothesis. Thereby, additional comments regarding the public interest definition are probable in proportion of 95% to register values between 0.84 and 2.70.

Considering that the sample mean is 2.77, these comments will not register higher values than the mean of the sample investigated.

Also, the parametric test One-Sample T Test was the statistical method through which we validated the research hypothesis that enunciates that the mediation between criteria as well as the re-ranking of them form the main objections to express when addition opinions are provided. Based on the significance test we rejected the null hypothesis which enounced that the criteria choice regarding the public interest would have been the main dissension of hypothetical future opinions. Therefore, additional answers would be situated within the interval 0.1111 and 1.2889, the upper limit being lower than the mean of the sample under investigation.

In **Table no. 10** we present a summary of the research hypothesis under investigation and whose result was detailed above.

Table no. 10. Recapitulation of the valid research hypothesis

Summary of research hypothesis	
The research hypothesis established	Result
H1: The IFAC definition is associated significantly with the impossibility to define it	<i>Sustained</i>
H0(a): The IFAC definition is considered significantly to be too large	Rejected
H2: The mediation among criteria and the ranking of the evaluation criteria regarding the public interest according to IFAC are contested by a majority of respondents	<i>Sustained</i>
H0(b): The choice of the evaluation criteria regarding the public interest according to IFAC is contested by a majority of respondents	Rejected

Source: Own projection

With a view to fulfil the aspiration to harmonize the public interest with the private interest, the profession recognizes that through the statute the auditors hold they have unwritten obligations towards the public whom they represent in front of their clients. Consequently, the public bestows trust on auditors which represents an intangible benefit and the very source of their presence on the capital market as actors whose duty is to consider with priority the interests of the wide public. Any deviation from this role is severely sanctioned through manifest skepticism and even untrust in the volition and the capacity of the profession to serve the societal interest to the detriment of their own interests.

Likewise, to serve the public interest and to place this goal at the core of the auditing activity equates with an

assertion concerning the prerogative of the profession to retain the essential elements for self-regulation, at least with regards to this fundamental aspect. The ethical values encourage a consistent ethical conduct which attests the commitment for the common well-being. Consequently, the strengthening of the ideal of irreproachable representation of the public interest results in growing trust and more legitimacy for the auditing profession.

The dilemma between the public and the private interest is solved by their harmonization and the immediate effect is that the public trust is enhanced by their alignment. The societal good comes as a priority so that the balance will bend in favour of the public interest if a conflict of interests arises. Thus, by promoting

excellence of auditing services as much regarding the professional competences as the applied ethical principles, the auditors pursue to serve inexorably the public interest. Their commitment expresses the categorical pledge of the profession for principles and

ethical values. As a conclusion, the primacy of the public service is tightly bonded on the ethical values of the auditors, while high ethical standards will support the commitment of auditors towards the public interest even to the detriment of their own interest.

REFERENCES

1. Ardelean, Alexandra (2013). Defining the public interest in relation to the accountancy profession: Some perspectives. *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași. Secțiunea Științe economice*, 60 (2), 223-240
2. Bédard J. (2001). The disciplinary process of the accounting profession: protecting the public or the profession? The Québec experience. *Journal of Accounting and Public Policy*. 20(4/5), 399–437.
3. Davenport, L. and Dellaportas, S. (2009), Interpreting the Public Interest: A Survey of Professional Accountants. *Australian Accounting Review*, 19, 11–23.
4. Dellaportas, Steven; Davenport, Laura (2008). Reflections on the public interest in accounting. *Critical Perspectives on Accounting*, 19(7), 1080-1098.
5. Fisher, James; Gunz, Sally; McCutcheon, John (2001). Private/Public Interest and the Enforcement of a Code of Professional Conduct. *Journal of Business Ethics*, 31(3), 191-207.
6. Fogarty, T. J., & Rigsby, J. T. (2010). A reflective analysis of the "new audit" and the public interest. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 6(3), 300-329.
7. IFAC (2010), IFAC Policy Position Paper 4 – A Public Interest Framework for the Accountancy Profession, https://www.ifac.org/system/files/meetings/files/6059_1.pdf
8. IFAC (2012), Public Interest Framework for the Accountancy Profession, Policy position no. 5, http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/exposure-drafts/ED-Reg-Public-Policy_IFAC-Definitional-Framework-of-the-Public-Interest.pdf
9. Lee, T. (1995). The Professionalisation of Accountancy: A History of Protecting Public Interest in a Self-Interested Way, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 3(3), 48–69.
10. Neu, D., & Graham, C. (2005). Accounting research and the public interest. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 18(5), 585-591.
11. O'Regan, Philip (2010). Regulation, the public interest and the establishment of an accounting supervisory body. *Journal of Management & Governance*, 14(4), 297-312.
12. Parker, L. (1994). Professional Accounting Body Ethics: In Search of the Private Interest, *Accounting Organization and Society*, 19, 507–525.
13. Tiron Tudor, Adriana (2013). Balancing the Public and the Private Interest? A Dilemma of Accounting Profession. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Volume 92, 930-935

Public internal audit – the awareness and necessity assumption. An investigation of the Romanian reality

Victoria STANCIU,
The Bucharest University of Economic Studies
e-mail: victoria.stanciu@cig.ase.ro

Abstract

Public internal audit is asked to provide assurance that the public money is well managed and the existing resources are directed, efficiently and in line with the law, towards the real problems and in respect with the public interest. The research objective was to provide an insight in the status of Romanian public internal audit by identifying its strong points and weaknesses and suggesting a set of measures aiming at improve the public internal audit and willing to help in the implementation of a strong public internal audit function. The author's investigation has scientific and practical implications aiming at attenuate the gap in the previous research, enriching the literature on the topic and suggesting ways of improvement of the public internal audit function in Romania.

Key words: public internal audit, UCAAPI, public sector, compliance, Romania

JEL Classification: M42, M480

To cite this article:

Stanciu, V. (2018), Public internal audit – the awareness and necessity assumption. An investigation of the Romanian reality, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 544-552, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/023

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/023>
Received: 23.08.2018
Revised: 21.10.2018
Accepted: 30.10.2018

Introduction

The public sector needs strong governance aiming to direct the public entities' activities on an effective, efficient and transparent path providing "reasonable assurance that the objectives will be met and the operations are carried out in an ethical and accountable manner, reducing the risks of corruption" (Rosa et al., 2014:830). Internal audit is one of the functions sustaining the governance structures to improve risk management and operations and achieve the established results using efficiently the allocated resources and instil confidence among stakeholders. Public entities are using public money and, in many cases, EU funding. This is the reason why the citizens and stakeholders expect high quality public services and from the public entities' management part accountability and transparency in the public money use. In this context, public internal audit has an important role, and stakeholders' expectations are very high.

Public internal audit is asked to provide assurance that the public money is well managed and the resources are directed towards the real problems and public needs in an efficient manner and in the respect of the law. A strong public internal audit can help the public entities' management to improve the standards of governance, better manage the risks, strengthen the internal control systems and met the established objectives in a more effective use of resources. It is generally accepted and declared the importance and need of a strong public internal audit in Romania. The question is if there are ensured the conditions and resources for its implementation? Are all the public entities' managers aware of the importance of a strong public internal audit and its support in objectives' achievement and in the improvement of the internal control and operations? Through the performed research the author tried to respond to all these questions and to identify the real state of public internal audit in Romania.

Despite of the importance of the Romanian public internal audit (PIA) for researchers, professionals and stakeholders, the interest for this research topic was not constant. The causes are diverse but the weak transparency in the field is, in our opinion, one of the most important. There are no numerous public internal audit reports published as a result of the permissive legislation on this aspect. The main sources of information are represented by the annual reports issued

by the supervision Romanian entity in the field (UCAAPI), reports that are available with large delay – being subject of analyze of international bodies before being published (as for example at mid of 2018 the last available report is the 2016 report) and the reports of the Romanian Court of Accounts.

The analysis performed is based on the standards and best practice rules issued by the prestigious professional international bodies, Institute of Internal Auditors (IIA) and International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI). The author's research aim is to contribute to the existing empirical literature on the Romanian public internal audit and suggest ways to improve the professional field and practice of public internal audit.

General frame of public internal audit

Internal audit mission is to provide a risk-based objective assurance, in regard of risk management and internal control system, offering a clear image of the effectiveness and efficiency of the processes and activities, and to suggest recommendations for the activities' improvement and objectives' achievement (IIA et al, 2017). To achieve its role, public internal audit should benefit from the management support, which is considered to be "the internal audit foundation" (Alzeban, 2014). INTOSAI emphasized in its documents that, internal audit "has evolved from an administrative procedure with a focus on compliance, to an important element of good governance" (INTOSAI Gov 9140:3). In this respect, internal audit succeeded to gain an important role in the entities' life, being a real support for the management in the effort to improve risk management and operations and achieve the stated objectives using efficiently the existing resources and ensuring a sustainable development.

This extended and significant role of internal audit (IA) is the result of conjugated and permanent effort of the international professional bodies that ensured professional frameworks and standards, asking the practitioners to implement (in a creative and beneficial way) the general framework to the real conditions, facing the challenges of change, and responding in a more appropriate way to the stakeholders' expectations. Multiple conjugated factors are implied in the internal audit success (in achieving its attributions and responsibilities): chief executive of internal audit (CAE) vision and expertise, the internal auditors experience

and training, continuous and strong communication between IA and board members (or any other equivalent structures), audit committees and all the entities' employees, continuous support from the top management part (allocated resources for IA inclusively) etc.

The quality increase of the public internal audit (PIA) activities implies a schedule of successive phases, which is recommended by IIA in its document *Internal Audit Capability Model*. The implementation of this model it is a "challenge for public administration in Romania, because we consider that PIA function is only at the first level, with some exceptions (Macarie & Moldovan, 2017).

There is a stringent need for the management support in regard with public internal audit function. This support is reflected by the allocated budgets for internal audit function that ensure motivated and experienced staff, high-level specific trainings, dedicated software acquisition and, not the last, the quality and continuity of the communication with PIA structures. The management support implies the link towards "enhancing the relationship with external auditors, and having independent internal audit department" (Alzeban, 2014). It also implies clear reporting lines, functionally to the Board of Directors and administratively to senior management (Steinbart, P.J. et al, 2012). CAE (Chief of Internal Audit) must also establish free and unfettered access to the chief executive (or equivalent) and the chair of the audit committee, if the committee exists. Good and continuous communication inside and outside of the public entity is one of the keys in PIA's success.

The independence and objectivity of PIA are essential for the credibility of its assurance (INTOSAI Gov 9140). Stating, in the PIA's chart the need of its independence and attaining this goal (by the means of its implementation, reporting lines and communication) are essential for PIA's attributions' achievement.

IIA and INTOSAI gave a special attention to the public internal audit by the provided standards, documents and guidelines. The quality of the internal auditors work in public entities is essential taking into consideration the specific of these entities, which are using public money

and having the obligation to offer services of good quality to the collectivities they serve.

Insights regarding the state of the Romanian public internal audit

The research objectives and methodological coordinates

The main objective of the author's research was to design an image regarding the state of Romanian public internal audit by identifying its weak and strong points and suggesting a set of measures aiming at improve the Romanian public internal audit and help building strong public internal audit functions in Romanian public entities.

Our research started from the understanding, based on personal experience and practice, that there is a certain gap between the public internal audit visions and requirements stated by the international professional organizations on one hand and the regulatory frameworks and the implementations of the public internal audit in Romania on the other hand. We also believe that the public internal audit in Romanian still needs significant improvements aiming at consolidate its role and increase its visibility based on its contribution to the entities' objectives achievement.

A strong public internal audit is in the benefit of the public entities and their management as well as of the stakeholders – citizens being important component. In this regard our investigation has scientific and practical implications coming to fill the existing gap in the previous Romanian research, enriching the research literature on the topic and providing suggestions for the public internal audit function strengthen.

The research followed two main paths: the qualitative research on public internal audit area that requested an enlarged review of the Romanian and foreign scientific literature, international professional standards and good practice recommendations and an empirical study path on the state of Romanian public internal audit that requested a large documentation on the Romanian regulatory framework on the public internal audit and its implementations and results. The empirical study is based on the annual reports in regard with Romanian public internal audit issued by the specialized Romanian supervision entity (UCAPI) in 2016 and 2015. Other different annual public internal audits reports were analyzed – reports issued by public entities (when those

reports were published by the auditees – it should be mentioned that there is no compulsory requirement that the annual public internal audit reports to be published by the public entities). There were collected important information from different public documents as for example the PIA's strategy for 2018-2020, PIA's charts published on the sites of different central public entities (mainly ministries), procedures, guidelines published by public entities etc.

Results and conclusions of the empirical study

The research reveals several sensitive points in the PIAs' structures functioning, the most important being presented in this chapter, in which we have tried to emphasize the causes, the negative impact of these weak points and possible means of the negative impact limitation and, per consequence, means for PIA function improvement in the Romanian public entities.

The public internal audit (PIA) function should be implemented in all public entities according with the legislation. The 2016 report of UCAAPI (on public internal audit) emphasizes that the function is implemented in 79% of the public entities, not all the implemented PIA functions being functional. There are 81 entities in the central public administration where PIA function is not implemented and also more numerous cases in the local public entities. It shouldn't be forgotten that we are speaking about an imperative request of the law!

Also, it should be mentioned that the public internal audit function in a hierarchical organizational structure should perform missions in the subordinated entities if there is not implemented a PIA function, these cases not being counted in the abovementioned 79%. Only if in three consecutive years in the subordinated entities the PIA function of the above hierarchical structure have not been performed audit missions, it is considered that the PIA is organized but is not functional in the subordinated entities (the most numerous cases being registered in the local administrative structures). Maybe it is more honest to recognize the real situation that the PIA function is not implemented if the missions are performed by the up hierarchical structures.

Taking into consideration the understaffing of the most numerous PIA structures, the extension of the responsibilities over the auditable universe of the hierarchical subordinated structures determinates the

overload of the PIA function in the upper hierarchical structure and the impossibility of covering the auditable universe in the three years according with the regulations. PIA' strategy for 2018-2020 underlines the fact that "in the PIA department's implementation, in 88% of the cases, it was considered just the legal obligation of ensuring the function construct, without having in view its functionality"¹ (UCAAPI, 2017:10). This reflects a formal alignment at the imperatives of the regulations, and a gap of awareness in regard with the PIA function's necessity and its effective implementation. There are diverse and numerous possible explanations for this situation, some of them being underlined by UCAAPI in its report. In our opinion there is no real awareness on the need and importance of PIA function implementation at the level of the local administrative unites and public institutions' management and a high pressure on the public entities' budgets that determined, in some cases, the PIA structures' abolishment when restructuring the public institutions – the public internal auditors being assigned to other organizational structures (UCAAPI, 2016:5). It cannot be omitted the regulatory restrictions in regard with the number of job positions in the administrative units, those on different organizational structures and the ones in regard with the proportion between the number of public internal auditors and the total number of personnel, proportion that is not very well articulated with IIA's requirements (Urton et al., 2010). The dimension of the PIA organizational structure is very important for the effectiveness of the function, fact that stimulated the Romanian researches' interest for the topic (Dascălu, 2016). Other causes for not implementing PIA functions can be represented by the shortage of public internal auditors, lack of motivation for the existing ones to continue their activities in the public entities (see the number of the vacant PIA positions and the outgoing flow reflected by all the UCAAPI's reports), the public entities' management assumed non-compliance with the law (being no applicable penalties because of the law's (no. 672) inconsistencies – fact that determine this attitude from the management part), the UCAAPI's limited empowerment to interact with the public entities' management on PIA issues aiming at rapid solving the non-compliance issues etc. As long as the law is not providing clear penalties in case of the non-compliance (clear nominalization of those in charge with the non-

¹ Author's translation

conformities identification and penalties apply) there will be no visible changes in the attitude of the public entities' management in regard with PIA implementation. The law no. 672/2002 contains penalties in case of non-compliance, but there are no clear specifications in regard with the entity entitled to establish them; the law states that the superior hierarchical structures should nominate the representatives in charge with the non-compliances identification and penalties apply. But these superior hierarchical structures themselves are in many cases in non-compliance positions and, as a result, the penalties cannot be applied. These unclear issues exist from the moment were the law was issued 16 years ago and, in our opinion, in this large frame of time it was room for correcting the law as a response to the existing signals and the limitations emphasized by the practice (the law was updated on other issues). Even if the UCAAPI report on 2015 specified the need of a decision of the Ministry of Public Finance (MPF) in order to solve this regulatory gap, the measure was not implemented and the law remains inoperable on this issue. The author remains convinced that the MPF's specialists are aware of the need of PIA and are also interest in its implementation. In these circumstances, it is hard to understand the delay in the law correction. We also take into consideration a possible ineffective communication inside the Ministry of Public Finance or a prioritization of the issues inside the ministry that was not favorable to the PIA. Nevertheless, there are numerous situations in which the practitioners signal the impediments generated by the regulations which are not articulated with the realities in the Romanian economy or uncorroborated articles between different laws; and the laws' review process, in most of the cases, is very long.

UCAAPI report on 2016 underlines that numerous public entities (182 in total) opted for the PIA function's outsourcing, being signed contracts for these services. This solution is not in compliance with the law, fact being underlined starting with 2015 UCAAPI's report (when 222 public entities opted for this solution). The law update on this issue was performed in 2012 (the Government Act no. 26/2012) being, in the author's opinion, enough time for the entities' alignment to the new requirements. Even if the number of the entities in non-compliance with this law decreased in 2016 comparing with 2015, the problem remains (the entities' management is aware and still accept the non-compliance), reflecting that the law is ignored from both parts (public entities and companies providing the

services) as a result of the non-operable law's penalties. In our opinion, **the law respect in its spirit is essential**, furthermore the implementation of a real, strong governance which would not underestimate the importance of a public internal audit. Just with this kind of approaches we can consolidate in a real manner the public entities and we can ensure that their activities will be performed transparently and responsible in relation with the stakeholders.

At national level, half of the structures of PIA (55%) cannot cover the entire audit universe in three years, as the regulation requires (UCAAPI, 2017). The author considers that the definition of the internal audit universe for API can be a generous debate subject. The impossibility to cover the internal audit universe in the time frame establish by the regulations is the consequence of the understaffing of PIA's structures, the insufficient training of the internal auditors, the CAEs expertise, limited usage of dedicated software applications (that could provide efficiency and the quality increase in the public internal auditors' work). The lack of audit committees in many cases, is a determinant factor in this issue taking into consideration its role in the coordination and monitoring of internal audit function.

The annual report on PIA's activity is compulsory for the public entities, UCAAPI providing in time the requirements aiming at ensuring uniform reporting structure that offers the base for data aggregation. Even so, the 2016 annual aggregated report issued by UCAAPI is based on less than 50% of the public entities (43% to be more precise) that should provide them, not all the reports responding to the entire set of information required. As a result, the UCAAPI report is far from reflecting truthfully the real state of public internal audit, even if it signals significant real problems and the weak points are analyzed. The UCAAPI report remains poor mainly on qualitative aspects recommended by IIA for the evaluation processes of internal audit structures. We appreciate as useful the information regarding APIs' contribution (at the local and central level) to the improvement of systems and operations, the efficient use of the public money and public assets, the limitation of fraud and corruption, the use of advanced techniques in audit (mainly based on IT tools).

In our opinion, the role of UCAAPI, as coordination and supervision entity on PIA implementation and activity, requests activities with rapid finalization and real implication in PIA's implementation, part of UCAAPI's

initiatives being proved to be insufficient. Some cases of non-compliance are emphasized year after year by UCAAPI (even if there is a decrease of the number of non-compliances in regard with some of the issues) reflecting a slow evolution in the state of PIA function, limited visibility and feeble impact of the PIA function. The regulatory inconsistencies, already mentioned, are the cause of this slow evolution next to the communication and interaction problems in regard with the management of the public entities. This fact is underlined by the missing of reaction to the notes and attention flags issued by UCAAPI.

If there is a generally admittance of the importance and need of PIA, why there is no more commitment for its implementation and strengthen? Why the actions have no effective visibility and finalization? These questions must not remain rhetorical, imposing corrective actions. The actions should focus on legislation update, aiming at solve the already signalled problems by UCAAPI and practitioners, implementation of a solid discipline in PIA field and rigor in the management of the public entities.

The diminished public entities' management interest in PIA (see the numerous cases where PIA function is not implemented or is performed with limited resources) could have multiple causes: limited financial resources, the management's insufficient awareness on the need of PIA, the PIA insufficient support provided to the management materialized in recommendations for the internal control and risk management improvement and objectives' achievement. Were the public internal auditors' work not focus on public entity's major problems and the results of the missions still reflect compliance approach, and, as a result, the activity is still focusing on compliance issues or less important problems without providing substantial recommendations for the processes and operations' improvement, more efficient use of resources and objectives' achievement, the management is not filling the real support of PIA function and, as a result, there is formal collaboration and the missing support of the management. In central public entities PIA function is more solid and visible (noting that in 2016 there were 10 ministries in which PIA function was not implemented), more implied in the entity's problems and providing recommendations for the activity's improvement.

In some public entities, two auditors form PIA departments. This organizational structure is not in compliance with the regulations (it is permitted by Law

672/2002 republished but is not corroborated with Law 161/2003); it is a compromise solution that cannot solve the real problem. In this situation it cannot be nominated the CAE (because of the non-compliance with the regulation) and a public internal auditor, not remunerated for this work, performs the CAE's attributions. This "solution" reflects the effort of some of the public entities to implement PIA function. In 2016 report, UCAAPI expressed its openness to initiate discussions with the National Agency of Civil Servants aiming at solving this legal problem. In the two years frame, already closed, there is no change. The UCAAPI strategy for 2018-2020 emphasizes that there are numerous cases in which just one job position was approved for PIA function (UCAAPI, 2017). In addition to the important issue of the compliance with the regulations there is the effectiveness problem. How can an understaffed public internal auditor team respond to the expectations, sometimes not having the needed expertise and training? Can we expect, in these circumstances, to be covered, in the three years frame, the audit universe and the function's visibility ensured based on its recommendations and support offered to the management?

The weaknesses reflected by the annual reports on PIA are not limited to the organizational matters. They also imply qualitative and sensitive issues and performance aspects of PIA.

A sensitive issue is the one in regard with the PIA's independence. UCAAPI reports emphasize cases of non-compliance with the regulations in regard with CAEs' dismissal or their approval on the job, as well as cases of public internal auditors' implication auditable activities. An important significance has the fact that one third of the annual reports on 2016 received by UCAAPI does not provide information on the independence of PIA. If the reported cases of breaking the ethical rules are just a few, the numerous reports that did not reported information on this topic should be a flag alert. We appreciate as beneficial the use of the good practices that showed their efficiency in time. The whistleblowing applications at UCAAPI and the top hierarchical organizational levels could provide the means for public internal auditors (in the subordinated structures) to report cases of independence affectation or the ethical issues. The independence can be affected by the limitation of the auditors to include in the audit plan or/and to perform certain missions or determine

them “missing” some objectives in their missions, or their limitation access to documents, information or persons. In the situation in which there are not numerous audit committees implemented (the regulations imposing a small number of entities to have audit committees – and not in all these cases the audit committees exist) that CAEs should address, the whistleblowing applications could provide their utility. For the independence limitations the UCAAPI report does not request detailed information, even if this information is important to reveal the real independence of PIA function. This information could be provided by whistleblowing applications.

The UCAAPI report emphasizes issues in regard with the knowledge and understanding of specific concepts for IA – managerial control system for example and acquiring risk-based approach. This fact is the result of the slightly knowledge of some public internal auditors (reflected by the data in the UCAAPI's report in regard with public internal auditors initial training – academic training) as well as the ones in regard with the continuous training. These problems induce the limited performance at the level of some PIA structures and the unproductive relation registered sometimes between management and public internal auditors.

The quality assurance and improvement program, according with the UCAAPI's reports, was issued by 64% of the entities, but the worst fact is UCAAPI's conclusion that this program, in many cases, is formal, “without being an effective document for the self-assessment and PIA function's development”¹ (UCAAPI, 2016:13). This is another issue reflecting insufficient knowledge in regard with the professional framework as a result of the non-adequate selection of the public internal auditors and continuous learning programs that are not always focusing on key elements. CAEs have the attribution to prepare and apply the quality assurance program. The 2016 report of UCAAPI emphasize that 25% of CAE positions are free, 81% of CAEs have a five year experience, 86% have economic academic studies, 54% are not members in the national professional bodies and 93% are not members in international professional bodies. All these aspects can explain the existing quality of quality assurance programs and defined vision for PIA ensured by CAEs and suggest CAEs' inadequate existing profile comparing with the importance of the function. CAE is

asked to define the strategy for the function development anticipating trends in the requirements and expectations of the stakeholders and the need to implement evolved techniques and methods (IT-based inclusively – necessary in the case of proactive techniques in fraud identification) aiming at improve PIAs' results and its better alignment to the organizations' requirements. Even if these quality assurance programs are correctly and coherent stated, the high rate of CAEs' turnover cannot ensure the implementation and/or evolvement processes' continuity. Another cause can be the PIA budgets.

If the number of recommendations is significant (with the mention that the number of the recommendations not implemented is too high – being registered an incorrect understanding of the term “not implemented”, according with UCAAPI's report), the number of the findings (a bit more than 500) cannot convince on the PIA missions' efficiency. If we corroborate the findings of PIA structures with the ones of the Romanian Court of Accounts we can retain another understanding of the real state.

The documentation included, as we already mentioned, an extended set of public documents on strategies, PIA charts, procedures, frameworks etc.

We analyzed PIA charts (when the documents had public access) for the ministries, as central administrative structures having significant PIA resources and evaluation role over the subordinated structures. We appreciate that, not in all cases, the chart was issued in line with the best practice requirements, synthesized by IIA recommendations. The (direct) reference, in the chart, mainly at the Law 672 and less to the IIA recommendations is visible and not quite beneficial and this conclusion is sustained by the fact that the law offers a general frame that cannot cover all the aspects and procedural elements. Including procedures' elements in the chart is not suited for this document. In many analyzed documents the form of presentation seems to be more important than the content (to be seen the excessive number of pages – in many cases a good chart has 2-3 pages). The reporting paths, coordination and monitor elements (where the audit committee exists) should be more clearly defined. The auditable universe should be more detailed. The requirements of the law 672 in regard with the “source and usage of the public funds and public assets' administration” could provide the possibility to include in

¹ Author's translation

PIA's auditable universe assessments in regard with fraud and corruption prevention and identification (based on the public interest on the topic and the responsibilities emphasized by IIA on this subject).

PIA strategy for 2018-2020 has the merit to emphasize the UCAAPI's conclusions on PIA's weak points and good aspects, threats and opportunities. The document offers more space for the synthesis of the 2016 report's conclusions than the space allocated for the directions of PIA development. Even so, the document has the merit to retain the main objectives and their implementations paths (sometimes being drawn in general lines, being needed more elaborated details). For increasing the implementation rate of PIA structures, the strategy retains the need of strengthen of the collaboration for the function implementation. The objective to increase the rate of PIA structures' implementation is corroborated with the one in regard with the management' awareness on PIA importance. It is omitted the fact that there are financial and regulatory constraints in regard with the number of public internal auditor jobs for example. These aspects are not retained in the strategy. The objective of legal base consolidation does not retain the update of the Law 672. There are not clear measures for public internal auditors' attraction, being known the significant number of unoccupied PIA positions. For the entities obliged by the regulation to have internal audit committees and being not complied with the request, the strategy states the objective to guide the entities in this regard, at the PIA structures' request, by issuing methodologies for the audit committees' establishment. Why not the direct implication of UCAAPI in solving the problem by dialog within the Ministry of Public Finance and with the public entities?

The strategy has no mentions in regard with the need to increase the use of IT tools, to implement modern methods in public internal audit (issues that could solve – in some limits- the understaffing problem) and could increase the quality and efficiency of the auditors' work. The strategy is not making reference to the internal audit capability model, recommended by IIA. Its use could facilitate the evolution process of the PIA structures and

provide correct evaluation criteria for the assessment of the evolution stage of PIA structures.

Conclusions

A high performance public internal audit function creating new value cannot be realized without professionals with experience and a profound understanding and openness towards the new elements in profession and a good knowledge of the public sector. Internal audit, next to professionalism, requires rigor and discipline. These elements, together, ensure the function's success, its visibility inside the organization, being known the fact that the recommendations and the problems emphasized by IA help to the organization's support and the objectives' achievement in an efficient way. Well-prepared professionals, with experience should be remunerated accordingly. We cannot have performance with a limited number of employees with weak experience, with a frail professional profile and missing the motivation. INTOSAI standard (Gov 9140) underlines the need of an adequate remuneration based on the responsibilities and the importance of the job. The new remuneration frame for the public entities is a step forward in solving this problem and an important element in the specialists' motivation to look towards public internal audit.

There are premises for a strong public internal audit construction: a consistent regulatory framework needing just some updates, already implemented structures and experience that can direct towards the correct path of the implementation process of PIA function in all the public entities, focus and structures for continuous training of the public internal auditors, a new remuneration system that can motivate the auditors etc. We consider that there is a need for more willingness at the Ministry of Public Finance management and central and local administrative structures to strengthen the PIA function. An effort to improve rigorously the regulations, adequate budgets for PIA function, real independence of public internal auditors (not just declared), rigor, discipline and responsibility; these are, in our opinion, the ingredients for a successful public internal audit in Romania. The Romanian internal public audit needs significant improvements aiming at consolidate its role and increase its visibility by the contribution provided for the public entities' objectives' achievement.

REFERENCES

1. Alzeban A., Gwilliam D. (2014) Factors affecting the internal audit effectiveness: A survey of the Saudi public sector. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 23(2014), pp.74-86.
2. Dascălu E. D. (2016) Model for dimensioning the audit structures in the public sector, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 8(140)/2016, pp. 909-917, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/140/909
3. Dascălu E.D. (2016), Factors supporting and adequate sizing of internal audit departments in the public sector, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 6(138)/2016, pp. 642-650, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/138/642
4. Institute of Internal Auditors Research Foundation (2009), Internal Audit Capability Model (IA-CM) for the Public Sector. Available online at <https://na.theiia.org/iiaif/Public%20Documents/Internal%20Audit%20Capability%20Model%20IACM%20for%20the%20Public%20Sector%20Overview.pdf>, accessed at 30th of August 2017
5. Institute of Internal Auditors et al. (2017) Public sector IA standards. Applying the IIA International Standards to the UK Public Sector. Available online at www.gov.uk/government/publications/public-sector-internal-audit-standards, accessed at 5th of June 2018
6. INTOSAI INTOSAI GOV 9140. Internal audit independence in public sector. Available on line at www.intosai.org, accessed at 14th of May 2018
7. OECD (2011) Internal control and internal audit: Ensuring public sector integrity and accountability. Available online at www.oecd.org, accessed at 14th of April 2018
8. Macarie C. F., Moldovan O. (2017) Evoluția auditului public intern în perioada 2006-2015. Introducere în IA-CM (Modelul de Măsurare a Capacității Auditului Public Intern. *Revista Transilvană de Științe Administrative* 2(41)/2017, pp.14-33.
9. Rosa P.C. et al. (2014) Could Performance Audits Promote Governance Effectively? The Case of Spanish Municipalities. *Lex Localis –Journal of Local Self-Government* Vol. 12, no.4, pp.829-849.
10. Steinbart, P. J. et al. (2012) The relationship between internal audit and information security: An exploratory investigation. *International Journal of Accounting Information Systems* 13(2012), pp. 228-243.
11. UCAAPI (2017) Strategia dezvoltării auditului public intern pentru 2018-2020. Available online at www.mfinante.gov.ro/pagina.html, accessed at 10th of March 2018
12. UCAAPI (2016) Raport privind activitatea de audit intern din sectorul public din România, pentru anul 2016. Available online la www.mfinante.gov.ro/pagina.html, accessed at 10th of May 2018
13. UCAAPI (2015) Raport privind activitatea de audit intern din sectorul public pentru anul 2015. Available online at www.mfinante.gov.ro/pagina.html, accessed at 10th of May 2017
14. Urton A. et al. (2010) Effective sizing of internal audit departments. IIA. Available online at www.iaa.nl/Sitefiles/IIA_leden/EFFECTIVE%20SIZING%20ORGANIZATION.DL.pdf, accessed at 10th of July 2018
15. Legea 672/2002 privind auditul public intern cu modificările ulterioare.
16. Law No. 672/2002 on Public Internal Audit with Subsequent Amendments, republished in 2011, Romanian Official Gazette No. 856 from Dec.5, 2011
17. discutii.mfinante.ro/static/10Mfp?audit/legislatie/carta_auditului.pdf Carta auditului public intern din cadrul Ministerului Finanțelor Publice, accessed at 10th of May 2018
18. www.mai.gov.ro/index03_2_02.html Carta auditului intern în Ministerul Afacerilor Interne , accessed at 10th of May 2018

Development of approaches to definition, classification and evaluation of "expectations gap"

**in the broader context of
engagements provided by
certified auditors**

Nataliia SHALIMOVA,
Head of Audit and Taxation Department,
Central Ukrainian National Technical University,
Kropyvnytskyi, Ukraine,
e-mail: nataliia.shalimova@gmail.com

Iryna ANDROSHCHUK,
Associated Professor of Audit and Taxation Department,
Central Ukrainian National Technical University,
Kropyvnytskyi, Ukraine, e-mail: GM_GM@ukr.net

Abstract

The conceptual definition of "expectations gap" considering all engagements governed by the International Standards is hereby proposed. There is elaborated the chain of study of the level of users' satisfaction with the engagements provided by certified auditors. There is considered the algorithm for the consideration of the information needs of the users of the results of the auditor's work while performing different types of engagements, classification and characteristics of information needs. There are analyzed the expectations of the users of engagements provided by certified auditors. There are grounded the characteristics of the different levels of service («desired» and «minimum» services, and the «zone of tolerance») while performing engagements provided by certified auditors. There are substantiated the five levels of the gap (in formation of expectations of users, in knowledge, in standards, in service and communications), the causes of their occurrence and ways of overcoming them. A distinctive feature of the proposed model is the selection of two components of the "gap in the formation of expectations" and "gap in communication": level of society and level of interaction of auditors with intended users, responsible party and management. The research findings will serve as the basis for determining the directions of development of the engagements provided by certified auditors (audit, review, other assurance engagements, related services) and improving its quality.

Keywords: assurance engagements, expectations gap, user information needs, user expectations

JEL Classification: R14, D18, P2

To cite this article:

Shalimova, N., Androshchuk, I. (2018), Development of approaches to definition, classification and evaluation of "expectations gap" in the broader context of engagements provided by certified auditors, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 553-570, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/024

To link to this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/024>
Received: 13.08.2018
Revised: 19.10.2018
Accepted: 24.10.2018

Introduction

In the professional literature on audit there is often used the term "differences in expectations" or "expectations gap" which means: (1) the discrepancy between the audit information provided by auditors and the expectations of the users of financial statements; (2) the discrepancy between the public opinion about the essence of the audit and the possibilities of a real audit process, limited to a certain scope. The need to identify the causes of this gap and their ways of elimination in the sphere of auditing is an extremely topical scientific problem.

Auditors work within the framework of legislation, according to particular International Standards on Auditing (ISA), which require them to express their opinion on whether the financial statements have been prepared in all material respects in accordance with the applicable conceptual framework. ISA 200 *Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with International Standards on Auditing* emphasizes that the auditor's opinion only enhances the degree of confidence of intended users in the financial statements (paragraph 3). In paragraph 5 of ISA 240 *The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements* it is stated that due to the inherent limitations of an audit, there is an **unavoidable risk** that some material misstatements of the financial statements may not be detected, even though the audit is properly planned and performed in accordance with the ISA. These provisions of the international standards quite vaguely define the requirements for auditors and generally **do not meet the expectations of users**. This is the very case, according to R. Adams, when the gap (i.e. differences, discrepancy) in the viewpoints arises: the auditors consider their goal in collecting reliable evidence and expressing their opinion on the financial statements and refer the detection of errors to the by-product of the audit, and users of the audit report consider that the duty of the auditor consists, first of all, in the identification of errors (intentional or accidental), and also in the preparation of such audit tests that will ensure the detection of abuses and inconsistencies (Adams, 1995, p. 379). This problem has not been resolved yet. Users believe that auditors have to identify all errors, frauds or misstatements in the financial statements. But in the International Standards on Auditing this duty is limited to terms "reasonable assurance" and "material misstatements". For example, in ISA 240 *The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of*

Financial Statements is indicated: "The primary responsibility for the prevention and detection of fraud rests with both those charged with governance of the entity and management... An auditor conducting an audit in accordance with ISAs is responsible for obtaining reasonable assurance that the financial statements, taken as a whole, are free from material misstatements, caused by fraud or error" (§ 4, 5).

There is an important aspect which should be noted: the problem of the "expectations gap" is mainly considered in relation to the audit of financial statements or audit engagements. But at the current stage of development of audit activity, it is necessary to take into account the significant transformations that took place in the structure of international standards (the introduction of the concept of "assurance engagement") and the types of engagements performed by certified auditors. Therefore, the issue of "expectations gap" is less considered in relation to other engagements considering their specific nature. In addition, it is important to investigate the "expectations gap" problem, given the set of engagements that:

(1) are currently governed by the International Standards on Quality Control, audit, review, other assurance and related services issued by the International Auditing and Assurance Standard Board (IAASB), International Federation of Accounting (IFAC), and include:

- audit of historical financial information;
- review of historical financial information;
- assurance engagements other than audit or review of historical financial information;
- related services;
- are not governed by Standards of IAASB;
- different types of consulting/advisory services;
- other services.

In view of this, we believe that it is necessary to pay attention to a comprehensive study of the gap in expectations, considering the whole range of engagements provided by certified auditors.

1. Literature review

The expectations gap has been acknowledged since the 1970's and studied extensively by academics and professionals.

The "expectations gap" and its components have been elaborated and presented by Porter (1991, 1993), Humphrey, Moizer & Turley (1992). These components were also analyzed in the textbook "Montgomery's Auditing" (1997, pp. 31-32). It focuses on users' expectations which are classified into reasonable and unreasonable ones, and their perceptions which in turn are presented as realistic and unrealistic, and the "expectations gap" is presented in the form of two components: (1) the gap between expectations and requirements (standards); (2) the gap between requirements (standards) and results. It is underlined that unreasonable expectations and false (irrational, unrealistic) perception of the results of the work performed can undermine the users' confidence in the auditor, and the information audited by the auditor can count as much as real errors in the audit work.

The review of the audit expectations gap literature from 1974 to 2007 was presented by Aljaadi (2009). A detailed study of modern concepts of audit expectations gap is also presented in the works of Salehi (2011, 2016), Ojo (2016).

The study of the perception of other assurance engagements is presented in Roebuck, Simnett & Ho (2000). The general issues of the relationship between assurance and expectations gap are analyzed by Dando & Swift (2003). A detailed study of expectations gap in the greenhouse gas emissions assurance context is presented in the paper of Green & Li (2011); the issues of reducing the expectation-performance gap in assurance of Global Reporting Initiative (GRI) Sustainability Reports in Brazil – are presented in a dissertation of Renzo Mori Junior (2014).

There is a lot of research on this subject and each study provides an exhaustive structure of the "expectations gap" and the ways to reduce it, but we consider expedient to analyze the "expectations gap" in the context of the whole range of engagements provided by certified auditors.

2. Scientific research methodology

The research was carried out on the basis of the theory of scientific knowledge using a systematic approach of the study of the phenomena and processes of auditing and assurance. To achieve the goal set in the work,

there was used a complex of general scientific methods (analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction) and relevant methods (systematization, generalization, review, comparison) of the research. The methodological basis of the study is the dialectical method which allowed studying the "expectations gap" in the modern system of socio-economic relations, to identify its problems and ways of reducing it. On the basis of the comparative analysis method, there were assessed the information needs of the users of the results of the auditor's work. There was applied the modeling method in developing the algorithm in consideration of the information needs of the users of the results of the auditor's work and the model of "expectations gap" in the context of the entire range of engagements performed by the auditor. To summarize the causes of different levels of "expectations gap" when perceiving engagements provided by certified auditors as professional services and ways to reduce them, there were used the method of system analysis, as well the historical and logical methods. Using the methods of analysis and synthesis, conclusions derived on the necessity and possibilities of practical application of research results.

The content analyses were used to evaluate the components of the "expectations gap". Several research techniques can be used to perform the content analysis. These techniques include (Krippendorff, 2004, pp. 44-45): (1) pragmatic content analysis; (2) semantic content analysis (designations analysis and attribution analysis); (3) sign-vehicle analysis.

It should be noted that the problem of the "expectations gap" exists in any kind of services, and marketing specialists pay enough attention to its research. Such an interpretation of the "expectations gap" arising in the process of performing audit engagements is close to the theory and practice of marketing services, within which methods have been developed to enable the assessment of the quality of services from the point of view of consumers. The logic of these methods is relevant, first of all, for all services because their quality is difficult to be assessed based on objective criteria, which is also true for auditing. Such methods include:

- (1) "Gap" model which reflects the basic requirements for the expected quality of services (Zeithaml, Berry, & Parasuraman 1998);
- (2) "SERVQUAL" model (acronym of "service quality") shows that the quality of service that is received is

determined by the difference between consumers' expectations and really perceived quality (Parasuraman, Berry, & Zeithaml, 1988);

- (3) "Zone of Tolerance" model (Johnston, 1995).

3. Elaboration of the "expectation gap" MODEL, based on the information needs and expectations of users

3.1. The chain of study of the level of user satisfaction with respect to engagements provided by certified auditors

Understanding the necessity to take into account the needs of the users leads to the consideration of the process of performing audit, review or other assurance engagements and related services as a communication process. This process can take various forms and can be presented:

- (1) as an **action** (one-way signal transmission without feedback);
- (2) as an **interaction** (bilateral process of information exchange);
- (3) as a **communication** process in which participants continuously act as both source and recipient of information.

In the theory of communication, a significant number of models are applied. Their development pursues the greater consideration of the recipient's activity and social dependence, both in the content and in the form of communication (Sharkov, F., 2002, pp. 28-34).

This statement is fully applicable to the process of performing the engagements by certified auditors. Therefore, when determining the causes and essence of the "expectations gap" in the sphere of audit activities we should focus on the process of performing and presenting the engagements as professional services. This requires the study of two issues:

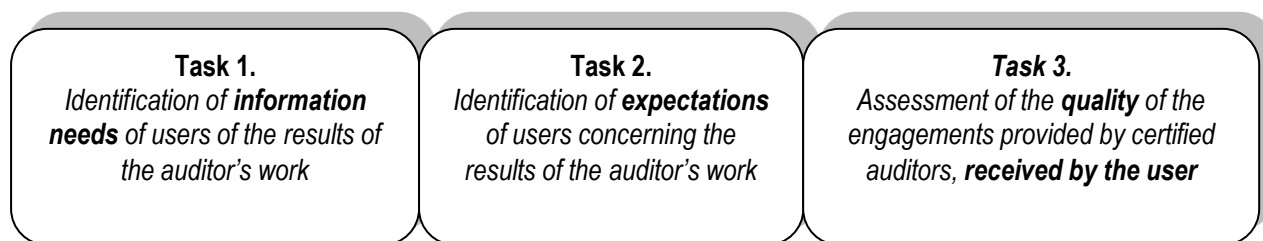
- (1) what the users will receive;
- (2) how it will be presented to them.

When conducting a survey of the level of satisfaction and the reasons for the occurrence of "expectations gap" the following tasks should be solved:

- (1) to identify the expectations of users;
- (2) to assess the quality of the service they received.

However, these two tasks do not fully characterize the process of identifying the "expectations gap" in the audit. The information needs of users as a basis of forming the expectations remain outside the sphere of vision. Therefore, this process should envisage three stages of successive solution of the following tasks (**Figure no. 1**).

Figure no. 1. The chain of study of the level of users' satisfaction with engagements provided by certified auditors

Source: Compiled by Authors

3.2. Identifying the information needs of the users of the results of the auditor's work

The first task is to identify the information needs of the users of the results of the auditor's work. As a

basis, it is possible to apply the algorithm for investigating the impact of the needs of different entities and their consideration when developing the audit requirements (Table no. 1).

Table no. 1. Algorithm for consideration of information needs of the users of the results of auditor's work	
Main stages of analysis	Issues to be investigated
Identification of entities interested in the audit function as a public institution	Which groups of entities cooperate with auditors? Which groups of entities use the results of different types of engagements provided by certified auditors? Which groups of entities are most interested in changes in audit requirements and relevant changes in legislative and regulatory acts?
Identification of the range of information needs of different groups of users	What are the information needs of these users? How do these needs relate to the goals and strategies of the users themselves?
Establishing the relationship between the interests of users and nature of engagements provided by certified auditors	How do the identified information needs generate the demand for engagements provided by certified auditors, and the results of their work?
Identification of the need to amend the legislative and regulatory documents related to audit activities, and the nature of these changes	What impact will the meeting of certain information needs have on the content of legislation of the auditing activities?
Identification of the need to amend other legislative and regulatory acts, the essence of these changes	What impact will the meeting of certain information needs have on the content of other legislative and regulatory documents?

Source: Compiled by Authors

Let us consider the information needs of the users of the results of assignments for the audit of financial statements in more detail. The identification of information needs of the users of audit results should occur in combination with the information needs of the users of the financial statements but taking into consideration that the needs of the users of the audit reports are somewhat different, it only increases the degree of their trust in information. For example, for the existing and potential owners or/and shareholders of a company it is important to assess the effectiveness of the company's activity. Such information needs for each group of users can be combined under the name the "general information need". The financial reporting should provide information on the profitability of the company, the directions of profit distribution, ways to increase the amount of dividends. If they are viewed as users of audit results, their information need is to obtain the auditor's opinion on the reliability of financial statements in order to reduce information risk in assessing the current and potential activities of the

company in terms of ensuring effective dividend policy, management effectiveness, performance of duties of the management in accordance with the specific goals and objectives.

In addition, depending on the correlation of information needs about the results of the audit and the requirements of the audit standards, the legislative and regulatory documents, it is possible to identify the basic and specific information needs which form the general information need. The *Basic information needs* correspond to the information that meets the main objective of the audit, that is, the auditor's information on whether the financial statements have been prepared in all material respects in accordance with the applicable conceptual framework. The users with *specific information needs* necessitate additional information that details or complements the main purpose of the audit, for example, in the information on the results of the assessment of compliance with the principle of business continuity.

It should be taken into account that the specific information needs of the specific groups of users are often the main priority for them. These specific information needs can be further classified. Depending on the content of the specific information needs, there can be identified the information needs related to the financial reporting audit process, and those that are not included in the scope of the audit procedures provided for in the audit standards, but require extended and additional procedures not provided for by the standards.

The first group includes, for example, information about:

- (1) the risks of fraud in accounting and financial reporting (ISA 240 The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statement);
- (2) internal control (ISA 315 Identification and Assessing the Risks of Material Misstatement

through Understanding the Entity and its Environment);

- (3) the appropriateness and relevance of applying fair value in the valuation of assets (ISA 540 Auditing Accounting Estimates, Including Fair Value Accounting Estimates, and Related Disclosures);
- (4) transactions with related parties (ISA 550 Related parties);
- (5) existence and impact of events after the balance sheet release date (ISA 560 Subsequent Events).

The second group can include the need for predictive appraisal of the financial condition, assessment of the management effectiveness, assessment of the compliance with the requirements of all legislative and regulatory documents affecting the financial and economic activities of the entity, etc.

Table no. 2. Characteristics of the information needs of the potential creditors as users of the results of audit engagement

Needs	Characteristics
<i>General information need</i>	Identification of the appropriateness of granting a loan and the ability of a company to timely repay the interest and principal loan amount.
<i>Basic information need of the user</i>	The auditor's opinion on whether the financial statements used to assess the company's solvency are prepared in all material respects in accordance with the applicable financial reporting framework
<i>Specific information needs that can be met as part of the implementation of procedures provided for by the International Standards</i>	The opinion of the auditor (with the aim of increasing the degree of confidence in the result of their own assessments) about: - probability of bankruptcy of the company (the company's compliance with the principle of business continuity); - compliance with the requirements of legislation in the process of financial and economic activity directly affects the identification of significant amounts and disclosure of information in the financial statements of the company; - risks of material misstatement of financial statements that are identified in the process of obtaining the understanding of the business entity and its environment, including the internal control system; - facts of fraud identification; - subjectivity when management determines accounting estimates in the process of preparing financial statements; - state of the company's internal control system; - litigations relating to the company that may lead to the risk of material misstatement of financial statements, the procedure for pre-trial settlement of a dispute, the payment of penalties.
<i>Specific information needs that cannot be met in the framework of the implementation of the procedures provided for by the International Standards</i>	The opinion of the auditor (with the aim of increasing the degree of confidence in the result of their own assessments) about: - current and predictive levels of the financial position of the company from the point of view of the expediency of granting a loan, identifying loan conditions and guarantees for loans, including assessment of the structure of the company's assets, its financial stability and solvency, liquidity of current liabilities, analysis of the composition, structures and ratio of accounts receivable and accounts payable, estimation of settlements on previously received short-term and long-term loans and borrowings; - compliance with the requirements of legislation which does not significantly affect the financial statements but relates to the financial and economic activities of the company; - management effectiveness; - other lawsuits that do not deal directly with the financial statements but concern the financial and economic activities of the company, the procedure for pre-trial settlement of the dispute, payment of penalties.

Source: Compiled by Authors

In **Table no. 2**, for example, there are presented the characteristics of the information needs of such a group of external users as potential lenders that do not have direct connection with the enterprise, but have direct interest in its activities.

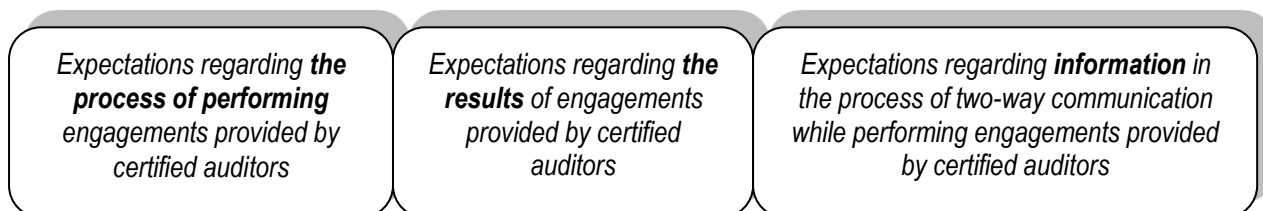
Such classification is useful for the analysis of the information needs of the users of other engagements: review of historical financial information, assurance engagements other than audit or review of historical financial information, and related services.

3.3. Identification of the expectations of users concerning the results of the auditor's work

The second task involves identifying the expectations of users about the service. According to Bychkova & Ityglova (2008, p. 20) the clients of audit firms may

have high expectations regarding the audit of financial statements and think that the auditor should absolutely guarantee the reliability of the reporting on the results of the audit. To be noted that the users of the professional opinion of the auditor, in addition to their needs, form their own expectations regarding the quality of the audit of financial statements which are related to the fact that the adoption of economic decisions based on the professional judgment of the auditor does not lead to negative consequences in the future and presents them in the form of two groups: expectations regarding the audit process and expectations regarding the results of the audit (Bychkova & Ityglova, 2008, p. 20). It is important to add to this classification the expectations of informing about the process and results of the audit. Therefore, we can represent the users' expectations comprehensively (see **Figure no. 2**).

Figure no. 2. Expectations of the users of engagements provided by certified auditors

Source: Compiled by Authors

The expectations of users in terms of compliance with the existing standards can be causally relevant (reasonable) and in this case it is necessary to improve the standards and work of auditors, that is, to follow the path of professional improvement. Other expectations may be unrealistic (causally irrelevant). In relation to them it is necessary to improve communication links with users in order to manage their expectations in respect of the requirements, and the impossibility of changing standards, to be ready for misunderstandings and to try to overcome the consequences of such misunderstandings.

At the same time, the addition of the requirements to the "overstated" group should take into account the specific situation in which the engagement is carried out, its

objectives and users. As an example, we may consider the situation with the definition of the level of materiality. This issue in the context of investigating the role of auditing standards in reducing the expectations gap was emphasized by Ojo (2016). If an initiative audit of individual elements, accounts or financial reporting items, is carried out in accordance with ISA 805 *Specific Considerations – Audits of Single Financial Statements and Specific Elements, Accounts or Items of Financial Statement*, for example, such items of financial reporting as current obligations for settlements with the budget, the customer's requirements to establish a sufficiently low level of materiality are causally relevant because: (1) they are due to the

existing liability for tax, administrative and criminal legislation: (2) and they must complete the tax reporting in certain monetary units. Such a requirement of the user, which is the consequence of its need to have information about the maximum number of errors or any other inconsistencies, distortions in order to prevent the imposition of fines on the business entity by the fiscal authorities, is causally relevant and should be considered in the work of auditors.

On the contrary, the requirement to establish an extremely low level of materiality when conducting a mandatory audit is causally irrelevant since materiality is linked to the economic decisions of users made on the basis of financial statements. The range of key users of the results of mandatory audit includes those individuals who rely on financial statements as the main source of information and cannot require other reports compiled in accordance with their needs. Therefore, the materiality when conducting a mandatory audit should be established on the basis that the indicators of the financial statements are prepared and provided on the basis of a certain level of materiality. In this case, the auditor must prove and justify the inexpediency of setting overstated requirements.

Another example is the assessment of the financial condition of a company. If, during the performance of engagements for auditing financial statements within the framework of international auditing standards, users make a requirement to assess in detail and forecast the financial condition of the company, such expectations are causally irrelevant, since the performance of engagements for auditing financial statements provides for checking only the compliance with the principle of business continuity. The auditor should explain the unrealistic nature of these requirements and propose to perform the assessment and forecasting of the financial condition within the framework of the assignment of providing other assurance, if the appropriate assessment criteria are

agreed with the customer, or within the framework of consulting services. On the other hand, if users expect that after auditing financial statements the auditor will inform them about the results of the assessment of the company's compliance with the principle of business continuity, such expectations should be recognized as causally relevant, since such duties are expressly provided for by the current ISA 570 *Going Concern*.

In the theory and practice of marketing (Zeithaml, Berry, & Parasuraman, 1993, pp. 1-12; Pashchuk, 2005, pp. 148-149), expectations are presented in the form of various elements, in particular:

- (1) the desired service (the service that customers hope to receive with the level of a combination of what, in the opinion of the buyers, may be, and what is given to them in the context of their personal needs);
- (2) proper service (maximum, the lowest level of expectation, minimum level of service which the buyer will take without significant dissatisfaction);
- (3) expected service (the level of service that customers actually expect to receive);
- (4) tolerance zone (located between the desired and the appropriate level of service and is represented by a certain interval in which users do not pay special attention to the process of providing the service, but if the service exceeds the specified range they react either positively or negatively).

For example, taking into account possible information needs, the desired service for audit engagement can be formed on the basis of the general information need. The identification of the minimum level of service in audit should be formed considering the need to apply the concept of reasonable (sufficient) confidence to the audit process which establishes the limited opportunities inherent in the audit and affects the ability of the auditor to detect distortions in the financial statements. According to ISA 200 *General*

objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with International Standards on Auditing, an audit is designed to provide sufficient (relevant) assurance that the financial statements, as a whole, are free from material misstatement (paragraph 11a). Therefore, the appropriate level of engagements, provided by certified auditors, is a certain level of reasonable (sufficient) confidence that consumers

of audit services perceive as minimal. The zone of tolerance covers the interval of expectations between the characteristics of the desired and the minimum service.

The relationship between the minimum and desired level of engagements provided by certified auditors, as well as the characteristics of the tolerance zone, are shown in Figure no. 3.

Figure no. 3. Characteristics of different levels of service while performing engagements provided by certified auditors

The minimum level:

- (1) the user receives information only about the results of the engagements;
- (2) only the basic information need of the user is satisfied;
- (3) satisfaction of the basic information need occurs at the level of reasonable (sufficient) confidence with a corresponding identification of the level of materiality that users perceive as the minimum possible;
- (4) the user received the information only after the completion of the engagements;
- (5) the information is passed on time; the appropriateness of the data is ensured.

Tolerance zone:

the interval of expectations which in one way or another is taken into account:

- (1) the need to provide information on the actual process of performing engagements, and not only on their results;
- (2) the need to meet the specific information needs;
- (3) the need to meet the user requirements for the level of materiality;
- (4) the need to provide information in the process of performing the engagements and on-time.

Desired level:

- (1) the user receives information not only about the results of the engagements but also about the process (stages, applied procedures, etc.);
- (2) the general information need of the users about the results of the engagements is satisfied, and this general information need involves the basic information needs and specific information needs that require procedures within the framework of International Standards and extended supplementary procedures;
- (3) the satisfaction of the basic and specific information needs takes place considering the requirements of the users in terms of the level of materiality;
- (4) the user receives information both during the performing of the engagement and at its completion;
- (5) the transfer of information occurs in a timely manner in order to ensure the appropriateness of the data.

Source: Compiled by Authors

3.4. Problems of evaluation the quality of the auditor's work as perceived by the users

The third task is to evaluate the perceived quality of the service. One of the main differences between goods and services is that it is more difficult for customers to assess services. All services can be placed in a certain interval, starting with the criterion "easy to assess" and ending with the criterion "difficult to assess", depending on how important the attributes of searching, experience or

trusting are. Such a classification of benefits is proposed in the theory of transaction costs in interpreting the costs of measurement, which are carried out both before the acquisition of goods (ex ante) and after (ex post). They are based on three categories of benefits:

- (1) experienced (have extremely high ex ante measurement costs and low ex post costs);
- (2) research (have low ex ante measurement costs and low ex post costs);
- (3) trusting (have extremely high ex ante measurement costs and high ex post costs) (Korneichuk, B., 2007, pp. 136-137).

The information that becomes the subject matter of assurance engagements and is the result of assurance engagements relates to trusting goods. This group of services is characterized by two specific features:

- (1) there is an extraordinary complexity of particularization of the positive result;
- (2) this positive result does not always receive an identical assessment from different consumers and different specialists.

In general, there is a tendency to consider most of the services to which engagements provided by certified auditors belong, namely, as trust assets. Thus, it is emphasized the importance of the trust attribute for

consumers (compared to such attributes as searching and experience), reflecting two main differences between goods and services:

- (1) the lack of sense of performing the service;
- (2) and the lack of clarity of the assessment of what was invested and received which often causes quality control problems.

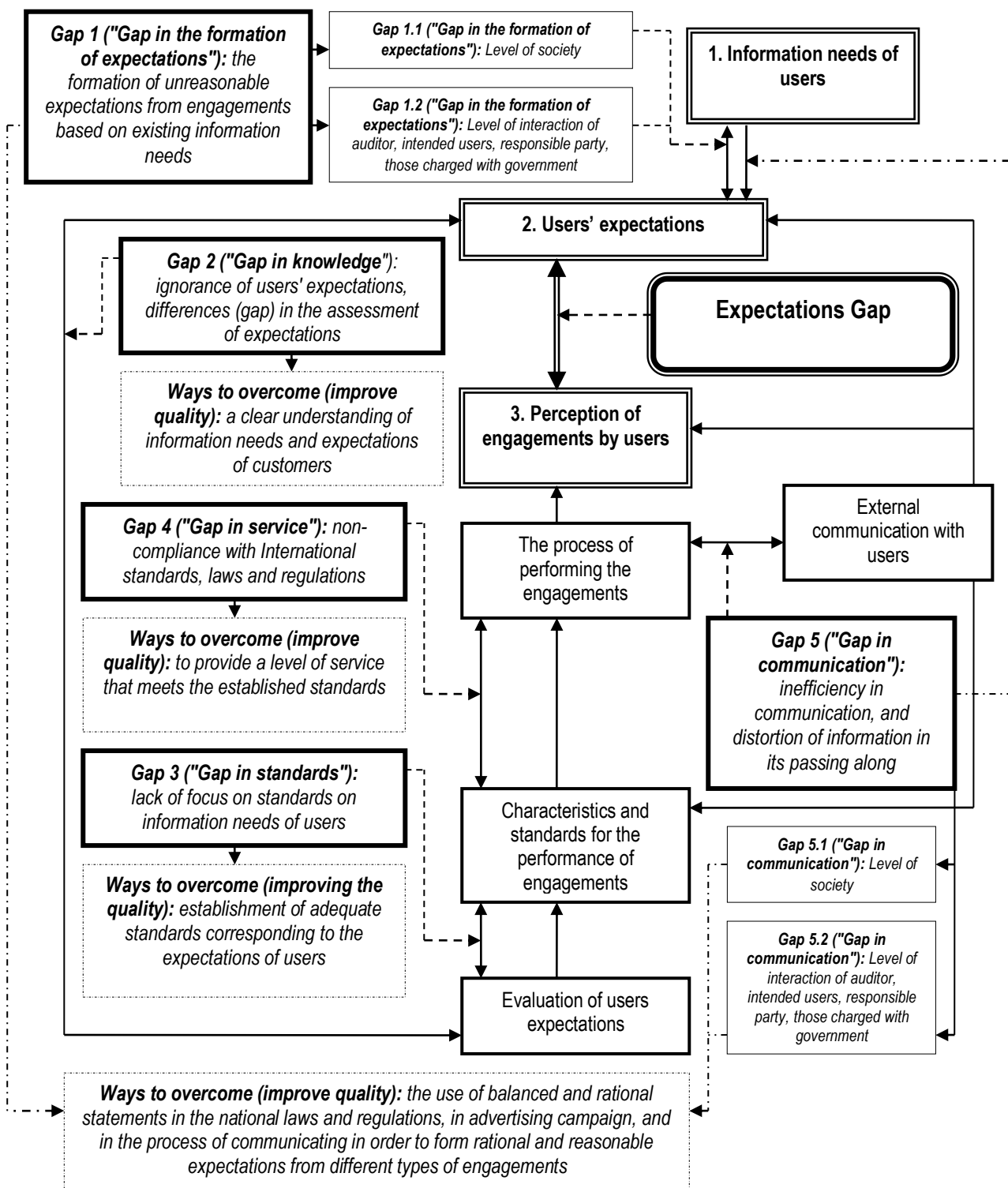
The differences between the users' expectations and what they believe to have received are:

- (1) in the deviations of the work of auditors from the existing standards which requires its improvement;
- (2) in the unrealistic perception of the results of engagements provided by certified auditors, and a distorted understanding of the essence of the different types of engagements which requires users to pay special attention to the process of informing about its content.

4. "Expectation Gap" model in engagements provided by certified auditors

The "expectation gap" model in engagements provided by certified auditors is presented in **Figure no. 4**. It shows the presence of several (five) gaps and the main ways to overcome them. In the professional literature there were suggested different ways of reducing the "expectations gap" and these measures should be classified according to the levels of the "expectations gap" shown in **Figure no. 4** and they should be expanded according to the types of engagements provided by certified auditors.

Figure no. 4. A model of "expectations gap" in the engagements provided by certified auditors

Source: Compiled by Authors

5. Analysis of the causes of different levels of "expectations gap" and ways of reducing it

Summary of the results of the study of the causes of the appearance of different levels of

"expectations gap" and possible ways of their elimination are given in Table no. 3.

At the moment, the main focus on developing ways to improve the quality of performance of various engagements provided by certified auditors, is to reduce the "gap in service" in order to ensure compliance with the standards.

Table no. 3. Causes of different levels of "expectations gap" when perceiving engagements provided by certified auditors, as professional services and ways to reduce them

Gap Level	Causes of certain levels of gap	Ways to decreasing the gap
Gap 2. The gap between the awareness and perceptions of the auditors of the interests, needs and expectations of users (" Gap in knowledge ")	Lack of interaction with users in identifying their needs and expectations.	The allocation of users by the results of different types of engagements provided by certified auditors, the creation of the system to study their interests, needs and expectations. Analysis and assessment of users' needs by the results of engagements provided by certified auditors, their understanding of the main goal and by-effects.
Gap 3. The gap between the standards of work of auditors and the interests, needs and expectations of users with absolutely correct understanding of them (" Gap in standards ")	Fears of assuming big obligations, underestimation of own capabilities, understating requirements in standards, regulatory and legislative documents. The lack of clear methods for performing different types of engagements provided by certified auditors (primarily for other assurance engagements) that would limit the possibility of abuse of the right to apply "professional judgment" without a clear explanation of what lies at its base. Low quality of the legislation regulating auditor's activity and discrepancy among various legal acts.	Improvement of the legislation on audit issues, taking into account the information needs of users. Establishment of the audit management system that would ensure that user requirements are taken into account. Improving the quality of the system of legislative and regulatory documents of audit activities.
Gap 4. The gap between audit standards and the actual level of service (" Gap in service ")	Low level of internal system of quality control of engagements provided by certified auditors (at the level of the certified auditors and audit firms). Absence of a clear system of responsibility of auditors in cases of inadequate performance their professional duties.	Development of external and internal standards of the quality system. Increasing of requirements for the independence of auditors. Establishment of clear recommendations for identifying the extent of the auditor's responsibility.

Gap Level			Causes of certain levels of gap	Ways to decreasing the gap
Gap 1. The gap between the client's expectations, its subjective understanding of the essence of engagements provided by certified auditors, and the real characteristics of various engagements provided by the standards ("Gap in the formation of expectations")	Gap 5. The gap between the information about the nature of the audit and the quality of the engagements provided by certified auditors, which is passed along by the auditors, their actual state ("Gap in communication")	Gap 1.1 ("Gap in the formation of expectations") Gap 5.1 ("Gap in communication") <i>Level of society</i>	Absence (insufficiency) of transparency within the audit system. Insufficient level of quality of legislative and normative documents on providing information on the nature of engagements and their function. Insufficient level of public awareness of fundamental differences between different engagements provided by certified auditors.	Increasing the informativeness of legislative and regulatory documents governing various types of engagements, provided by certified auditors, primarily statutory audit. Creation of an adequate system of informing society about the principles and standards of engagements, performed by the certified auditor.
		Gap 1.2 ("Gap in the formation of expectations") Gap 5.2 ("Gap in communication") <i>Level of interaction of auditor, intended users, responsible party, those charged with government</i>	Lack of close two-way communication with the client and the management of a company which is the subject to an audit. Insufficient level of informativeness of audit reports, reports on the results of other engagements (other assurance engagements, related services). Low information support of contracts on performance of engagements, provided by certified auditors, concerning the rights and duties of auditors, etc.	Increasing attention to the process of communicating with the intended users, responsible parties, and management, their information while agreeing the terms of engagements, planning and performing. Increasing the informativeness of the final documents (audit reports, reports on the results of other assurance engagements, related and consulting services) as a tool of providing the information needs of the external users.

Source: Compiled by Authors

But other reasons are also important: the "gap in the formation of expectations" and the "gap in communication", the gap in the awareness of auditors and their perception of users' expectations ("gap in knowledge"). Overcoming this gap should lead to the change in the standards of work and accordingly to the narrowing of the "gap in standards".

In this case, the two gaps (the first "gap in the formation of expectations" and the fifth "gap in communication") actually have similar reasons (that is shown in **Table no. 3**) but it is the presence of the fifth gap that generates a vicious circle, the result of which is:

- (1) fixing the primary overstated or generally incorrect expectations of the users of the results of engagements;
- (2) formation of the new overstated or distorted expectations.

If we consider the complexity of engagements provided by certified auditors, in general, then the

significant impact is the lack and shortcomings of clarity in the users' understanding the nature of different types of engagements and the lack of clear recommendations on the delineation and identification of audit, review and other assurance engagements, related and consulting services.

The lack of understanding the differences among users of the different types of engagements provided by certified auditors very often leads to the formation of the wrong expectations of users and their dissatisfaction with the results of the auditor's work.

A distinctive feature of the proposed model is the selection of two components of the "gap in the formation of expectations" and the "gap in communication":

- (1) the level of society (macro level), and
- (2) the level of interaction of auditors with the intended users, responsible party and those charged with government (management personnel).

The first level (component) prevails at this stage in Ukraine, where the introduction of the audit concept has taken place recently (in comparison with other countries). The reasons for the gap in communications at the macro level that exists at this stage of social and economic development of the country and determines the distortion of the public opinion about the engagements provided by the certified auditors, are as follows:

- (1) incomplete consistency between the provisions of the Ukrainian legislation on auditing and the International Standards of Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services;
- (2) insufficient awareness of the differences between audit engagements, review engagements, other assurance engagements, related services and other services (for example, consulting);
- (3) misuse of the terms "audit" and "auditor" in the practice of other government and non-government bodies without taking into account the existing world practice and experience;
- (4) arbitrary use of the term "audit" in the normative and legislative documents that relate to entirely different issues.

It is also necessary to draw attention to the shortcoming of using the term which would summarize all services provided by the auditor. The term "audit services" is used in the Ukrainian legislation and regulations. The same term is sometimes used in foreign publications, in particular, Tritschler (2014). But its application does not allow users to immediately perceive the difference between the engagements performed by the auditor and the ones regulated by the International Standards of the IAASB. Therefore, in the title of the article we deliberately used the term "engagements provided by certified auditors".

In the context of these proposals, it is advisable to draw attention to the developments of other countries and international organizations. In particular, the Federation of European Accountants has been offered the Survey on the Provision of Alternative Assurance and Related Services across Europe which analyzes the differences between different services. In November 2015, the Australian

government (the Department of Finance) issued guidance on the delimitation of the concepts of "audit and assurance" (Resource Management Guide No. 210 Clarification of the Terms "Audit" and "Assurance"), the purpose of which was to provide detailed recommendations for users about these elements. They provide the analysis of the various situations and issues arising from the use of terms "audit" and "assurance" and suggestions on how to avoid them. They contain only a few examples, but qualitative bases can be used to develop recommendations for choosing the optimal type of engagement for a particular user, considering his/her information needs and expectations.

The effect of education on reducing the expectations gap (primarily, "gap in formation of expectations" and "gap in knowledge") is very important. This issue is widely discussed by Siddiqui, Nasreeen, & Choudhury-Lema (2009), Bui, & Porter (2010), Ihendinihu, & Robert (2014), Cordos, Fulop, & Tiron-Tudor (2016). This issue is also extremely relevant for the Ukrainian education system.

If a specific engagement is used as the basis (audit of historical financial information; review of historical financial information; assurance engagements other than audit or review of historical financial information; related services), then in order to determine ways of eliminating the "expectations gap" it is possible to distinguish its levels depending on the stages of the task (Table no. 4).

While agreeing the terms of the assignment and carrying it out, the reason for the gap is the lack of sufficient communication between the auditors and the management, the customer, insufficient attention to the information needs and expectations of users. Overcoming it will eliminate the causally unreasonable expectations, as well as the shortcomings in the performance indicators that are allowed, but which do not exist in reality. As a result, it will reduce the "gap in communication". The narrowing of this gap is strongly influenced by the improvement of public awareness of the principles and standards of auditing in order to build public confidence that professional standards and national legislation adequately take into account the requirements of users.

Table no. 4. Causes of "expectations gap" at different stages of performing different types of engagements			
Gap levels	Stages of performing the engagement		
	Agreeing the terms of the assignment	Completing the engagement	Provision of final documents (reports, additional information)
Gap 1.2 "Gap in the formation of expectations"	Insufficient level of quality of the legislative and regulatory documents on providing information on the characteristics of different engagements and their functions. Absence (or insufficiency) of the communication links in the process of agreeing the terms of the assignment.	Low information content of contracts on the characteristics of different goals, rights and duties of auditors, etc. Absence (or insufficiency) of the communication links in the course of the assignment.	The difficulty in presenting the information in reports. Low informativeness of reports, presence of inadequate, veiled statements about the nature and characteristics of different engagements.
Gap 2. "Gap in knowledge"	Insufficient attention to information needs and expectations of the users or their misunderstandings	Insufficient attention to the needs of users regarding the audit process or their misunderstanding.	Insufficient attention to the needs of the users regarding the content of documents, the order of their presentation and disclosure. Failure to understand these needs.
Gap 3. "Gap in standards"	Lack of responsiveness in the contract and standards of the users' requirements	Lack of responsiveness in the standards of the users' requirements for the process of carrying out the assignment	Lack of responsiveness in the standards of the users' requirements for the process of carrying out the assignment
Gap 4. "Gap in service"	Inconsistency of the content and structure of the contract with the existing requirements of the legislative and normative acts	Inconsistency in the process of fulfilling the engagement to the established standards	Inconsistency of the content of reports with the requirements of standards, legislative and regulatory documents. Inconsistency in the process of submission and disclosure of auditors' reports.
Gap 5.2 "Gap in communication"	Insufficient information content of contracts on the characteristics of different goals, rights and duties of auditors, etc. Low level of quality of the legislative and regulatory documents on providing information on the characteristics of different engagements and their functions. Absence (or insufficiency) of the communication links in the process of agreeing the terms of the assignment.	Absence (or insufficiency) of the communication links in the course of the assignment.	The difficulty in presenting the information in reports. Low information content of reports, presence of inadequate, veiled statements about the nature and characteristics of different engagements.

Source: Compiled by Authors

It is particularly important to inform the users of the final documents (reports) about what they can expect. If it is,

for example, a statutory audit, then its requirements should be covered in special legislative documents

regulating the activities of a certain economic entity. The contract terms are important while carrying out the initiative engagements. At the stage of presenting the results of the engagements, it is important to ensure the qualitative characteristics of the reports, in particular, completeness, relevance, comprehensibility, as well as the process of submitting them to the users and officially publishing them, if necessary.

6. Conclusions

The results of the research of the «expectation gap» problem in the audit only show possible ways of solving this complex problem which undoubtedly is relevant and important. After all, engagements provided by certified auditors cannot exist on their own. These exist in the form of professional services that have certain demands and must satisfy the requirements of the users to help increase the importance of auditing and assurance in the society.

It is advisable that the study of the reasons for the "expectations gap" in the audit to be carried out with the help of methods that allow assessing the quality of services from the point of view of their consumers. Their modification in accordance with the specific features of engagements provided by certified auditors as professional services allowed formulating three tasks to be investigated: (1) identification of the information needs of users by the results of the auditor's work; (2) identifying the users' expectations with respect to the services that in one way or another take into account the need to provide information about the audit process itself, the need to meet "specific" information needs, the users' requirements for the level of materiality, the need to provide information in the process of auditing; (3) assessment of the quality received.

The expectations of the users that characterize the "standard", "minimal" quality of engagements provided by certified auditors, and the "tolerance zone" are specified to some extent that takes into account the need to provide information about the process of the engagement itself, the need to meet "specific" information needs, the users' requirements for the level of materiality, the need

to submit information in the process of performing the engagements.

The proposed method makes it possible to determine the reasons of the five levels of the expectations gap in the engagements provided by certified auditors:

- (1) *gap in the formation of expectations* (the formation of overstated and/or reasonably irrelevant expectations);
- (2) *gap in knowledge* (the gap in the auditors' awareness and perception of the interests, needs and expectations of the users as a result of ignorant or mistaken perception by auditors of what the users expect to receive, which leads to the gap between the expectations of clients and the perception of auditors of such expectations);
- (3) *gap in standards* (inability and/or reluctance of auditors to establish the quality standards that meet the expectations of clients with their absolutely correct understanding);
- (4) *gap in service* (insolvency of an auditor to ensure the quality of service that meets the established standards);
- (5) *gap in communication* (inconsistency of information about the nature of the audit, review, other assurance engagements, related services and other services, performed by auditors, their actual characteristics, as provided by the International Standards of Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services).

The importance of overcoming gaps in formation of expectations, knowledge and, first of all, in communication has been grounded, since its presence creates a vicious circle, the result of which is the fixation of primary overstated or, in general, incorrect expectations of the users of engagements provided by certified auditors, the formation of new overstated or distorted expectations. Therefore, it is important to inform users about the fundamental differences between the different types of engagements provided by certified auditors.

REFERENCES

1. Adams, R. (1995). *Fundamentals of Audit*. Ya V. Sokolov (Ed.). Moscow: Audit, UNITI [in Russian].
2. Aljaaidi, Khaled Slamen Ysalam (2009). Reviewing the audit expectation gap literature from 1974 to 2007. *IPBJ*, Vol. 1(1), pp. 41–75.
3. Australian Government. Department of Finance, (2014). Resource Management Guide No. 210 Clarification of the terms 'Audit' and 'Assurance'. November, 2014. www.finance.gov.au Retrieved from: <http://www.finance.gov.au/sites/default/files/RMG-210-Clarification-of-the-terms-Audit-and-Assurance.pdf>
4. Bui, B., & Porter, B. (2010): The Expectation-Performance Gap in Accounting Education: An Exploratory Study, *Accounting Education: an international journal*, Vol. 19, No. 1–2, pp. 23–50.
5. Bychkova, S.M., & Ityglova, E.Yu. (2008). *Audit quality control*. Moscow: Exmo [in Russian].
6. Cordos, George-Silviu, Fulop, Melinda-Timea, & Tiron-Tudor, Adriana. (2016). Is Audit Education Also Accountable for the Audit Expectation Gap? Results from University students. – Working Paper submitted to the EUFIN 2016 Workshop events.unifr.ch Retrieved from: http://events.unifr.ch/eufin16/Papers/Paper_9.pdf
7. Dando, N., & Swift, T. (2003), Transparency and Assurance: Minding the Credibility Gap, *Journal of Business Ethics*, Vol. 44, No. 2-3 (May), pp. 195-200.
8. Fédération des Experts comptables Européens – Federation of European Accountants (FEE), (2009). Survey on the Provision of Alternative Assurance and Related Services Across Europe. July 2009. www.fee.be Retrieved from: http://www.fee.be/images/publications/auditing/Assurance_Survey_color2472009251643.pdf
9. Green, W., & Li, Q., (2011) Evidence of an expectation gap for greenhouse gas emissions assurance, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 25 Issue: 1, 146–173, <https://doi.org/10.1108/09513571211191789>
10. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, Volume I, 2016-2017 Edition. www.ifac.org. Retrieved from: <https://www.ifac.org/publications-resources/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other>
11. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, Volume II, 2016-2017 Edition. www.ifac.org. Retrieved from: <https://www.ifac.org/publications-resources/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other>
12. Humphrey, C., & Moizer, P. and Turley, S. (1992) The audit expectation gap – Plus ça change, plus c'est la même chose?, *Critical Perspectives in Accounting*, June, pp. 137–61.
13. Ihendinihu, J., & Robert, S. (2014): Role of Audit Education in Minimizing Audit Expectation Gap (AEG) in Nigeria, *International Journal of Business and Management*, Vol. 9, No. 2, pp. 203–211.
14. Johnston, R. (1995). The Zone of Tolerance: Exploring the Relationship Between Service Transactions and Satisfaction with the Overall Service. *International Journal of Service Industry Management*, Vol. 6, №2, pp. 18–42.
15. Korneichuk, B.V. (2007). *Institutional Economics: Textbook*. Moscow: Gardariki [in Russian].
16. Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, Thousand Oaks, Sage, California.
17. Mori, Renzo Junior. (2014). Reducing the expectation-performance gap in assurance of Global Reporting Initiative (GRI) Sustainability Reports in Brazil. A Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy. School of Accounting, Economics and Finance, Faculty of Business, Education, Law and Arts, Australian Centre for Sustainable Business and Development, University of Southern Queensland Retrieved from https://eprints.usq.edu.au/26960/1/Mori_2014_whole.pdf
18. O'Reilly, V.M., Hirsh, M.B., DeFiese, Ph.L., & Jaenicke, H.R. (1997). *Montgomery's Auditing*, 11th Ed., trans. Ya.V. Sokolov & S.M. Bychkova, Moscow: Audit, UNITY [in Russian].
19. Ojo, M. (2006). Eliminating the Audit Expectations Gap: Myth or Reality? MPRA Paper No. 232, University Library of Munich, Germany, revised

- Sep 2006. *mpa.ub.uni-muenchen.de* Retrieved from <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/232/>
20. Parasuraman, A., Berry L., & Zeithaml V. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring customer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, Vol. 69 (Spring), pp. 12–40.
 21. Pashchuk, O.V. (2005). *Marketing Services: A Strategic Approach: Textbook* [in Ukrainian].
 22. Porter, B.A. (1991). The audit expectation performance gap: A contemporary approach, *Pacific Accounting Review*, pp. 1–36.
 23. Porter, B.A. (1993). An empirical study of the audit expectation-performance gap, *Accounting and Business Research*, Vol. 24, No. 93, pp. 49–78.
 24. Roebuck, P., Simnett, R. & Ho, H.L. (2000). Understanding assurance services reports: A user perspective, *Accounting and Finance*, November, pp. 211–232.
 25. Salehi, M. (2011). Audit expectation gap: Concept, nature and trace. *African Journal of Business Management*, Vol. 5(21), 8376-8392. DOI: 10.5897/AJBM11.963
 26. Salehi, M. (2016). Quantifying Audit Expectation Gap: A New approach to Measuring Expectation Gap. *Zagreb International Review of Economics & Business*, Vol. 19, No. 1, 25-44, 2016 DOI: 10.1515/zireb-2016-0002
 27. Sharkov, F.I. (2002). *Fundamentals of Communication Theory: Textbook*. Moscow: Publishing House "Social Relations", Edition "Perspectives" [in Russian].
 28. Siddiqui, J., Nasreeen, T., & Choudhury-Lema, A. (2009): The audit expectations gap and the role of audit education: the case of an emerging economy, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 24 No. 6, 2009, 564–583/
 29. Supplement to the Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, Volume III, 2016-2017 Edition. www.ifac.org. Retrieved from: <https://www.ifac.org/publications-resources/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other>
 30. The Law of Ukraine "On the Audit of Financial Reporting and Audit Activity" dated January 21, 2017, No. 2558-VIII Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> [in Ukrainian]
 31. Tritschler, J. (2014). *Audit Quality. Association between published reporting errors and audit firm characteristics*. Springer Fachmedien Wiesbaden
 32. Zeithaml, V., Berry L., & Parasuraman, A. (1988). Communication and Control Process in the Delivery of Service Quality. *Journal of Marketing*, Vol. 52 (April), pp. 38–53.
 33. Zeithaml, V., Berry L., & Parasuraman, A. (1993). The nature and determinants of customer expectations of service. *Journal of the Academy of Marketing Science*, Vol. 21, Iss. 1, pp. 1–12.

Reporting of subsequent events in financial statements – between obligation and necessity

Camelia-Daniela HAȚEGAN,
East European Center for Research in
Economics and Business,
West University of Timișoara,
e-mail: camelia.hategan@e-uvt.ro

Andreea-Claudia CRUCEAN,
East European Center for Research in
Economics and Business,
West University of Timișoara,
e-mail: andreea.crucean94@e-uvt.ro

Abstract

The article aims to highlight the importance of reporting of subsequent events in financial statements, the factors that influence their reporting and the implication in statutory audit. The purpose of the article is to research the theoretical and legal basis which regulates the accounting and audit of subsequent events, but also research practical cases on this subject. The case study was based on the study of the 62 companies, listed on the Bucharest Stock Exchange, from which were analyzed the financial statements and the independent auditor's reports, grouping the subsequent events which was found, depending on their type and the domain in which that company operates, and were compared the types of events that occurred in each domain of activity. From empirical research resulted that reporting of subsequent events can be influenced by various factors such as: the auditor's category, the audit opinion, the performance and the size of company. The main conclusion which resulted from the study case is that the subsequent events are more frequent presented in financial statements of an entity, influencing in some cases the auditor's opinion related to these financial statements.

Keywords: subsequent events, financial statements, audit opinion, audit evidence

JEL Classification: M40, M41

To cite this article:

Hațegan, C-D., Crucean A-C., (2018), Reporting of subsequent events in financial statements – between obligation and necessity, Audit Financiar, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 571-583, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/025

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/025>
Received: 14.10.2018
Revised: 19.10.2018
Accepted: 23.10.2018

Introduction

The financial statements of an entity reflect the financial position of the enterprise at the end of financial year. So, if subsequent events appear after the moment which proves the conditions existing at that date, it is necessary to reflect them in the financial statements because information can be a useful decision base for those interested in assessing the financial position of an enterprise.

The importance this chosen topic is based on the requirements of financial reporting frameworks and on the need of financial statements to provide a true and fair view of the performance and the financial position of an enterprise to be audited and lead to an unqualified opinion.

The article is considering the analyses of the main accounting and audit regulations regarding the reporting of subsequent events and shows the implications of recording on not recording them from the point of view of the financial auditor.

Considering that the subsequent events are not based on the current year's accounting records, but on the next year's accounting records or other events that do not generate accounting records, it is necessary to identify the factors which influence the reporting of these events, because they can occur, but are not always considered relevant to be presented in the notes of the financial statements, but the information can be useful to their users (Michel, 2015).

In order to analyze the status of reporting of subsequent events were analyzed 62 companies listed on the Bucharest Stock Exchange (BSE). The entities were classified on different areas, according to their scope of activity and an analysis of the information from financial statements, manager reports and audit reports was made.

Following systematization of the information, subsequent events have been identified and if these events had an impact on the financial statements a comparison of events in each industry, grouped by type of events, has been made.

Starting from the results of this analysis, in the second stage, was tested the empirical relationship between the factors that could influence the reporting of subsequent events, so were selected the following variables: the auditor's category, the auditor's opinion, the entity's performance and their size.

The research will contribute to the development of specialty literature, because provides an analysis of the availed data of reporting of subsequent events by the listed companies in Romania, from a perspective oriented to the importance and necessity to present these operations in the financial statements.

The article is structured as follows: the following section contains a summary of the relevant literature on subsequent events, while the second section describes the research methodology. The third part presents the results of the study together with our comments. The last section includes the final conclusions, the limits of the study and future research directions.

1. Literature review

The subsequent events are governed by two important standards, respectively: ISA 10 *Events after the reporting period* and ISA 560 *Subsequent events*. It is known that there is a strong relationship between accounting standards and auditing standards.

ISA 10 groups these subsequent events into two categories: events that already existed at the reporting date and events that occurred later than the reference date.

The second standard specifies the steps that a financial auditor should follow in determining the significance of these events. ISA 560 classifies events after the reporting date into three categories, depending on their moment of appearance, respectively: events that occurred until the date of the audit report, events occurred after the report but not after the release of the financial statements and events occurred after the release of the financial statements. Depending on when events occur, the auditor revises and sometimes changes the opinion, which will be expressed in a new audit report.

If ISA 10 is the international accounting reference, in the Romanian system, Minister of Finance Order no. 1802/2014 for the approval of the Accounting Regulations on individual annual financial statements and consolidated annual financial statements (OMFP 1802), regulates the issue of subsequent events that occur after the balance sheet date, which was harmonized with international stipulations.

The literature is not very extensive in this domain, most researches have been carried out at an international

level. In Callings' (2012) vision, the audit of subsequent events remains a key element in the audit process, so the auditor has the responsibility for collecting the evidence to ensure that all subsequent relevant events have been considered.

The audit of subsequent events was considered a difficult field to be audited, because was found in a study by Chung et al. (2013) that about one third of the inspection reports of securities and stock market regulators have identified deficiencies in this area.

Herda and Lavelle (2014) foresee that auditors have to investigate subsequent events, to evaluate the impact of any uncovered event on the financial statements and to ensure that the events that are occurring are solved in adequately mode.

Janvrin and Jeffrey (2004) suggest to the auditors to form an opinion from the initial balance sheet based on historical evidence (evidence of events occurring at the balance sheet date). At the end of fieldwork, auditors should seek evidence from events after the balance sheet date before finalizing their opinion. The same authors specify that auditors generally follow the proposed audit procedures for search evidence to justify subsequent events, but the frequency with which the auditors find subsequent evidence of the events using a single procedure was low. In addition, auditors are more likely to seek and find evidence of subsequent events when exist minimal historical evidence and when assessing outstanding account balances, which have impact on the financial statements as a whole, not just on a material account.

Latif and Jaber (2015) lists a series of procedures that the auditor can use in the analysis of subsequent events: tracking company policies, especially at the subsequent events, reading the minutes of board meetings and of the competent committees that help to complete the audit of subsequent events, the requesting to management contingent debts, changes in capital and accounting estimates, the request to management the situation of subsequent events, investigating any other auditor with regard to the subsequent procedures and treatment of the branches. The authors recommend companies to shorten the period between the balance sheet date and the issuance of the audit report, thus reducing the occurrence of a new unusual subsequent event.

Ozdemir and Gokcen (2016) have conducted an investigation on the audit of subsequent events, which was applied to 108 independent auditors from Turkey. Most of the auditors who responded to the investigation activity are working in an international audit company and are aged between 26 -40 years. The auditors said that the information on subsequent events are important enough to influence independent auditor opinion and investments decisions. In addition, they consider them important enough to affect all financial statements.

Janvrin and Jeffrey (2004) have developed a questionnaire concerning the frequency of discovery of subsequent events during the audit engagement, having 46 auditors' respondents. About half of them said that they have been confronted with subsequent events and in all cases the requirements of ISA 560 have been respected.

Latif and Jaber (2015) has sought answers to two important questions in their case study: if the auditor was committed to complying ISA 560 in the treatment of subsequent events before and after the audit report, and if the auditor's experience may influence the professional judgment in terms of compliance with the standard. The questionnaire was applied to 189 auditors from Jordan. 69,4 % said that the auditor was responsible for complying the treatment recommended by ISA and 60 % had over 10 years of experience in this field.

The Romanian authors who studied the themes of subsequent events were more concerned with the practical aspects and formulated opinions to clarify the application of standards and regulations in the field. Botez (2014) believes that the responsibility to adjust the financial statements by highlighting the impact of subsequent events was primarily the entity's leadership. The author also specifies that the entity does not have to prepare the set of financial statements based on the principle of continuity activity as long as this hypothesis was not suitable.

Cernuşca (2016) considers that the subsequent events include those events which occurred until the

date on which the annual financial statements are authorized for issue, approved by a board of directors, administrators or other leading organs, according to entity's organization, for their submission for approval, in accordance with the legal provisions in force.

In the point of view of the authors Lazăr and Duinea (2011), the subsequent events also occur in the context of the principle of continuity of activity which the accounting regulations provide that an entity start from the premise that they are operating based on the principle of continuity of activity. The principle requires a company to continue its business normally, without the presumption that would lead in liquidation or significant reduction of activity.

The date of completion of the audit report is the date on which the auditor dated his report. The auditor's report must not be issued before: the time at which the auditor has obtained sufficient and adequate audit evidence on which to base his opinion on the financial statements; the period of obtaining evidence that a complete set of financial statements has been prepared, on which the management of the entity has assumed responsibility (Moldovanu, 2009).

In the opinion of Caloian (2007) the moment when the auditor discovers subsequent events is very important, because, depending on this factor, it is distinguished: events reported to the auditor previous to the audit report preparation, they influence the audit report and the expressed opinion, the auditor

having the possibility to change the initial opinion, and events brought in attention of the auditor following the issuance of the audit report to the management of the audited company, in which case the auditor don't can change his opinion, but will do all he can to inform the users of financial statements about the new information obtained after the publication of this report.

2. Research methodology

For this case study, were studied 62 companies listed on Bucharest Stock Exchange (BSE), with non-financial activity. Based on the annual reports published for the period 2016 – 2017 the companies were grouped on 9 sectors of activity and the financial statements and auditor's reports were analyzed over a period of two consecutive years, respectively 2016 and 2017, highlighting subsequent events that occurred after the reporting date, and the measure to which the auditor took these into account when expressing his opinion.

The reporting of subsequent events can be influenced by several factors, which have been econometrically tested, in the relationship between the dependent variable – subsequent events and independent variables: the auditor's category, the auditor's opinion, the financial result obtained and the size of the company. **Table no. 1** shows the way of representing these indicators.

Table no. No. 1. Description of variables	
Variable	Representation mode
Subsequent events (Es)	1 – if any subsequent events were reported 0 – if they have not been reported
The auditor's category (Ca)	1 – if the auditor falls into the Big 4 category 0 – if they do not fit
The auditor's opinion (Oa)	1 – if the auditor's opinion was unqualified 0 – if the opinion was qualified
Financial result of the company (Rf)	1- if the company obtain profit 0 – if the company obtain a loss
The company size (Sc)	1- if the company was in the category of large companies 0 – if the company was part of the small and medium sized enterprises group (SMEs)

Source: Own projection, 2018

The regression equation will be linear by multifactorial type according to the following formula:

$$Es = \alpha_{it} + \beta_1 Ca + \beta_2 Oa + \beta_3 Rf + \beta_4 Sc + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

To determine the power of explaining the proposed model, the testing of hypothesis will be done by more models with all independent variables included, as well

as testing only with variables whose statistical significance will be more relevant.

3. Results

Due to the diversity of subsequent events published, in order to show the categories of events with the most significant repeatability, in **Table no. 2** was made a classification of the type of events, as well as the sectors in which companies are doing their business.

Table no. 2. Type of subsequent events			
Type of subsequent events	Company	Year	Industry
Litigations and provisions	OMV PETROM S.A.	2016	Mining and quarrying
	ELECTROARGES S.A.	2016	Manufacturing
	S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	2016	Electricity, gas, steam and air conditioning supply
	C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	2016	Electricity, gas, steam and air conditioning supply
	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	2016	Professional, scientific and technical activities
	COMELF S.A.	2017	Manufacturing
	PETROLEXPORTIMPORT SA	2017	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	2017	Professional, scientific and technical activities
Extending loan contracts	ROMPETROL WELL SERVICES S. A	2016	Mining and quarrying
	ROMPETROL RAFINARE S.A.	2016	Manufacturing
	STIROM S. A.	2016	Manufacturing
	TURBOMECHANICA S.A.	2016	Manufacturing
	ALUMIL ROM INDUSTRY S.A.	2016	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
	SIF HOTELURI S.A.	2016	Accommodation and food service activities
	ROMPETROL WELL SERVICES S.A	2017	Mining and quarrying
	ALUMIL ROM INDUSTRY S.A.	2017	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
	SIF HOTELURI SA	2017	Accommodation and food service activities
	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	2017	Professional, scientific and technical activities
Requests for the opening of insolvency proceedings	ELECTROMAGNETICA SA	2016	Manufacturing
	ROMCAB S.A.	2016	Manufacturing
	PREBET S.A.	2017	Manufacturing
Sale of assets	ELECTROPUTERE S.A.	2016	Manufacturing
	ELECTROPUTERE S.A.	2017	Manufacturing
	MECANICA CEAHLAU S.A.	2017	Manufacturing
	OLTCHIM S.A.	2017	Manufacturing
	ROMCARBON S.A.	2017	Manufacturing
Financing contracts	S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	2016	Manufacturing
	ALRO S.A.	2017	Manufacturing
	ROMPETROL RAFINARE S.A.	2017	Manufacturing
	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	2017	Transportation and storage

Type of subsequent events	Company	Year	Industry
Changing activity sections	ARMATURA S.A.	2016	Manufacturing
	S.N.G.N. ROMGAZ S.A.	2017	Extractive
	AEROSTAR S.A.	2017	Manufacturing
	TERAPLAST S.A.	2017	Manufacturing
	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	2017	Transportation and storage
Profit distribution	CARBOCHIM S.A.	2016	Manufacturing
	CONTE S.A.	2016	Manufacturing
	MECANICA CEHLAU S.A.	2016	Manufacturing
	TURISM FELIX S.A.	2016	Accommodation and food service activities
	CARBOCHIM S.A.	2017	Manufacturing
Changing reorganization plans for the activity and staff	TURISM FELIX S.A.	2017	Accommodation and food service activities
	OLTCHIM S.A. S.A.	2016	Manufacturing
	ARMATURA S.A.	2017	Manufacturing
	OMV PETROM S.A.	2017	Mining and quarrying
	UZTEL S.A.	2016	Manufacturing
	ZENTIVA S.A.	2016	Manufacturing
	S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A.	2016	Transportation and storage
	ELECTROMAGNETICA S.A.	2017	Manufacturing
	GRUPUL INDUSTRIAL ELECTROCONTACT S.A.	2017	Manufacturing
	MECANICA CEHLAU S.A.	2017	Manufacturing
	S.N. NUCLEARELECTRICA S.A.	2017	Electricity, gas, steam and air conditioning supply
	OIL TERMINAL S.A.	2017	Transportation and storage
	SIF HOTELURI S.A.	2017	Accommodation and food service activities
	SOCIETATEA ENERGETICA ELECTRICA S.A.	2017	Professional, scientific and technical activities
Change of exchange rate or of inflation rate	OLTCHIM S.A.	2016	Manufacturing
	SANTIERUL NAVAL ORSOVA S.A.	2016	Manufacturing
	OLTCHIM S.A.	2017	Manufacturing
	SANTIERUL NAVAL ORSOVA S.A.	2017	Manufacturing
Receipts and payments of receivables and debts	OLTCHIM S.A.	2016	Manufacturing
	ALTUR S.A.	2017	Manufacturing
	OLTCHIM S.A.	2017	Manufacturing
	PREBET S.A.	2017	Manufacturing
Trading shares	CEMACON S.A.	2016	Manufacturing
	TERAPLAST S.A.	2016	Manufacturing
	TURBOMECHANICA S.A.	2016	Manufacturing
	VRANCART S.A.	2016	Manufacturing
	CONPET S.A.	2016	Transportation and storage
	CEMACON S.A.	2017	Manufacturing
	ZENTIVA S.A.	2017	Manufacturing
	TRANSILVANIA CONSTRUCTII S.A.	2017	Construction
	NATURA QUATTUOR ENERGIA HOLDINGS S.A.	2017	Financial and insurance activities
Distribution of dividends	C.N.T.E.E. TRANSELECTRICA	2016	Electricity, gas, steam and air conditioning supply
	CARBOCHIM S.A.	2017	Manufacturing
	TURISM FELIX S.A.	2017	Accommodation and food service activities
Interests and commissions	TURBOMECHANICA S.A.	2016	Manufacturing
Canceled contractual commitments	ALRO S.A.	2016	Manufacturing

Source: Own projection, 2018

As can be seen in **Figure no. 1**, the subsequent events that occurred most often and almost in all sectors of activity were related on changes in the activity plans, reorganizations, resignations and appointments in management positions. This fact was primarily due to areas of activity which requires a constant concern whit the good running of the business.

The second place was made by extensions of loan agreements, followed by disputes that companies have with various institutions and trading of shares, present in different sectors. A significant share was held by subsequent events related to the distribution of net profit from various destinations, event mainly encountered in the manufacturing and hotel industry.

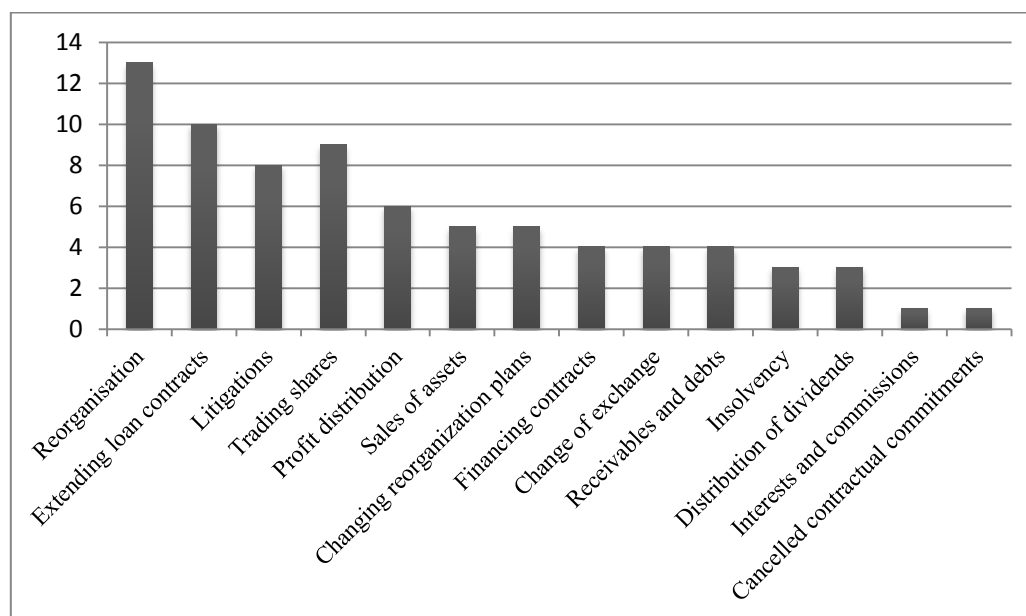
The classification is followed by sales of real estate, encountered only in the manufacturing industry, and

modification of sections of activity in the manufacturing, mining and transport industry.

Less frequent there are: extension of funding contracts, modification of exchange rate and the rate of inflation, following unpaid claims and debts, predominant in the manufacturing industry. Also, the subsequent events related to the opening of the insolvency procedure are met exclusively in the manufacturing industry.

In the second to last place was the establishment and distribution of dividends to shareholders and associates, in most cases calculated from the undistributed profit of the previous year. Once encountered in the companies of manufacturing industry are the interest and commissions of the banking institutions, as well as the cancellation of contractual obligations with suppliers who have not carry out their contractual obligations.

Figure no. 1. Type of subsequent events

Source: Own projection, 2018

Following the analysis there were identified various subsequent events at the companies analyzed in each sector of activity. A comparison is made between subsequent events occurring in each sector for each year, whose graphic representation is in **Figure no. 2**.

The mining and quarrying industry was the only industry in which all three companies included in the studied sample presented after the reporting

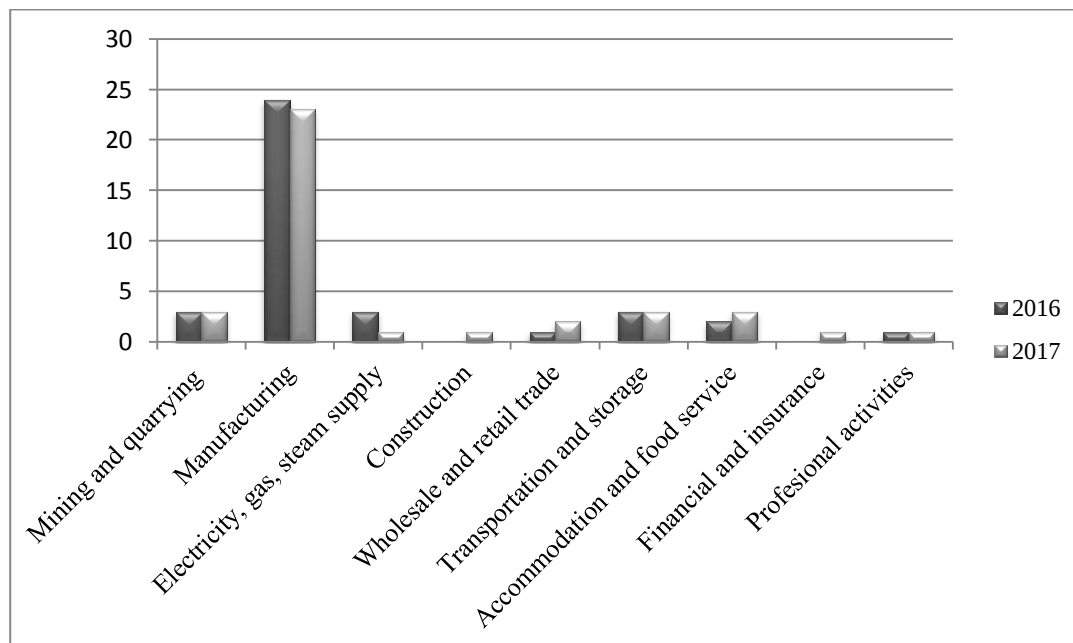
date various subsequent events, both in 2016 and in 2017. In 2016, the main events that occurred were about disputes and extension loan contracts. The next year, the companies registered in addition to the two mentioned events, reorganizations and resignation from leading positions.

Most companies operate in the manufacturing industry, the subsequent events being present in more than a half

of the companies analyzed. Because this industry has more than one object of activity is justifiable that the subsequent events vary. Therefore, in 2016 are present subsequent events related to the profit distribution, sales of assets, cancellations the contractual commitments,

reorganization, change of exchange rate, disputes and even insolvency procedures. In 2017, besides the type of events that have previously occurred, we can take into account: setting up a secondary office and closing a workplace.

Figure no. 2. Frequency of subsequent events by sectors of activity

Source: Own projection, 2018

Companies in the field of energy production and supply, gas, heating and air conditioning also presents subsequent events in both years. Both in 2016 and in 2017, events were referring to litigations, dividends, amendments to the Constitutive Act and last but not least, the removal of an object of secondary activity.

Companies in the construction sector did not register any subsequent events in 2016, and in 2017 the only subsequent event referred to the stock trading.

The companies from trade sector reported events such as the extension of credit agreements in both years, in 2017 also presenting disputes.

In the case of companies in the transport and storage sector, have occurred in both years similar events, regarding the approval of the Revenue and Expenditure Budget and the extension of financing contracts.

Companies from the accommodation and food service activities have obtained events specific to the field of activity, the distribution of net profit being frequent, followed by resignations from management positions and obtaining loan contracts.

Within the financial and insurance industry, a single company was analyzed, which in 2016 did not report any subsequent events, and in 2017 reported as the event the intention to increase the share capital by issuing shares.

A single entity was also analyzed in the professional activities sector, having in 2016 disputes and insolvency proceeding, and in 2017 presented in addition to the previous year resignation from leading positions.

To highlight the factors that influence the reporting of subsequent events a descriptive statistic was made of the indicators analyzed in **Table no. 3**. One can see that out of the total number of observations, 124

(representing the 62 companies for 2 years) an average of 50% of cases reported subsequent events. An average of 35% of the analyzed financial statements were audited by auditors belonging to the Big4 group. On average 81% from the number of observations the auditors issued unqualified opinions.

Table no. 3. Descriptive statistics

Variable	Mean	Standard Error	Standard Deviation
Subsequent events	0.5000	0.0451	0.5020
The auditor's category	0.3548	0.0431	0.4804
The auditor's opinion	0.8145	0.0350	0.3903
Financial result	0.7823	0.0372	0.4144
The company size	0.4677	0.0450	0.5010

Source: Own projection, 2018

From the total number of observations, in 78% of the cases the companies obtained profit, and about 47% of companies ranked as large companies, the difference of 53% being represented by small and medium enterprises.

The correlation between variables is presented in **Table no. 4** which shows that the dependent variable *subsequent events* is in a moderate positive correlation with the auditor type (0.37). From the independent variables the most relevant positive correlations identified are between the type of opinion and the result obtained by the company (0.45), as well as, between the type of auditor and the size of the company (0.31).

Table no. 4. Correlation Matrix

	Es	Ca	Oa	Rf	Sc
Es	1				
Ca	0.3708	1			
Oa	-0.0207	0.0503	1		
Rf	-0.0586	0.1462	0.4520	1	
Sc	0.1616	0.3181	0.1146	0.2596	1

Source: Own projection, 2018

The model was tested with all the independent variables, but also with each variable independently. From the model testing with one variable that had the highest correlation coefficient, the auditor category (Model 1)

showed that there is a strong link between both (Multiple R was 0.63) and that the change of auditor's category may influence with 63% the change in reporting of subsequent events (**Table no. 5**).

Table no. 5. Regressions results for Model 1

Regression Statistics					
Multiple R	0.6318				
R Square	0.3992				
Adjusted R Square	0.3911				
Standard Error	0.5503				
Observations	124				
ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	24.50	24.75	81.724	2.933
Residual	123	37.25	0.302		
Total	124	62			
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	
Intercept	0	#N/A	#N/A	#N/A	
Categ auditor	0.75	0.0830	9.0402	0.0000	

Source: Own projection, 2018

After testing the model with all the independent variables (Model 2) was observed that the model was validated in the case of the variable auditor's category, but with an important significance also of

the variable auditor's opinion, according to the **Table no. 6**. Modifying the independent variables influences in a proportion of 52 % the change of the dependent variable.

Table no. 6. Regressions results for Model 2

Regression Statistics					
Multiple R	0.7217				
R Square	0.5208				
Adjusted R Square	0.5005				
Standard Error	0.4976				
Observation	124				
ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	4	32.2885	8.0721	32.6021	0.0000
Residual	120	29.7115	0.2476		
Total	124	62			
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	
Intercept	0	#N/A	#N/A	#N/A	
Ca	0.4348	0.0978	4.4480	0.0000	
Oa	0.2789	0.1091	2.5565	0.0118	
Rf	-0.007	0.1176	0.0595	0.95264	
Sc	0.1271	0.0962	1.3213	0.18890	

Source: Own projection, 2018

Next, the model was been tested with only these two variables (Model 3) for which the model was validated, the change of the two variables influence

in proportion of 51% the change of the dependent variable, and Multiple R shows a very strong link between them (**Table no. 7**).

Table no. 7. Regressions results for Model 3

Regression Statistics					
Multiple R	0.7166				
R Square	0.5134				
Adjusted R Square	0.5013				
Standard Error	0.4973				
Observations	124				
ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	2	31.834	15.916	64.372	9.120
Residual	122	30.166	0.2472		
Total	124	62			
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	
Intercept	0	#N/A	#N/A	#N/A	
Auditor category	0.7822	0.0901	5.3515	0.0000	
Auditor opinion	0.3183	0.0594	5.3524	0.0000	

Source: Own projection, 2018

For revision, the model has been tested only with the auditor's opinion variable (Model 4) turning out that dependent variable *Subsequent events* can be

influenced to some extent (39%) also by the variable Oa, but the link is not as strong (Table no. 8).

Table no. 8. Regressions results for Model 4

Regression Statistics					
Multiple R	0.6318				
R Square	0.3992				
Adjusted R Square	0.3911				
Standard Error	0.5503				
Observations	124				
ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	24.752	24.7524	81.7384	2.9215
Residual	123	37.248	0.3028		
Total	124	62			
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	
Intercept	0	#N/A	#N/A	#N/A	
Opinion auditor	0.4951	0.0547	9.0409	0.0000	

Source: Own projection, 2018

Therefore, the independent variables that influence the reporting of subsequent events which were identified are

the auditor's category and the opinion issued by the auditors, as shown in Table no. 9.

Table no. 9. Synthesis of regression results

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Observations	124	124	124	124
Multiple R	0.721	0.631	0.631	0.716
R-squared	0.520	0.399	0.399	0.513
F	36.60	81.72	81.73	64.37
Ca	0.434 (4.448)***	0.75 (9.040)***		0.482 (5.351)***
Oa	0.278 (2.556)***		0.495 (9.041)***	0.318 (5.352)***
Rf	-0.007 (-0.059)			
Sc	0.127 (1.321)			

Source: Own projection, 2018

Conclusions

Throughout this article were presented the theoretical and practical aspects regarding the accounting and

auditing subsequent events, necessary for the good performance of the economic activity of an entity. The topic of subsequent events remains an important subject to be followed by users of financial statements when

they take investment decisions or other strategic decisions.

The subsequent events are and will continue to be a key area in audit processes and it is essential that everyone involved in this process knows what audit evidence are required for the auditor to confirm that the accounting policies and disclosures have been correctly applied in the annual financial statements.

An important conclusion that comes after this work is that subsequent events can provide important information, sometimes even essential to ensure the observance of the principle of continuity activity, both for the management of the entity and for the auditor of the financial statements, similar to Lessambo's (2018) research.

In accounting terms, post-balance sheet events are reflected in the financial statements, when events require an adjustment, or explanatory notes, when events are not so significant that they need to reflect the values in the financial statements.

From the point of view of the implications in audit it is very important the time when auditors discover these events, because, depending on the period in which they occurred, these events may influence the auditor's opinion and, in some cases, even amending the initial

audit report issued by the financial statements. Practice can focus on complex events, but by rigorously applying the rules of accounting and auditing standards, and using professional judgment, the most effective views on an audit mission can be built.

The article can be a bibliographic source for researches in the field of accounting and financial audit, for enterprise's management, to understand the necessity and the importance of reporting subsequent events, as well as for the practitioners of the accounting profession who find in the paper indications of the types of subsequent events which can be reported, as well as the fact that they can influence the assessment of how the enterprise respect or not the principle of continuity activity.

The limits of the research were the fact that it is not a certified database, the data were collected manually, being retrieved from information published by the companies, their confidence being provided by the independent financial auditor's reports.

Future research directions can be materialized into expanding the number of companies and the period of study, as well as a comparative analysis of the reporting of subsequent events of the companies from different countries.

REFERENCES

1. Botez, D. (2014). Subsequent Events and their Importance in Drawing up Annual Financial Statements. Downloaded to <http://sceco.ub.ro/index.php/SCECO/article/view/241> (accessed at 15.09.2018).
2. Caloian, F. (2007), Considerations of subsequent events audit, *Audit Financiar*, nr. 29, pp. 31-36.
3. Cernușca, L. (2016), Subsequent events of the closure financial year, *Ceccar business magazine* nr. 27, 4-10 octombrie, Downloaded to <http://www.ceccarbusinessmagazine.ro/eveniment-e-ulterioare-inchiderii-exercitiului-financiar-a1029/> (accessed at 15.09.2018)
4. Chung, J. O. Y., C. P. Cullinan, M. Frank, J. H. Long, J. Mueller-Phillips, and D. M. O'Reilly. 2013. The auditor's approach to subsequent events: Insights from the academic literature. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 32 (Supplement 1): 167–207.
5. Collings S. (2012), Treatment of subsequent events post reporting, *Audit financiar*, nr. 7, pp. 50-53.
6. Herda, D. N., & Lavelle, J. J. (2014). Auditing Subsequent Events: Perspectives from the Field. *Current Issues in Auditing*, 8(2), A10-A24. Downloaded to <http://commons.aaahq.org/posts/88d55aae07> (accessed at 15.09.2018).
7. IASB. IAS 10 Events After the Reporting Period. Downloaded to <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-10-events-after-the-reporting-period/> (accessed at 16.09.2018).
8. IFAC. ISA 560 Subsequent events. Downloaded to <http://www.ifac.org/system/files/downloads/a030-2010-iaasb-handbook-isa-560.pdf> (accessed at 15.09.2018).

9. Janvrin, D. J., and Jeffrey C. G. (2007), An investigation of auditor perceptions about subsequent events and factors that influence this audit task. *Accounting Horizons* 21 (3): 295–312.
10. Lazăr, A., Avram M., Duinea E. M. (2011), Subsequent events in the context of Accounting Reglementations compliant whit European directives, applicable to economic operators, *Audit financiar*, nr. 2, pp. 47-52
11. Lessambo, F.I. (2018). Subsequent Events; and Going Concern. *Auditing, Assurance Service and Forensics*. Palgrave Macmillan, Cham https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-90521-1_15 (accessed at 20.09.2018)
12. Ministry of Public Finance. Order no. 1802/2014 for the approval of the Accounting Regulations on individual annual financial statements and consolidated financial statements published in *Official Gazete* no. 963 of December 30, 2014 https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OMFP_1802_2014.pdf (accessed at 15.09.2018)
13. Michel, J. (2015). Disclosures versus Recognition: Inferences from Subsequent Events. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2324394> (accessed at 20.09.2018).
14. Moldovanu, U. (2009), Case studies in the application of the International Standard of Auditing 560 „Subsequent events”, *Audit financiar*, nr. 11, 44-56.
15. Ozdemir, Z., & Gokcen, B. A. (2016). Auditing of Subsequent Events: A Survey of Auditors in the City of Istanbul in Turkey. *Accounting and Finance Research*, 5(2), 42.

Does IFRSs adoption contribute to the protection of minority investors?

Bogdan DIMA,

Faculty of Economics and Business Administration,
West University of Timisoara,
e-mail: bogdandima2001@gmail.com

Ștefana Maria DIMA,

ECREB – East European Center for Research in
Economics and Business, Faculty of Economics and
Business Administration, West University of Timisoara,
e-mail: stefana.dima@e-uvt.ro

Miruna-Lucia NACHESCU,

Faculty of Economics and Business Administration,
West University of Timisoara,
e-mail: mnachescu@gmail.com

Abstract

The purpose of the present article is to analyse the connection between the protection of minority shareholders and International Financial Reporting Standards' (IFRSs') adoption. Thus, the authors estimate the status of IFRSs' adoption for 109 countries and involve the Protecting Minority Investors' ranking (as a component of Ease of Doing Business Index provided by World Bank). In order to deal with the reverse causality issues, a GMM methodological framework was adopted. The results reveal that the impact of IFRSs' adoption on a country's rank (in respect to the status of minority investors' protection) is reverse U-shaped and statistically significant. These findings are robust, even if we consider different control variables (legal system features, conditions of borrowed financial resources' markets and insolvency resolution procedures) and estimation methodologies. In addition, the authors compare OECD versus non-OECD countries and find that the strongest impact of IFRSs' adoption is in the case of the latter group.

Keywords: minority shareholders, IFRSs, legal system, insolvency, OECD & non-OECD countries

JEL Classification: C10, C13, C14, D01, D22, G39, M49

To cite this article:

Dima, B., Dima, S.M., Nachescu, M-L. (2018), Does IFRSs adoption contribute to the protection of minority investors?, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 584-598, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/026

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/026>

Received: 03.10.2018

Revised: 03.10.2018

Accepted: 11.10.2018

1. Introduction

In the last decades, as the financial markets developed at a faster pace, new institutions emerged in order to ensure the stability of the market and to enable investors to trust the application of comparable global financial reporting standards. As a key group of financial information users, investors prefer to invest when the legal environment guarantees them enough protection (Leuz et al, 2009). Moreover, as Bishara (2011) notes, the existence of corruption, the lack of investors' protection and of minority shareholders' rights can de-motivate potential investors from taking the risk of investing in companies operating on a certain market. Pagano (1993) shows that weak investors' protection discourages financial markets' development and, so, in order to avoid the reduction of financial inflows, protection must be provided by the market. Some authors consider that financial markets' development level is frequently generated by the level of investors' protection and that the financial crisis was just a proof of market regulators and supervisors' "incapacity of adapting to the market reality and to ensure an adequate investors' protection" (Barna & Nachescu, 2014).

Still, no matter how hard regulators try to ensure the same conditions to all market participants, the protection of minority investors is one of the major issues perceived on both gnoseological and empirical levels. Financial markets where minority investors' rights are properly protected are less sensitive to financial constraints, allowing an increase in investments' performance. Stultz (2005:26) argues that "when the state ruler agency problem is significant, controlling shareholders can exploit it to their advantage. For instance, by bribing state rulers, they can get away with expropriation of minority shareholders that would not be possible if the state strictly adhered to its laws and regulations. Further, corporate insiders who earn rents through control of corporations do not have incentives to take steps that would reduce the discretion of state rulers when that discretion helps them protect their rents."

On the other hand, the level of investments in internal governance is associated with the country-level investor protection. La Porta et al. (1997, 1998, 2000) shows that a strong investor protection is the most

important factor associated with promoting good corporate governance. Strong investor protection creates an environment that deters managers from opportunistic behaviour, reduces the risk of mismanagement, and increases shareholders' confidence and their willingness to participate on financial markets (DeFond & Hung, 2004).

Houqe et al. (2012) use in their analysis six country-level measures of investor protection: board independence, enforcement of securities laws, protection of minority shareholder rights, enforcement of accounting and auditing standards, judicial independence, and freedom of the press. They conclude that International Financial Reporting Standards' (IFRSs') adoption does not lead to higher earnings quality, except when a country's investor protection regime is well-established. These results are consistent with the findings of Leuz et al. (2003), La Porta et al. (1998, 2000, 2002), and Ball et al. (2003), which conclude that adopting high quality standards is a necessary but not a sufficient condition in acquiring high quality information, and that strong investor protection is a must in promoting earnings quality, even given high quality reporting standards are implemented.

La Porta et al. (1998) argue that country-level strong investor protection improves the rights of outside (minority) investors and reduces agency problems between insiders/controlling shareholders and outsiders/minority shareholders.

Several authors (La Porta et al., 1997, 1998, 2000; Djankov et al., 2003; Beck et al., 2003a, 2003b; Claessens & Laeven, 2003) show that the investment flows and the capacity of companies to find financing increase when shareholders and creditors are better protected by law.

Modigliani & al. (2000) find supporting evidence for the correlation between investor protection and financial markets' development, by using measures of investor protection and corruption, plus a price measure (the premium on voting stock). When the minority rights are not well protected, the companies' capacity to raise equity capital is affected, leading to less funding resources for new risky ventures. The consequences may include low capitalization and a preference for internal equity and bank lending over traded securities.

One key element influencing the availability of credit, especially for small firms, is the severity of the bankruptcy law's treatment of debtors. A forgiving bankruptcy law offers entrepreneurs partial insurance against the consequences of failure (Jackson, 1985; Lee et al., 2007).

Even if the literature has extensively studied the connections between equity rights protection and the development of financial markets, it also documents the impact of creditor rights' protection on financial markets (Bae & Goyal, 2003; Demircuc-Kunt & Maksimovic, 1998). Still, cross-country empirical evidences are highly limited to the use of a general index equal to the number of rights given to creditors. Such an index was developed by La Porta et al. (1998) and it uses 4 dummy variables: restrictive reorganization, mandatory management turnover, no automatic stay on assets, secured creditors priority. By using this general index, the empirical evidences suggest that the aggregate strength of creditor rights has limited effects on financial development (probably due to the very different aspects taken into account).

Moreover, the adopted legal system has a significant impact on the different aspects concerning the corporate governance principles used. There are quite a few studies analyzing the relationship between law and finance. Most attempt to determine the level of protection provided by law to investors, the differences between the legal systems adopted by different countries or to establish the impact of firm-level corporate governance on firm's performance. A country's legal system is significantly related to the quality of accounting information (La Porta et al., 1998; Ball et al., 2000; Hung, 2000; Burgstahler et al., 2007). La Porta et al. (1997, 1998) show that common law systems (like UK or USA systems), promote strong minority investors' protection, while it is weak or almost inexistent in civil law systems. Weak legal protection for minority shareholders creates opportunities for managerial abuses and, so, the level of protection offered by law to investors (through the rule of law) becomes a basic determinant of how corporate governance evolves in that country.

Nonetheless, the existence of legal regulations is not sufficient if these are not respected by market participants (Berkowitz & al., 2003). Institutional characteristics, such as the rule of law and the

efficiency of a country's judicial system, affect the quality of accounting information and the functioning of financial markets, in general (Leuz et al., 2003; Morck et al., 2000).

Bhattacharya and Daouk (2002) show that share prices do not fluctuate with the adoption of new protection measures, but significantly vary when the first infringement of those regulations is penalised. Ben Naceur et al. (2007) proves that a legislation that ensures better protection of shareholders' rights decreases agency costs and offers a better supervision of managers' actions.

When discussing the determinants of the differences in economic development among countries, one of the factors taken into account is the legal environment (Beck et al., 2000). The study shows that a low level on investors' protection, measured through the legal stipulations and the level to which these are imposed, is reflected by the small size of the financial markets.

The level of investors' protection, by means of the existing legal regulations, differs according to the origins of the legal system and, thus, economic growth patterns differ from one country to another (La Porta et al., 2000). The database compiled by La Porta et al. (1997, 1998) when considering investor protection, was disputed by different authors (Djankov et al., 2008; Spamann, 2010), who had concerns about the construction of the classic investor protection measures' index, *The Antidirector Right Index* (ADRI) developed by La Porta et al. (1998). It ranges from zero to six and measures the ease with which shareholders exercise their voting rights and other legal rights – such as suing directors and calling special shareholder meetings. Spamann (2010) has shown that there are significant differences between common law and code law countries, with respect to this index. On the other hand, Djankov et al. (2008) developed an anti-self-dealing index, measuring the protection of minority shareholders from expropriation by controlling shareholders, through self-dealing transactions. This index is a better measure for the minority shareholders' protection, in the case of countries in which ownership is very concentrated, as it includes measures of approval, disclosure and public enforcement of self-dealing transactions.

One major problem that investors face and which affects their capacity of taking adequate decisions is

the quality of the financial information available on the market. Penman (2002) considers that financial information quality should be discussed in terms of the usefulness of the information provided for the shareholders' interest but also taking into account the public interest.

In this context, IFRSs have become, during the last two decades, the principal global financial reporting framework, being accepted for the issuers' admittance on the main stock exchanges in the world (Mueller et al., 1997). IFRSs' adoption by several jurisdictions may be seen as a key event in the history of financial reporting and in the convergence of national accounting systems (Larson and Street, 2004; Whittington, 2005), leading to an increase in the understandability and relevance of financial information for users.

Barth et al. (2008) and Bartov et al. (2004) show that by adopting the IASB standards (clearly influenced by common-law countries, like the United States of America and the United Kingdom), the accounting quality has improved. Barth et al. (2008) shows that, after IASs adoption, firms' evidence less earnings management, more timely loss recognition and more value relevance of accounting data than firms that do not adopt. Aharony et al. (2010) investigate the national impact of IFRSs adoption, by comparing the price and return-based value-relevance models to assess how switching from domestic standards affects the informativeness of accounting figures to investors.

However, the adoption of such a global financial reporting framework puts a lot of pressure on management and auditors, leaving scope to exercise discretion and reducing earnings management activities (Sunder, 1997; Ewert & Wagenhofer, 2005).

Investor protection laws encourage more accurate financial reporting (Leuz et al, 2003) and more arbitrage, both of which should result in stock prices more accurately reflecting fundamental values.

Bushman & Smith (2001) consider that strong protection of investors' rights, at country level, stimulates companies to offer better quality accounting information, and, so, the economy has the premises to grow faster. There were other authors (Bhattacharya et al., 2003; Bushman et al., 2004) that believe that one factor that influences financial transparency is the level

of protection ensured by one country to its investors. Therefore, several authors (Ball et al., 2000; Daske et al., 2008; Hung, 2000; La Porta et al., 1998, 2000, 2002) argue that the adoption of higher quality standards in financial reporting becomes a necessary condition for high quality information. Still, they do not consider that such a measure is sufficient for a better country-level investors' protection. Francis et al (2001) observe that, in countries with well set in place laws for investors' protection, the accounting standards become more transparent.

Leuz et al. (2003) show that, since strong protection limits insiders' ability to mask the performance of the company, as the investors' protection increases, the quality of the disclosed financial information increases as well.

In addition, Ding et al. (2007) investigate how a country's legal systems, economic development, financial markets, and ownership concentration influence its accounting standards, and, consequently, the quality of its financial reporting.

Since many countries have legal stipulations that allow firms to either opt out certain provisions in investors' protection laws or to choose to adopt additional ones (Black & Gilson, 1998; Easterbrook & Fischel, 1991; Klapper & Love, 2004), the degree of corporate governance applied by firms in the same country can significantly differ from one company to another. Such legal stipulations allow managers acting in environments characterized by weak corporate governance to compensate the negative perception of investors towards that environment, by incorporating stronger measures of investors' protection and making them known to the capital owners. In this context, Klapper & Love (2004) note that although firm-level efforts do not fully substitute the absence of a good legal infrastructure, it can, to a certain degree, independently improve investors' protection and minority shareholders' rights, contradicting the theory of Shleifer & Wolfenzon (2002) that consider that the absence of an efficient legal system at country level makes it impossible for firms to ensure a positive perception of the environment in the eyes of the investors. Even though such studies (Klapper & Love, 2004; Shleifer & Wolfenzon, 2002) have shed some light over the relation between governance and performance, they

only refer to the US market, without clarifying such connection for developing countries.

Faccio and Lang (2002) find differences regarding the ownership structure, showing that, in common-law countries (with strong regulation), companies are more likely to be widely held, while in code-law countries (with weak regulation) they are usually family controlled. Also, the state holdings are more significant in code-law countries. They point out that in a widely-dispersed share ownership, managers and shareholders' interests may diverge in important ways, raising the problem of asymmetric information. This generates the need for high quality financial reporting and other forms of timely public disclosure.

Wenjie & Wayne (2014) investigate the impact of accounting standards and legal environments on the information content of stock prices. They consider that there is a negative correlation between the adoption of IFRSs or US GAAP and the stock price synchronicity, at the univariate level, correlation that disappears in a multivariate setting, when measures of legal environments such as the level of shareholder protection or legal origin are included. This shows that the simple adoption of a set of accounting standards is not sufficient for increasing financial market efficiency. They prove that the relationship between stock price synchronicity and accounting standards is significantly negative only in countries with a common-law origin, better shareholder protection, and proper legal enforcements in general. Their conclusions are in line with those of other researchers (Burgstahler et al. 2007; Daske et al., 2008; Doidge et al, 2007; and Leuz et al., 2009), agreeing that high-quality accounting standards make stock prices more informative, only in countries with strong legal environments.

Thus, by reviewing the literature we found that, so far the implications of IFRSs' adoption on the protection of minority investors lack empirical and theoretical support. Our study intends to cover this gap, by addressing this reverse connection too.

Consequently, based on the previous arguments we adopt the following research hypotheses:

H1: *The adoption of IFRSs contributes to the protection of minority investors.*

H2: *The best results are achieved for the full adoption of IFRSs, while the mix of these with national GAAPs leads to a less clear effect.*

H3: *A legal system based on common law does not automatically warranty the best protection of minority investors and a mix of common and civil / Muslim laws performs better in respect to the protection of minority rights.*

The paper is structured as follows: in the next section we present data and research methodology; section 3 reports the results and robustness checks. Several conclusions are drawn and some further policy implications are suggested in section 4.

2. International data

The website of IFRS Foundation and International Accounting Standards Board (IASB) posts profiles about the use of IFRSs in individual jurisdictions. These profiles were developed on the basis of very different sources, the most important one being the set of responses provided by standard-setters and other relevant bodies to a survey conducted by IFRS Foundation. The profiles were reviewed by regulators, international audit firms and the respondents to the survey and their comments are reflected in the posted materials.

We decided to use 109 such profiles as provided by IFRS Foundation at <http://www.ifrs.org/Use-around-the-world/Pages/Jurisdiction-profiles.aspx>, at November 16, 2014 (**Table no. 1**).

We have constructed a dummy variable that takes value 2 for countries in which IFRSs (as adopted by European Union or published by IASB) are fully adopted, value 1 for countries that have partially adopted IFRSs and 0 for those that decided not to adopt IFRSs. The dataset includes a wide spectrum of situations: out of the sample, 21 countries have not adopted IFRSs, 13 are cases of partial adoption and 75 have fully adopted the standards.

Table no. 1. Countries used in the sample and the state of IFRS adoption and protection of minority investors

Country	IFRS adoption	Protecting minority investors	Country	IFRS adoption	Protecting minority investors	Country	IFRS adoption	Protecting minority investors
Singapore	2	3	Israel	2	11	Philippines	1	154
New Zealand	2	1	Chile	2	56	Ukraine	2	109
Hong Kong SAR, China	2	2	Belgium	2	40	Bahamas, The	2	141
Denmark	2	17	South Africa	1	17	Dominica	2	87
Korea, Rep.	2	21	Czech Republic	2	83	Sri Lanka	2	51
Norway	2	12	Armenia	2	49	St. Lucia	2	141
United States	1	25	Rwanda	2	117	Brunei Darussalam	0	110
United Kingdom	2	4	Romania	2	40	Barbados	1	177
Finland	2	76	Saudi Arabia	0	62	El Salvador	2	154
Australia	2	71	Slovenia	2	14	Zambia	2	83
Sweden	2	32	Panama	2	76	Egypt, Arab Rep.	0	135
Iceland	2	28	Hungary	2	110	Indonesia	0	43
Ireland	2	6	Turkey	2	13	Ecuador	2	117
Germany	2	51	Italy	2	21	Jordan	2	154
Georgia	2	43	Belarus	0	94	Belize	0	169
Canada	2	7	Jamaica	2	71	Nicaragua	1	172
Estonia	2	56	Luxembourg	2	117	Brazil	2	35
Malaysia	2	5	Greece	2	62	St. Kitts and Nevis	2	87
Switzerland	1	78	Russian Federation	2	100	Guyana	2	135
Austria	2	32	Moldova	2	56	Argentina	2	62
United Arab Emirates	1	43	Cyprus	2	14	Pakistan	1	21
Latvia	2	49	Croatia	2	62	Tanzania	2	141
Lithuania	2	78	Oman	2	122	Kenya	2	122
Portugal	2	51	Albania	0	7	Sierra Leone	2	62
Thailand	0	25	Ghana	2	56	Uzbekistan	0	100
Netherlands	2	94	Mongolia	2	17	India	0	7
Mauritius	1	28	Guatemala	1	174	Bolivia	0	160
Japan	0	35	Vietnam	0	117	Madagascar	0	87
Macedonia, FYR	2	21	Trinidad and Tobago	2	62	Niger	0	146
France	2	17	Azerbaijan	2	51	Nigeria	0	62
Poland	2	35	Fiji	2	110	Zimbabwe	2	87
Spain	2	30	Uruguay	1	110	Bangladesh	2	43
Colombia	0	10	Costa Rica	2	181	Guinea-Bissau	0	122
Peru	2	40	Dominican Republic	0	83	Angola	0	94
Slovak Republic	2	100	Antigua and Barbuda	2	35	Venezuela, RB	1	178
Bulgaria	2	14	Paraguay	0	166			
Mexico	1	62	Malta	2	51			

Source: Data processed by the authors

In addition, we use data provided by Doing Business (www.doingbusiness.org). This database provides information regarding the protection of minority

investors. The data come from a questionnaire administered to corporate and securities lawyers and are based on securities regulations, company laws,

civil procedure codes and court rules of evidence. The ranking is according to the distance to frontier scores for protecting minority investors.

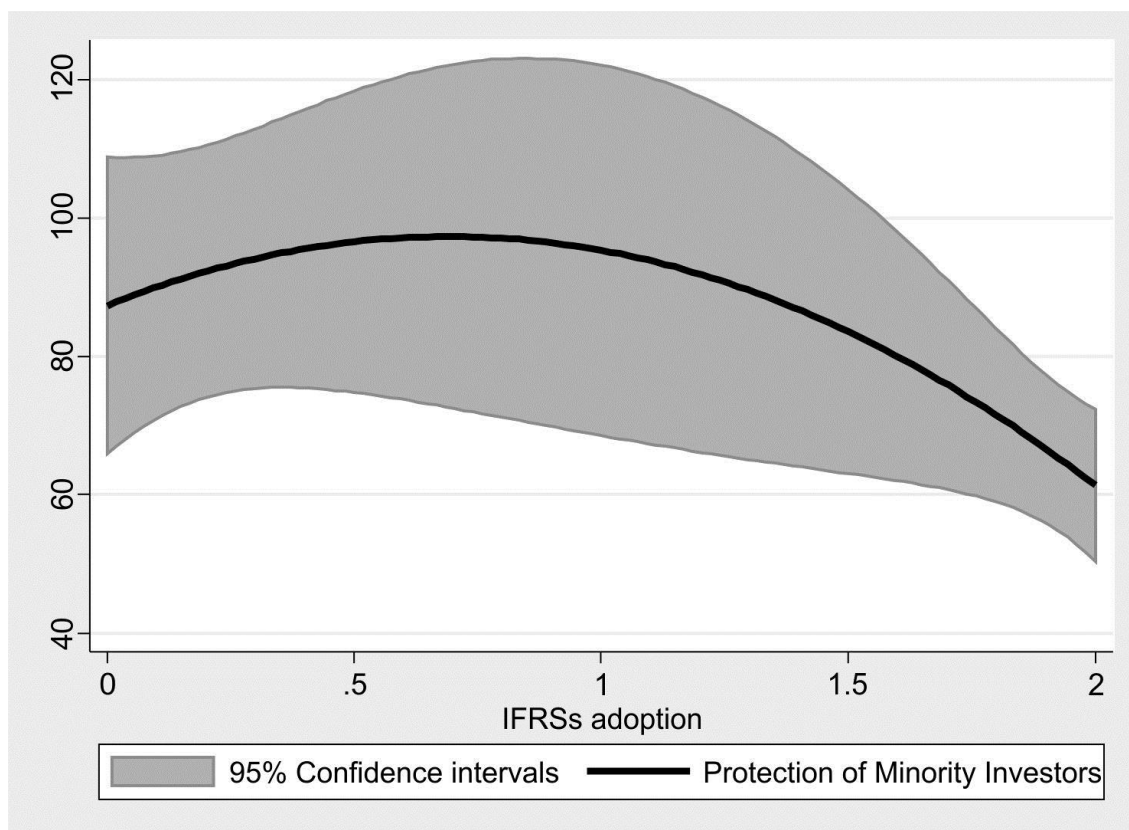
With the IFRSs adoption dummy as the main explanatory variable, we control for ease of getting credit and for resolving insolvency mechanisms. Doing Business measures the legal rights of the borrowers with respect to secured transactions, through one set of indicators, and the sharing of credit information, through another.

The ranking of economies on the ease of getting credit is determined by sorting their distance to frontier scores for getting credit. These scores are the distance to frontier score for the sum of the strength of legal rights index and the depth of credit information index.

The ranking of economies on the ease of resolving insolvency is determined by sorting their distance to frontier scores for resolving insolvency. These scores are the simple average of the distance to frontier scores for the recovery rate and the strength of insolvency framework index.

We also control for the specific features of the legal system. Data for each country are provided by University of Ottawa, JuriGlobe-World Legal Systems (<http://www.juriglobe.ca/eng/syst-onu/index-alpha.php>). The dummy variable takes value 2 for countries with a common law system, 1 for countries with mixed systems and 0 for those having a civil law system.

Figure no. 1. Kernel (Epanechnikov) fit for protection of minority investors and IFRSs' adoption

Source: Data processed by the authors

Preliminary *kernel fit* for protection of minority investors and IFRSs' adoption suggests that there might be a reverse U-shaped connection between these two variables (Figure no. 1). However, a more detailed analysis is required.

3. Results and comments

3.1. OLS and Stochastic Frontier estimates

We initially run a preliminary an OLS regression. The results are reported in Column 1 of Table no. 2.

Table no. 2. Protection of Minority investors and IFRSs' adoption

A) Full sample: 109 countries

	(1)	(2)	(3)
	OLS	Stochastic Frontier Analysis (SFA)	Instrumental Generalized Method of Moments (GMM)
IFRSs adoption dummy	90.261*** (28.687)	90.263*** (23.675)	227.942*** (75.836)
IFRSs adoption dummy squares	-41.614*** (14.295)	-41.614*** (11.699)	-109.133*** (37.790)
Common Law dummy	-52.837*** (18.706)	-52.837*** (18.735)	-70.199*** (23.622)
Common Law dummy squares	26.145** (10.742)	26.145*** (9.978)	32.585*** (12.483)
Getting Credit variable	0.356*** (0.094)	0.356*** (0.088)	0.323*** (0.094)
Resolving Insolvency variable	0.465*** (0.086)	0.465*** (0.082)	0.442*** (0.078)
Number of observations	109	109	109
R-squared	0.784		
Wald χ^2		396.12 (Probability=0.000)	
Likelihood-ratio test of null that is no <i>technical inefficiency</i> component		$\chi^2=0$ (Probability=1.00)	
GMM C statistic χ^2			5.765 (Probability=0.056)
Hansen's J χ^2			2.181 (Probability=0.536)

B) OECD countries: 35 countries

	(1)	(2)	(3)
	OLS	Stochastic Frontier Analysis (SFA)	Instrumental Generalized Method of Moments (GMM)
IFRSs adoption dummy	98.168*** (21.658)	98.168*** (35.612)	100.394** (46.291)
IFRSs adoption dummy squares	-38.304*** (8.877)	-38.304** (17.305)	-33.657 (22.115)
Common Law dummy	-54.731*** (16.231)	-54.731 (35.040)	-64.098*** (17.722)
Common Law dummy squares	20.666** (9.175)	20.666 (17.991)	21.605** (9.762)
Getting Credit variable	0.048 (0.234)	0.048 (0.151)	-0.368 (0.228)

Resolving Insolvency variable	0.126 (0.334)	0.126 (0.223)	0.015 (0.251)
Number of observations	35	35	35
R-squared	0.718		
Wald χ^2		88.96 (Probability=0.000)	
Likelihood-ratio test of null that is no <i>technical</i> <i>inefficiency</i> component		$\chi^2=0$ (Probability=1.00)	
GMM C statistic χ^2			1.179 (Probability=0.555)
Hansen's J χ^2			2.131 (Probability=0.345)

C) Non-OECD countries: 74 countries

	(1)	(2)	(3)
	OLS	Stochastic Frontier Analysis (SFA)	Instrumental Generalized Method of Moments (GMM)
IFRSs adoption dummy	95.750** (37.733)	95.747*** (29.584)	300.574*** (98.120)
IFRSs adoption dummy squares	-44.770** (18.629)	-44.770** (14.568)	-147.844*** (48.545)
Common Law dummy	-59.602*** (22.592)	-59.602*** (22.600)	-82.991** (35.547)
Common Law dummy squares	29.525** (13.667)	29.525** (12.052)	40.369** (17.888)
Getting Credit variable	0.405*** (0.117)	0.405*** (0.112)	0.382*** (0.122)
Resolving Insolvency variable	0.452*** (0.107)	0.451*** (0.105)	0.431*** (0.110)
Number of observations	74	74	74
R-squared	0.805		
Wald χ^2		305.12 (Probability=0.000)	
Likelihood-ratio test of null that is no <i>technical</i> <i>inefficiency</i> component		$\chi^2=0$ (Probability=1.00)	
GMM C statistic χ^2			6.326 (Probability=0.042)
Hansen's J χ^2			1.787 (Probability=0.618)

Notes: Dependent variable: *Protecting Minority Investors* ranks from *Doing Business* index. A greater value reflects a worst situation of minority protection. Robust estimates for OLS. C-statistics (Hayashi, 2000) tests the endogeneity of IFRS adoption dummy. It is robust to heteroskedasticity, autocorrelation, and clustering. The null is that IFRSs' adoption is exogenous. According to the values of the test, such null can be rejected. For SFA estimates: a production frontier model. The non-negative distribution component (a measurement of inefficiency) is assumed to be from a half-normal distribution Kumbhakar and Lovell (2000). For GMM estimates, the considered instruments are: Foreign Direct Investments (net inflows, % GDP; averages of all available data between 2000 and 2013), three regions dummies and a dummy for European Union membership. Hansen's (1982) J statistic test whether the instruments are uncorrelated with the error term. It also tests if the equation is misspecified and that one or more of the excluded exogenous variables should actually be included in the structural equation. According to this test, the null hypothesis that our instruments are valid cannot be rejected.

Source: Data processed by the authors

As these results highlight, the impact exercised by the status of IFRSs adoption on the protection of minority investors is statistically significant at 1%. Such impact appears to be a reverse U-shaped one: as the status of IFRSs adoption moves from “non-adoption” to “partial adoption”, the minority investors’ protection seems to be worsening in relative terms. The mix of IFRSs and national GAAP makes less transparent the information flow and does not seem to support a better assessment of minority investors’ situation. With the shift to “full adoption” of IFRSs, the situation clearly seems to improve. ‘Full adoption’ contributes to the ‘extent of disclosure’ and ‘ease of shareholder suits’ (access to documents and other evidences in case of trials). However, one can notice that such effect displays a certain degree of asymmetry, as reflected by the levels and squares coefficients. In other words, the beneficial effect of IFRSs’ adoption can be better evidenced for high ranks of minority shareholders’ strength of protection. Still, the ‘net’ effect of IFRSs’ adoption on minority rights is largely positive.

From the control variables, the distinctive features of common law-based legal systems provide a strong support for minority shareholders’ protection. This effect is U-shaped: countries with mixed legal systems benefit from better minority shareholders’ protection. Particularly, the favourable impact of the legal system’s architecture and practices seems to be stronger in countries combining elements of common law with civil or Muslim law.

The overall conditions of the borrowed financial resources’ markets, as are these captured by the strength of credit reporting systems and the effectiveness of collateral and bankruptcy laws in facilitating lending, contributes to a significant improvement in the ranking of a country, in terms of minority investors’ protection. The same type of effect is exercised by the way in which a country deals with the weaknesses in the existing bankruptcy law and the main procedural and administrative bottlenecks in the insolvency process.

Furthermore, we investigate the possibility of several frictionary mechanisms leading to a relative inefficiency of the associated transmission channels for the considered explanatory variables. Such factors can be, for instance, related to the severity of asymmetric information issues between majority and minority investors, imperfections of

financial markets’ institutions and mechanisms or to social and cultural practices and norms. Also, they can be related to regional trends or international organizations and institutions’ membership. For testing, we involve a *Stochastic Frontier Analysis* (SFA) framework.

In the respective framework, a perturbation to the structural model is assumed to incorporate two components (see Kumbhakar & Lovell, 2000). The first component is assumed to have a strictly non-negative distribution and it is labelled as the *inefficiency term*, while the second component (*the idiosyncratic error* displaying a normal distribution) is assumed to have a symmetric distribution. The existence of the first term lowers the outcome of the ‘production factors’ or, alternatively, raises the costs associated to a given outcome level. We involve a ‘production function’ for minority protection and a time-invariant parameterization of the *inefficiency term*. A one-sided generalized likelihood-ratio test (see Gutierrez et al., 2001) is applied and such test tends to accept the null of no inefficiency component: there is no shortfall of the observed protection of minority shareholders as output from maximum feasible output that can be obtained by taking into account the ‘production factors’ represented by the considered explanatory variables. In this case, the stochastic frontier model tends to generate results close to an OLS model with normal errors. Indeed, the SFA preserves all the results of the OLS with close values of the corresponding parameters (Column 2 of Table no. 2).

3.2. Reverse causality check

One might argue that there is a potential reverse causality issue in the specification of our model: the implied causality can run both ways between IFRSs’ adoption and minority investors’ protection. A strong pro-business economic and social environment can support the adoption of IFRSs, for a further enhancement of transparency and an improvement in financial information quality. In such case, ordinary linear regression generally produces biased and inconsistent estimates (Greene, 2012; Wooldridge, 2010). In order to deal with such problem, we use an instrumental-variables regression with *Generalized Method of Moments* (GMM) method (Hall, 2005). It involves some moment or *orthogonality* conditions and allows for heteroskedasticity in errors.

We instrument for the potential endogeneity of IFRSs' adoption by considering several variables. We use, as instruments, *Foreign Direct Investments* (FDI): net inflows, % GDP, averages for the time span between 2000 and 2013, as provided by World Bank, 2014. There are evidences in the literature of dual connections between the status of IFRSs' adoption and the existing and expecting FDI (see, for instance, Márquez-Ramos, 2008; Ramanna & Sletten, 2009): a country is more likely to adopt IFRSs, if it's trading partners or geographically neighbouring countries are IFRSs' adopters. Based on similar arguments, we consider as instruments three regions' dummies (for America, Asia, Africa). In order to reflect the consequences of IAS Regulation, adopted by the European Union in 2002, a dummy for European Union's membership is used. The results are reported in Column 3 of **Table no. 2**.

First, we test to see if the endogenous regressors are in fact exogenous. For such, the OLS estimator is more efficient. Depending on the strength of the instruments, the loose in efficiency, by using an instrumental-variables estimator, can be significant. However, the *C statistic* (also called 'difference-in-Sargan statistic'; robust to heteroskedasticity, autocorrelation and clustering; Hayashi, 2000) shows that this is not the case. The null that IFRSs' adoption is exogenous, in respect to the considered instruments, can be rejected. These instruments appear to be correspondingly correlated with the included endogenous regressors, but uncorrelated with the error term. Second, since our model is an over-identified one (implying that the number of additional instruments exceeds the number of endogenous regressors), we can test whether the instruments are uncorrelated with the error term. Also, we test if the model is misspecified and that one or more of the excluded exogenous variables should actually be included in the structural equation. According to the Hansen (1982) test, the null hypothesis that our instruments are valid cannot be rejected. Overall, we accept that IFRSs' adoption can be seen as at least partially endogenous in respect to minority shareholders' protection and we consequently correct for this in the GMM framework

Here, the key results are maintained: the *reverse U-shaped* effect exercised by IFRSs' adoption is present at a statistical significance of 1%. Still, as a result of the corrections for OLS estimators' biases and due to that the instrumental-variables' estimators exhibit lower biases – since the instruments are strongly correlated

with the endogenous variable – the occurring amplitude of the corresponding parameters is higher in comparison with OLS and SFA estimates.

The same applies for the *U-shaped* associated with the common law dummy, while, in this case, the increases in parameters in comparison with OLS and SFA estimates are less substantial. For *Getting Credit* and, respectively, *Resolving Insolvency* the results are comparable with the ones previously obtained.

All together, these findings indicate that, in the full sample of 109 countries, the positive effect of IFRSs' adoption on minority investors' protection is robust across estimation methods and its amplitudes exceeds those associated with the characteristics of the legal systems, conditions of borrowed financial resources' markets and insolvency resolution procedures.

3.3. Robustness check: OECD versus non-OECD countries

One question that can be raised in relation to our results is: how robust remain our results if the overall development status for the considered countries is taken into account? In order to provide an assessment, we split our full data sample in two sub-samples: for OECD and, respectively, non-OECD countries. The results are show in Panel "B" and Panel "C" of Table no. 2.

For OECD countries, OLS and SFA estimates for the effects of IFRSs' adoption show the same profile as for the full sample. Still, in GMM framework, the non-linear effects are no longer statistically significant, while the significance for levels' coefficients is 5% and the corresponding amplitude is half that of the full sample (and around one third compared to the non-OECD countries).

The characteristics of the legal systems maintain the *U-shaped* effect for OECD countries. Still, if these are statistically significant in OLS, their significance is lost in SFA. For the GMM estimates, the non-linear component is significant only at 5%, with lower breadth/span of the induced effects in relation to the full sample. Interestingly, the significance of conditions of borrowed financial resources' markets and insolvency resolution procedures is completely vanished in OECD data sample. For these countries, the two control variables play virtually no role in explaining the protection of minority investors' rights.

For non-OECD countries, the impact of IFRSs' adoption is significant at 1% across all estimation methods and the corresponding amplitude is somehow larger compared to the full sample. With the exception of non-linear components of legal systems' distinctive features, which are significant at 5%, all the control variables display a statistical significance of 1% and induce similar effects as in full sample, with a relatively higher dimension.

4. Conclusions

Overall, there are some clear structural differences in the nature, efficiency and consequences of the involved transmission channels between OECD and, respectively, non-OECD countries. So, it can be argued that the global development level modulates the impact of the considered variables on the minority shareholders' protection. One can advance the argument that a higher level of economic development is usually associated with a strong supportive business environment (including a well-articulated and effectiveness protection of minority investors). However, this argument should be nuanced, since the influence of IFRSs' adoption is preserved with different ranges and significance in both samples. In other words, even if a consistent system of minority

protection is already in place, the IFRSs' adoption can still contribute to its further enhancement.

Probably the most important policy implication of our findings consists in the idea that the adoption of IFRSs strongly supports the protection of minority investors' rights. Also, our results draw attention to the fact that best results are achieved for the full adoption of international standards, while the mix of these with national standards leads to a less clear effect.

Furthermore, a design of the legal system based on common law does not automatically guarantee the best protection of minority investors. Rather, a mix of common and civil / Muslim laws performs better in respect to such outcome.

Finally, an improvement in lending market conditions as well as efficient mechanisms for insolvency resolution can support the protection of minority investors especially in developing countries.

The existence of the bi-univocal relationship between IFRSs' adoption and the distinctive features of the business environment suggests that even if IFRSs' adoption is an exogenous policy measure, the ex-ante existence of a corresponding architecture of the business environment can contribute to the *de facto* implementation of IFRSs. This last connection requires further analysis.

REFERENCES

1. Aharony, J., Barniv, R., & Falk, H. (2010), The impact of mandatory IFRS adoption on equity valuation of accounting numbers for security investors in the EU, *European Accounting Review*, 19: 535-578.
2. Bae, K.H., Goyal, V. (2003), Property Rights Protection and Bank Loan Pricing, Korea University, Working Paper
3. Ball, R., Kothari, S., Robin, A. (2000), 'The effect of international institutional factors on properties of accounting earnings', *Journal of Accounting and Economics*, 29(1): 1-51
4. Ball, R., Robin, A., Wu, J. (2003), 'Incentives vs. standards: Properties of accounting numbers in four East Asian countries, and implications for acceptance of IAS', *Journal of Accounting and Economics*, 36(1-3): 235-270.
5. Barna, F., Nachescu, M.L. (2014), 'Investors' Rights Protection on a Global Financial Market', *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, October 2014, Vol. 4, No. 10: 64-80
6. Barth, M. E., W. R. Landsman, & Lang, M. (2008), International Accounting Standards and Accounting Quality, *Journal of Accounting Research*. June 2008, Vol. 46, Issue 3, Pages 467-498.
7. Bartov, E., Goldber, S., Kim, M. (2004), Comparative value relevance among German, US and International Accounting Standards: a German stock market perspective, New York University, Working paper, 2004.
8. Beck, T., Levine, R., Loayza, N. (2000), 'Finance and the sources of growth', *Journal of Financial Economics*, 58: 261-300

9. Beck, T., Demircug-Kunt, A., Levine, R. (2003a), 'Law, Endowments and Finance', *Journal of Financial Economics*, 70: 137–81.
10. Beck, T., Demircug-Kunt, A., Levine, R. (2003b), 'Law and Finance. Why Does Legal Origin Matter?', *Journal of Comparative Economics*, 31: 653–75
11. Ben Naceur, S., Ghazouani, S., Omran, M. (2007), 'The performance of newly privatized firms in selected MENA countries: The role of ownership structure, governance and liberalization policies', *International Review of Financial Analysis*, 16: 332–353
12. Berkowitz, D., Pistor, K., Richard, J.F. (2003), 'Economic Development, Legality and the Transplant Effect', *European Economic Review*, 47(1): 165–195
13. Bhattacharya, U., Daouk, H. (2002), 'The world price of insider trading', *Journal of Finance*, 57: 75–108
14. Bhattacharya, U., Daouk, H., Welker, M. (2003), 'The world price of earnings opacity', *The Accounting Review*, 78(3): 641–678
15. Bishara, N. D. (2011), 'Governance and corruption constraints in the Middle East: Overcoming the business ethics glass ceiling', *American Business Law Journal*, 48(2): 227–283
16. Black, B., Gilson, R. (1998), 'Venture capital and the structure of capital markets: Banks versus stock markets', *Journal of Financial Economics*, 47: 243–277
17. Burgstahler, D., Hail, L., Leuz, C. (2007), 'The importance of reporting incentives: Earnings management in European private and public firms', *The Accounting Review*, 81(5): 983–1016.
18. Bushman, R. M., Piptroski, J. D., Smith, A. J. (2004), 'What determines corporate transparency?', *Journal of Accounting Research*, 42(2): 207–252
19. Bushman, R. M., Smith, A. J. (2001), 'Financial accounting information and corporate governance', *Journal of Accounting and Economics*, 32(1–3): 273–333
20. Claessens, S., Laeven, L., (2003), What drives bank competition? some international evidence, Policy Research Working Paper Series 3113, The World Bank, 2003
21. Daske, H., Hail, L., Leuz, C., Verdi, R. (2008), 'Mandatory IFRS adoption around the world: Early evidence on the economic consequences', *Journal of Accounting Research*, 46(5): 1085–1142
22. DeFond, M., Hung, M. (2004), 'Investor protection and corporate governance: Evidence from worldwide CEO turnover', *Journal of Accounting Research*, 42(2): 269–312
23. Demircug-Kunt, A., Maksimovic, V. (1998), 'Law, Finance and Firm Growth', *Journal of Finance*, 53:6: 559–588
24. Ding, Y., Hope, O., Jeanjean, T., Stolowy, H. (2007), 'Differences between domestic accounting standards and IAS: measurement, determinants and implications', *Journal of Accounting and Public Policy*, 26(1): 1–38.
25. Djankov, S., Glaeser, E., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. (2003), 'The new comparative economics', *Journal of Comparative Economics*, 31(4): 595–619
26. Djankov, S., La Porta, R., Lopes-de-Silanes, F., Shleifer, A. (2008), 'The law and economics of self-dealing', *Journal of Financial Economics*, 88: 430–465
27. Doidge, C., Karolyi, A., Stulz, R. (2007), 'Why do countries matter so much for corporate governance?', *Journal of Financial Economics*, 86: 1–39
28. Easterbrook, F., Fischel, D. (1991), *The economic structure of corporate law*. Cambridge, MA: Harvard University Press
29. Ewert, R., Wagenhofer, A. (2005), 'Economic effects of tightening accounting standards to restrict earnings management', *The Accounting Review*, 80(4): 1101–1124
30. Faccio, M., Lang, L. (2002), 'The ultimate ownership of western European corporations', *Journal of Financial Economics*, v. 65: 365–395
31. Francis, G., Khurana, I., Pereira, R. (2001), Investor Protection Laws, Accounting and Auditing Around the World, *Social Science Research Network*
32. Greene, W. H. (2012), *Econometric Analysis*. 7th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall

33. Gutierrez, R. G., Carter, S., Drukker, D. M. (2001), 'On boundary-value likelihood-ratio tests', *Stata Technical Bulletin*, 60: 15–18
34. Hall, A. R. (2005), *Generalized Method of Moments*. Oxford: Oxford University Press
35. Hansen, L. P. (1982), 'Large sample properties of generalized method of moments estimators', *Econometrica*, 50:1029–1054
36. Houqe, M. N., van Zijl, T., Dunstan, K., Waresul Karim, A.K.M. (2012), 'The Effect of IFRS Adoption and Investor Protection on Earnings Quality Around the World', *The International Journal of Accounting*, 47: 333–355
37. Hayashi, F. (2000), *Econometrics*. Princeton, NJ: Princeton University Press
38. Hung, M. (2000), 'Accounting standards and value relevance of financial statement: An international analysis', *Journal of Accounting and Economics*, 30(3): 401–420
39. IFRS Foundation and the IASB (2014) <http://www.ifrs.org/use-around-the-world/Pages/Jurisdiction-profiles.aspx>, [Accessed 24.10.2014]
40. Jackson, T. H. (1985), 'The Fresh-Start Policy in Bankruptcy Law', *Harvard Law Review*, 98: 1393–144
41. Kho, B.C., Stulz, R. M., Warnock, F. E. (2009), 'Financial Globalization, Governance, and the Evolution of the Home Bias', *Journal of Accounting Research*, 47: 597–635
42. Klapper, L., Love, I. (2004), 'Corporate governance, investor protection and performance in emerging markets', *Journal of Corporate Finance*, 10(5): 703–728
43. Kumbhakar, S. C., Lovell, C.A.K. (2000), *Stochastic Frontier Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press
44. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., Vishny, R. (1997), 'Legal determinants of external finance', *Journal of Finance*, 52: 1113–1132
45. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., Vishny, R. (1998), 'Law and finance', *Journal of Political Economy*, 106: 1113–1155
46. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., Vishny, R. (2000), 'Investor protection and corporate governance', *Journal of Financial Economics*, 58: 3–27
47. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, Vishny, R. (2002), 'Investor protection and corporate valuation', *Journal of Finance*, 57: 1147–1170
48. Larson R.K., Street D.L. (2004), 'Convergence with IFRS in an expanding Europe: progress and obstacles identified by large accounting firms' survey, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 13: 89–119
49. Lee, Seung-Hyun, Peng, M.W., Barney, J.B. (2007), 'Bankruptcy Law and Entrepreneurship Development: A Real Options Perspective', *Academy of Management Review*, 32: 257–72
50. Leuz, C., Nanda, D., Wysocki, P.D. (2003), 'Earnings Management and Investor Protection: An International Comparison', *Journal of Financial Economics*, 69, no. 3: 505–27
51. Leuz, C., Lins, K., Warnock, F. (2009), 'Do Foreigners Invest Less in Poorly Governed Firms?', *Review of Financial Studies, Society for Financial Studies*, vol. 22(8): 3245–3285
52. Márquez-Ramos, L. (2008), 'The Effect of IFRS Adoption on Trade and Foreign Direct Investments', *International Trade and Finance Association Working Papers*, 19/2008
53. Morck, R., Yeung, B., Yu, W. (2000), 'The information content of stock markets: Why do emerging markets have synchronous stock price movements?', *Journal of Financial Economics*, 58: 215–260
54. Modigliani, F., Perotti, E.C. (2000), *Security versus Bank Finance: The Importance of a Proper Enforcement of Legal Rules*. FEEM Working Paper No. 37.99, February 2, 2000
55. Mueller, G.G., Germon, H. & Meek, G.K., (2007), *Accounting: An International Perspective*. Chicago: Richard D. Irwin, 4th edition.
56. Pagano, M. (1993), 'The floatation of companies and the stock market: A coordination failure model', *European Economic Review*, 37: 1101–1125
57. Penman, S. (2002), *The quality of financial statements: perspectives from the recent stock market bubble*, Columbia University, Working Paper, 2002

58. Ramanna, K., Sletten, E. (2009), Why do Countries Adopt International Financial Reporting Standards? Harvard Business School Accounting & Management Unit Working Paper, No. 09-102, March 24, 2009
59. Shleifer, A., Wolfenzon, D. (2002), 'Investor protection and equity markets', *Journal of Financial Economics*, 66(1): 3–27
60. Spamann, H. (2010), 'The anti directors rights index revisited', *Review of Financial Studies*, 23(2): 467–486
61. Stulz, R. (2005), The Limits of Financial Globalization, NBER Working Papers 11070, National Bureau of Economic Research, Inc
62. Sunder, S. (1997), *Theory of accounting and control*. Cincinnati, OH: South-Western Publishing
63. University of Ottawa, JuriGlobe-World Legal Systems. Alphabetical Index of the 192 United Nations Member States and Corresponding Legal Systems, (2014) <http://www.juri-globe.ca/eng/syst-onu/index-alpha.php>, [Accessed 1.12.2014]
64. Wenjie, W.J., Wayne, W.Y. (2014), 'The Information Content of Stock Prices, Legal Environments, and Accounting Standards: International Evidence', *European Accounting Review*
65. Whittington, G. (2005), The adoption of international accounting standards in the European Union, *European Accounting Review*, 14(1): 127–153.
66. Wooldridge, J. M. (2010), *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. 2nd ed. Cambridge, MA: MIT Press
67. World Bank (2014), World Development Indicators, <http://databank.worldbank.org/data/> [Accessed 02.11.2014]
68. *** Doing business (2014), <http://www.doingbusiness.org/rankings>, [Accessed 21.10.2014]

Auditor Selection in Borsa Istanbul

Aree Saeed MUSTAFA,
University of Duhok, Nawroz University,
Visiting Lecturer,
e-mail: areealamedi@gmail.com

Luqman Muhammed SAEED,
Erbil Polytechnic University, Cihan University Erbil

Nishtiman Hashim MOHAMMED,
University of Duhok

Abstract

The objective of this study is to examine the effect of firms' characteristics and audit quality in Turkey. This study provides additional insights for audit quality literature by examining how firms characteristic effect on clients' incentives and abilities to demand high audit quality in Turkey. Turkey is one of the less developed and most under-researched capital markets in the world. This study used the data of 146 firms listed on Borsa Istanbul (BIST) over the period from 2011 to 2015. Using logistic regression, the findings explained that clients' incentives and abilities to demand high audit quality weaken because of control-ownership wedge, which an unfavourable outcome for minority shareholders. Thus, this study proposes that regulators, particularly the Capital Market Board of Turkey (CMBT), should increase law enforcement to enhance good corporate governance in Turkey to accommodate the unique features of wedge firms and provide a protected environment for minority shareholders.

Keywords: statutory audit, audit quality, listed firms, Turkey

JEL Classification: M42, G15

To cite this article:

Mustafa, A.S., Saeed, L.M., Mohammed, N.H. (2018), Auditor Selection in Borsa Istanbul, Audit Financiar, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 599-609,
DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/027

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/027>
Received: 27.09.2018
Revised: 05.10.2018
Accepted: 08.10.2018

1. Introduction

Recently, audit market competition leads to increase the need to acknowledge the issues that affect client's decision in term of auditor selection. Previous literature addressed auditor selection decision extensively. DeFond & Zhang (2014) argue that auditor selection is encouraged from three potential bases are client characteristics, firms' characteristics and audit environment. Previous studies addressed auditor choice came from developed countries and particularly US and some in other developed markets for instance New Zealand (Firth & Smith, 1992a), Australia (Craswell, 1988) and the UK (Beattie & Fearnley, 1995). This study going to be among few exceptions for instance, auditor selection study conducted in the context of Turkey by Onder, Aksu, & Balci (n.d.) that addresses auditor choice process in Borsa Istanbul (BIST). It is the first study to focus on the auditor choice process in Turkey after the communique on independent Auditing Standards in Capital market (Serial: X, No: 22). Client's demand for external auditor have been changed as a result of new communique from CMB in 2006 which defines the legal requirements and auditor independency, regulates audit quality services by determining audit scope, identify the audit tenure and introduces local auditing standard in line with the audit international standards (Karaibrahimoglu, 2013; Mustafa, Che-Ahmad, & Chandren, 2018). Based on the Communiqué, firms listed in BIST are required to engage with independent auditor in order to audit the financial statements. Consequently, the Turkish commercial code has been delivered from 2012 in order to enhance the effectiveness of corporate governance, audit service and financial reporting quality.

This study aims is to examine the empirical relationship between auditor choice and auditees characteristics for the Turkish listed in BIST for 2011 to 2015. The basis of this research is derived upon the different levels of client's demand for audit quality. This study concentrates on determining the strength of the relationship between auditor selection and clients' characteristics. Furthermore, this study examines the credibility of audit firms measured by Big4 and Non-Big4 in the perspective of firms listed in BIST. The process of auditor choice is a worldwide issue because of different levels of client's demand for high audit quality. This would encourage audit firms to make better markets targeting decisions. Similarly, firms might select high quality auditor or a

particular kind of auditor as a sign of the quality of the firms.

2. Demand for audit quality

The elements influencing the demand for financial statement audits have been addressed in auditing literature for many years. The demand for different levels of audit quality rely upon different levels of conflicts between managers and owners (Jensen & Meckling, 1976). Agency conflicts levels illustrates the quality of audit services required to enhance management credibility. Previous studies argued that agency conflicts might be decreased by increasing managerial ownership of the firms (Jensen & Meckling, 1976). This indicates that the preference for audit quality decrease since managerial ownership increase. As *managerial ownership* increases in a firm, the need for higher quality audits decrease since the self-interest of the management would not diverge from that of outside stockholders. Using management share ownership as a proxy for agency costs, Simunic and Stein (1987) study the relationship between the percentage of non-management ownership of the firm and the choice of auditor quality as proxies by brand-name reputation in firms making an initial public offering. They observe a significant positive relationship between the percentage of non-management ownership and the choice of Big-Eight auditor. DeFond (1992) also finds that changes in managerial ownership are associated with changes in audit quality. Moreover, clients demand for high audit quality differ depend on the degree of conflict between owners—managers and owners—debt-holders (Jensen & Meckling, 1976). Thus, *client firm leverage* represents as another driver of agency conflicts. Managers might expropriate debt holders' wealth since they favor the interests of stockholders (Jensen & Meckling, 1976). Therefore, independent external auditor and restricted debt contracts are required as a monitoring mechanism. This is because audit function increases the credibility of accounting and financial information utilized to verify compliance with debt agreements.

The strength of the agency conflict determines extend to which the quality of audit is required to enhance management credibility. Demand for the external monitoring increases as a result of increase in the percentage of debt in the capital structure of the firm (Mustafa, Che Ahmad, & Chandren, 2017). Palmrose

(1984) suggest that the existence of long-term debt agreements enhance client demand for audit quality. Defond (1992) report a significant positive relationship between the existence of debt in the capital structure and clients tendency to demand high audit quality and this view is align with that provided by Firth and Smith (1992a). On the contrary, many studies such as Francis and Wilson (1988) and Simunic and Stein (1987) document a negative relationship between the existence of long-term debt in the capital structure and the selection of high audit quality proxies by Big4 auditor. This is because that Big4 auditor is more likely to deal with audit inherent risk with high present of leverage in the capital structure.

A review literature of audit quality and agency conflict is provided by Defond (1992) who review literature in order to understand inherent problem in the literature and what is required to be learned going forward. The finding of study by Mohammed (2018) indicates that larger firms and companies issuing new securities are more likely to engage with high audit quality proxies by Big-4 firms.

The aforementioned study conducted in US and many others in the UK and Australia. Very view studies conducted in the other countries. For instance, a study by Manalis and Citron (2000) addressed Greek audit market. The study examined the relationship between client characteristics and clients demand for high audit quality in term of Big4, second tier and local audit firms after the radical regulatory changes in Greek audit market in 1992. The client characteristics examined are control-ownership wedge, leverage, size and profitability for years 2011 to 2015. The study findings indicate that clients issue dual class shares are less likely to hire Big4 auditor than Non-Big4 auditor and it is significant at 1% level of significant. Furthermore, the average percent of return on assets, firm size and leverage is greater for clients hire Big4 auditor than clients hire Non-Big4 auditor.

3. The variables and the hypotheses

Previous literature found a relationship between clients' demand for strong external monitoring mechanism and clients' characteristics. This study concentrates on client characteristics for instance, control-ownership wedge, firm size, leverage and return on assets, as a degree of agency conflict.

3.1. Dependent Variable: Big4 versus other types of audit firms

Big4 uses as a proxy in this study to measure audit quality. This study propose dichotomies variable to measure audit quality, it coded 1 if the client hire Big4 auditor, otherwise 0 (DeAngelo, 1981a, 1981b). There are many reasons which promote this study to use Big4 auditor to measure audit quality. First, Big4 audit firms provide more quality audit than non- Big4 and this is the public perception regarding Big4 and nonBig-4. This comes from the idea that Big4 audit firms have more access to the knowledge and resource than non-Big4. Secondly, Big4 audit firms are more conservative to protect their reputational capital through adapting higher quality standards than non-Big4 audit firms (Balsam, Krishnan, & Yang, 2003; Caramanis & Lennox, 2008; Francis, 2004).

3.2. Independent variables: Client firm characteristics

3.2.1. Control-Ownership Wedge

Ownership structure (e.g. dispersed and concentrated ownership) has a substitution or complementary influence with board composition to monitor management activities via engagement with external monitoring mechanisms such as audit quality (Desender et al., 2013). This study combines agency theory and resource dependency theory to illustrate the board's incentive and ability to oversee management actions and reduce agency conflicts between majority shareholders and minority shareholders. Clients' incentive and the ability to monitor management activities in terms of hiring high audit quality is two-fold, namely, the alignments of interest and entrenchment effects.

According to alignment interests the board of directors and audit committee have a strong incentive to hire high audit quality on the grounds that controlling shareholders have strong incentives to enhance the contracting terms with other parties. Whereas, based on negative entrenchment effects the board of directors possess weak incentive to demand high audit quality in order to avoid realising any material misstatement in the financial reports and decrease the inherent litigation risk. This is because controlling shareholders tend to jeopardise minority shareholders' wealth. A review of the literature for audit quality by DeFond and Zhang (2014) proposes

that agency conflicts are the most important driver for clients' to demand high audit quality. This indicates that firms suffering severe agency conflicts possess strong incentives to demand high audit quality (Mohammed & Saeed, 2018).

Previous evidence documents that clients' selection of the external auditor derives from clients' preferences for auditor characteristics, whether that be auditor size or industry specialist auditor. There are few studies that support this argument, because most studies document that agency conflicts are considered as a better explanation for clients' incentives demand for high audit quality (DeFond & Zhang, 2014). It is of interest to extend the agency cost scope to carry out further investigation into the factors enhancing the clients' demand for high audit quality such as ownership structure. This indicates that the demand for strong external monitoring via high audit quality is contingent on the ownership structure; for example, the control-ownership structure (wedge) in Turkey. Thus, there is a need to examine the effect of control-ownership wedge on audit quality. For that reason, this study hypothesised that there is a relationship between control-ownership wedge and audit quality. Therefore, based on the aforementioned, this study's hypotheses are:

H1: There is a relationship between wedge and audit quality.

3.2.2. Firms size

Previous studies hypothesize a positive relationship between firms' size and auditor choice in term of high audit quality. This is because previous studies perceive that firm size is an indicator for the extent of agency conflicts (Abbott & Parker, 2000, Firth & Smith, 1992b, Francis & Wilson, 1988, Simunic & Stein, 1987, Healy & Lys, 1986). A study by Manalis and Citron (2000) examining Greece context find that firm size is positively impacts on the client demand for high audit quality in term of Big4 auditor at 10 percent significant level. On the other hand, larger firms might receive more attention from Big4 audit firms (Berton, 1995). Additionally, larger firms might have received better services from a myriad of specialized and professional advisors; hence, the might not receive the same quality services when they engage with Non-big4 audit firms. Moreover, the big firms might ask additional professional services for

instance, legal services, consultation and tax services. Etc. and Big4 firms possess more capabilities to supply this kind of services. Based on above discussion, it could be suggested that there is a positive relationship between clients' size and clients demand for high audit quality in term of auditor selection. This study will use natural log of total assets as proxy to measure clients' firm size.

H2: There is a positive relationship between client firm size and high audit quality.

3.2.3 Leverage

In an agency frame, scholars' report agency cost exacerbates as a result of high debt percentage capital structure. This leads to increase clients demand for high external monitoring mechanism (DeFond & Zhang, 2014). The same view is provides by Li, Cho, and Wu (2014) that's high agency cost proxy by leverage increase the demand for high audit quality in terms of brand name auditor. Previous literature hypothesized and tested the relationship between clients tendency to hire high quality auditor and agency cost peroxided by leverage ratio to capital (Watts & Zimmerman, 1986). Ashbaugh and Warfield (2003); Craswell, Francis, and Taylor, (1995); Francis and Wilson (1988); Fan and Wong (2005) report a positive relationship between clients demand for high quality audit and leverage. This is because high reputational auditor have sufficient abilities to diversify away the risk related to high leverage ratio (Johnson & Lys, 1990). An addition, DeAngelo (1981) report that reputational auditor are more likely to provide high quality audit services. That's large auditor with high number of clients is more exposure to lose their clients in case of any failing to discover the breach and report the breach in clients accounting system. Nevertheless, Francis and Wilson (1988a) report a negative relationship between reputational auditor and leverage. This is support by both of Healy and Lys (1986b) and Johnson and Lys (1990) that there is a negative relationship between high debt level and audit quality. This is because firms structure their capital with high leverage ratios are more likely to switch to a lower quality audit services. Hence, there is inconsistent of previous studies results about the

relationship between leverage and clients demand for high quality auditor. Therefore, based on the aforementioned, the hypothesis is:

H3: There is a relationship between leverage and high-quality audit

3.2.4. Return on Assets (ROA)

Our profitability measure return on assets is measured as the ratio of net income to total assets and provides an idea of the overall return on investment earned by the firm. In other words, it measures how effectively management uses the assets under its control to generate income, regardless of how these assets are financed. Mustafa et al. (2017) identify ROA as a variable that may be related to auditor choice. Consistent with this argument, Abbott and Parker (2000) hypothesize that ROA is positively related to engagement of an industry specialist auditor, since a more profitable firm is more likely to pay the fee premium demanded by a specialist. They indeed find a positive, but not significant, correlation between ROA and industry specialist auditors. Manalis and Citron (2000) however, did not observe a significant difference between the ROA levels of two clients of the two groups of auditors- the Big-Six vs. the non-Big-Six- in the Greek market. They also find that the Big- Six clients are indeed more profitable compared to those of second tier audit firms, but surprisingly, the clients of local audit firms have higher (but insignificant) ROA than those of second tier audit firms. Accordingly, the hypothesis is:

H4: There is a relationship between leverage and high-quality audit

4. Methodology

All Turkish listed firms are used as the population for this study. The sample used in this study covers five years 2011 to 2015 period. The data are included by sectors, with nine main sectors. The sample consists of non-financial Turkish listed firms. There are several reasons to choose public Turkish listed firms, namely, the annual reports are publicly available and can be easily accessed via the BIST website. The second reason is that the data published via annual reports are suitably presented based on the firms' commercial code and

GAAP. The initial sample comprises of 411 firms, including banks and financial institutions (Mustafa, Che-Ahmad & Chandren, 2017). These kinds of industries are excluded from the sample because they are governed by different regulations and corporate governance codes (Zulkarnain, 2009). There is one reason behind the selection of this study period, this is because of new Turkish commercial code has been issued, effective from July, 1, 2012.

This study dependent variable is measured by categorical variable (Big4), thus logistic regression is utilized to examine the influence of a set of independent variables on dependent variable. Pallant (2011) propose three assumptions applied in logistic regression for instance, sample size, multicollinearity and outliers. Sample size classified as a logistic regression assumption (Julie Pallant, 2013). The sample size of this study is 146 firms with an average of 36 firms for each independent variable. The proper percentage required is about 10 observations for each explanatory variable as proposed by (Pallant, 2007).

It is very necessary to confirm that the data is free from multicollinearity problem before starting with the findings of regression analysis. The multicollinearity problem present when one or more independent variable/s are highly correlated with each other that might influence negatively on the findings of the regression analysis (Hair, Anderson, Babin, & Black, 2010). Generally, Variance Inflation Factor (VIF) is represents as the most utilized tool to evaluate multicollinearity for each independent variables (Pallant, 2011). Currently, the literature does not addressed any cut-off point to use as a sign for the existence of collinear repressor/s (Alsaeed, 2006). Nevertheless, some scholars proposed that the researchers could be aware of the value of VIF of more than 10, that is reflects high multicollinearity problem. On the other hand, the researcher might depend on the level of tolerance factor ($1/VIF$) to make a decision on multicollinearity. Theoretically, the tolerance factor illustrates the level of corresponding of independent variable's variability that is not illustrated by other explanatory variable in the regression model. According to tolerance factor the collinearity problem present when the value of $1/VIF$ is less than 0.10 (Pallant, 2011). **Table no. 1** shows the results of VIF and it shows that there is no indicator of multicollinearity problems. The VIF results of all independent variables and control variables are not greater than 5, and far

below the threshold value of 10, as proposed by (Hair et al., 2010), as a result this assert to the absence of multicollinearity problem.

Table no. 1. Variance Inflation Factor (VIF) and Tolerance Factor (1/VIF) Tests		
Variable	VIF	1/VIF
WEDGE	1.18	0.848761
FSIZE	1.40	0.716455
LEVE	1.14	0.879643
FAGE	1.14	0.873398
Mean VIF	1.68	

Notes: WEDGE = Control-ownership wedge. FSIZE = Natural log of firm size. LEVE = leverage. FAGE = Natural log of firm age.

Source: Own projection

Nevertheless, the data are not affected by any multicollinearity problem, panel data method has the capability to overcome such problem, if it is present, as it is an effective method to generate many more degree of freedom that might assist to reduce any collinearity problem (Baltagi, 1998; Hsiao, 2003). The third assumption of logistic regression is the outliers. Outliers represent a unique combination of values across number of variables or observations that are unusually low and high value on a variable that will distort statistics (Hair et al., 2006). Standardized residual cases less than -3.3 and more than 3.3 represents as outliers (Pallant, 2007). In this study, the minimum standard residual is -2.38 and the maximum standard residual is -2.40 and this indicates that this study doesn't have any outliers. **Table no. 2** displays the standard residuals for Big4 audit firms as a dependent variable in this study.

Table no. 2. Residual Statistics-Test of Outliers					
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Residual	-0.968	0.964	0.008	0.404	724
Std. Residual	-2.408	2.383	0.000	1.000	724

Source: Own projection

Based on Hosmer Jr, Lemeshow, and Sturdivant (2013) linearity is not an assumption in term of logistic regression. Nevertheless, the odd ratio must be linear with the logit value. As such linearity tests on continuous variables are preceded to check for linearity violations. A particular procedure under STATA, the lincheck procedure¹ displays that continuous variables in this study possess add ratios that are linear with the logit value. Therefore, the linearity is not obvious.

4.1. Model specification

To address the research objective of this study, this study model investigates the relationship between firms'

features (control-ownership wedge, firm size, leverage and firm age) and audit quality. This study's hypotheses outlines are examined using the following model.

$$AUD_{it} = \beta_0 + \beta_1 WEDGE_{it} + \beta_2 FSIZE_{it} + \beta_3 LEVE_{it} + \beta_4 FAGE_{it} + \varepsilon_{it}$$

Where:

For each firm (i) and each year (t)

AUD_{it} = Audit quality. A dichotomous variable is used to examine the hypotheses variables.

FSIZE= Firm size

LEVE= Leverage

FAGE= Firm age

ε_{it} = Error term supposed to be normally scattered with constant differences.

5. Results and discussions

This study investigates empirically the effects of clients' characteristics on audit quality of firms listed in BIST.

¹ Lincheck procedure provides a quick-and-dirty check of whether a continuous covariate in a general linearized model (GLM) in linear in the link function. Lincheck makes a new categorical variable that breaks the continuous covariate into quartiles, then re-estimates the GLM using dummy variables for the quartiles, and finally provides a graph of estimated coefficients plotted against the midpoints of the quartiles. A linear graph supports the assumption of linearity of the continuous covariate. Lincheck works with most GLM commands such as logit/logistic and probit model.

This section shows the descriptive statistic, correlation matrix and multiple regressions of independent variables and dependent variable. Descriptive statistics and univariate test results for binary variables (e.g. WEDGE) the divergence in proportion is identified in **Table no. 3**. *Chi-square* test¹ explains the divergence in proportions of the binary variables between the both groups of firms. The *Chi-square* test is used for categorical having a number of categories and there is no agreed method to order those from the lowest to highest (Idre, 2017). The result of the *Chi-square* test for the distribution differences between WEDGE and non-WEDGE firms exposes that Big4 and non-Big4 selection is a statistically significant at 1% ($\chi^2 = 56.9964$; $p = 0.000$). The results explain that the auditor selection in the environment of Turkey is driven by the presence of WEDGE (divergence between control rights and cash flow rights). The number of clients hire non-Big4 auditor and Big4 auditor is about 94 and 211 respectively, for non-WEDGE firms. While firms practice WEDGE and hire non-Big4 auditor are about 248 firms and WEDGE firms hire Big4 auditor are about 171 firms.

Table no. 3. Descriptive Statistics (Frequency) and Univariate Test Results for Dummy Variables for WEDGE and Audit Quality

	Non-WEDGE	WEDGE	Total
Non-Big4	94	248	342
Big4	211	171	382
Total	305	418	724

Pearson $\chi^2(1) = 56.9964$ Pr = 0.000

Note: for categorical variables (i.e. WEDGE) (tabulate Big4 non-WEDGE, χ^2) has been employed to report the χ^2 and P-value.

Source: Own projection

Then it is evident that WEDGE firms display higher frequency in regards to engage with non-big4 audit firms. The *Chi-square* test show that WEDGE is significant determinant of client's demand of high audit quality. Controlling shareholders might get strong incentive to expropriate minority shareholders wealth as a consequence of their negative entrenchment effect (Desender et al., 2013). Controlling shareholders possess adequate incentive and ability to monitor management directly instead of depending on external monitoring and hold them accountable for activities not aligned with their interests (Bohinc & Bainbridge, 2001). This means that there is significant relationship between WEDGE and audit quality. The result is consistent with that of (Chien et al., 2008; Fan & Wong, 2002) in the context of Taiwan and East Asia respectively. Also, this study finding in align with the Turkey environment (Ararat, Aksu, and Tansel Cetin, 2015b).

Table no. 4 shows the number of observations, mean, standard deviation, min and max for of firm size, leverage, and firm age. The average firm size (FSIZE) measured by total assets of the firms in this study sample is (1,904) Turkey Lira (TL) (\$5,277 at \$1= 3.608) with a standard deviation of 2.608 and a minimum value of 1.433 and a maximum value of 2.608.

The mean ratio of total debt to total assets (LEVE) of the firms in the sample is 0.481 (0.279 percentage the standard deviation) with a minimum of 0 and a maximum of 1.707. The mean level of firms age (FAGE) is 33.825 with a minimum and maximum value (1 & 80) respectively. This range is very close to study conducted by Gacar (2016) in the context of Turkey that reported a mean value of 39.910 and standard variation of 15.211 and a minimum of 0.60 and a maximum of 81.00.

Table no. 4. Descriptive Statistics of Continuous Variables

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
FSIZE	724	1.904	1.781	1.433	2.608
LEVE	724	0.481	0.279	0	1.707
FAGE	724	33.825	15.856	1	80

Source: Own projection

¹ *Chi-square* test is used in order to compare the average ranks of WEDGE firms and Big4 audit firms. This test is fit for non-parametric tests for categorical variables instead of *t*-test. A normal distribution of the mean variances is the assumption of the *t*-test. Categorical variable is one that has two or more

categories and there is no intrinsic ordering to the categories. For instance, hair colour is a categorical having a number of categories (e.g. brown, blonde, red ... etc.) and there is no agreed method to order those from lowest to highest.

Table no. 5 displays the correlation between this study variable. The general overview indicates that the correlation between variable is less than 0.80 (the

threshold value). This infers that the multicollinearity between variables is at low level.

Table no. 5. Correlation Matrix Results

	Big4	DUSH	FSIZE	LEVE	FAGE
Big4	1.00				
DUSH	-0.28	1.00			
FSIZE	0.39	-0.22	1.00		
LEVE	0.16	-0.13	0.24	1.00	
FAGE	0.25	-0.15	0.10	-0.06	1.00

Source: Own projection

Table no. 5 shows that WEDGE has negative correlation with audit quality. While FSIZE, LEVE and FAGE positively correlated with audit quality in term of brand name auditor.

Table no. 6 shows that about 18% of the differences in the audit quality are explained by firms' characteristics

(control-ownership wedge, firm size, leverage and firm age). The relationship between control-ownership wedge and the Big4 is very highly significant at 1% level of significance $p = 0.000$ ($t = -4.82$); with a very strong impact (**Table no. 6**). This influence is effective at 83.7%.

Table no. 6. Regression Results

Variable	Coeff	T-Value	Probability
DUSH	-0.837	-4.82	0.000
FSIZE	0.471	8.42	0.000
LEVE	0.692	2.13	0.033
FAGE	0.656	4.54	0.000
R ²	0.18		
Prob>chi ²	0.000		

Source: Own projection

The implication is that wedge can influence the appointment or non-appointment of Big4 auditors by some 83.7%. A critical evaluation of the coefficients also shows that the type of the relationship that exists between the two is negative. This shows that the influence of wedge strongly discourages the appointment of Big4 auditors; because this relationship is highly significant and very strong it should be considered very reliable by management. The evidences align with this study results was documented by previous empirical studies (Jong-hag Choi, 2008; Kim & Yi, 2006). The result supports Hypothesis 1. As anticipated, FSIZE proxies by natural log of total assets positively influence on clients demand for high quality auditors. The level of significant of FSIZE is at 1% level of significance ($t = 8.42$). Besides, the degree of influence on Big4 is

47.1%. This result is inferred to mean that big sized firms are more likely to engage with high quality auditor in terms of Big4 audit firms. Consistently, Karaibrahimoglu (2013) reports that large firms issue high quality financial reports in order to obtain additional resource of money (capital) and attracts more investors, that's in turn, require strong external auditors. The result supports Hypothesis 2.

Table no. 6 displays that LEVE has significant positive influence on clients incentive to hire Big4 ($t = 2.13$; $p = 0.033$). The level of significant is at 5% level of significance. The result reflects that firms have high ratio of debt to total assets are more likely to acquire strong external monitoring mechanism. Previous literature by Abbott and Parker

(2000); Adeyemi and Fagbemi (2010) and Hope, Kang, Thomas, and Yoo (2008) report that firms have high ratio of leverage are more likely to hire strong monitoring mechanism. They infer that there is a positive relationship between leverage and high-quality audit services. Financial risk and agency conflicts between agent (managers) and principle (shareholders and debt holders) is high for firms have high proportion of debt to capital structure. Thus, high audit quality is required in order to protect debt holders' rights from managers' expropriation (Ashbaugh & Warfield, 2003; Francis & Wilson, 1988). Thus, the result supports Hypothesis 3. **Table no. 6** also displays that FAGE has high significant positive relationship with clients' incentive to demand Big4 audit firms. The significant level is at 1% level of significance ($t = 4.54$). This is because old firms have got enough experience to enhance the quality of their financial reports (Shan, 2014). Furthermore, older firm are more likely to be controlled by family founders and this could enhance their entrenchment effects (Liu, Ahlstrom, & Yeh, 2006; Wong, Chang, & Chen, 2010). Therefore, in order to create protected environment for investors particularly minority shareholders, older firms are more likely to hire Big4 audit firms. This argument is align with previous studies by (Arosa, Iturralde, &

Maseda, 2010; Anderson, Mansi, & Reeb, 2003). The result supports Hypothesis 4.

6. Conclusion

The discussion addressed above has revealed that control-ownership wedge possesses negative influence on clients ability to demand high audit quality of Turkish listed firms. FSIZE, LEVE and FAGE have positive influence on clients' ability to demand high quality audit services. This is because control-ownership influence not only on director's incentive to monitor, but also their abilities to do so. Thus, the study infers that control-ownership wedge has significant impacts on clients' incentive and ability to demand high audit quality. The research therefore, recommends policy makers to introduce unique definition and measurements of corporate governance to accommodate the unique feature of control-ownership wedge firms listed in BIST. The study also recommends further studies that could include more data, inclusion of other variables of corporate governance at before and after regulatory changes in 2012 for comparison of clients' demand before and the aftermath.

REFERENCES

1. Abbott, L. J., & Parker, S. (2000). Auditor selection and audit committee characteristics. *Auditing*, 19(2), 46–66. <http://doi.org/10.2308/aud.2000.19.2.47>
2. Adeyemi, S. B., & Fagbemi, T. O. (2010). Audit quality, corporate governance and firm characteristics in Nigeria. *International Journal of Business and Management*, 5(5), 169–179.
3. Alsaeed, K. (2006). The association between firm-specific characteristics and disclosure: The case of Saudi Arabia. *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 476–496.
4. Anderson, R. C., Mansi, S. A., & Reeb, D. M. (2003). Founding family ownership and the agency cost of debt. *Journal of Financial Economics*, 68(2), 263–285.
5. Ararat, M., Aksu, M., & Tansel Cetin, A. (2015). How board diversity affects firm performance in emerging markets: Evidence on channels in controlled firms. *Corporate Governance (Oxford)*, 23(2), 83–103. <http://doi.org/10.1111/corg.12103>
6. Arosa, B., Iturralde, T., & Maseda, A. (2010). Outsiders on the board of directors and firm performance: Evidence from Spanish non-listed family firms. *Journal of Family Business Strategy*, 1(4), 236–245.
7. Ashbaugh, H., & Warfield, T. D. (2003). Audits as a Corporate Governance Mechanism: Evidence from the German Market. *Journal of International Accounting Research*, 2(1), 1–21. <http://doi.org/10.2308/jiar.2003.2.1.1>
8. Balsam, S., Krishnan, J., & Yang, J. S. (2003). Auditor industry specialization and earnings quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 71–97.
9. Baltagi, B. H. (1998). Panel data methods. *Statistics Textbooks And Monographs*, 155, 291–324.

10. Beattie, V., & Fearnley, S. (1995). The importance of audit firm characteristics and the drivers of auditor change in UK listed companies. *Accounting and Business Research*, 25(100), 227–239. JOUR.
11. Berton, L. (1995). Squeeze play: Midsize accountants lose clients to firms both large and small. *Wall Street Journal*, (November 14) A, 1. JOUR.
12. Bohinc, R., & Bainbridge, S. M. (2001). Corporate governance in post-privatized Slovenia. *The American Journal of Comparative Law*, 49(1), 49–77.
13. Caramanis, C., & Lennox, C. (2008). Audit effort and earnings management. *Journal of Accounting and Economics*, 45(1), 116–138. <http://doi.org/10.1016/j.jacceco.2007.05.002>
14. Chien, C.-C., Chen, K. Y., & Wu, S.-Y. (2008). Corporate governance and auditor selection: evidence from Taiwan. *Corporate Ownership & Control*, 492.
15. Choi, J. (2007). The Association between Audit Fees and the Ownership Structure, 13(2).
16. Craswell, A. T. (1988). The association between qualified opinions and auditor switches. *Accounting and Business Research*, 19(73), 23–31. JOUR.
17. Craswell, A. T., Francis, J. R., & Taylor, S. L. (1995). Auditor brand name reputations and industry specializations. *Journal of Accounting and Economics*, 20(3), 297–322. [http://doi.org/10.1016/0165-4101\(95\)00403-3](http://doi.org/10.1016/0165-4101(95)00403-3)
18. DeAngelo, L. E. (1981a). Auditor independence, “low balling”, and disclosure regulation. *Journal of Accounting and Economics*, 3(2), 113–127.
19. DeAngelo, L. E. (1981b). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183–199.
20. Defond, M. L. (1992). The association between changes in client firm agency costs and auditor switching. *Auditing*, 11(1), 16.
21. DeFond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 58(2), 275–326. JOUR.
22. Desender, K. A., Aguilera, R. V., Crespi, R., & Garcia-Cestona, M. (2013). When does ownership matter? Board characteristics and behavior. *Strategic Management Journal*, 34(7), 823–842.
23. Fan, J. P. H., & Wong, T. J. (2002). Corporate ownership structure and the informativeness of accounting earnings in East Asia. *Journal of Accounting and Economics*, 33(3), 401–425.
24. Fan, J. P. H., & Wong, T. J. (2005). Do external auditors perform a corporate governance role in emerging markets? Evidence from East Asia. *Journal of Accounting Research*, 43(1), 35–72. JOUR.
25. Firth, M., & Smith, A. (1992a). Selection of auditor firms by companies in the new issue market. *Applied Economics*, 24(2), 247–255. JOUR.
26. Firth, M., & Smith, A. (1992b). The accuracy of profits forecasts in initial public offering prospectuses. *Accounting and Business Research*, 22(87), 239–247. JOUR.
27. Francis, J. R. (2004). What do we know about audit quality? *The British Accounting Review*, 36(4), 345–368.
28. Francis, J. R., & Wilson, E. R. (1988). Auditor changes: A joint test of theories relating to agency costs and auditor differentiation. *Accounting Review*, 663–682. JOUR.
29. Gacar, A. (2016). Relationship Between Audit Quality and Corporate Governance: An Empirical Research in Borsa Istanbul. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 18(11), 84–88. <http://doi.org/10.9790/487X-1811068488>
30. Hair, J. F., Anderson, R. E., Babin, B. J., & Black, W. C. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (Vol. 7). Pearson Upper Saddle River, NJ.
31. Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (Vol. 6). Pearson Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.
32. Healy, P., & Lys, T. (1986). Auditor changes following Big Eight mergers with non-Big Eight audit firms. *Journal of Accounting and Public Policy*, 5(4), 251–265. JOUR.
33. Hope, O.-K., Kang, T., Thomas, W., & Yoo, Y. K. (2008). Culture and auditor choice: A test of the secrecy hypothesis. *Journal of Accounting and Public Policy*, 27(5), 357–373.
34. Hosmer Jr, D. W., Lemeshow, S., & Sturdivant, R. X. (2013). *Applied logistic regression* (Vol. 398). John Wiley & Sons.
35. Hsiao, C. (2003). *Analysis of panel data* (Vol. 34). *Econometric Society Monographs*.
36. Idre. (2017). What statistical analysis should I use? Statistical analyses using STATA. <http://doi.org/http://stats.idre.ucla.edu/stata/whatstat/what-statistical-analysis-should-i-usestatistical-analyses-using-stata/>

37. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
38. Johnson, W. B., & Lys, T. (1990). The market for audit services: Evidence from voluntary auditor changes. *Journal of Accounting and Economics*, 12(1), 281–308. JOUR.
39. Karabrahimoglu, Y. Z. (2013). Is Corporate Governance A Determinant of Auditor Choice? - Evidence From Turkey. *Kurumsal Yönetim Denetçi Seçiminde Belirleyici Midir? - Türkiye'den Bulgular.*, 13(2), 273–284.
40. Khalil, S., Magnan, M. L., & Cohen, J. R. (2008). Dual-class shares and audit pricing: Evidence from the Canadian markets. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 27(2), 199–216.
41. Kim, J., & Yi, C. H. (2006). Ownership structure, business group affiliation, listing status, and earnings management: Evidence from Korea*. *Contemporary Accounting Research*, 23(2), 427–464.
42. Liu, Y., Ahlstrom, D., & Yeh, K. S. (2006). The separation of ownership and management in Taiwan's public companies: An empirical study. *International Business Review*, 15(4), 415–435.
43. Manalis, G., & Citron, D. B. (2000). The International Audit Firms as New Entrants-An Empirical Analysis of Auditor Selection in Greece, 1993 to 1997. *Cass Business School Research Paper*. JOUR.
44. Mohammed, N. H. (2018). Board characteristics and industry specialist auditor: The moderating role of concentrated ownership. *Academic Journal of Nawroz University*, 7(3), 55–65.
45. Mohammed, N. H., & Saeed, A. (2018). Determinants of Audit Fees: Evidence from UK Alternative Investment Market. *Academic Journal of Nawroz University*, 7(3), 34–47.
46. Mustafa, A. S., & Che-Ahmad, A. (2017). Ownership Patterns and Control of Top 100 Turkish Listed Companies. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 9(1), 192–209.
47. Mustafa, A. S., Che-Ahmad, A., & Chandren, S. (2018). Board diversity, audit committee characteristics and audit quality: The moderating role of control-ownership wedge. *Business and Economic Horizons*, 14(3), 587–614.
48. Mustafa, A. S., Che Ahmad, A., & Chandren, S. (2017). Board diversity and audit quality: evidence from Turkey. *Journal of Advanced Research in Business and Management Studies*, 6(1), 50–60.
49. Onder, T., Aksu, M. H., & Balci, Y. (n.d.). Auditor selection in the Istanbul stock exchange. GEN, Marmara University. Istanbul.
50. Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for third Window edition*. New York: McGraw Hill.
51. Pallant, J. (2011). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS Australia*. Allen & Unwin.
52. Pallant, J. (2013). *SPSS survival manual*. McGraw-Hill Education (UK).
53. Palmrose, Z. (1984). The demand for quality-differentiated audit services in an agency-cost setting: An empirical investigation. In *Auditing Research Symposium* (pp. 229–252). CONF, University of Illinois Urbana Champaign.
54. Shan, Y. G. (2014). The impact of internal governance mechanisms on audit quality: a study of large listed companies in China. *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 10(1), 68–90. <http://doi.org/10.1504/IJAAPE.2014.059183>
55. Simunic, D. A., & Stein, M. T. (1987). *Product differentiation in auditing: Auditor choice in the market for unseasoned new issues*. BOOK, Canadian Certified General.
56. Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1986). Positive accounting theory. *The Accounting Review*, 65(1), 131–156.
57. Wong, Y., Chang, S., & Chen, L. (2010). Does a Family-controlled Firm Perform Better in Corporate Venturing? *Corporate Governance: An International Review*, 18(3), 175–192.
58. Y. Li, E., Cho, C.-C., & Wu, C.-H. (2014). Role of auditor in agency conflict and corporate governance: empirical analyses of Taiwanese firms. *Chinese Management Studies*, 8(3), 333–353. JOUR.
59. Zulkarnain Muhamad. (2009). Audit Market Competition: Causes and Consequences. *ICFAI Journal of Audit Practice*, 6(1).

Internal auditing quality in the banking sector of Kosovo

Arber H. HOTI,
University of Pristina, Faculty of Economics,
e-mail: arber.hoti@uni-pr.edu

Arben DERMAKU,
University of Pristina, Faculty of Economics,
corresponding author,
e-mail: arben.dermaku@uni-pr.edu

Abstract

Among the factors affecting the quality of internal auditing in banks are the auditors' competence, objectivity and performance. In order to verify this assertion, the authors have reviewed the relationship between the internal auditor's competence, objectivity and performance and the quality of internal audit in the commercial banks of Kosovo. To reach the research objectives and test the hypotheses, a questionnaire was compiled, which was sent to internal auditors of all Commercial Banks of Kosovo. The results of this research provide evidence that the internal auditors in Kosovo's commercial banks consider the objectivity, competence and performance as major factors that affect the quality of the internal audit (IA) function. Based on these papers results the authors recommend that Kosovo's commercial banks should ensure the availability of main resources to achieve a better functioning of the internal audit department and its function.

Keywords: internal auditing, characteristics of the auditor, internal audit quality, internal control system, Kosovo

JEL Classification: M41, M42

To cite this article:

Hoti, A. H., Dermaku, A. (2018), Internal auditing quality in the banking sector of Kosovo, *Audit Financiar*, vol. XVI, no. 4(152)/2018, pp. 610-618,
DOI: 10.20869/AUDITF/2018/152/028

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2018/152/028>
Received: 10.05.2018
Revised: 20.06.2018
Accepted: 04.10.2018

1. Introduction

The Internal Audit Department (IAD) is an important part of the corporate governance structure within the bank. The Corporate Governance includes those supervisory activities performed by the Board of Directors and the Audit Committee to ensure the integrity of the financial reporting process and the achievement of the objectives set out by the management.

The corporate governance body of knowledge has set out four monitoring layers which exist in every corporate entity: External Audit, Internal Audit, Board of Directors, as well as the Audit Committee¹. The functioning of *internal audit* can be seen as *the first line of defence* for preventing bad corporate governance and inadequate financial reporting in the banking sector. With the right support from the Board of Directors and the Audit Committee, *the internal audit staff* may be in a better position to gather information on inappropriate accounting practices, inadequate internal control and inadequate corporate governance². Therefore, it can be argued that the more objective, competent and efficient in performing its duties, the internal audit staff is, the better it serves its defensive role within the bank.

The research studies of *internal audit quality and factors affecting its effectiveness*, especially in banking sector, are not much investigated in the Western Balkan countries. This research, aims to review the major factors that have an impact on the quality of internal audit in the banking sector in Kosovo. Factors such as: objectivity, competence of internal audit staff and their performance have been put into test, in order to find out if there is any relationship between these major factors and the quality of internal audit function in the banking sector in Kosovo.

2. Literature review

This part deals with the literature review in the area of internal audit function related to the topic of this research.

The research paper of Gramling et al. (2004)³ examined the literature on the role of internal audit in corporate

governance. The findings from this review are that the analysis of the role of internal audit function in corporate governance uses the quality assessment by the external auditors, and the factors of this support decision, the scope and nature of its work are supported by the external auditors.

Through his research paper, Hermanson (2006)⁴ explained the importance of focusing on the proper functioning of the internal audit for fraud detection and risk management. As a requirement, internal auditors should consider four key areas: assessing modern business trends, information technology, risk management, and contributing to the growth of the company. The findings from this research are that the internal audit function has expanded from its traditional role as a financial audit to a new role as a management audit focusing on adding value to the company, reflected in the risk management and the implementation of the risk-based approach to auditing; and the quality of the internal audit function plays an important role in the realization of this new role. Eisa's research paper⁵ determined the factors that affected the quality of internal audit functionality to improve the quality of corporate governance. The author revealed that enhancing the appropriateness of internal auditors through increasing the level of education, increasing the level of professional experience, and increasing the level of training would **lead to increased internal audit quality**. Also, increasing the objectivity of internal auditors through increasing the level of independence leads to increased internal audit quality.

In addition, the authors Ahlawat and Lowe (2004)⁶ through their research paper came to the conclusion that the functioning of internal audit was changed from the traditional oversight function into a function that consisted of a large number of activities that added value to the entity organization.

Author AbudlAziz Alzeban (2013)⁷, through his study of 239 internal auditors, investigated the factors affecting

¹ The IIA (2003a) "Simply, Good Business" – High Tone, August 2003.

² R. I. (Bob) Tricker, Robert Ian Tricker, "Corporate governance: Principles, policies, and practices", 2015, UK.

³ Gramling, A.A, Maletta, M. J, Schneider, A. and Church, B. K. (2004). 'The Role of Internal Audit in Corporate Governance', *Journal of Accounting Literature* – Volume 23: Page. 194-244.

⁴ Robert D. Allen, Dana R. Hermanson, Thomas M. Kozloski, and Robert J. Ramsav (2006). Auditor Risk Assessment: Insights from the Academic Literature, *Accounting Horizons*: June 2006, Vol. 20, No. 2, pp. 157-177.

⁵ Eisa, S.K (2008). 'Determinants of Internal Audit Quality to Improve Corporate Governance Empirical Study', *Journal of the Faculty of Commerce for Science Research*, Publication 45, no. 1, gif.1-57.

⁶ Ahlawat, S.S. and Lowe, J (2004). 'An Examination of Internal Auditors' Objectivity' *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol.23 Nr. 2, p.147-160.

⁷ AbdulAziz Alzeban, (2013). "Factors affecting the internal audit effectiveness: A survey of the Saudi public sector", *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Volume 23.

mostly the quality and effectiveness of internal auditing. The study suggests that the management support for internal audit quality drives the effectiveness of internal audit function. The study also suggest that competence is a major factor affecting the quality of internal auditing.

Another study conducted by Drogalas George (2015)¹ on the internal audit quality and the factors affecting it, finds out that the main factors affecting internal audit effectiveness are: (1) quality of internal audit, (2) competence of internal audit team, (3) independence of internal audit and (4) management support. The results of his research also reveal that the independence of internal audit is the foundation of the internal audit effectiveness, as it is the most crucial factor in their model.

3. Conceptual framework

3.1. Concepts

Internal audit is defined as the independent, objective and advisory security, designed to add value and improve the organization's operations. Internal Audit helps an organization meet its objectives by bringing a systematic, disciplined approach to assessing and enhancing the effectiveness of risk management, control and governance processes (IIA, 2011)².

The internal audit, as a process, is influenced by the Board of Directors, Management and other staff, which are designed to provide reasonable assurance on achieving the organization's objectives in different categories and also, the internal audit is a key element of the financial reporting reliability, effective and efficient organization operations, and compliance with applicable laws and regulations (COSO-Internal Control³).

It can be argued that the review of the quality of internal audit in a bank requires internal audit activities. Therefore, although internal audit and internal control

should be assessed separately, they should also be evaluated on a complementary basis. The function of internal audit can assess and review the appropriateness and efficient internal controls in the banking environment. Hence, the internal auditors are primarily responsible to offer the audit committee and board of directors of the bank with the information about the efficiency and effectiveness of internal control within the bank operations. The internal audit activities can be considered as a first line of defence and an important internal control activity with its role in detecting fraud and error, which reflect the loss of revenue and assets.

Among the most important factors that determine the effectiveness of internal audit function in a bank are: the current "position/placement" of the internal audit function within the bank; the purpose of its operation; the authorized access to each type of information, documentation, notes and records; independence and objectivity; competence; oversight and monitoring of internal audit professionals; and the compliance of internal auditors with the international standards on internal audit as issued by the Institute of the Internal Auditors (The IIA). In the recent years, the Internal audit function has changed its 'idea' as not being an only internal control tool, but a 'wider' and more comprehensive one. Based on the findings of the very well-known authors Staciokas & Rupsys⁴, the internal auditors' role has been enhanced to include also assessing the future risks the bank may face, by consulting senior management in this regard. The authors also found out that all the internal parties within the bank (top management, board of directors and audit committee) must have adequate knowledge about the internal audit function.

3.2. Internal Audit Quality (IAQ)

The International Standards for Auditing (ISA) and the International Standards for Internal Audit (ISIA), for both internal and external auditing, have identified the factors needed to ensure the quality of internal audit functionality. Based on the AICPA standard nr. 65, the quality factors of internal audit functionality include (AICPA, 1991)⁵:

¹ Drogalas George, (2015) "Factors associated with Internal Audit Effectiveness: Evidence from Greece", *Journal of Accounting and Taxation*, Volume 5. 2015, Article Number: 9A5352054234.

² Institute of Internal Auditors (IIA), (2011). 'International Standards on Professional Practice of Internal Auditing', obtained from the URL: <http://www.theiia.org/guidance/standards-and-guidance>.

³ Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), Internal Control— Integrated Framework: Volume I, Executive Summary, pp 500 – 501.

⁴ Staciokas, R, and Rupsys, R. (2005). 'Internal Audit and Its Role and Its Role in Organizational Governance'

⁵ American Institute of Certified Auditors (AICPA) – 'Internal 'Internal Auditors' Auditing of Financial Statements' Standard no. 65, New York, 1991.

- (i) Competence; measured by the level of education and professional designations the auditor has achieved during his career.
- (ii) Objectivity; measured by the parties to whom the internal audit department is accountable to and to whom they report on a regular basis;
- (iii) The quality of performance of duties; which is measured by the accuracy and appropriateness of the audit programs, and the scope of the audit.

Similarly, based on the Standards of the Institute of Internal Auditors (IIA, 2003b¹) there are identified the factors of the quality of internal audit functionality, which are:

- (i) Capacity,
- (ii) Independence and
- (iii) Objectivity

The audit committee and the external auditor (based on the International Standards of Auditing) should evaluate the quality of internal control including the assessment of the quality of the internal audit function within the entity. It should be added that the Standards of the Institute of Internal Auditors (the IIA) require that the head of internal audit department improve the quality of internal audit functionality, which includes the periodic assessment of the quality of internal audit functionality².

4. Research

4.1. Research methodology

This scientific research is conducted according to the statistical analysis methods, content analysis, and to achieve its research objectives it is based on primary data and secondary data. The secondary data for this research is provided through references, similar research published by other universities and international internal auditing standards issued by the IAASB and the IIA. The primary data are provided through the questionnaire, which is designed and compiled in order to fit all the elements described in the previous sections.

To achieve the objectives of this paper, we applied the descriptive statistics technique along with the content

analysis. The questionnaire consists of two parts, the first part includes demographic characteristics, while the second part includes the attitudes of respondents regarding each element examined in this research, and it was adapted from the author Ghassan. F. Al Matarnah (2011)³. We applied the five-degree LIKERT system, which represented the most used and appropriate method for statistical analysis of data obtained through the questionnaire. Each answer was allocated a weight starting from (5) for the answer to 'fully agree', (4) 'agree', (3) 'neutral', (2) 'disagree', and (1) completely disagree'. This questionnaire was sent to all internal auditors of the commercial banks in Kosovo, including the Central Bank of Kosovo (CBK). During the part of statistical data analysis, the arithmetic mean, standard deviation and percentages were used.

4.2. Research Hypotheses

Therefore, based on the conceptual framework and the theory regarding the internal auditing quality (IAQ) discussed in section 3.2, we developed the following hypotheses:

- H1:** *There is a correlation between the competence and the quality of internal audit.*
- H2:** *There is a correlation between the objectivity and the quality of internal audit.*
- H3:** *There is correlation between the quality of internal audit performance and the audit quality.*

4.3. The sample of Internal Auditors and the regression model

The comprehensive population of this research includes all internal auditors in the commercial banks in Kosovo, including the Central Bank of Kosovo (CBK). The questionnaire was sent electronically and out of a total of 23 auditors (100% of the population), the number of valid questionnaires for analysis is 17. Therefore, the total percentage of the population involved in this research is 74%, which is enough to extrapolate the findings for the entire population for the Kosovo banking sector. The small number of internal auditors can be considered as a limitation of this study and the findings should not be generalized to other Western Balkan countries.

¹ IIA (2003b), "Survey results: Impact of Sarbanes-Oxley Act on Internal Audit," February 25, 2003

² International Standard of Internal Auditing No. 1300 – Quality Assurance and Improvement Program, including sections 1310 and 1311.

³ Ghassan. F. Al Matarnah, Factors Determining the Internal Audit Quality in Banks: Empirical Evidence from Jordan, 2011.

To analyse the factors affecting the internal audit quality we applied this statistical model known as the multiple regression model, which was used by multiple authors (i.e. Eisa 2008¹; Suwaidan and Qasim 2010²)

$$QIA = \beta_0 + \beta_1 KO + \beta_2 OB + \beta_3 PE + e$$

Where:

QIA – Quality of Internal Audit;

β_i – Regression coefficient, $i = 0, 1, 2, 3$;

KO – Competency;

OB – Objectivity;

PE – Performance;

e – error;

Independent Variables:

- (a) Competence: measured with the attributes set out in Table no. 2.
- (b) Objectivity: measured with the attributes set out in Table no. 3.
- (c) Performance: measured with the attributes set out in Table no. 4.

Dependent Variables:

- (a) Quality of internal Audit: measured with the attributes set out in Table no. 5.

5. Research results

5.1. Research methodology

Based on the data obtained from the first part of the questionnaire we noticed (Table no. 1) that 6 or 33% of respondents had completed the bachelor level, while 11 or 64.7% had completed the master level. Regarding the field of study, the vast majority of respondents have specialization in accounting (8 or 47.1%), while 6 or 35.3% of them have specialization in finance, and the rest of 17.6% has other specializations such as Banking, Retail and Technology Management. From the table it can be seen that the vast majority of respondents, 52.9%, have had an audit experience for more than five years. This fact *adds credibility to findings* of this research. So, we conclude that based on this information or these features, respondents were qualified to respond to the research questions and we could rely on the answers received from them to reach our conclusions on the research objectives.

Table no. 1. Qualification, Specialization and Experience of IA

Variable	Categories of the variable	Frequency in number	Frequency in percent (%)
Qualification	High School	0	0.0%
	Bachelor level	6	35.3%
	Master level	11	64.7%
Specialization	Accounting	8	47.1%
	Finance	6	35.3%
	Other	3	17.6%
Experience in internal audit	Less than 5 years	5	29.4%
	From 5 to 10 years	9	52.9%
	From 10 to 15 years	4	17.6%
	From 15 to 20 years	0	0.0%

Source: Own projection

¹ Eisa, S.K (2008). 'Determinants of Internal Audit Quality to Improve Corporate Governance – Empirical Study', *Journal of the Faculty of Commerce for Science Research*, Publication 45, no. 1 .gif.1-57.

² Suwaidan, M.S., and Qasim, A (2010), 'Supporting external auditors in internal audits and their impact on audit fees – Empirical Case', *Managerial Auditing Journal*, Publication. 25, Nr. 6, page. 509-525.

5.2. Descriptive statistics

The internal auditor's competence (Table no. 2):

Five factors were used regarding the qualification and education of the auditors. Based on the results of the study, most of the internal auditors emphasized the following important elements: the level of education, the

practical work and the knowledge of the internal policies and procedures of the bank, the level of professional designation, the level of technical expertise and continuous professional education (CPE). The simple mean of respondents' responses in this category is high, reaching 4.5122, while the standard deviation is 0.3215.

Table no. 2. Competence of internal audit staff

Paragraph	Mean	Standard deviation
– The internal auditor education	4.7160	0.4891
– Professional experience in internal audit and knowledge of processes, procedures they operate	4.8111	0.3616
– Level of professional certification (eg, Certified Auditor, Certified Internal Auditor, and similar)	4.4215	0.7312
– The internal auditor's preparation and technical training	4.2516	0.6126
– Updating and ongoing training	4.3612	0.4145
Total	4.5122	0.3215

Source: Own projection

Objectivity of the internal auditor (Table no. 3):

Six factors were used regarding the objectivity of the auditors. Based on the results of the study, most of the internal auditors emphasized the following important elements: direct linkage with top management; assignment, promotion, remuneration and dismissal of internal auditors from the audit committee; the freedom of auditors to have access to

all departments of the bank; the independence of the internal audit department; the freedom of internal auditors to carry out all necessary internal audit procedures; the existence and accessibility of the audit committee without interference. The simple mean of respondents' responses in this category is high, reaching 4.1778, while the standard deviation is 0.4812.

Table no. 3. Determining factors of objectivity in internal audit

Paragraph	Mean	Standard deviation
– The IA communicates directly with top management of the bank.	4.7870	0.4940
– Assignment, promotion, remuneration and termination of internal auditors from the Audit Committee or management.	3.9120	1.2210
– The freedom to have access to all departments of the bank.	4.1550	0.8616
– The independence of IA staff from other departments of the bank.	3.7220	1.1051
– The freedom provided to IA to carry out all necessary internal audit procedures.	4.2110	0.5622
– -The existence of the audit committee and access to it without interference.	4.2800	0.7291
Total	4.1778	0.4812

Source: Own projection

Performance of the internal auditor (Table no. 4):

Six factors were used regarding the performance of the auditors. Based on the results of the study, most of the

internal auditors emphasized the following important elements: the completeness and appropriateness of the internal audit working papers; the completeness and appropriateness of the scope of the internal audit work;

the level of internal auditors' care in carrying out audit procedures; support of auditors by management; assessing the performance of quality by outsiders from those who have practical experience in this field. The

simple mean of respondents' responses in this category is high, reaching 4.5969, while the standard deviation is 0.3215.

Table no. 4. Determining factors of performance in internal audit

Paragraph	Mean	Standard deviation
– The completeness and appropriateness of internal audit programs.	4.5911	0.5121
– The completeness and appropriateness of scope of internal audit work.	4.8812	0.4451
– The level of internal auditor's care when carrying out audit procedures.	4.5517	0.6912
– Support of auditors from management.	4.7712	0.4312
– Evaluating the performance of quality by outsiders from those who have practical experience in this field.	4.2155	0.7791
– Ensure asset protection from errors, irregularities, and ensure accurate, inclusive and timely annual reports.	4.5712	0.7812
Total	4.5969	0.3215

Source: Own projection

Quality of internal audit (Table no. 5):

Six factors were used which reflected the quality of an internal auditor. Based on the results of the study, most of the internal auditors emphasized the following important elements: ensuring the protection of assets from misappropriation and misuse; providing accurate, inclusive and timely annual reports; providing the

necessary information to external auditors, management and related committees; the application of international accounting standards (IAS) and international financial reporting standards (IFRS). The simple mean of respondents' responses in this category is high, reaching 4.5501, while the standard deviation is 0.2891.

Table no. 5. Quality factors of IA

Paragraph	Mean	Standard deviation
– Providing asset protection from errors and irregularities.	4.5591	0.5151
– Ensure accurate, inclusive and timely annual reporting.	4.8124	0.4102
– Provide the necessary information to external auditors, management and related committees.	4.6122	0.6851
– Focus on completing the audit and implementation of audit approach according to risk principle.	4.3157	0.6216
– Application of IAS and IFRS.	4.5891	0.5155
– Assessing the administrative performance and its plans to achieve the objectives of the organization.	4.4124	0.5712
Total	4.5501	0.2891

Source: Own projection

5.3. Testing the hypotheses

In this part of the research, the results of testing the hypotheses are reported using the statistical model explained in section 4. We also tested the correlation between all the elements specified in the previous section and the quality of internal audit in the commercial banks in Kosovo. Based on the results

presented in Table no. 6, with regard to "Competence", the calculated value of "B" is 0.455 at the level of significance of 0.00, while the calculated value "T" is 4.251, which is higher than the indexed value of 1.96, which implies the viability of the model. The value of the standard "Beta" regression coefficient is 0.521, indicating that the change of a single independent

variable value leads to the change of the dependent variables to 0.521. Based on the beta coefficient, we

accept as scientifically proven the first hypothesis.

Table no. 6. Statistical analysis results

Independent variables	"T"	"B"	"Beta"	"Significance"
Competence	4.251	0.455	0.521	0.000
Objectivity	4.663	0.315	0.550	0.000
Performance	7.315	0.661	0.739	0.000

Source: Own projection

In addition, with regard to "Objectivity", the calculated value "B" is 0.315 at the level of significance of 0.00, whereas the accrued value "T" is 4.663, which is higher than the indexed value of 1.91, which means the model's eligibility. The value of the standard "Beta" regression coefficient is 0.550, which indicates that the change from one point of the value of Objectivity leads to the change of the dependent variable in the value of 0.550. Based on the beta coefficient, we accept as scientifically proven the second hypothesis.

In addition, with regard to "Performance" variable, the calculated value "B" is 0.661 at the significance level of 0.00, while the calculated value "T" is 7.315, which is higher than the indexed value of 1.96, which implies the viability of the model. The value of the standard "Beta" regression coefficient is 0.739, indicating that the change of a single independent variable scale leads to a

change in the dependent variable in the value of 0.739. Based on the beta coefficient, we accept as scientifically proven the third hypothesis.

Table no. 7 – "Regression results" – presents the research outcome following the application of independent regression variables in the dependent variables. The results are highly significant (Value F = 20.314, P = 0.000) with a corrected R² of 0.538, which means that 53.8% of the changes in the internal audit quality can be explained through three independent variables included in this model that we researched. The coefficient of the variables is positive, thus highlighting a *positive relationship between the quality of the internal audit and the independent variables*. Based on the information analysed above we can summarize that there is a straight-line correlation between the competence, objectivity, performance and the quality of the internal audit.

Table no. 7. Regression results

	"R"	"R ² "	"R ² corrected"	"F"	"Significance"
IAQ	0.742	0.550	0.538	20.314	0.000

Source: Own projection

Conclusions

The results of the research suggest that the internal auditors of the banks in Kosovo consider the *competence, objectivity and performance* of internal auditors as important factors that affect the *quality of internal audit*. It was identified that "Performance" had the highest average value of 4.5969, followed by "Competence" with an average value of 4.5122 and "Objectivity" with an average value of 4.1778. The regression results point out that the internal audit performance is the crucial variable which affects the dependent variable quality of the internal audit of 68.4%

(adjusted R²), competence is the second variable with 45.1% (adjusted R²) and objectivity is the lowest factor which determines the quality of internal audit with 33.7% (adjusted R²).

The small number of internal auditor responses can be considered as a limitation of this study and the findings should not be generalized to other Western Balkan countries. The sample size, even though it covers 74% of all internal auditors working in the banking sector of Kosovo, is considered low from the statistical point of view.

Based on the research we recommend to the commercial banks of Kosovo to work on a continuous basis to ensure the availability of resources in order to

achieve the quality of the internal audit function. In addition, we propose them to perform external and internal assessments of the internal audit function as foreseen by the International Standard of Internal Auditing No. 1300 – Quality Assurance and Improvement Program, including sections 1310 and

1311, as issued by the Institute of Internal Auditors (the IIA).

Future research can be aimed at investigating a much higher number of internal auditors working in the banking sector from all the Western Balkan countries, and to compare the results.

REFERENCES

1. AbdulAziz Alzeban, (2013) "Factors affecting the internal audit effectiveness: A survey of the Saudi public sector", *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Volume 23.
2. Anderson et al. 1993, Blue Ribbon Committee 1999.
3. Ahlawat, S.S. and Lowe, J (2004). "An Examination of Internal Auditors' Objectivity", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol.23 Nr. 2, pp. 147-160.
4. American Institute of Certified Auditors (AICPA), 'Internal Auditors' Review of Financial Statements' Standard no. 65, New York, 1991.
5. Bariff, Martin, "Independence of Internal Auditors and Corporate Governance," 2003, Chicago.
6. Drogalas George, (2015) "Factors associated with Internal Audit Effectiveness: Evidence from Greece", *Journal of Accounting and Taxation*, Volume 5. 2015, Article Number: 9A5352054234
7. Downes, D (2004) 'European Perspective on Corporate Governance', *Accountancy Ireland*, Dublin: Vol. 36, no.6, page 25.
8. Gramling, A.A, Maletta, M.J. Schneider, A. and Church, B.K. (2004), "The Role of Internal Audit in Corporate Governance", *Journal of Accounting Literature* – Volume 23: Pages. 194-244.
9. Institute of Internal Auditors (2003a), "Simply, Good Business" – High Tone, August 2003.
10. IIA (2003a), "Audit committees: are you in compliance?", March 2003, pp. 1-3.
11. IIA (2003b), "Survey results: Impact of Sarbanes-Oxley Act on Internal Audit", February 25, 2003.
12. Institute of Internal Auditors (IIA), (2011) 'International Standards on Professional Practice of Internal Auditing'.
13. Eisa, S.K (2008) 'Determinants of Internal Audit Quality to Improve Corporate Governance', *Journal of the Faculty of Commerce for Science Research*, Volume 45, no. 1. page .1-57.
14. Staciokas, R, and Rupsys, R. (2005) 'Internal Audit and Its Role in Organizational Governance'
15. Gliem, Joseph A., and Rosemary R. Gliem. "Calculation, Interpretation and Reporting of Cronbach's Alpha for Statistics by Likert Model." Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education, Ohio State University, Columbus, OH, 2003.
16. Suwaidan, M.S., and Qasim, A (2010). 'Supporting external auditors in internal audits and their impact on audit fees – Empirical Case', *Managerial Auditing Journal*, Publication. 25, Nr. 6, page. 509-525.
17. Muqattash, R. (2011) 'Influence of factors in the Internal Audit Department on the Objectivity of Internal Auditors in Banks of the United Arab Emirates', *Journal of International Management Studies*, Volume 6, No. 3.
18. Cohen, A. and Sayag G. (2010) 'Internal Audit Effectiveness: Empirical Examination in Israeli Organizations', *Australian Accounting Review* no. 54, Volume 20, Publication 3.
19. Uzun, A. (2008) 'The Role of Internal Audit Quality in Large Corporate Organizations', 3rd International Symposium on Auditing in Turkey, Parallel Session 3.
20. Robert D. Allen, Dana R. Hermanson, Thomas M. Kozloski, and Robert J. Ramsay (2006). Auditor Risk Assessment: Insights from the Academic Literature, *Accounting Horizons*: June 2006, Vol. 20.

Camera Auditorilor Financiari
af
din România

64226571000013